



Diplomová práce

Projektové dny ve výuce regionální historie Jílovska, Posázaví a Středního Povltaví

Studijní program:

N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol

Studijní obory:

Dějepis
Zeměpis

Autor práce:

Bc. Jitka Minaříková

Vedoucí práce:

Mgr. Iva Vachková, Ph.D.
Muzeum hlavního města Prahy

Liberec 2023



Zadání diplomové práce

Projektové dny ve výuce regionální historie Jílovska, Posázaví a Středního Povltaví

<i>Jméno a příjmení:</i>	Bc. Jitka Minaříková
<i>Osobní číslo:</i>	P21000749
<i>Studijní program:</i>	N0114A300076 Učitelství pro 2. stupeň základních škol
<i>Specializace:</i>	Dějepis Zeměpis
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2021/2022

Zásady pro vypracování:

Základním cílem diplomové práce je vytvořit ucelený soubor historicky zaměřených projektových dní, který bude využitelný pro základní školy venkovského typu ve středních Čechách. Právě žáci těchto škol mají velmi malý přehled o zajímavých místech paměti v okolí svého bydliště.

Jako základní region bylo zvoleno Jílovsko a s ním související Posázaví a Střední Povltaví. Práce je zaměřena především na historii Svatojánských proudů, trampingu, Posázavského pacifiku a dále na koncentrační tábor a cvičiště SS v Hradištku a okolí, na středověkou osadu Sekanka a blízký Ostrovský klášter.

Základem je prozkoumání možností sledovaných témat pro projektové vyučování a následné návrhy konkrétních projektových dní. Budou navrženy konkrétní výukové metody vhodné pro projektové dny, jejich obsahová náplň a časový rozsah. Tato práce by měla posloužit nejen ZŠ Hradištko, ale také okolním základním školám jako vhodná metodika pro výuku dějepisu přímo v terénu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

- BERÁNKOVÁ, Zora a kol., *Hradištko pod Medníkem*, Hradištko: MNV Hradištko, 1985
- ČAPEK, Robert, *Moderní didaktika*, Praha: Grada 2015. ISBN 978-80-247-3450-7
- ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7
- DEBEK, Pavel Adam, *Štěchovická archa. Kostel svatého Jana Nepomuckého ve Štěchovicích*, Štěchovice: římskokatolická farnost. 2015.
- HAVLŮJOVÁ, Hasna, NAJBERT, Jaroslav, *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, Praha: ÚSTR, 2014.
- JŮVA, V. A KOLEKTIV, *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8
- KASÍKOVÁ, Hana, *Kooperativní učení, kooperativní škola*, Praha: Portál, 2010.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana, *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016.
- KRŠKO, Jan a kol., *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6
- ŠMERÁK, Václav, *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011, Mezi řekami*, 2011. ISBN 98-80-260-03847
- ŠMERÁK, Václav a kol., *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1
- ŠMERÁK, Václav, *Ohlédnutí almanach 1942–2012, Mezi řekami*, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6
- ŠMERÁK, Václav a kol., *Ohlédnutí II, Mezi řekami*, 2022
- ŠMERÁK, Václav, *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6
- TELCOVÁ, Jana, *Úvod do pedagogické psychologie*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. ISBN 80-8656-13-X

Vedoucí práce:

Mgr. Iva Vachková, Ph.D.
Muzeum hlavního města Prahy

Datum zadání práce:

5. května 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 14. července 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 5. května 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Ráda bych touto cestou poděkovala Ph. D. Ivě Vachkové za cenné rady a podněty, které mi poskytovala v průběhu psaní mé diplomové práce. Věnovala tomu hodně svého cenného času. Dále bych ráda poděkovala své rodině, a především mamince, za podporu, kterou mi při studiu poskytovali.

Děkuji také své kolegyni PhDr. Romaně Čandové, která mi po celou dobu studia poskytovala pomoc a podporu.

Název práce:

Projektové dny ve výuce regionální historie Jílovska, Posázaví a Středního Povltaví

ANOTACE

Základním cílem diplomové práce je vytvořit ucelený soubor historicky zaměřených projektových dní, který bude využitelný pro základní školy venkovského typu ve středních Čechách. Právě žáci těchto škol mají velmi malý přehled o zajímavých místech paměti v okolí svého bydliště. Jako základní region bylo zvoleno Jílovsko a s ním související Posázaví a Střední Povltaví.

Práce je zaměřena především na historii Svatojánských proudů, trampingu, Posázavského pacifiku a dále pak na koncentrační tábor a cvičiště SS v Hradištku a okolí, na středověkou osadu Sekanka a blízký Ostrovský klášter.

V práci jsou použity různorodé výukové metody vhodné pro projektové dny. Tato práce by měla posloužit nejen pro ZŠ Hradištko, ale také okolním základním školám jako vhodná metodika pro výuku dějepisu přímo v terénu.

KLÍČOVÁ SLOVA

didaktické prostředky, exkurzní výuka, hodnocení, klima třídy, metody výuky, mezipředmětové vztahy, motivace, osobnost žáka, projekt, projektové vyučování, průřezová témata, puberta

Title of the thesis:

Project days in teaching the regional history of Jílovsko, Posázaví and Střední Povltaví

ABSTRACT

The main objective of this master's thesis is to create a comprehensive collection of historically oriented project days, which will be applicable to rural primary schools in the Central Bohemian region. Students at these schools have very limited knowledge of interesting historical sites in their surroundings. The chosen primary region is Jílovsko, along with the associated Posázaví and Střední Povltaví.

The thesis primarily focuses on the history of the Svatojánské proudy (St. John's Streams), scouting, Posázavský pacifik (Posázaví Pacific Railway), as well as the concentration camp and SS training grounds in Hradištko and its vicinity. It also covers the medieval settlement of Sekanka and the nearby Ostrovský Monastery.

Various educational methods suitable for project days are employed in this work. It is intended to serve not only ZŠ Hradištko but also other neighboring primary schools as a suitable methodology for teaching history directly in the field.

KEYWORDS

educational resources, field trips, assessment, classroom climate, teaching methods, interdisciplinary relationships, motivation, student personality, project, project-based learning, cross-curricular topics, puberty

Obsah

Seznam obrázků	11
Úvod	12
1 Teoretická část.....	13
1.1 Charakteristika projektového vyučování.....	13
1.1.1 Plánování projektu	15
1.1.2 Realizace projektu	15
1.1.3 Výstup projektu a jeho prezentace.....	16
1.1.4 Hodnocení projektu	16
1.1.5 Projektové vyučování v dějepise	16
1.2 Metody práce vhodné pro projektovou výuku	17
1.2.1 Skupinová práce.....	17
1.2.1.1 Rychlé vytvoření skupiny	18
1.2.1.2 Skupiny určené losem	18
1.2.1.3 Expertní nebo míchané skupiny	18
1.2.1.4 Kmeny a kořeny	19
1.2.1.5 Metoda čtyř rohů.....	19
1.2.1.6 Sněhová koule	20
1.2.2. Problémové výukové metody	21
1.2.3 Komunikační metody.....	22
1.2.3.1 Metoda ANO/NE	22
1.2.3.2 Komunikační kruh / kolečka	23
1.2.3.3 Návštěvníci.....	23
1.2.4 Metody práce s textem.....	24
1.2.4.1 Doplnování.....	24
1.2.4.2 Pětílístek.....	24
1.2.4.3 Metoda INSERT	25

1.2.4.4	Klíčová slova.....	26
1.2.4.5	Skládání textu.....	27
1.3	Hodnocení projektu	27
1.3.1	Hodnocení žáků učitelem	27
1.3.1.1	Formativní a normativní hodnocení.....	28
1.3.1.2	Kriteriální hodnocení	28
1.3.1.3	Hodnocení známkou	29
1.3.2	Sebehodnocení žáků	29
1.3.2.1	Hodnotící list.....	29
1.3.2.2	Záznamový arch.....	29
1.3.2.3	Hodnotící škála	30
1.3.3	Vzájemné hodnocení žáků.....	30
1.3.3.1	Barvy.....	30
1.3.3.2	Plus / minus.....	31
1.3.3.3	Kritéria	31
1.4	Žák cílové skupiny	31
1.4.1	Vývoj osobnosti.....	31
1.4.2	Motivace žáka.....	33
1.4.3	Učení.....	35
1.5	Interakce učitele se žáky.....	36
1.5.1	Komunikace mezi učitelem a žáky	36
1.5.2	Poznávání osobnosti žáka	37
1.6	Klima školní třídy.....	38
1.7	Charakteristika regionu vybraného pro projektové dny	39
1.7.1	Jílovsko	39
1.7.2	Dolní Posázaví.....	40
1.7.3	Střední Povltaví	42

1.8	Historie obce Hradištko	46
2	Praktická část.....	49
2.1	Středověké městečko Sekanka a Ostrovský klášter	49
2.1.1	Anotace	49
2.1.2	První projektový den.....	50
2.1.3	Druhý projektový den	53
2.1.4	Třetí projektový den	55
2.1.5	Produkty projektu	57
2.1.6	Prezentace výstupů projektu	57
2.1.7	Hodnocení projektu	58
2.2	Tramping na Sázavě	61
2.2.1	Anotace	61
2.2.2	První projektový den.....	61
2.2.3	Druhý projektový den	65
2.2.4	Produkty projektu	67
2.2.5	Prezentace výstupů projektu	68
2.2.6	Hodnocení projektu	68
2.3	Koncentrační tábor Hradištko, cvičiště SS na Hradištku	68
2.3.1	Anotace	68
2.3.2	První projektový den.....	69
2.3.3	Druhý projektový den	72
2.3.4	Třetí projektový den	76
2.3.5	Produkty projektu	78
2.3.6	Prezentace výstupů projektu	78
2.3.7	Hodnocení projektu	78
2.4	Zlato na Jílovsku	80
2.4.1	Anotace	80

2.4.2	První projektový den.....	80
2.4.3	Druhý projektový den.....	83
2.4.4	Produkty projektu	85
2.4.5	Prezentace výstupů projektu	85
2.4.6	Hodnocení projektu	85
2.5	Svatojánské proudy, vorařství	85
2.5.1	Anotace	85
2.5.2	První projektový den.....	86
2.5.3	Druhý projektový den.....	89
2.5.4	Produkty projektu	92
2.5.5	Prezentace výstupů projektu	92
2.5.6	Hodnocení projektu	92
2.5.7	Realizace projektu	92
	Závěr.....	95
	Seznam použitých zdrojů	97
	Seznam příloh.....	100

Seznam obrázků

Obrázek 1: Socha sv. Jana Nepomuckého (2023), autor: Pavla Švábová.....	44
Obrázek 2: Památník Hradištko (2021), autor: Jitka Minaříková	48

Úvod

Nejprve bych se ráda zmínila o důvodech, které rozhodly o volbě tématu v této diplomové práci.

Hlavní důvod, který mě vedl ke zvolení právě tohoto tématu jsou žáci nejen naší, ale i okolních škol. Naši žáci pravidelně chodí na vycházky na Medník, což je místní kopec, na němž kvete vzácný a chráněný kandík psí zub. Cesta k němu vede kolem střelnice, kterou zde postavili nacisté pro výcvik svých vojáků. Je velká škoda, když žáci pouze vědí, že je zde střelnice, ale vlastně vůbec netuší, jak a proč zde vznikla. V oblasti mezi řekami Vltavou a Sázavou je takových historicky zajímavých míst mnohem více.

I já sama mám k oblasti Posázaví a středního Povltaví kladný vztah. Když jsem byla malá, každý pátek jsme v Praze nastoupili s celou rodinou do automobilu a vyjeli na chatu. Když jsme přejeli Barrandovský most, ocitli jsme se na levé straně Vltavy, po níž vedla naše cesta až do Štěchovic. Míjeli jsme Zbraslav, Měchenice, Davli, soutok Sázavy s Vltavou, na které leží ostrov se zbytky Ostrovského kláštera. Tehdy to pro mne byly jen staré kameny, na které jsem se ráda dívala. Pokračujeme dál přes štěchovický most Dr. Edvarda Beneše (tehdy se tak nejmenoval), ten přejíždíme a už jsme na Hradištku. Jedeme stále do kopce, pak zahneme kolem rybníčku a po levé straně se vynořuje místní zámek, silnice se mění z asfaltové na silnici poskládanou z dlažebních kostek. Jak by mě tenkrát napadlo, že tuhle silnici stavěli vězni koncentračního tábora, který zde za 2. světové války stál.

Naši žáci mají mnohdy ke svému okolí podobný vztah, jako jsem měla já jako dítě. A i proto je velmi důležité, rozvíjet v našich žácích kladný vztah k historii svého blízkého okolí. My, jako učitelé, máme možnost jim ukázat, jak lidé dříve žili. Seznámit se s životem našich předků můžeme samozřejmě i pomocí studia knih, ale pro žáky základní školy je jistě mnohem zajímavější seznámení pomocí projektových dnů, během nichž se budou moci s blízkými místy „kterými kráčela historie“ osobně seznámit. Proto jedním z cílů mé práce je vzít žáky na konkrétní místa a o nich jim něco, pro ně nového, povědět. Umožnit jim pátrat po informacích. Dále také nechat je tato místa prozkoumat. Zjistit, jak na ně působí a vytvořit si tak osobní vztah k historii našeho blízkého okolí.

1 Teoretická část

1.1 Charakteristika projektového vyučování

Projektové vyučování se poprvé objevilo v Americe roku 1918. Stojí za ním pragmatická pedagogika a jejími představiteli jsou J. Dewey a V. H. Kilpatrick, jež je autorem první studie zabývající se tímto tématem. U nás bylo ve školách zkušeno projektové vyučování ve 30. letech 20. století. Byla při něm využita zásada J. A. Komenského poznávání od nejbližšího k vzdálenému.¹

K projektovému vyučování se po více než 50leté odmlce vrátilo české školství v 90. letech 20. století.²

Odpověď na otázku, co znamená projekt, je dost složitá. Zabývalo se jí mnoho odborníků i u nás.

Podle M. Kubínové je projekt vzdělávací strategie, při níž je podstatný aktivní přístup žáka k učení. Projekt naplňuje žákovy potřeby a zájmy, dále rozvíjí jeho schopnosti. Také dochází ke změně role učitele a žáka.³

S. Vrána jej pak již v roce 1934 označil za „podnik žáka“ - jedná se o teoretické i praktické činnosti, za které je žák zodpovědný a jeho výsledkem je produkt. Již on považuje za základní znaky projektu: „*odpovědnost za vlastní učení, samostatné objevování poznatků, žákovo úsilí o dosažení cíle (produktu)*“.⁴

Jak píše Robert Čapek: „Projekt je sofistikovaným školním úkolem, který je zaměřen na praktické použití, vede k tvorbě jedinečného řešení, nebo osobitého produktu a vyžaduje od žáka autorský vklad.“⁵

Pojmy projekt a projektová výuka zná tedy pedagogika již více než sto let, i přesto jsou tyto pojmy stále aktuální a učitelům i žákům poskytují jakési zpestření běžné výuky, možnost zapojení

1 PŘÍHODA, Václav. *Racionalizace školství*, Praha: Orbis, 1930.

2 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 10–13

3 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 13–14

4 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 14

5 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 376

badatelské či terénní výuky, a také soustředit se na konkrétní téma.⁶

Projektová výuka se jeví jako značně efektivní způsob, který u žáků rozvíjí jejich samostatné uvažování, ale také je vede k samostatnosti a dává jim možnost kreativně tvořit. Žáky je třeba takovému způsobu práce postupně učit, vyžaduje totiž od žáků mnohem větší aktivitu než například pasivní přijímání učitelova výkladu. Pokud žákům nepřivykly takovému způsobu práce předložíme projekt, může se stát, že jejich reakce mohou být odmítavé a bude jim připadat těžký.⁷

Projektové vyučování vyžaduje také od učitele značné didaktické dovednosti, jeho cílem by měl být komplexní rozvoj žákových schopností. Učitel se v případě projektu stává spíše pozorovatelem a rádcem v případě, že její žáci sami o radu požádají.⁸

Pokud chceme hovořit o projektovém vyučování, musíme mít tedy na paměti určité znaky, které musí vykazovat. Prvním takovým znakem je, jak jsme se již dozvěděli, odpovědnost žáků, nikoliv učitele za plnění jednotlivých úkolů.

Mezi další znaky patří jeho spojení s realitou a mezipředmětovost.⁹ Velmi podstatná je také volba samotných žáků. Měli by se zamyslet, jaký úkol si k plnění vyberou a jak chtějí k jeho řešení přistoupit. Dále jsou nuceni si sami rozvrhnout a hlídat čas. V případě, že pracují ve skupině, má pak skupina možnost se rozhodovat, jak a v jakém pořadí, chce úkoly projektu plnit. Žáci se musí s projektem ztotožnit, jedině tak mohou být motivováni k práci a vytvoření konečného produktu.¹⁰

J. Kratochvílová rozdělila fáze projektu takto:

1. Plánování projektu
2. Realizace projektu
3. Prezentace výstupu projektu

6 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 10–13

7 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 376–377

8 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 377

9 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 14

10 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 15–17

4. Hodnocení projektu¹¹

1.1.1 Plánování projektu

Důkladné naplánování projektu učitelem je podstatným předpokladem pro jeho úspěšnou realizaci. J. Kratochvílová dělí plánování projektu na osm základních bodů.

1. Učitel si stanoví, proč se bude projekt realizovat, a jaké cílové skupině je určen – tedy, co je jeho cílem, a to nejen výukovým, ale též z pohledu žákova kognitivního, sociálního a psychomotorického rozvoje.

2. Určí si výstup projektu – produkt. pod tímto pojmem si můžeme představit konkrétní výrobek, nebo například výstup ve formě výukového plakátu, který budou žáci v závěru projektu prezentovat a který pak bude vystaven například v budově školy.

3. Vytvoří si časové rozvržení projektu, tedy kolik časových úseků a jak dlouhých, bude projekt trvat.

4. Promyslí si, v jakém prostředí bude projekt probíhat a které pomůcky k němu bude potřebovat.

5. Určí si, kdo bude účastníkem projektu – v našem případě to budou žáci 2. stupně

6. Promyslí podrobnou organizaci projektu, jaký bude jeho průběh, posloupnost jednotlivých částí.

7. Zajistí nutné podmínky pro realizaci projektu – materiály, místa realizace

8. Stanoví si, jak bude projekt hodnocen a kým.¹²

1.1.2 Realizace projektu

Samotná realizace projektu probíhá, jak jsem se již zmiňovala, za učitelova pozorování, usměrňování a případné pomoci žákům. Žáci v této fázi sbírají materiály, které podle svých představ a v souladu se zadaným úkolem zpracovávají do výsledného produktu.¹³

11 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 42

12 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 41

13 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 42

1.1.3 Výstup projektu a jeho prezentace

Jedná se o fázi, ve které žáci představují výsledky své práce, ať již se jedná o konkrétní předmět, či písemný záznam, například časopis, videozáznam, výstavku.

Prezentace výsledků projektu může probíhat ve třídě, pro více tříd, či celou školu, mimo školu pro veřejnost např. v knihovně, muzeu, ve veřejném prostoru (je samozřejmě možné k prezentaci přizvat také rodiče, je to vhodná forma, jak jim představit činnost školy a práci jejich dětí). Komu prezentaci představíme do značné míry záleží také na tématu projektu.¹⁴

1.1.4 Hodnocení projektu

Hodnocení projektu by nemělo zahrnovat pouze hodnocení výsledku, ale také průběhu celého projektu. Kritéria hodnocení by měli žáci znát již na začátku realizace projektu. Ta by měla obsahovat nejen hodnocení práce žáků, nýbrž i jejich spolupráci s ostatními členy skupiny.¹⁵

Do hodnocení projektu by měli být zapojeni i žáci. Velmi vhodné je, aby každý jednotlivec zhodnotil své zapojení a průběh projektu. V tomto případě je vhodné, aby měl učitel připraveny otázky, které chce žákům pokládat, nebo rovnou vytvořeny hodnotící archy či jinou formu hodnocení.¹⁶

1.1.5 Projektové vyučování v dějepise

Projektová výuka je při výuce dějepisu ideální pro výpravy do míst, jež se nacházejí v regionu, který je žákům blízký. Pomocí badatelské i jiné činnosti v rámci projektů žáci poznávají minulost nejen jako abstraktní učivo, ale právě v propojení s jejich regionem se pro ně stává konkrétním.¹⁷

Práci na dějepisném projektu můžeme přirovnat k práci historiků. Žáci si při práci na takovém projektu mohou uvědomit, jak je taková práce náročná a zodpovědná. Neboť podobně jako historici

14 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 42

15 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 42

16 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 18–19

17 HAVLŮJOVÁ, Hana, NAJBERT, Jaroslav a kol., *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, Praha: ÚSTR, 2014, str. 97

získávají informace, analyzují je a získané informace musí vyhodnotit.¹⁸ Mohou tak lépe poznat a vyzkoušet si alespoň částečně metody práce historika.

Při přípravě projektu v dějepisu je však třeba myslet také na obtíže, kterými může být zájem žáků o danou oblast. Například pokud žáci nemají k dané oblasti kladný vztah a nespátřují ji zajímavou, může být výsledek jejich práce nekvalitní. Další obtíží mohou být omezené možnosti učitelů, a to jak časové, tak i profesní (například se necítí být odborníkem na všechny předměty vyskytující se v projektu). Plánujeme-li rozsáhlejší projekt, neobejde se bez spolupráce učitelů i žáků.¹⁹

1.2 Metody práce vhodné pro projektovou výuku

1.2.1 Skupinová práce

Tímto pojmem označujeme organizované činnosti, v nichž společně pracují žáci minimálně ve trojicích. Tento způsob práce rozvíjí spolupráci, komunikační dovednosti a může také posílit vzájemné vztahy žáků ve třídě. Skupinová práce patří k nejčastěji užívaným formám práce se žáky.²⁰

Metod skupinové práce existuje ještě více, uvádím zde však pouze ty, o nichž se domnívám, že jsou využitelné v projektové výuce.

V první řadě se musí učitel rozhodnout, za jakým účelem a jak chce žáky do skupin rozdělit. Při rozdělování do skupin, kdy mají žáci spolu být delší dobu, by si měl učitel uvědomit, že by spolu členové jedné skupiny měli kooperovat. Také by si měl předem ujasnit, jaký vztah chce budovat mezi jednotlivými skupinami. Zda vzájemnou kooperaci, tedy spolupráci nebo naopak vzájemnou soutěživost – kompetici. Pokud mu nezáleží na složení skupin, může žáky například pospojovat podle zasedacího pořádku, nebo určit vedoucí skupin a nechat je, aby si své spolupracovníky vybrali, případně jejich rozdělení určit losem. Pokud však mají skupiny pracovat dlouhodoběji, chceme, aby skupiny byly vyrovnané. Proto je třeba se nad vytvořením skupin zamyslet a předem si rozdělení připravit. Pokud učitel pracuje se skupinami častěji, je vhodné využívat různorodé

18 HUDECOVÁ, Dagmar, *Jak modernizovat výuku dějepisu*, Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-037-1, str.53-58

19 HAVLŮJOVÁ, Hana, NAJBERT, Jaroslav a kol., *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, Praha: ÚSTR, 2014, str. 104

20 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 398–399

způsoby jejich rozdělení.²¹

Při skupinové práci je také podstatné, aby si učitel uvědomil, jak se bude do práce skupin zapojovat. Jeho úkolem není jen rozdělit skupiny, ale také je motivovat k práci, zadávat jednotlivé úkoly srozumitelně a ve správný čas, sleduje práci skupin a případně jim poskytuje pomoc.²²

1.2.1.1 Rychlé vytvoření skupiny

V případě, kdy nám v podstatě nezáleží na složení skupiny a dáváme přednost spíše rychlému rozdělení, může učitel nechat žáky, aby se k sobě například otočili v lavicích a vzniknou čtyřčlenné skupiny. Výhodou je, rychlost vytvoření skupiny. Nevýhodou může být složení skupiny.²³

1.2.1.2 Skupiny určené losem

Toto rozdělení do skupin má opět výhodu v tom, že nezabere příliš času. Navíc většina žáků považuje losování za spravedlivé. Nevýhodou však je nemožnost ovlivnit složení skupin. Pokud učitel pravidelně dělí žáky pomocí losu, je vhodné, aby měl připravena různá „losovátka“, mohou jimi být karty, kuličky, nebo speciálně vytvořená „losovátka“ (mnou vytvořená losovátka viz. příloha č. 5).²⁴

1.2.1.3 Expertní nebo míchané skupiny

Skupinová práce má ještě další dílčí formy, kterým se může učitel věnovat. Jednou z nich jsou expertní skupiny. Spojením po jednom členu z každé skupiny vznikne expertní skupina, která se věnuje práci na zadaném dílčím úkolu. Pak se tento žák vrátí ke své kmenové skupině a sdílí s ní výsledky úkolu.²⁵ Tento způsob práce je typický pro tzv. skládkové učení.²⁶

Další možností využití této formy jsou míchané skupiny. V podstatě se jedná o podobnou metodu jen s opačným postupem rozdělení skupin. Žáci jsou rozděleni do skupin, přičemž každá pracuje na jiném úkolu. Po dokončení práce učitel rozdává členům každé skupiny čísla a teprve tehdy

21 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 397–398

22 MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*, Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, str. 142

23 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 414

24 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 414–415

25 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 399–400

26 STEELE, Jeannie L. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Příručka V*. Praha: Kritické myšlení, 2007.

se z těchto „expertních“ skupin stanou skupiny, v nichž budou žáci dále pracovat a sdílet výsledky předchozího úkolu.²⁷

Výhodu využití této metody spatřuji v kooperaci mezi členy jednotlivých skupin. Za nevýhodu považuji, že člen expertní skupiny nemusí být schopen s takto vytvořenou skupinou spolupracovat.

1.2.1.4 Kmeny a kořeny

Další metoda skupinové práce nese název kmeny a kořeny. Jedná se o formu, v níž dojde k rozdělení každé skupiny na kmeny a kořeny. Kmeny získají od učitele otázku a od ostatních žáků, či z předložené literatury se snaží získat odpověď, kterou si zapamatují, předají kořenu a ten odpověď zaznamená. V závěru pak skupina shrne, co zjistila.²⁸

Jinou možností využití stejné metody je opět rozdělení žáků na kmeny a kořeny. Kmeny shromažďují informace od kořenů, kořeny získávají informace od ostatních spolužáků. Sesbírané informace předají kmeni, který si je zapíše. Kmen nemusí být jen spolužák, ale pouze papír, na který každý kořen zaznamená zjištěné informace. Závěr aktivity je opět shrnutí a vytrídění získaných informací.²⁹

V metodě kmeny a kořeny je výhodné, že se do práce zapojí všichni žáci. Nevýhodu vidím v možnosti zkreslení zaznamenávaných odpovědí při jejich předávání mezi kmeny a kořeny.

1.2.1.5 Metoda čtyř rohů

Lze také využít metodu čtyř rohů, která dává žákům větší možnost zvolit si téma o něm mají zájem. Učitel rozmístí po třídě jednotlivé úkoly (může jich být více i méně než čtyři), žáci si je všechny přečtou a promyslí si, který by jim vyhovoval nejvíce. Problémem může být, že každá skupina má jiný počet členů. Jsou však projekty, u nichž to nevadí, nebo učitel dokáže připravit úkoly pro jednotlivé skupiny podle počtu jejich členů. Případně může velkou skupinu, která bude pracovat na jednom úkolu, rozdělit na více menších. Podobně funguje i metoda nazvaná jako „zájmová učební centra“. Zde si však žáci nevolí jednotlivé úkoly, ale obory, v nichž chtějí

27 ČECHOVÁ, Barbara a kol. Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 141

28 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 400–405

29 ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina a kol. *Sborník lekcí Program RWCT*, Dobříš: Kritické myšlení, 2020, str. 59-60

pracovat.³⁰ V jiných zdrojích lze tuto metodu najít pod jiným názvem. Například podle Skálové má název Zájmy, protože žáci si volí téma podle svých zájmů.³¹

1.2.1.6 Sněhová koule

Jde o další zajímavou metodu, při níž se z původních jednotlivců, či dvojic postupně stávají skupiny. Má-li jednatlivec, či dvojice zpracován úkol, spojí se s dalším jednotlivcem, či dvojicí, sdělí si výsledky své práce, porovnávají je a rozebírají. Záleží na potřebách učitele, do jak velkých skupin nechá žáky pospojovat. Tato metoda je vhodná pro rozvoj především komunikačních a sociálních dovedností.³²

Sitná se zaměřuje na kompetence, které žáci touto metodou plní a podle ní se jedná o tyto: k řešení problémů, k učení, komunikativní, personální a sociální. Považuje ji za metodu, kterou může učitel uplatnit kdykoliv v průběhu hodiny a využít ji jak k opakování již probraného učiva, tak i k rozvoji znalostí, dovedností a postojů žáka.³³

Shodně tuto metodu popisuje také Čechová, která za výhodu této metody považuje práci nejprve ve dvojicích a následně v různě velkých skupinách. Podstatná je i v tomto případě diskuze se žáky, v níž se učitel ptá, zda a jak docházelo ke změně jejich názoru s ohledem na zvětšující se počet žáků ve skupině.³⁴

Za možnou nevýhodu považují, že méně komunikačně vybavení žáci se nemusí se svým názorem prosadit.

Jakmile jsou žáci rozděleni a sesazeni do skupin, zadá jim učitel úkoly, které mají plnit. V ideálním případě se žáci ve skupině dovedou sami domluvit, na jaké části úkolu a jakým způsobem se budou podílet. Pokud toho však žáci nejsou z nějakého důvodu sami schopni, je pak na učiteli, aby jim s tímto rozdělením pomohl, případně je sám určil.

30 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 405–406

31 SKÁLOVÁ, Nela. Skupinová práce Jak a jaké skupiny tvořit – kritéria a metody [online] Dostupné z URL: <https://www.ucitelnice.cz/blog/skupinova-prace> [cit. 2023-06-11].

32 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 409–412

33 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 71-73

34 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 134

1.2.2. Problémové výukové metody

Mezi klíčové kompetence, jež je třeba u žáka rozvíjet, patří kompetence k řešení problémů. Tyto výukové metody nám tedy pomáhají také v jejich plnění. Oproti učení z učebnice, v níž je učivo žákům často předkládáno hotové a žák mnohdy ztrácí o učivo zájem, problémové metody žákovu pozornost aktivují. Významným plusem také je, že se žáci učí řešit problémy sami a mohou se naučit přebírat zodpovědnost za některé problémy a způsoby jejich řešení.³⁵

Účelem této metody je, aby žáci sami zkoumali a zjišťovali. Žáci by se při využití této metody měli dostávat do situací, kdy musí překonávat problémy a díky jejich řešení získávají nové poznatky. Zároveň při přemýšlení o řešení problémů využívají své dosavadní zkušenosti, schopnosti a dovednosti. Co se týče možných problémů, mohou mít charakter myšlenkový, komunikační, či konstrukční.³⁶

Předložíme-li žákům myšlenkový problém, výsledkem jejich práce by měla být teoretická řešení, na která žáci sami přišli.³⁷ Může to být například hledání černé ovce. Učitel připraví seznam osobností a žáci přemýšlí, která z nich do seznamu nepatří a z jakého důvodu (je černou ovci).³⁸

Komunikačním problémem označujeme takový, který žáci nemusí nutně vyřešit, ale jejich hlavním úkolem je o problému hovořit. Komunikačním problémem může být například otázka, co si myslí o životě lidí za první republiky. Při řešení takového problému se uplatní komunikační metody, viz. níže.³⁹

Konstrukční problém má oproti dvěma předchozím jasný hmatatelný výsledek. Může se jednat o sestavení nějakého modelu, například modelu voru. Při práci na vytvoření takového modelu se uplatní fantazie žáků a ukáže se, jak jsou schopni spolupracovat s ostatními členy skupiny.⁴⁰

Problémové výukové metody lze využít ve všech předmětech, obzvláště u žáků druhého stupně.

35 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 72–73

36 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 356

37 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 361–362

38 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 79

39 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 360–361

40 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 357–359

Důvody, proč jsou tyto metody tak často využívány v projektovém vyučování spočívají právě v rozvoji samostatnosti žáků, jejich schopnosti klást si problémové otázky či řešit problémové úkoly a nalézat na ně odpovědi a možná řešení. Vzhledem k tomu, že žáci nacházejí odpovědi a řešení samostatně, jedná se o metody časově náročnější.⁴¹

1.2.3 Komunikační metody

Učit žáka komunikovat neznamena jen učit jej mluvit, důležité také je, aby žák komunikaci porozuměl a byl schopen se nad jejím obsahem zamyslet. Pokud má žák být v komunikačních dovednostech úspěšný, nepostačuje jejich trénování, ale podstatnou roli zde hraje také rozvoj sociální a personální kompetence.⁴²

Je však nutné si připomenout, že je úkolem učitele zajistit, aby komunikace mezi žáky (skupinami žáků) byla smysluplná. Komunikační metody také, pokud jsou správně vedeny a komunikace splňuje následující: je přátelská, a to včetně pozitivní zpětné vazby učitele, nestresující, učitel dává všem žákům možnost se vyjádřit, má svá pravidla, která jsou dodržována, dále je zajímavá a podporující týmového ducha.⁴³

1.2.3.1 Metoda ANO/NE

Jednou z komunikačních metod je metoda ANO/NE, která se uplatňuje při práci s textem. Žáci obdrží tabulku, ve které jsou napsané výroky a tři volné sloupce. První žáci vyplní bez použití dalších podkladů. Poté si žáci přečtou text a do druhého sloupce zapíší, zda je podle textu výrok pravdivý či nikoliv. Třetí sloupec si žáci vyplní po společné reflexi, kdy společně s učitelem hledají v textu potvrzení jejich odpovědi.⁴⁴

Tato metoda je popsána jako metoda pro jednotlivce, podle mne je však využitelná i pro práci ve skupinách, zde ovšem dojde ke vzájemné komunikaci již při vyplňování prvního sloupce. Text, který budou před vyplněním druhého sloupce číst, si mohou mezi sebou rozdělit a po vyplnění tohoto sloupce provést reflexi jen ve své skupině.

41 MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*, Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5, str. 113-118

42 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 100

43 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 264

44 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 266–267

1.2.3.2 Komunikační kruh / kolečka

Velmi vhodnou metodou především pro komunikaci, kdy chceme, aby si žáci viděli do očí a byli všichni na stejné úrovni, je komunikační kruh. Je jednou z vhodných metod pro zpětnou vazbu, do níž se mají zapojit všichni žáci. Pokud s žáky pracujeme v komunikačním kruhu, je třeba, aby dodržovali čtyři základní pravidla: pravidlo naslouchání ostatním žákům, pravidlo nemluvit – pokud žák nechce, hovořit nemusí, pravidlo respektu – hovořit o druhých tak, aby se jich to nedotklo, pravidlo diskrétnosti – žáci si musí být jisti, že to, co bylo v kruhu řečeno, se nedostane ven.⁴⁵

Kolečko je velmi dobře využitelnou metodou i pro práci ve skupinách. Žáci jsou rozděleni do skupin, učitel napíše na tabuli téma, o němž mají v kolečkách hovořit. Pro práci v kolečku je vhodné využít nějakého předmětu, který si budou mezi sebou žáci předávat a právo hovořit má jen ten, který jej má. Tím učitel předejde přerušování žáků. Jeden ze členů každé skupiny je určen jako „zapisovatel“, který zaznamenává podstatné informace, které později skupina využije při další práci. Vzhledem k tomu, že spolu komunikuje více skupin naráz, je třeba aby se skupiny vzájemně nerušily. Délka trvání metody není stanovena, ale vhodnější je spíše kratší, cca 5–10 minut.⁴⁶

Tento druh komunikační metody je snadno využitelný ve všech předmětech. Jeho výhodou je rozvoj nejen komunikační kompetence, ale i kompetence k učení a personální a sociální.⁴⁷

1.2.3.3 Návštěvníci

Tato metoda je založena především na písemné komunikaci. Žáci rozdělení do skupin (ideálně po 4–6) obdrží velký papír (ideálně balicí), na který učitel umístí otázku či obrázek, kterým se mají zabývat. Každá skupina má jiný. Jednotlivé skupiny zapisují po určený čas v tichosti na papír všechno, co by k danému tématu chtěly říct. Po uplynutí času se skupiny přesouvají k dalšímu archu papíru, na původním místě zůstává pouze jeden z nich v roli hostitele. Jeho úkolem je seznámit nově příchozí skupinu s obsahem jejich archu. Nově příchozí skupina připisuje další informace, připomínky, které je k dané tematice napadnou. Poté se skupiny opět vyměňují, ovšem hostitelem se stává někdo ze skupiny, která byla na místě naposledy a předchozí hostitel se připojuje místo něj k jeho skupině. Takto se skupiny střídají, dokud neprojdou všechna témata. Poté dochází k seznámení se zápisy na jednotlivých arších, která provedou mluvčí, určení z poslední skupiny, jež

45 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 272

46 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 84–87

47 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 84–85

byla na stanovišti. V závěru proběhne reflexe, při níž žáci zhodnotí svou práci – jak pro ně byla obtížná, jak se cítili při práci. Také učitel musí zhodnotit práci žáků. Tato metoda je rovněž vhodná pro práci v kterémkoli předmětu. Za její největší výhodu považují, že si roli hostitele vyzkoušejí téměř všichni žáci.⁴⁸

1.2.4 Metody práce s textem

Hlavními cíli těchto metod jsou: čtení s porozuměním, zvyšování komunikačních dovedností a schopnost kritického hodnocení textu.

1.2.4.1 Doplnování

Jednou z metod použitelnou též při projektovém vyučování je doplňování, kdy žáci dostanou text s vynechanými slovy, která musí doplnit. Jednou z možností je, že se doplňovaná slova vypíší pod text a žáci pouze doplní konkrétní slovo na správné místo. Pro projektovou výuku bych ale žákům nepřikládala nabídku slov, ale nechala je pracovat s dostupnými zdroji, aby si správná slova našli sami.⁴⁹

1.2.4.2 Pětílístek

Jedná se o metodu vycházející z kritického myšlení. Kritickým myšlením označujeme způsob práce, při němž si nejprve pokládáme otázky, které je třeba vyřešit. Při hledání odpovědi se snažíme hledat argumenty. Kritické myšlení je též označováno jako RWCT (čtení a psaní pro kritické myšlení).⁵⁰ A právě pětílístek, který považuji za, pro svou práci nejvíce využitelnou metodu, patří do kritického myšlení. Další hojně užívané metody jsou například T-graf či Diamant.⁵¹

Tato metoda je vhodná pro uvědomění si toho, co se žáci o daném tématu již dozvěděli. Učitel určí téma, které mají žáci zpracovat. Na prvním řádku bude název – jedno slovo, na druhém dvě slova – popis, na třetím – co dělá, popsáno třemi slovy, na čtvrtém – pocit, vyjádřený čtyřmi slovy a na pátém shrnutí tématu, pojmenování (může být i metafora) jedním slovem. Je to metoda

48 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 92–94

49 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 301–302

50 *Kritické myšlení*, z. s. [online]. Dostupné z: <https://kritickemysleni.cz/o-programu/> [Cit. 25.6.2023].

51 CHYTKOVÁ, Dagmar, ČERNÝ, Michal, *Efektivní učení*, Praha: Albatros Media, 2016. ISBN 978-80-265-0479-5, str. 29-33

využívaná spíše pro práci jednotlivce, ale lze ji využít i ve dvojicích.⁵²

Domnívám se, že ji lze využít i při skupinové práci. Nechala bych žáky, aby si vyplnili pětílístek jednotlivě a poté s jeho zněním seznámili ostatní členy své skupiny, kteří se pak pokusí zhodnotit rozdílnost, či shodnost jejich pětílístků.

1.2.4.3 Metoda INSERT

Jedná se o další metodu zakládající se na kritickém myšlení. Metodu INSERT značek by měli žáci na druhém stupni dle mého názoru znát, protože je pro ně využitelná při práci s jakýmkoliv textem a pomůže jim lépe se v textu zorientovat. Písmena INSERT lze přeložit jako interaktivní poznámkový systém pro efektivní čtení a myšlení.⁵³ Jedná se o metodu, která vede k rozvoji kritického myšlení a žáci si při ní procvičí porozumění textu a studijní čtení.⁵⁴

Ve vysvětlení jednotlivých značek se různí autoři poněkud liší.

B. Čechová uvádí, že značka „√“ označuje známé myšlenky, „+“ označuje myšlenky, které jsou nové, „-“ označuje myšlenky, se kterými žáci nesouhlasí a „?“ označuje, že by se o uvedeném chtěli dozvědět více. Po označení myšlenek následuje sepsání těch, o nichž by se chtěli dozvědět více a dále ty, s nimiž nesouhlasí.⁵⁵

Podle R. Čapka je význam „√“: rozumím tomu, věděl jsem to, „?“ znamená, že žák nerozumí a potřebuje se doptat, „!“ říká: chci zdůraznit, nebo překvapilo mě to, „+“ a „-“ značí souhlasím / nesouhlasím. Poté, co si žáci udělali poznámky k celému textu, učitel zjišťuje, zda má někdo v textu „?“. Ten je totiž třeba s žáky probrat nejdříve. Nelze totiž pokračovat v práci, pokud žáci všemu nerozumí.⁵⁶

Já bych využila vysvětlení dle B. Čechové. Žáci by si vzali barevné fixy a označili jednou

52 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 38

53 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 304

54 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 56

55 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 56

56 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 304–306

barvou části, které jsou pro mě nové a další části, kterým nerozumějí. Otazníkem by si označili ty informace, o kterých by se chtěli dozvědět více.

Dalším krokem je diskuze se žáky. Záleží pak na učiteli, zda zvolí diskuzi se všemi žáky, nebo ve skupinách, či dokonce pouze ve dvojicích. Jedná se o metodu, při které si žáci předložené téma sami zpracovávají. Lze ji využít ve všech předmětech. Je však nezbytné, aby žáci četli s porozuměním. Pro tuto metodu je důležité pozitivní klima ve třídě, aby žáci byli schopni říci: „tomu nerozumím“. V ideálním případě nechá učitel nejprve ostatní žáky, aby se pokusili o vysvětlení a teprve, když ostatní nevědí, pomůže jim s odpovědí sám. Dále doporučí vhodnou literaturu, či jiný zdroj informací těm, kteří by se chtěli dozvědět více.⁵⁷

1.2.4.4 Klíčová slova

Hovoříme-li o práci s textem, neměli bychom zapomenout na schopnost vyhledávat v textu podstatné části. Jedna z možných variant, jak s nimi pracovat je rozdělení žáků do dvojic, ovšem využitelná je i pro práci skupin. Každá dvojice / skupina obdrží text. Jejím úkolem je najít v něm alespoň pět klíčových slov. Nejprve je vhodné ověřit si, že žáci vědí, co pojem klíčové slovo označuje. Podle odborné literatury může učitel na tabuli namalovat trychtýř a pod něj baňku. První skupina pak tato slova napíše na tabuli, další přidá slova, která první skupina nenapsala, a takto pokračují, než zapíší svá slova všechny skupiny. Já bych pro projektovou výuku zvolila spíše sepsání těchto slov na list papíru. Následně pak provedeme reflexi. Hovoříme o slovech, která si skupiny zvolily jako klíčová. V kterých se skupiny shodly? Proč je dobré umět vytipovat klíčová slova?⁵⁸

Velmi zajímavá je také možnost využít klíčová slova jako desetiminutovku, tedy nezádat žákům konkrétní otázky, na které mají odpovídat, ale nechat je napsat ke konkrétnímu tématu několik klíčových slov, včetně vysvětlení, proč právě tato, a co znamenají.⁵⁹

Tato metoda je opět využitelná ve všech předmětech, v některých předmětech však budou klíčovými slovy především odborné názvy.

57 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 304–306

58 ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9, str. 47

59 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 306–307

1.2.4.5 Skládání textu

Zajímavou metodou práce s textem je také skládání textu. V tomto případě učitel rozdělí text na několik částí. Každý člen skupiny obdrží jednu část tohoto textu, kterou si přečte. Po přečtení text odkládá. Nyní je úkolem členů skupiny navzájem si bez použití textu nasdílet, co se v textu dozvěděli a seřadit jeho části tak, jak po sobě následují.⁶⁰

J. Jandová ve Sborníku lekcí zajímavým způsobem propojuje skládankové učení s expertními skupinami. V jejím podání dostane každá expertní skupina část textu, kterou společně zpracují a poté přecházejí do své domovské skupiny, kde seznámí ostatní členy své skupiny se získanými informacemi.⁶¹

1.3 Hodnocení projektu

Hodnocení žáků je mimo jiné podstatnou součástí učitelova působení, navíc má vliv nejen na vztah mezi učitelem a žáky, ale také na klima třídy, sociální učení žáků i jejich motivaci. Hodnocení probíhá mezi učitelem a žáky, mezi žáky navzájem, a také žák hodnotí sám sebe. Správné hodnocení přináší žákům informace, zpětnou vazbu k jejich činnosti, motivuje je k další aktivitě a ukazuje jejich kladné stránky.⁶²

Při hodnocení projektu je velmi důležité, aby se do něj zapojili sami žáci a v jejich hodnocení by mělo zaznít nejen hodnocení výsledku, ale také průběhu projektu. Pro hodnocení projektu by si měl učitel dopředu připravit otázky, případně hodnotící archy či dotazníky. V reflexi by měly zaznít i pocity, které žáci v průběhu projektu prožívali.⁶³

1.3.1 Hodnocení žáků učitelem

Učitel by měl svým hodnocením žáky podpořit a zdůraznit jejich pozitiva. Hodnocení obvykle dělíme na čtyři základní formy.

60 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 311

61 ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina a kol. *Sborník lekcí Program RWCT*, Dobříš: Kritické myšlení, 2020, str. 51-52

62 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 495

63 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1, str. 18–19

1.3.1.1 Formativní a normativní hodnocení

Prvním, a podle mne pro projektovou výuku využitelným, je formativní hodnocení, jež je jakousi zpětnou vazbou pro učitele, jak žáci pochopili učivo. Základem je, že učitel nesrovnává jednoho žáka s druhým, ale hodnotí, zda žák splnil konkrétní úkol. Pokud jej splnil, zaslouží si učitelovo kladné hodnocení. Toto hodnocení je žákovi poskytováno průběžně a nabízí mu zpětnou vazbu (co už úspěšně zvládl, v čem by se měl zlepšit a jak toho dosáhnout).⁶⁴

Pokud učitel hodnotí práci ve skupině, měl by hodnocení provádět průběžně, ne až na konci práce. Učitel se snaží hodnotit pozitivně každého žáka a jeho konkrétní zapojení – znalosti, schopnost komunikovat, spolupráci.⁶⁵

Normativní hodnocení by měl učitel využívat méně. Jedná se o hodnocení výkonu žáka ve vztahu k výkonům ostatních.⁶⁶

Pro hodnocení práce na projektu se mi tato metoda nezdá vhodná, na první pohled je to sice hodnocení objektivní, ale ve skupině vzbuzuje vzájemnou soutěživost a v žákovi, který nepatří mezi nejlepší ve třídě, může vyvolávat pocit méněcennosti.

1.3.1.2 Kriteriaální hodnocení

Při využití kriteriaálního hodnocení si učitel určí několik kritérií, podle kterých bude žákův výkon hodnotit. Mezi výhody této metody patří objektivní zpětná vazba poskytnutá žákovi přes konkrétní kritéria. Nejvhodnější pro přípravu takového hodnocení se jeví vytvoření tabulky, v níž je každé kritérium rozepsáno tak, aby žák jasně viděl, zda toto kritérium plní výborně, dobře, dostatečně, či zatím neplní. Souhrnem kritérií a jejich úrovně, které žák dosahuje, spočítá učitel aritmetický průměr a vyjde mu výsledné hodnocení.⁶⁷

Jsem přesvědčená o vhodnosti využití kriteriaálního hodnocení v projektové výuce. Pokud jsou kritéria učitelem dobře stanovena, mohou podat žákovi jasnou informaci o jeho výkonu.

64 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 495–496

65 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 62

66 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 495–496

67 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 525–526

1.3.1.3 Hodnocení známkou

Ve většině škol je využíváno hodnocení známkou. Pokud učitel žáky chce hodnotit známkou, musí také žákům dopředu sdělit, za co a jakým způsobem bude známka zadávána. Aby však známka měla větší význam než jen samotné číslo, je třeba, aby učitel kromě známky hodnotil žáka i slovně, tedy aby udělení konkrétní známky žákovi vysvětlil. Samozřejmě i projekt můžeme hodnotit známkou, ale je třeba, aby klasifikace splňovala výše uvedená pravidla. Čím starší žáky totiž hodnotíme, tím více se setkáváme s jejich nesouhlasným stanoviskem k uděleným známkám, obzvláště pokud jim udělení této známky není dostatečně vysvětleno.⁶⁸

V případě projektové výuky bych volila tento postup: žák dostane předem tabulku s hodnotícími kritérii, podle kterých si odvodí výslednou známku za projekt sám. Učitel poté ověří správnost jeho hodnocení, případně vysvětlí, proč s žákovým hodnocením nesouhlasí.

1.3.2 Sebehodnocení žáků

Sebehodnocení hraje významnou roli v žákově vývoji, a to především v oblasti kritického myšlení, sebepojetí a také jeho sebevědomí. I zde má však učitel významnou roli, neboť on určuje, jakým způsobem bude žákovo sebehodnocení probíhat, i zde má možnost zvolit si z mnoha různých technik.⁶⁹

1.3.2.1 Hodnotící list

Jednou z možných a pro projektovou výuku velmi vhodných technik je hodnotící list, který je využitelný po ukončení skupinové práce. Tato technika spočívá v tom, že každý člen skupiny napíše hodnotící výrok o společné práci skupiny, všechny tyto výroky pak společně sepiší na jeden list papíru. Podle toho, jak se jim zdá ten který výrok pravdivý, jej každý člen ohodnotí. Takto se žáci i učitel dozví, jak skupina pracovala a v čem se jejich pohled na hodnocení shoduje a neshoduje.⁷⁰

1.3.2.2 Záznamový arch

Technika písemného sebehodnocení je vhodnou formou pro získání sebehodnocení od každého žáka při vynaložení poměrně krátkého času ve výuce. Každý žák obdrží od učitele záznamový arch, kam zaznamenává odpovědi na učitelovy otázky. Otázky by měly být konkrétní a týkat se tématu

68 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 496–497

69 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 552

70 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 552

projektu (zda je zaujal či nikoliv), žákova zapojení při práci na projektu, jeho pocitů při skupinové práci. Co se týče žákových odpovědí na otázky, může učitel nechat odpovědi otevřené nebo určit číselnou škálu, ideálně 1–3.⁷¹

Je třeba si uvědomit, že více času zabere učiteli vytvořit písemné sebehodnocení. Také seznámení se s výsledky sebehodnocení od žáků mu bude trvat déle.

1.3.2.3 Hodnotící škála

Podobnou možností sebehodnocení je hodnotící škála. Učitel pokládá žákům otázky a žáci na ně písemně odpovídají číslicemi: rozhodně NE = 1, spíše NE = 2, spíše ANO = 3, rozhodně ANO = 4. Na závěr si každý žák spočítá body, čím více získá bodů, tím lépe se hodnotí. Takto může žák hodnotit svou vlastní práci i práci své skupiny.⁷² Výhodou této metody je její malá časová náročnost, jak na přípravu pro učitele, tak na realizaci se žáky.

1.3.3 Vzájemné hodnocení žáků

Také vzájemné hodnocení má velký význam pro samotné žáky i učitele. Je vhodné, aby jej učitel zařazoval, a to především při tvorbě nějakého produktu. Při takovémto hodnocení je opět důležité, aby žáci věděli, že se jim od ostatních dostane zpětné vazby, která bude konkrétní, objektivní a vhodná. Během hodnocení ostatními žáky, ti, jež jsou autory produktu nereagují. Možností vzájemného hodnocení žáků je opět mnoho.⁷³

1.3.3.1 Barvy

Hodnocení můžeme provádět přidělením jedné ze čtyř barev žákovi, každá barva má svou konkrétní úlohu a může vypadat takto: zelená – chválí, černá – hledá nedostatky, modrá – zdůrazňuje přínosy, červená – sděluje, co by nefungovalo. Skupina dostane přidělenou jinou skupinu, kterou hodnotí. Podle dané barvy, žák sděluje své hodnocení určené skupiny. Výhodou této techniky je, že se na hodnocení podílejí všichni žáci a hodnocení je tedy do značné míry vyvážené.⁷⁴

Tento způsob hodnocení je v rámci projektu vhodné zařadit jako dílčí hodnocení, například po

71 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 63

72 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 563–564

73 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 367–368

74 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 568–569

splnění konkrétního úkolu.

1.3.3.2 Plus / minus

Další možností vzájemného hodnocení je psaní kladů a záporů k prezentovanému výsledku skupinové práce. Každý žák si při prezentaci jiné skupiny zapíše klad a zápor („+“ a „-“). Po ukončení prezentace je žáci sdělují skupině. Opět se jedná o důležitou zpětnou vazbu.⁷⁵

1.3.3.3 Kritéria

K vzájemnému hodnocení je také možné využít kritéria, podrobněji jsem se o kritériálním hodnocení již zmiňovala, tabulku pouze učitel přepracuje tak, aby vyhovovala vzájemnému hodnocení.⁷⁶

1.4 Žák cílové skupiny

Cílovou skupinou se pro potřeby této práce rozumí žáci navštěvující 2. stupeň základní školy, tedy přibližně ve věku 11–15 let. Nebudu se zde příliš zabývat fyzickými vlastnostmi žáků tohoto věku, neboť nejsou pro projektové dny nijak zvlášť podstatné. Za mnohem podstatnější považuji zabývat se psychickými předpoklady žáků tohoto věku.

1.4.1 Vývoj osobnosti

Vývojem osobnosti se zabývalo mnoho psychologů. Například E. H. Erikson⁷⁷ jej rozděluje do 8 období a každé je specifikováno příznivým a nepříznivým momentem.

1. Nemluvně – důvěra proti nedůvěře
2. Batole – autonomie proti studu a pochybám
3. Předškolní věk - iniciativa proti vině
4. Školní věk – snaživost proti méněcennosti. V tomto období se jedná o jakýsi konflikt, kdy dítě buď vyvíjí snahu a osvojuje si dovednosti, dosahuje úspěchu, nebo dochází k opaku a dítě podléhá pocitu méněcennosti.
5. Puberta a adolescent - identita proti konfuzi rolí. V období dospívání, které je pro mladistvé

75 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 571–572

76 ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7, str. 569–570

77 ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*, přeložil Jan Valeška, Praha: Portál, 2022.

bouřlivým obdobím a dochází ke změnám v jejich postavení, si hledají svůj pohled na svět a způsob života. V ideálním případě na konci tohoto období mladiství ví, kým je a co chce. Pokud k tomuto poznání nedojde, podléhá vlivu různých skupin a osobností a může dojít ke ztrátě vlastní identity.

6. Raná dospělost – intimnost proti izolaci

7. Střední a pozdní dospělost – generativita proti stagnaci

8. Stáří – integrita já proti zoufalství⁷⁸

Podle Jana Čápa⁷⁹ dělíme vývoj člověka z psychologického hlediska na prenatální období, rané dětství, předškolní věk, mladší školní věk, střední a starší školní věk, dospělost a stáří. Jednotlivá období rozlišujeme především z důvodu značných odlišností v prožívání a vnímání.

Dítě se v průběhu staršího školního věku nachází ve dvou významných obdobích, a to v prepubertě, kterou můžeme ohraničit přibližně věkem mezi 8–13 lety a v pubertě, jejíž začátek odborníci ohraničují u dívek první menstruací a u chlapců první polucí, jedná se o přibližný věk mezi 13–15 lety.

Prepuberta je obdobím, kdy si dítě rozšiřuje a prohlubuje vědomosti, rozvíjí intelekt a zdokonaluje již získané dovednosti. V tomto období je důležité kladné hodnocení jeho snahy nejen v oblasti školních dovedností, neboť to je významným činitelem při zvyšování jeho sebevědomí. Velmi důležité je toto hodnocení také pro správné sebehodnocení dítěte. V případě, že se dítěti kladného hodnocení nedostává, dochází u něj k pocitu méněcennosti a nejistoty.

V oblasti vývoje vztahů je prepuberta obdobím, kdy dítě navazuje trvalejší vztahy se svými vrstevníky, učí se s nimi komunikovat, dochází ke zvýšení úrovně sociální interakce. Dítě je již schopno dívat se na některé události pohledem druhého, začíná chápat jeho potřeby, je schopno s ním spolupracovat i mu pomoci. Proto je v tomto období vhodné pomoci dětem navazovat tyto vztahy také pomocí práce ve skupinách.⁸⁰

Jak jsem již zmiňovala výše, prepuberta v průběhu docházky na druhý stupeň základní školy (či nižší stupeň gymnázia) přechází v pubertu. V tomto období dochází také ke značnému proměňování postavy, z dítěte se postupně stává dospělý. Dochází ke značnému růstu do výšky, ale také k vývoji pohlavních znaků včetně jejich funkce. S tímto vývojem se pojí také změny v hormonální oblasti,

78 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 214–215

79 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 213

80 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 232–233

což má u dospívajícího za následek labilitu, náladovost, podrážděnost i snadnou unavitelnost. Pro mnoho dospívajících je velmi náročné se s těmito změnami vyrovnat, zejména když si změny jejich fyzického vzhledu všimá i jejich okolí a často na ně také upozorňuje. Proto také sami dospívající kladou velký důraz na svůj vzhled – oblečení, účes, dívky též líčení. I zde je podstatné podpořit mladistvého v jeho kladném sebehodnocení a hledání své vlastní identity. Jan Čáp nazývá pubertu také druhým obdobím vzdoru, neboť se mladiství snaží vymanit z vlivu svých rodičů i ostatních dospělých. V tomto období mnohem více podléhají vlivu svých vrstevníků, kteří jim lépe rozumí, neboť se potýkají se stejnými problémy. Mladistvý chce být rovnocennou součástí skupiny svých vrstevníků, přejí si být skupinou kladně hodnoceni, získat jistotu i uspokojení, mít s členy skupiny kladné vztahy.⁸¹

Co se týče vývoje intelektu mladistvého, dochází v tomto věku podle J. Piageta, který je autorem stádií ve vývoji intelektu, k rozvoji abstraktního myšlení⁸². Znamená to, že mladistvý je schopen, pokud je dostatečně motivován, pochopit a efektivně řešit náročné úlohy. Pro učitele je mnohdy nesnadné pracovat s mladistvými také z toho důvodu, že ne všichni již dosahují této úrovně a také nemotivovaný žák vystupuje proti jeho autoritě.⁸³

1.4.2 Motivace žáka

Termín motivace vychází z latinského *movere*, tedy hýbati, pohybovati. Termín lze tedy volně přeložit jako hybné momenty v činnosti člověka. Základem motivace jsou vnější pobídky, může to být třeba jídlo a vnitřní motivy, to může být například hlad. Pokud však není vnitřní motivace dostatečná, pobídka nemusí zapůsobit.⁸⁴

Motivaci lze tedy chápat jako souhrn důvodů, které nás vedou k tomu, abychom něco udělali, či neudělali. Složek motivace je několik. Abychom zjistili, co motivuje žáka k činnosti, měli bychom si jich být vědomi.⁸⁵

Jednou z těchto složek je potřeba. Potřeby dělíme obvykle na primární a sekundární. Mezi

81 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 233–235

82 PIAGET, Jean. *Psychologie dítěte*, přeložila Eva Vyskočilová, Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0

83 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 215, 235

84 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 92

85 ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 145–146

primární potřeby řadíme především základní biologické potřeby, jako je například potřeba jídla a pití, kyslíku, tepla, či ochrany. Sekundárními potřebami můžeme označit potřeby vyšší jako je například potřeba radosti, podnětů, odpočinku, být milován, být úspěšný.⁸⁶

Další součástí motivace je zájem. Můžeme jej chápat jako kladný vztah člověka k nějaké skutečnosti, nebo činnosti. Takovou činností může být například zájem o hudbu, historii, či nějaký druh sportu. Zájmu má člověk obvykle několik a pomocí nich také uspokojuje své potřeby. Ne vždy si však uvědomujeme motivy, které nás k těmto zájmům vedou.⁸⁷

Postojem označujeme vztah například k určitým věcem, lidem, skupinám, nebo činnostem. Může jím být kupříkladu vztah k přírodě, k našemu okolí. Dle Jana Čápa: „*Postoj zahrnuje tři složky: za první poznání objektu, názory na něj; za druhé jeho citové hodnocení, sympatii či antipatii, popřípadě dokonce lásku nebo nenávisť, eventuálně lhostejnost; za třetí pobídku k jednání, či k chování v souladu s názorem a emočním hodnocením, popřípadě návyk, navyklou formu takového chování či jednání.*“⁸⁸ Kromě toho mají na vytváření postojů vliv i hodnoty, které určitá společnost uznává. Z výše uvedeného je patrné, že vytvoření postoje je náročný proces, v němž hrají roli i potřeby a zájmy jednotlivce.

Významnou roli v oblasti motivace hrají také cíle, které si stanovíme. Každý člověk si stanovuje cíle krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Kromě časového určení cíle hraje roli také jaký význam má konkrétní cíl pro jedince, skupinu či společnost. Ideální je, když je cíl jednotlivce v souladu s cíli skupiny.⁸⁹

Kromě cílů můžeme i motivaci rozdělit na krátkodobou a dlouhodobou. Krátkodobá je sice silnější, ale neovlivní člověka na delší dobu. Tento druh motivace můžeme pozorovat spíše u dětí. Dlouhodobá motivace je sice mnohdy slabší, ale protože se jedná o motivaci k větším a dlouhodobějším cílům, vyžaduje od člověka mnohem větší sebezapření.⁹⁰

Pokud chceme hovořit o aktivním učení, je vhodné zmínit ještě další druhy motivace.

1. Užitečnost získaných znalostí, jejich praktické využití - učitel by měl žákovi předkládat

86 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 146–148

87 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 149–150

88 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 150

89 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 150–151

90 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 18

takové učivo, které je pro něj využitelné, pochopitelné a není zbytečně odborné. Pokud si je žák využitelnosti znalostí vědom, jeho motivace stoupá.

2. Potřeba získat kvalifikaci, dosáhnout plánovaného vzdělání – žák si díky učiteli uvědomuje, že předložené učivo může využít i v jiném předmětu a je podstatné pro jeho budoucí povolání.
3. Posilování sebevědomí – někdy nemají žáci zájem o samotné učivo, ale jde jim spíše o úspěch, pokud jsou ve škole úspěšní, více je baví. V opačném případě je přestane konkrétní předmět bavit, případně se mu začnou vyhýbat.
4. Potřeba ocenění, pochvaly – učitel by se měl snažit žáky chválit a podporovat v tom i ostatní žáky, neboť pochvala od vrstevníků má pro ně velký význam.
5. Obava z neúspěchu, trestu – žáci by měli chápat, proč učitel zkouší, učitel je na zkoušení či testy důsledně připravuje a pracuje s jejich strachem.
6. Zájem o problematiku, radost z učení – učitel posiluje sebevědomí žáků předkládáním vhodných a dostatečně složitých otázek a úkolů.⁹¹

Když propojíme všechny složky, které motivaci žáka ovlivňují, dojdeme k poznání, že aby byl žák motivován k činnosti, je třeba jejich propojení – žák má potřebu se něco dozvědět, má o daný předmět zájem (baví jej), má k němu kladný postoj a je v souladu s jeho cíli. Z vlastní zkušenosti však vím, že motivovat k činnosti žáka na druhém stupni (v období puberty) je velmi náročné, protože v tomto období mladiství hledají svou cestu, svůj způsob života, probíhají hormonální změny, a to vše je nutí být někdy kritickými a vzdorovitými.

O. Obst pro vzbuzení zájmu u nemotivovaných žáků doporučuje, aby se učitel snažil zaměřit jejich pozornost na úkol samotný a eliminovat obavy z neúspěchu, pomoci jim naučit se hledat chyby a nevnímat je jako vlastní neschopnost či hloupost.⁹²

1.4.3 Učení

Pro člověka nejtypičtějším druhem učení je verbální učení, jehož výsledkem jsou vědomosti. K získání vědomostí potřebujeme paměť, přesněji, potřebujeme si určitou informaci zapamatovat, udržet a vybavit si ji. Aby si žák informaci zapamatoval, a to platí především v mladším školním věku, využívá učitel memorování, díky němuž se žák seznámí se základními informacemi. Dále je

91 SITNÁ, Dagmar, *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6, str. 18-24

92 KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4, str. 371-372

zapamatování informace závislé na jejím opakování – čím častěji žák informaci uslyší, tím vyšší je pravděpodobnost jejího zapamatování. V potaz také musíme vzít žakovu osobnost, zájem a motivaci k učení, která zvyšuje žakovu aktivitu. Důležitou roli hraje též smysluplnost učené informace. Má-li být učení smysluplné, musí žák vědět, které činnosti jej čekají a utvořit si o nich vlastní představu.⁹³

Jak již víme, žák má v paměti uloženo množství starších informací, které se učitel snaží zaktivovat a navázat na ně získáním nových. Pro uložení nových informací je nutné, aby žák poznatkům porozuměl a vytvořil si mezi nimi smysluplné vztahy. Pokud se v poznacích takto zorientuje, chápe pak také, které informace jsou podstatné a najde v nich určité zákonitosti.⁹⁴

Při projektové výuce dochází u žáka k učení činnostnímu, žák tedy pracuje hlavou i rukama, získává znalosti a dovednosti, a vytváří u žáka určité postoje a hodnoty. Kromě toho je toto učení celostní – žák získává a využívá vědomosti a dovednosti i v dalších oborech. Díky tomu, že projekt je zážitkový, dochází u žáka k učení přirozenému. Při tomto druhu učení dochází k rozvoji žakovy osobnosti jako celku.⁹⁵

1.5 Interakce učitele se žáky

K interakci mezi učitelem a žákem dochází při každém jejich vzájemném setkání. Je tedy nutné, aby učitel věděl, jakými způsoby může své žáky poznávat a jak s nimi správně komunikovat.

1.5.1 Komunikace mezi učitelem a žáky

Komunikace se žáky má významný vliv na atmosféru ve třídě. Učitel by si měl, pokud to lze, dopředu promyslet, co chce žákům sdělit a jakým způsobem bude informaci předávat. Základem učitelovy komunikace je samozřejmě vyjadřovat se kultivovaně a jednat se žáky s respektem. Učitel by měl mít na paměti, že podstatné také je, aby komunikace neprobíhala jen z jeho strany, ale aby se do ní zapojovali také žáci.⁹⁶

93 TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. ISBN 80-8656-13-X, str. 43–50

94 TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. ISBN 80-8656-13-X, str. 43–50

95 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 54

96 JŮVA, V. A KOLEKTIV, *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-

Pedagogická komunikace probíhá především v průběhu vyučovacího procesu a dochází při ní k interakci mezi učitelem a žáky, tedy vzájemnému působení: učitel působí na své žáky, ale také žáci působí na učitele. Kromě samotných verbálních projevů má svůj význam také projev neverbální, tedy naše mimika, gesta, oční kontakt. Učitel by si měl být vědom toho, že jeho postoje, které se v komunikaci projevují, mohou ovlivnit žáky. Svým projevem dává také najevo, jaký je jejich vzájemný vztah a jaká jsou pravidla dalšího vzájemného vztahu.⁹⁷

Pro dobrou komunikaci není zcela ideální pracovat ve třídě s klasickým rozmístěním lavic, mnohem vhodnější je zvolit skupinovou komunikaci, například v kroužku. Tento typ komunikace je vhodný například při zpětné vazbě na činnost žáků, či při třídnických hodinách, kdy se učitel snaží navodit atmosféru vzájemného sdílení.

1.5.2 Poznávání osobnosti žáka

Všichni máme tendenci dopouštět se při prvním setkání s druhou osobou chyb. V první řadě si učitel potřebuje uvědomit, že jeho žáci nejsou takoví, jako byl on sám, a nelze je ani srovnávat s jinými žáky, které například dříve učil. Učitel by se měl také vyvarovat předsudků, haló-efektu, tedy jak na něj žák zapůsobil při prvním setkání, stereotypizace, tedy začleňování žáka do určité skupiny. Důležité je také nehodnotit žáka podle jednoho projevu, protože víme, že na jeho chování, jednání i výkon má vliv mnoho činitelů.⁹⁸

Učitel se tedy snaží shromažďovat o svých žácích co nejvíce údajů a projevů jejich osobnosti, přičemž si musí být vědom, že osobnost žáka se v průběhu jeho docházky na 2. stupeň základní školy vyvíjí. To, že má možnost žáky pozorovat téměř denně a často v průběhu několika let, je učitelovou výhodou. Své žáky obvykle učitel poznává především jejich sledováním při různých činnostech. Všimá si emočních projevů při jejich úspěších, či neúspěších, sleduje je při komunikaci s vrstevníky. Sleduje, jak spolupracují, má možnost s nimi sám komunikovat. I když má každý učitel, především vyučující na 2. stupni, mnoho žáků a nemůže je všechny komplexně poznat, měl by se pokoušet vytvořit si obraz o tom, jaké vlivy a podmínky na žáka působí.⁹⁹

85931-95-8, str. 77–79

97 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 268–269

98 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 365–367

99 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 367–369

1.6 Klima školní třídy

Zda bude žák ve škole úspěšný, či nikoliv do značné míry ovlivňuje i školní mikrosociální prostředí, tedy například školní třída a její klima. Na vytváření klimatu školní třídy se podílejí nejen všichni žáci, kteří jsou její součástí, ale i učitelé. Školní třída je do značné míry formální skupinou, která se však může, díky vhodnému vedení skupiny, stát skupinou neformální. Navíc se každá třída obvykle dělí na několik menších skupin. Dále se v ní vyskytují žáci, kteří nejsou součástí žádné z těchto skupin.¹⁰⁰

Klima třídy je tedy utvářeno vzájemnými vztahy všech aktérů. Tyto vztahy jsou v každé třídě jiné, žáci se jinak chovají při vyučování, jinak o přestávkách, nebo při aktivitách probíhajících mimo budovu školy. Navíc i sám učitel se projevuje při různých příležitostech poněkud odlišně. Pokud má být ve třídě dobré klima, je třeba, aby se žáci vzájemně respektovali, spolupracovali, mohli se na sebe spolehnout, podporovali se, vzájemně si pomáhali. Měli by také cítit potěšení ze společné práce.¹⁰¹

Učitelovým hlavním úkolem je zcela jistě výuka. Pokud však chce být učitel také dobrým pedagogem, musí si být vědom důležitosti třídního klimatu a jak jej může pomoci budovat. Zde hraje významnou roli volba takových metod výuky, které jsou pro žáky zajímavé, aktivující a tvůrčí. Výuka, která splňuje tyto požadavky, bude žáky dobře přijímána. Případným „narušitelům“ dají ostatní žáci najevo, že se jim jeho chování nelíbí a postaví se na stranu učitele. V případě, že je výuka pro žáky nezajímavá, budou mít tendenci se k „narušiteli“ spíše přidat. Dochází k narušení pozitivního klimatu třídy a k případné frustraci učitele.¹⁰²

Nedílnou součástí klimatu třídy je také prostředí, v němž k pedagogickému procesu dochází. Pokud mají žáci možnost prostředí své třídy ovlivnit, budou se v něm cítit dobře. Učitel by si měl být vědom zvláštností konkrétní třídy, neboť je podstatnou součástí kvalitního pedagogického procesu. A co se týče klimatu třídy a jeho souvislosti s projektovým vyučováním, píše Kratochvílová: „*Chce-li učitel ve výuce pracovat s projekty, pak musí věnovat hodně pozornosti utváření vhodného klimatu třídy, které je nezbytnou podmínkou úspěšné realizace*

100 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 565

101 ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7, str. 566–567

102 ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2742-4, str. 28-35

projektu.“ (Kratochvílová, 2016, str. 20)¹⁰³

1.7 Charakteristika regionu vybraného pro projektové dny

V této části práce se seznámíme s oblastmi, jichž se budou jednotlivé projektové dny týkat. S těmito informacemi by se žáci měli během projektových dní seznámit pomocí úkolů, které budou v projektových dnech plnit.

1.7.1 Jílovsko

Jílovským pásmem označujeme oblast širokou pouze 3–4 kilometry a dlouhou přibližně 60 kilometrů. Táhne se od Psár a Libře, přes Jílové u Prahy a dále na Štěchovice, Slapy až po Blatnou. Její vznik datujeme do období starší části starohor, kdy v oblasti docházelo k usazování jílovitých a prachových hornin, které ztuhly a vytvořily břidlicové podloží, které nalezneme v západní části regionu. Svou roli sehrála i podmořská vulkanická činnost a horotvorné procesy probíhající v období mladší části starohor. Díky tomu leží východní část na žule. Tato oblast je známá především díky velkým ložiskům zlata.¹⁰⁴

Jílovský zlatonosný revír je považován za největší v Čechách (i když jeho oblast je poměrně malá a nalezneme ji v Jílovém a okolních obcích). Největší ložiska zlata se nalézala v hloubce kolem 200 až 250 metrů, jak dokazují průzkumy. Díky archeologickým průzkumům víme, že již Keltové v období mezi 5. - 1. stoletím př. n. l. zde rýžovali zlato. A jeho zpracování Kelty dokazují také mince nalezené v keltském oppidu na Závisti u Zbraslavi. Po příchodu Slovanů se zde opět rýžovalo zlato. V 10. století se začalo zlato těžit. K největšímu rozmachu dobývání zlata došlo ve 13. - 14. století. Těžba zlata byla na Jílovsku ukončena teprve v roce 1968, kdy byly doly uzavřeny. Těžbě zlata je věnována expozice v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy. Kromě samotné expozice o těžbě zlata je možné navštívit některou ze tří přístupných štol.¹⁰⁵

Přírodní zajímavostí Jílovska jsou Hornopožárské lesy, které se táhnou mezi Jílovým, Kamenným Přívozem, Zbořeným Kostelcem a Kamenicí a dnes mají rozlohu 20 kilometrů čtverečních. Dříve se však nejednalo o souvislý porost, dokonce byly lesy rozděleny do tří panství.

103 KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016, str. 20

104 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 13–14

105 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 82-86

Největší z těchto panství bylo Konopiště, které patřilo po roce 1887 Františku Ferdinandovi d'Este a oblast Požárských lesů patřila k jeho oblíbeným místům. I v dnešní době žijí v místních lesích mufloni, daňci, lišky a mnoho druhů ptactva.¹⁰⁶

1.7.2 Dolní Posázaví

Řeka Sázava pramení na Vysočině u obce Nová Huť a protéká celkem pěti okresy (Praha-západ, Praha-východ, Benešov, Kutná Hora a Kolín) než se v Davli, v okrese Praha – západ, vlije do Vltavy. Její tok je obvykle dělen na tři části – horní, střední a dolní. Celková délka toku řeky Sázavy je 225 km.

Také po Sázavě dopravovali voraři dřevo. První zmínky o dopravování dřeva po řece nalezneme již ve 12. století. Zajímavé je, jak se vorařům říkalo: těm, kteří dopravovali dřevo ze Zruče nad Sázavou do Čerčan se říkalo „Hornáci“, od Čerčan dál pak „Dolňáci“. Mezi nejobtížnější část, kterou museli voraři absolvovat, patří spodní část mezi Žampachem a Pikovicemi. Na tuto náročnou část plavby upomíná také Pikovická jehla – skalní útvar na pravém břehu řeky, na jehož vrcholu je vztyčen dřevěný kříž - také pro voraře, Vory obvykle vyplouvaly na jaře a na podzim, kdy bylo v řece dostatek vody. Dopluly do Pikovic, kde byly vory spojovány dohromady. Pak voraři pokračovali v plavbě do Prahy - na Smíchov, Výtoň, či Císařskou louku. Poslední voraři spluli po Sázavě mezi lety 1945 – 1950, kdy je nahradila železnice. Plavbou vorů po Sázavě popisují i knihy, díky filmové verzi z roku 1952 se nejznámější z nich stal „Plavecký mariáš“. Plavba po řece však nezmizela zcela, voraře nahradili vodáci, u kterých je právě dolní část toku Sázavy velmi oblíbená.¹⁰⁷

Ve své práci se pak budu zabývat oblastí od Jílového u Prahy, kde se nacházely zlatonosné doly, po soutok s Vltavou v Davli. Lesy v okolí Sázavy jsou domovem mnoha chráněných živočichů i rostlin. Jedním z takových druhů rostlin je právě kandík psí zub, který se v České republice vyskytuje ve volné přírodě pouze v oblasti vrchu Medník, který se nalézá v katastru obce Hradištko. Díky tomu se také kandík psí zub stal součástí znaku obce Hradištko.

Poměrně malá vzdálenost od hlavního města, spolu se zajímavou krajinou byly zřejmě hlavními důvody, proč se stala oblast dolního Posázaví oblíbeným místem turistů i trampů. Slovo tramp lze

106 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 42–46

107 KUCROVÁ, Veronika, *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6, str. 5–9

poprvé vysledovat v článku týdeníku Světozor v roce 1881, rozšířilo se však až díky překladu knihy Jacka Londona „Cesta“ z roku 1922, kde označovalo americké tuláky, kteří putovali Spojenými státy americkými nejčastěji na železničních vagonech. S určením data vzniku trampingu u nás je to však poněkud složitější. Například na Vltavě v oblasti Svatojánských proudů se o něm dá hovořit již koncem 19. století.¹⁰⁸ Bob Hurikán uvádí první dvě skupiny trampů kolem roku 1914.¹⁰⁹ Jisté však je, že tramping zažil svá „zlatá léta“ v období první republiky (1918–1938), kdy se mnozí snažili uniknout z města.¹¹⁰

Jeden z prvních, kteří začali jezdit trampovat k Sázavě, byl Josef Peterka, který je znám spíše pod jménem Bob Hurikán. Narodil se roku 1907, rád sportoval, hrál na kytaru, skládal trampské písně (Rikatádo, Večer slunko zapadá), byl také členem Skauta. Vyučil se lékařským nástrojářem a rád cestoval (Asie). Po návratu začal psát do novin i sešitové romány. Byl organizátorem trampského potlachu v roce 1934, za okupace byl v odboji. K Sázavě se poprvé vypravil v roce 1919, kdy mu bylo 12 let. Již tehdy nazval úsek řeky mezi Kamenným Přívozem a Pikovicemi „Zlatý kaňon“. Je také prvním, kdo zpracoval dějiny trampingu v knihách Trampské zkazky a Dějiny trampingu.¹¹¹ Další zajímavou osobností spojenou s trampingem na Sázavě byl Zdeněk Burian. Narodil se roku 1905 (zemřel 1981). Byl znám jako ilustrátor, který se zaměřoval především na pravěk. Měl přezdívku Burky a jezdil na osadu Arizona a Měsíční údolí. Významnými osobnostmi se především díky své písňové tvorbě stali také bratři Jan a František Nedvědovi, jejichž písně zlidověly a dodnes se hrají u táborových ohňů.¹¹²

Řeka Sázava také od trampů získala přezdívku „Zlatá řeka“. Tento název pravděpodobně získala díky své barvě, a také proto, že se zde rýžovalo zlato. Mezi významné osady na Sázavě již od roku 1921 patřila Arizona, kterou najdeme na protějším břehu proti Medníku. Dále také Toronto, která stojí u Žampachu v oblasti zvané Na Tichý. Byla známá jako sportovní osada, jezdili sem i boxeři

108 KRŠKO, Jan a kol., *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6, str. 21

109 HURIKÁN, B., *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0, str. 14-15

110 KRŠKO, Jan a kol., *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6, str. 20–22, 32–35

111 KRŠKO, Jan a kol., *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6, str. 12

112 KUCROVÁ, Veronika. *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6. s. 19–20

Václav Jelínek a František Dvořák. Tato osada vznikla v roce 1924. Dnes je jednou z nejznámějších osad na Sázavě Údolí ticha, které nalezneme nedaleko Třebsína, kde svou první chatu trampové postavili v roce 1927. Bob Hurikán často jezdil do osady Hurikán, jejíž první chata byla postavena v roce 1921. Tato osada se spolu s několika dalšími spojila do sdružení osad Poddubí. Nalezneme je poblíž Senohrab, údolí řeky zde dostalo název „Naše údolí“.¹¹³

Krajinou podél Sázavy vede Posázavská stezka. Celá délka stezky je 68 km, za nejznámější je však považována část, která vede ze Žampachu do Pikovic. První část u Pikovic byla zprovozněna v roce 1920. Celá stezka pak byla otevřena v roce 1924. Původně se však o jejím otevření uvažovalo již v roce 1914, první světová válka však toto otevření oddálila. Na úseku stezky mezi Kamenným přívozem a Pikovicemi vede stezka přes několik zajímavostí - jako je například kamenný železniční most Žampach, Raisova a Smetanova vyhlídka. Vzorem pro vznik této stezky se stala Raisova stezka, jež vznikla v roce 1909 u Semil.¹¹⁴

Pokud hovoříme o Sázavě, nesmíme zapomenout ani na „Posázavský pacifik“. Touto přezdívkou je označována železniční trať mezi Čerčany a Prahou. Proč právě pacifik? Připomíná severoamerickou trať, která vede také soutěskami a údolními, tunely a po mnoha mostech. A jak píše autorka Posázaví: „*Jako stuha se vine železniční trať podél řeky Sázava – tu se přimkne k jejím břehům, jinde zase vodu ztratí z dohledu*“ (Kuncrová, 2013). Tato trať byla postavena na přelomu 19. a 20. století, její postavení pomohlo Posázaví hospodářsky a také zpřístupnilo oblast turistům a trampům. Již v roce 1897 byla otevřena první část trati č. 210 mezi Čerčany a Prosečnicí. Poslední část trati z Jílového do Skochovic byla otevřena v roce 1900. Některé zastávky na trati vznikly až ve 30. letech 20. století, díky poptávce rekreantů. Je to například Petrov-Chlomek nebo Chrást nad Sázavou.¹¹⁵

1.7.3 Střední Povltaví

Řeka Vltava pramení na Šumavě na úpatí Černé hory poblíž Kvildy. Nejprve se jmenuje Teplá Vltava, která se stéká poblíž Volar se Studenou Vltavou. Od tohoto místa již nese název Vltava. Kromě toho, že Vltava protéká naším hlavním městem, jedná se také o naši nejdelší řeku s délkou 433 km od pramene po soutok s Labem u Mělníka.

113 KUCROVÁ, Veronika. *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6. s. 16–17

114 KUCROVÁ, Veronika. *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6. s. 21–22

115 KUCROVÁ, Veronika. *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6. s. 10–16

Stejně jako Sázava, byla i Vltava velmi důležitou cestou pro plavbu dřeva. Zdejší plavci obvykle dopravovali dřevo z Pošumaví až do Prahy. Už na konci 13. století se po Vltavě plavilo dřevo z okolí Slap, Živohoště a Kamýku. Kromě dřeva se po vodě z jihu dopravovala do Prahy sůl a další zboží. V roce 1366 vydal Karel IV. nařízení, které nařizovalo mlynářům pečovat o jezy a zajišťovat čistotu koryta řeky. Díky císaři Ferdinandu I. byla v roce 1547 vybudována kolem Vltavy navigační cesta, která umožňovala táhnout lodě zpět proti proudu. Právě díky problémům s dopravou lodí zpět, se stále více dopravovalo vory nejen dřevo, ale i sůl, a to z Týna nad Vltavou. Z Českých Budějovic, které měly již od Karla IV. udělen solný monopol, se sůl dopravovala po Vltavě do Prahy také loděmi. První větší loď s nákladem 125 soudků soli vyplula v září roku 1550 z Českých Budějovic do Prahy (loď byla postavena v Českých Budějovicích Rakušany od řeky Travný). Výnos Rudolfa II. z roku 1592 nařizuje vorařům brát na vory sůl. Teprve v případě, že ve skladu již žádná sůl nebyla, mohli přepravit i jiné zboží. Sůl byla v Praze vykládána v místech, kde dnes stojí Národní divadlo. Vory většinou končily svou cestu v Podskalí (zaniklá osada, v místech dnešní Výtoně).¹¹⁶

Místní obyvatelé také využívali vorů jako dopravních prostředků při svých cestách do Prahy. Pomocí vorů se dokonce dopravovaly ryby přes Vltavu do Labe až do sousedního Německa. Díky výstavbě přehrad (Orlík, Kamýk, Slapy, Štěchovice, Vrané) se stala Vltava pro vory nesjízdnou. Poslední vor vyplul v září roku 1960, ten však již plul jen na stavenišťe Orlické přehrady.¹¹⁷

Jedním z nejnebezpečnějších úseků celé plavby po Vltavě byly Svatojánské proudy, na nichž mnoho vorů ztroskotávalo. Opat strahovského kláštera Kryšpín Fuk, který se v roce 1638 usadil na Hradištku, se zasloužil o úpravu Svatojánských proudů, které se začaly uskutečňovat roku 1640. Roku 1722 byla jako upomínka těchto prací postavena socha sv. Jana Nepomuckého, která stávala na začátku Svatojánských proudů a roku 1843 Ferdinandův sloup.¹¹⁸ Původně se Svatojánské

116 ČÁKA, Jan, *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3, str. 9–13

117 ČÁKA, Jan, *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3, str. 9–13, 21

118 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 21–28

proudy jmenovaly Štěchovické proudy, nebo jen Proudý, až po vztyčení sochy a blahoslavení (r.



Obrázek 1: Socha sv. Jana Nepomuckého (2023), autor: Pavla Švábová

1721) Jana Nepomuckého (patrona plavců) došlo k jejich přejmenování.¹¹⁹ Ani jedna z těchto památek dnes již nestojí na svém místě. Při stavbě Slapské přehrady musely být přemístěny a dnes je nalezneme na levém břehu Vltavy pod Slapskou přehradou (poblíž budovy Povodí Vltavy), jejíž výstavba byla zahájena roku 1951 a v provozu je od roku 1954.¹²⁰

V souvislosti s plavci na Vltavě je třeba se také zmínit o Davelském spolku Vltavan, který vznikl v roce 1896. Jeho vznik byl inspirován spolkem Vltavan Podolí. Spolek Vltavan podporoval své členy v nemoci a v případě smrti podporoval jeho rodinu. Vltavan existuje dodnes, jeho členy spojuje tradice a kulturní a osvětová činnost, jíž se věnují.¹²¹

Jednou z nejzajímavějších přírodních krás středního Povltaví byly již zmíněné Svatojánské proudy, které ale zanikly v roce 1943 díky stavbě Štěchovické a v roce 1954 i Slapské přehradý. Jednalo se o divoké peřeje dlouhé 7 kilometrů. Zajímavostí je, že na dno Slapské přehradý byla v roce 2012 usazena replika sochy sv. Jana Nepomuckého, jejímž autorem je Petr Váňa, do míst, kde kdysi stávala. Nyní se ale nachází v hloubce 40 metrů pod hladinou přehradý.¹²²

Podél Vltavy ze Štěchovic k začátku Svatojánských proudů vedla první turistická stezka již v roce 1889, tato stezka byla v provozu do roku 1943, kdy ji zatopila Štěchovická přehrada. V době výstavby Slapské přehradý vznikla nová turistická stezka - Povltavská stezka vedoucí ze Štěchovic do Třebsína. V roce 2013 došlo k realizaci naučné stezky Svatojánské proudý, která vede právě Povltavskou stezkou, je dlouhá přibližně 8,5 kilometrů a obsahuje 15 zastavení.¹²³

119 ČÁKA, Jan, *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3, str. 9

120 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 21–28

121 VOREL, Otakar, *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6, str. 41

122 ŠMERÁK, Václav, *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6, str. 13

123 ŠMERÁK, Václav a kol., *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1, str. 40 - 41

Také Vltava, především ve svém středním toku, neušla pozornosti trampů, kteří jí dali přezdívku „Velká řeka“. Vlastně první trampská osada vznikla na břehu Vltavy, jmenuje se Ztracená naděje nebo také Ztracenka. S datem jejího vzniku je to trochu složitější. Na křestním listu osady se píše rok 1918¹²⁴, ovšem několik skautů se do této oblasti vypravilo již v roce 1914 a na místě, kde stála Ztracenka, tábořili. Nejhorší období zažila Ztracenka v roce 1940, kdy ji zaplavila Štěchovická přehrada. Trampové ji však vystavěli znovu – nad vodní nádrž Štěchovice, kde stojí dodnes. Naproti Ztracence stála osada Proudý, která vznikla v roce 1926. Poblíž ní stála osada 20. míle, která byla také zaplavena Štěchovickou přehradou. Její členové se tedy připojili k osadě Proudý. Za druhé světové války bylo území zabráno a chaty rozebrány. K obnovení osady došlo kolem roku 1960.¹²⁵

Další, pro mou práci významnou oblastí ve Středním Povltaví je ostrov, který byl od přelomu 10. a 11. století znám pod názvem **Ostrov svatého Jana Křtitele**. Na tomto ostrově byl v roce 999 založen na popud Boleslava II. klášter řádů benediktinů. Boleslav II. však v tomto roce umírá, proto k realizaci stavby došlo až za vlády jeho syna Boleslava III. v roce 1000. Tento klášter byl třetím nejstarším v Čechách (prvním byl klášter svatého Jiří na Pražském hradě, druhým klášter v Břevnově). Do Ostrovského kláštera byli přivedeni mniši z kláštera v Niederalteichu (Bavorsko) a jejich představeným byl opat Lambert. Postupně se klášter stal klášterem dvojjazyčným, ve kterém žili společně čeští a němečtí mniši. Zdejší mniši se mimo jiné živili výrobou takzvaných ostrovských dlaždic, které se zde vypalovaly. Jednalo se o velmi zdobné dlaždice s motivy rostlin, lvů a dalších zvířat včetně bájných, které si dnes můžeme prohlédnout v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy. Jednalo se o oblíbené dlaždice, což je zjevné i z toho, že je nalezneme například v bazilice sv. Vavřince na Vyšehradě, v rotundě sv. Václava na Malostranském náměstí, a dokonce i v olomouckém biskupství, nebo v rotundě sv. Petra a Pavla ve Starém Plzenci u Plzně. Expertizy dokázaly, že dlaždice, které nalezneme v Olomouci a Starém Plzenci nebyly vyrobeny na Ostrově, ale zdejší řemeslníci je jezdili vyrábět přímo na místo použití.¹²⁶

První archeologický výzkum na Ostrově sv. Jana Křtitele proběhl na sklonku 19. století, poslední etapa výzkumu proběhla v 80. letech 20. století pod vedením doktora Miroslava Richtera. Během

124 HURIKÁN, B., *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0

125 ŠMERÁK, Václav a kol., *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1, str. 52 - 55

126 VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav, *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, Mezi řekami, 2016, str. 42–45.

tohoto období došlo ke konzervaci a úpravám do podoby, v níž můžeme vidět pozůstatky Ostrovského kláštera dnes. Díky základům stavby, které zde vidíme, si uvědomíme, jak klášter v minulosti vypadal – byla zde rozsáhlá bazilika s několika apsidami (přestavěna v době Karla IV.), budova opatství, hospodářské budovy a další stavby. Nynější rozloha kláštera je přibližně 80 metrů na šířku a 100 metrů na délku. Není to však rozloha konečná, je pravděpodobné, že celý klášterní areál byl mnohem větší. Další části ostrova však nebyly dosud prozkoumány, a to především z důvodu částečného zaplavení ostrova díky stavbě Vranské přehrady.¹²⁷

1.8 Historie obce Hradištko

Historie obce se začala psát již v době mladší doby kamenné. Za velmi významné je však považováno 13. století, kdy bylo v nejsevernější části obce vystavěno městečko, kterému dnes říkáme Sekanka (jeho skutečný název se nedochoval). Původně nesla název Sekanka pouze vysekaná cesta směrem od Vltavy k osadě. Poprvé se o opevněné ostrožně na Sekance zmiňuje Václav Hájek z Libočan, který je přesvědčen, že zde již v roce 874 stál hrad. Tento předpoklad je však zřejmě mylný, i když ještě v jeho době se zde nacházely důkazy o stavební činnosti. K objevení důkazů o existenci města došlo v roce 1900, kdy S. Klíma popsal asi 30 děr, které zůstaly jako pozůstatky srubů. Již dříve zde v lokalitě Pískovna docházelo k objevení a narušení hrobů. V roce 1925 se na místo vrátil J. Böhm, který však napsal, že kromě kostrových hrobů zde nic neobjevil. V roce 1953 po upozornění dělníků, kteří našli kosterní pozůstatky a také nádoby, došlo k prvnímu výzkumu. V roce 1958 byl zahájen soustavný průzkum, který pokračoval i v 70. letech. Po podrobném průzkumu došel Miroslav Richter k závěru, že se místní obyvatelstvo živilo řemeslem a obchodem. To dokazují nálezy řemeslné výroby, především kovářské a také nález plochy, kde bylo náměstí a tržiště. Historie města však byla poměrně krátká, pravděpodobně existovalo jen ve 2. - 3. třetině 13. století, patrně roku 1278 při braniborském plnění bylo zničeno a již nebylo obnoveno.¹²⁸

Jak víme, že se jednalo o město? Pozůstatky kamenného zdiva (přes metr širokého) dokazují, že zde bylo opevnění, které vesnice neměly. Vstupní branou se vstupovalo do města, v němž bylo minimálně šedesát domů, což dokazují pozůstatky zahloubených částí. Dalším důkazem o existenci

127 VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav, *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, Mezi řekami, 2016, str. 43–44.

128 VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav, *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, Mezi řekami, 2016, str. 10 -

města je kostel a hřbitov.¹²⁹

První písemná zmínka o Hradištku pochází z roku 1310. Nalezneme ji v bule papeže Klimenta V., z níž je patrné, že bylo spolu s dalšími nemovitostmi součástí majetku kláštera sv. Jana na Ostrově a zůstalo jím až do roku 1420, kdy byl klášter vypálen. Dalším majitelem se stal Jeroným Čečelický z Kácova, ovšem již v roce 1448 bylo Hradištko opět v majetku kláštera, který jej vlastnil do roku 1558, kdy mniši klášter opustili a Hradištko prodali Šternberkům. Ti jej záhy opět prodávají, dalším majitelem byl Jiřík Slepotický ze Sulic, který nechal kolem roku 1571 postavit renezanční tvrz. Do roku 1638, kdy Hradištko koupil koadjutor strahovského kláštera Kryšpín Fuk, změnilo ještě pětkrát majitele. Kryšpín Fuk se roku 1640 stal strahovským opatem a jeho jméno jsme již zmiňovali ve spojitosti se splavněním Vltavy. Kromě toho nechal dokumentovat podobu krajiny, a tak vznikly nejstarší vyobrazení střední Vltavy. V majetku premonstrátů (kanonie Strahov) zůstala obec Hradištko až do roku 1945. Pod jejich patronací také došlo v roce 1709 k přestavbě tvrze na barokní zámek (letní sídlo premonstrátů) a v letech 1758–1759 vznikla malířská výzdoba, jejímž autorem je Jan Václav Spitzer. Jedna z jeho nejlepších fresek se nachází na stropě refektáře a nese název „Hostina v domě farizeje Šimona“.¹³⁰

Mezi nejtemnější období našich dějin bezesporu patří 2. světová válka, ta se bohužel nevyhnula ani Hradištku. V září roku 1938 bylo zabráno pohraničí a počala snaha o germanizaci obyvatelstva. Od 16. března 1939 jsme byli okupováni Německou říší a z Československa se stal Protektorát Čechy a Morava. Ovládnutí našeho území probíhalo mimo jiné zabráním vojenských cvičišť naší armády a jejich rozšiřováním. Postupně došlo k zaboru dalších území a ke vzniku nových vojenských cvičišť. K zabránění území v oblasti středu Čech přispěl projekt plánující vytvoření vojenského prostoru mezi řekami Vltavou a Sázavou (říšský protektor K. v. Neurath s plánem nesouhlasil). V souvislosti s plánovaným útokem na Sovětský svaz se situace roku 1941 změnila, bylo třeba vycvičit důstojníky SS Wafen. Wehrmacht nechtěl SS půjčovat svá cvičišť. Na jaře roku 1942 došlo ke zřízení cvičiště SS na Benešovsku, díky němuž byla v 5 etapách vystěhována téměř stovka obcí. O vystěhování Hradištko bylo rozhodnuto v I. etapě 26. 5. 1942 a termín vyklizení byl stanoven na 15. 9. 1942.¹³¹

129 VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav, *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, Mezi řekami, 2016, str. 13 - 15

130 VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí*, Mezi řekami, 2019, str. 12, 28

131 KOS, Petr, *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1, str. 6 - 28

Na Hradištku vznikla ženíjná škola pro důstojníky SS. Velitelství sídlilo ve zdejší zámku (který byl pro tento účel zabrán), v zabraných vilách byla zřízena důstojnická jídelna a klub. Pro mužstvo bylo postaveno 24 dřevěných baráků při silnici z Hradištku do Pikovic. Okolí obce bylo pro své výhodné podmínky (lesy s hlubokými roklemi, naplaveniny u soutoku Vltavy se Sázavou) využíváno pro výcvik.¹³²

Kromě toho vznikl na podzim roku 1942 na Hradištku pracovní-výchovný tábor, ve kterém byli umístěni protektorátní státní příslušníci. Pro tento účel sloužil tábor do dubna 1943, kdy se stal koncentračním táborem pro politické vězně a byl pobočkou koncentračního tábora Flossenbürg. Zdejší vězni byli využíváni ke stavebním pracím na území cvičiště (například silnice mezi Brunšovem, Hradiškem, Závistí a Krňany, střelnice na Hradištku), jejich počet se pohyboval mezi 400 až 500. Zdejší tábor sice nebyl vyhlazovací, nicméně díky špatným podmínkám zde k úmrtím docházelo denně.¹³³

S blížícím se koncem války byly podmínky v táboře stále horší, v dubnu 1945 docházelo k vraždění vězňů při cestě do práce a z práce. 25. 4. došlo k evakuaci tábora, k dalším vraždám došlo během cesty do Měchenic, kde byl přistaven transport, který jel přes Prahu a Plzeň směrem na České Budějovice, u stanice Kaplice byl transport osvobozen členy revolučních hlídek. Na památku těchto událostí byl na místě koncentračního tábora postaven kříž, později kamenný památník s bronzovou deskou.¹³⁴



Obrázek 2: Památník Hradištko (2021),
autor: Jitka Minaříková

132 KOS, Petr, *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1, str. 39, 51 - 60

133 KOS, Petr, *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1, str. 139 - 140

134 KOS, Petr, *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1, str. 156 – 158,
166

2 Praktická část

V této části bych chtěla představit pět projektů vztahujících se k regionální historii výše uvedených oblastí. Lze je uskutečnit se žáky druhého stupně základní školy. Vzhledem k zaměření na regiony Povltaví, Posázaví a Jílovska jsou nabízené projektové dny vhodné pro využití především v základních školách v těchto regionech. Jednotlivé projekty jsou zařazeny do ročníků, ve kterých se konkrétním obdobím, do něhož projekt spadá, v naší škole zabýváme. Výstupy z jednotlivých projektových dnů odpovídají výstupům RVP pro dějepis.

Pro zpřehlednění jsem vytvořila pro každý projekt tabulku, ve které jsou shrnuty základní informace. Vzorem pro jejich vytvoření pro mě byly tabulky použité v knize *Učíme v projektech*.¹³⁵

2.1 Středověké městečko Sekanka a Ostrovský klášter

2.1.1 Anotace

Tento třídní projekt se zaměřuje na seznámení žáků s konkrétní oblastí. Dnes jí říkáme Sekanka. Byla osídlena ve 13. století. Cílem projektu je, aby žáci pochopili každodenní život středověkého člověka – kde a jak žil a čím se zabýval.

V tomto projektu si žáci vyzkouší řemeslo, kterému se věnovali mniši v Ostrovském klášteře. Dále načrtnou, jak vypadal domek místního obyvatele, i celé městečko. Také se zamyslí nad důvody, které vedly k tomu, že městečko po zničení Branibory již nebylo obnoveno.

Projekt propojí školu s místní knihovnou, ve které proběhne přednáška o historii Ostrovského kláštera. Součástí projektu je návštěva Sekanky a Ostrovského kláštera (na který se lze přepravit lodí).

Projektové dny budou rozloženy tak, že mezi prvním a druhým projektovým dnem bude časová prodleva alespoň týden (zaschnutí, případně vypálení dlaždice). Třetí projektový den je vhodné realizovat hned po druhém projektovém dni.

Z prvního projektového dne bude návrh a následně i realizace dlaždice. Druhý projektový den vzniknou mapy středověkého městečka a návrhy jeho domů. Ve třetím projektovém dni žáci vytvoří plakát s historií středověkého městečka a Ostrovského kláštera. V dramatizaci nám představí život

135 TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN

978-80-7367-527-1, str. 76

v městečku, či v klášteře.

2.1.2 První projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 1.
Doporučený ročník	7. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none">● Člověk a společnost● Jazyk a jazyková komunikace● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none">● Výchova demokratického občana● Multikulturní výchova● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	D-9-4-05 ilustruje postavení jednotlivých vrstev středověké společnosti, uvede příklady románské a gotické kultury ČSP-9-1-01 provádí jednoduché práce s technickými materiály a dodržuje technologickou kázeň VV-9-1-04 vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném, nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek, nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji
Cíle	Žák dokáže správně sestavit jednotlivé části předloženého textu, porozumí mu a dovede jej interpretovat. Žák vytváří výrobek ze samotvrdnoucí hmoty.
Didaktické prostředky	Počítače nebo tablety s připojením na internet, tematická literatura, křížovka, rozstříhané texty, papíry, pastelky, samotvrdnoucí hmota, pracovní podložky, špejle, kelímky, válečky.

Rozdělení do skupin

Pro tento projekt jsem se rozhodla rozdělit žáky do skupin po přibližně 4 žácích. Vzhledem k různorodosti úkolů, které mají žáci v jeho průběhu plnit, a různým způsobům práce, jsem se rozhodla, že nebudu rozdělení do skupin určovat. Nechám žáky, aby se rozdělili sami, a to formou sněhové koule při luštění křížovky. Každý žák obdrží polovinu křížovky jejímž tématem je Ostrovský klášter a Sekanka. Potom, co se mu ji podaří vyluštit, se musí spojit s někým, kdo má vyluštěnou druhou polovinu. Teprve společně vyluští celou tajenku. Oba se pak spojí s další dvojicí, se kterou mohou probrat obtížnost křížovky a termíny v ní obsažené. Tak se žáci sami rozdělí na čtveřice, v nichž budou pracovat. Pokud nebude ve třídě sudý počet žáků, nechám lichého žáka, aby se připojil sám k některé dvojici. Jedna skupina nebude tedy tvořena čtyřmi žáky, ale pouze třemi. Případně jej nechám, aby se přidal k některé čtveřici.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:10	Přesun ze školy do místní knihovny Hradištko.
8:10 – 8:55	Přednáška o Ostrovském klášteře prezentovaná knihovnicí paní Lucií Haškovou.
8:55 – 9:15	Jednotlivci luští polovinu křížovky. Nalezení dvojice s druhou polovinou křížovky. Spojení dvojic do čtveřic.
9:15 – 9:40	Každá skupina si vytvoří návrh vlastní dlaždice.
9:40 – 9:50	Přesun z knihovny zpět do školy.
9:50 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:20	Jednotlivci obdrží část textu, přečtou si ji a její obsah sdělí ostatním členům skupiny. Skupina text správně poskládá.
10:20 – 10:45	Skupiny získávají odpovědi na předložené otázky.
10:55 – 11:25	Skupiny vyrábí podle svého návrhu dlaždici.
11:25 – 11:40	Každá skupina nás seznámí s odpovědí na jednu z otázek, předvede svůj návrh dlaždice i hotovou dlaždici ze samotvrdnoucí hmoty.

Přednášku v knihovně nám zprostředkuje místní knihovnice paní Lucie Hašková. Přednáška trvá přibližně 45 minut. Během ní se žáci seznámí s oběma místy. Uvidí vizualizaci předpokládaného vzhledu městečka i kláštera. Na základě získaných informací se pokusí vyluštit křížovku (viz. příloha č. 1). Během přednášky se mimo jiné žáci dozví, že místní mniši vyráběli keramické

dlaždice. Jejich prvním úkolem bude načrtnout na čtverku svou vlastní dlaždici.

Další 2 vyučovací hodiny již budou probíhat ve třídě. Po přednášce budou mít žáci určitou představu o těchto historicky významných místech. Jejich znalosti ještě rozšířím pomocí skládání textu (viz. příloha č. 2) - text si přečtou, pak s jeho obsahem seznámí ostatní členy své skupiny a pokusí se jej správně sestavit. K dispozici budou mít písemné prameny (knihy – každá ve dvou výtiscích: VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav. *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí* (str. 14-18), ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011* (str. 38-47)) a možnost hledání na internetu.

Poté se pokusí s pomocí těchto materiálů odpovědět na následující otázky:

Čím se místní obyvatelstvo živilo?

Jak dlouho osada existovala?

Proč zřejmě nebyla obnovena?

Následuje pracovní část projektového dne, kdy je úkolem jednotlivých skupin vytvořit podle svého předchozího návrhu dvě dlaždice ze samotvrdnoucí hmoty, nebo z keramické hlíny. Skupiny se rozdělí na dvojice. Každá dvojice dostane samotvrdnoucí hlínu, podložku, špejle, váleček a kelímek s vodou. Protože každá skupina vytvoří dvě dlaždice, může si skupina pro prezentaci vybrat tu zdařilejší.

Postup práce: Na podložce pomocí válečku a špejlí vytvarovat hmotu do čtvercového tvaru. Pokud je hmota příliš suchá, lehce ji navlhčit. Potom špejlí vyrýt na povrch navržený ornament. Hotový výrobek nechat na podložce do druhého dne vyschnout.

V druhé polovině čtvrté vyučovací hodiny proběhne prezentace odpovědí jednotlivých skupin. Z časových důvodů i kvůli udržení pozornosti žáků není vhodné, aby každá skupina odpovídala na všechny otázky. Zadám tedy každé skupině, na kterou z výše uvedených otázek bude odpovídat. Na jednotlivou otázku budou odpovídat minimálně dvě skupiny. Budeme mít tedy možnost odpovědi vzájemně porovnat. Kromě toho nám všechny skupiny představí jimi navrženou dlaždici i její reálnou podobu ze samotvrdnoucí hmoty. Skupiny tak budou mít možnost porovnat, do jaké míry se té, které skupině podařilo vytvořit dlaždici podle návrhu.

2.1.3 Druhý projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 2.
Doporučený ročník	7. ročník ZŠ
Časový rámec	6 vyučovacích hodin
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Matematika a její aplikace ● Člověk a společnost ● Člověk a příroda ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-4-05 ilustruje postavení jednotlivých vrstev středověké společnosti, uvede příklady románské a gotické kultury</p> <p>D-9-4-03 vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí</p> <p>Z-9-7-02 aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny</p> <p>VV-9-1-04 vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření</p> <p>VZ-9-1-05 usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví</p>
Cíle	Žák načrtne mapu a nakreslí náčrt domku. Žák zpřesňuje svou představu o středověké společnosti.
Didaktické prostředky	Čtvrtky, podložky, kancelářské potřeby, metr, pásmo.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
------------------	--------------

8:00 – 8:45	Přesun ze školy na Sekanku.
8:45 – 9:15	Každá skupina si projde oblast středověkého městečka.
9:15 – 9:45	Každá skupina vytvoří náčrt domu a mapu městečka.
9:45 – 10:00	Cesta podél skály k řece Vltavě.
10:00 – 10:30	Přesun loďkou na ostrov.
10:30 – 10:55	Seznámení skupin s informacemi na tabulích.
10:55 – 11:20	Každá skupina změří rozměry pozůstatků kláštera a ověří, zda zdi domů svíraly pravý úhel.
11:20 – 11:40	Každá skupina seznámí ostatní s výsledky své práce.
11:40 – 12:10	Přesun loďkou z ostrova.
12:10 – 13:10	Přesun od řeky Vltavy podél skal zpět do oblasti Sekanky a dále do středu obce.

Projektový den je rozvržen do 6 vyučovacích hodin, a to především z důvodu více než dvoukilometrové vzdálenosti mezi školou a oblastí, kde se středověké městečko nacházelo.

Od místa archeologického nálezu na Sekance vede až do Davle naučná stezka, která se zabývá její historií, historií Ostrovského kláštera a kostelem sv. Kiliána v Davli. Částečně bych tyto panely využila i při projektovém dni, protože je na nich nejen popsána historie městečka, ale jsou zde také fotografie nalezených předmětů, obrázky s předpokládaným vzhledem domů i rekonstrukce celého městečka.

Po příchodu na Sekanku budou mít skupiny čas si celou oblast projít a utvořit si vlastní představu, jak mohlo městečko vypadat. Zda se skupina rozdělí, nebo půjde pohromadě, nechám na jejím rozhodnutí. Po prohlídce se všichni sejdem na místě, kde jsme se rozešli. Skupiny dostanou za úkol nakreslit náčrt jednoho domu, jak podle nich mohl vypadat, a to včetně jeho vnitřních prostor. Druhým úkolem bude vytvořit mapu městečka. K plnění obou úkolů mohou využít informace uvedené na tabulích, které se na Sekance nachází. Na splnění obou úkolů dostanou časový limit 30 minut. Pravděpodobně pro skupiny bude výhodnější se na tyto úkoly rozdělit na části (část skupiny vytváří náčrt domu, část mapu), ale rozhodnutí zůstane na nich.

Pokračovat budeme cestou směrem k Ostrovskému klášteru podél skály, v níž jsou vidět stopy po brzdění vozů jezdících směrem k řece. Necháme se předem domluveným přívozem převézt na ostrov. Zde se budou moci žáci podívat na pozůstatky Ostrovského kláštera. Jednotlivé skupiny se

projdou po ostrově a seznámí se s jeho historií na dalších třech tabulích, které jsou zde umístěny. Skupiny dostanou náčrt obvodových zdí kláštera (viz. příloha č. 3), jejich úkolem je změřit jeho rozměry a ověřit si, zda zdi svíraly pravý úhel.

Závěrem projektového dne představí jednotlivé skupiny svou práci (ukázkou mapy, náčrt domku, rozměry kláštera), která bude posléze vystavena v prostorách školy. Z ostrova se společně přesuneme do středu obce, kde tento projektový den ukončíme zhodnocením projektového dne žáky i učitelem metodou komunikačního kolečka.

2.1.4 Třetí projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 3.
Doporučený ročník	7. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Jazyk a jazyková komunikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-4-05 ilustruje postavení jednotlivých vrstev středověké společnosti, uvede příklady románské a gotické kultury</p> <p>D-9-4-03 vymezí úlohu křesťanství a víry v životě středověkého člověka, konflikty mezi světskou a církevní mocí</p> <p>ČJL-9-1-06 v mluveném projevu, připraveném i improvizovaném, vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu</p> <p>ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném, nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek, nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji</p>

	I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat
Cíle	Žák získává a zpracovává informace z dostupných zdrojů včetně digitálních. Žák pracuje v roli a předvede konkrétní oblast života středověkého člověka.
Didaktické prostředky	Počítače nebo tablety s připojením na internet, tematická literatura, vhodné kostýmy, hodnotící dotazníky.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:30	Každá skupina získává informace o středověkém městečku a o životě v klášteře.
8:30 – 9:00	Každá skupina si připraví dramaturgii.
9:00 – 9:20	Každá skupina si dojde do fundusu vybrat vhodné kostýmy a rekvizity pro svou dramaturgii.
9:20 – 9:30	Příprava třídy – vytvoření jeviště a hlediště.
9:30 – 9:45	Dvě skupiny přehrají připravenou dramaturgii života v klášteře či městečku.
9:45 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:25	Zbývající skupiny postupně přehrají připravenou dramaturgii života v klášteře či městečku.
10:25 – 10:35	Úklid třídy (umístění nábytku na své místo).
10:35 – 11:00	Skupiny postupně seznámí ostatní s plakáty o životě v klášteře a ve středověkém městečku.
11:00 – 11:20	Každá skupina vytvoří pětilístek.
11:20 – 11:40	Každá skupina vyplní sebehodnocení skupiny. Jednotlivec vyplní sebehodnocení žáka.

Prvním úkolem skupin bude získat a zpracovat do plakátu co nejvíce informací o životě v klášteře a středověkém městečku. Čerpat mohou z internetu. Kromě toho bude každé skupině k dispozici jeden výtisk knihy „VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav. *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*“.

Dalším úkolem bude vymyslet si vlastní dramatizaci – simulaci reálného života v klášteře, nebo středověkém městečku, dle výběru každé skupiny. Délka dramatizace by měla být přibližně 2 minuty. Pro simulaci života v klášteře si rozdělí členové skupiny tyto sociální role, které obyvatelé kláštera zastávali: mnich, opat, řemeslník žijící v klášteře, vypravěč. Pro dramatizaci života v městečku si rozdělí členové skupiny tyto sociální role: kovář, hrnčíř, žena kováře, vypravěč. Aby byla dramatizace zajímavější, využijeme kostýmy, které máme ve škole k dispozici pro dramatický kroužek. Třetím úkolem tedy bude vybrat si vhodné kostýmy (přibližně odpovídající konkrétní roli) a připravit vhodné rekvizity.

Třetí vyučovací hodina bude věnována předvedení dramatizace. Každá skupina dostane 5 minut na přípravu a 5 minut na realizaci.

Čtvrtá vyučovací hodina bude věnována představení plakátu. Po představení budou plakáty pověšeny na tabuli, kde budeme moci porovnat odlišnost, či shodnost informací, které jednotlivé skupiny zaznamenaly. Dále, pro uvědomění si získaných znalostí, vytvoří každá skupina pět lístek. Jeho tématem bude dle výběru skupiny buď život v klášteře, nebo ve středověkém městečku. V závěru hodiny proběhne zhodnocení projektu vyplněním sebehodnocení skupiny i jednotlivce a hodnocení skupin navzájem (viz. kapitola Hodnocení projektu).

2.1.5 Produkty projektu

Výsledkem celého projektu je několik:

1. Dlaždice vyrobená podle vlastního návrhu.
2. Mapa středověkého městečka Sekanka.
3. Náčrt jednoho z domů ve středověkém městečku Sekanka. Jednotlivé domy zkusíme poskládat dohromady do pomyslné osady.
4. Plakát s informacemi o historii kláštera a středověkého městečka.
5. Dramatizace života v klášteře ve středověku (tento výstup budeme dokumentovat natočením videa).

2.1.6 Prezentace výstupů projektu

V tomto případě jsem se rozhodla, že nejvhodnější formou prezentace výsledků projektového dne bude vystavit vyrobené dlaždice, mapy městečka a náčrtky domů ve škole na dostupném místě, aby si je mohli prohlédnout všichni žáci naší školy.

2.1.7 Hodnocení projektu

V průběhu celého projektu hodnotí učitel žáky při práci na projektu. Může mu k tomu posloužit tento hodnotící arch.

Hodnocení učitelem

1	2	3	4
Osobnostně sociální oblast			
Schopnost skupiny pracovat samostatně			
Skupina pracovala zcela samostatně	Skupina občas potřebovala pomoc učitele	Skupina často potřebovala pomoc učitele	Skupina i přes pomoc učitele nebyla schopna pracovat
Spolupráce skupiny (zapojení všech členů, rozdělení úkolů)			
Všichni členové skupiny se zapojili do práce, skupina se zamyslela nad rozdělením úkolů a úkoly si rozdělila	Většina členů se zapojila do práce, skupina si rozdělila úkoly, ale ne vždy zcela vhodným způsobem	Do práce skupiny se zapojila jen část členů, rozdělení úkolů se zcela nedařilo	Spolupráce skupiny se nedařila, skupina nebyla schopna se domluvit na rozdělení úkolů
Historická gramotnost – práce s prameny, zjišťování informací			
Skupina byla schopna sama pracovat s předloženými materiály a vyhledávat si informace	Skupina občas potřebovala pomoc učitele se zpracováním a vyhledáním informací	Skupina často potřebovala pomoc učitele se zpracováním a vyhledáváním informací	Skupina nebyla schopna se orientovat v pramenech a zjišťovat si informace
Výtvarné dovednosti			
Mapa (přesnost zpracování, vzhled)			
Mapa je zpracována přesně, precizně, působí vzhledně	V mapě se vyskytují drobné nedostatky, je poměrně vzhledná	V mapě se vyskytují větší nedostatky, není příliš vzhledná	Mapa je zpracována nedbale, s mnoha chybami, nevypadá

			hezky
Dlaždice (kvalita návrhu a výtvarné ztvárnění)			
Návrh je zpracován precizně, je nápaditý, vlastní dlaždice je zpracována precizně, odpovídá návrhu, působí vzhledně	Návrh je zpracován poměrně kvalitně, vlastní dlaždice je poměrně vzhledná, zhruba odpovídá návrhu	Návrh není zpracován kvalitně, vlastní dlaždice je poměrně vzhledná, její zpracování zcela neodpovídá návrhu	Návrh je zpracován nedbale, vlastní dlaždice nevypadá hezky, zpracování je nekvalitní
Náčrt domu (reálnost, kvalita zpracování)			
Náčrt je reálný, kvalitně zpracovaný, barevný	Náčrt má oproti skutečnosti drobné nedostatky, není zcela kvalitně zpracován	Náčrt má oproti skutečnosti značné nedostatky, není zcela kvalitně zpracován	Náčrt neodpovídá reálnému domu, zpracování je nekvalitní
Dramatizace (hraní role, kooperace se spoluhráči)			
Dramatizace je zdařilá, členové skupiny při hraní spolupracovali, vstoupili do svých rolí, role působily uvěřitelně	Dramatizace je relativně zdařilá, členové skupiny poměrně kooperují, relativně vstoupili do rolí, role působí poměrně uvěřitelně	Dramatizace není zcela zdařilá, členové skupiny zcela nespolupracují, zcela se jim nezdařilo vstoupit do role, role nepůsobí zcela uvěřitelně	Dramatizace není zdařilá, členové skupiny nespolupracují, nezdařilo se jim vstoupit do role, role nepůsobí uvěřitelně

Po představení výsledků projektu proběhne sebehodnocení skupiny a žáka do těchto mnou vytvořených archů:

Sebehodnocení skupiny

Dařila se vám vzájemná spolupráce všech členů skupiny?
Co byste příště udělali jinak?

Co se vám povedlo?
Co se vám nepovedlo?
Které problémy jste při práci řešili?
Jaký máte celkový dojem z vaší společné práce?

Sebehodnocení žáka

Pomáhal/a jsem skupině dosáhnout cíle.	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Práce se skupinou mi vyhovovala.	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Dokázal/a jsem respektovat názory druhých.	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Získal/a jsem nové znalosti.	ano	spíše ano	spíše ne	ne
Práce na projektu mě zaujala.	ano	spíše ano	spíše ne	ne
S výsledkem naší práce jsem spokojen/a.	ano	spíše ano	spíše ne	ne

V závěru proběhne vzájemné hodnocení žáků v komunikačním kruhu. Tentokrát bude odpovídat

každý žák sám za sebe a má možnost říci jedno pozitivní, jedno negativní hodnocení některé jím vybrané skupiny. Hodnocení uzavře učitel svým hodnocením, k němuž využije jím vyplněné hodnocení. Při tom by měl učitel vyzdvihnout pozitivní a překvapivé momenty, jichž si v průběhu projektu povšiml.

Žáci budou hodnoceni také známkou do klasifikace. Zámka bude sestavena na základě zprůměrovaného Hodnocení učitelem.

2.2 Tramping na Sázavě

2.2.1 Anotace

Projekt se zaměřuje na seznámení žáků s historií trampingu a nejstaršími osadami, které na řece Sázavě vznikly. Žáci se zamyslí nad přezdívkami řek. Projekt umožňuje žákům pochopit důvody, které některé vrstvy obyvatelstva vedly k tomuto způsobu trávení času. V tomto projektu žáci poznají významné osobnosti, které jsou s trampingem spojeny. Během projektu se také seznámí s blízkým okolím, neboť součástí projektu je cesta podél Sázavy po Posázavské stezce. Tento projekt bude rozvržen do dvou projektových dní. Považuji za výhodnější zařadit je bezprostředně po sobě.

První den projektu proběhne v prostorách školy. Skupiny v něm vytvoří tyto výstupy: zpracují předloženou karikaturu, plakát s tramskou osadou a osobností. Druhý projektový den bude probíhat v terénu. V něm vytvoří skupiny stylizovanou mapu Sázavy s označenými tramskými osadami, řekou a železničními zastávkami a zjistí zajímavosti o „Posázavském pacifiku“ a Žampachu.

2.2.2 První projektový den

Forma realizace	Dvoudenní projekt – den 1.
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací	• Člověk a jeho svět

oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a společnost ● Jazyk a jazyková komunikace ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>VV-9-1-06 interpretuje umělecká, vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků</p> <p>VV-9-1-04 vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu</p> <p>ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném, nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek, nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji</p>
Cíle	Žák získává informace z předložené literatury a digitálních zdrojů a dovede je vhodně interpretovat. Žák se zamýšlí nad významem trampingu pro tehdejšího člověka.
Didaktické prostředky	Počítače, nebo tablety s připojením na internet, tematická literatura (viz. použité informační zdroje), karikatury, papíry, velkoformátový papír, kancelářské potřeby.

Rozdělení do skupin

Pro tento projekt jsem se rozhodla využít rozdělení pomocí modifikace Metody čtyř rohů. Rozhodla jsem se rozdělit žáky do skupin přibližně po čtyřech žácích, což je při využití této metody poměrně náročné. Rozmístím po třídě očíslované karikatury (viz. příloha č. 4) a každý žák napíše 3,

kteře jsou mu nejbliŹší. Potě se pokusíme sestavit skupiny podle jejich preference (pokud bude přilíš Źáků v jedné skupině, podíváme se, na číslo na 2. nebo 3. místě a přerozdělíme je, což prodlouŹí čas na rozdělení do skupin max. o 5 minut).

RozvrŹení projektového dne

Časové rozvrŹení	Činnost Źáků
8:00 – 8:15	Rozdělení Źáků do skupin.
8:15 – 8:35	KaŹdá skupina zpracuje svou karikaturu.
8:35 – 9:10	Skupiny postupně seznámí spoluŹáky se svou karikaturou. Společné zamyšlení nad obdobím vzniku karikatur.
9:10 – 9:40	KaŹdá skupina zpracuje historii trampingu.
9:40 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:05	KaŹdá skupina si vybere jednu osadu a jednu osobnost, jíž se bude hlouběji zabývat.
10:05 – 10:35	KaŹdá skupina zpracuje historii jedné trampské osady a jedné významné osobnosti spojené s trampigem.
10:35 – 10:45	KaŹdá skupina zjišťuje, jaké přezdívky mají naše vodní toky.
10:45 – 11:00	KaŹdá skupina zpracuje jednu vodoteč.
11:00 – 11:25	Skupiny postupně seznámí ostatní s plakáty o osadách a osobnostech,
11:25 – 11:40	Hodnocení výstupů projektového dne.

První vyučovací hodina bude věnována rozdělení Źáků do skupin. Jakmile budou skupiny rozděleny, obdrŹí kaŹdá skupina „svou“ karikaturu, s níŹ bude pracovat. Učitel si ověří, zda pojmu karikatura Źáci rozumí.¹³⁶ Potě se Źáci pokusí pomocí dostupných internetových zdrojů sepsat, jaké pocity v nich karikatura vzbuzuje, co je na ní zaujalo, jaký je podle nich její význam, co je přehnané, zda využívá humor (a jaký: satirický, ironický, zesměšňující), autorův postoj k věci.

136 Národní pedagogický institut. *Jan Boněk* [online] Dostupné z URL: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1038/JAK-PRACOVAT-S-HISTORICKOU-KARIKATUROU-VE-VYUCE-DEJEPISU.html>

Moderní dějiny. *Viliam Kratochvíl* [online] Dostupné z URL: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/karikatura-a-fotografie-jako-skolsky-historicky-obrazovy-pramen/>

Karikaturu si nalepí na velký papír (plakát) a připiší svá zjištění a názory.

Na konci první a začátku druhé hodiny se seznámíme s karikaturami ostatních skupin i s jejich názory. Společně se zamyslíme, ke kterému období československých dějin se karikatury vztahují.

Zbývající čas druhé a třetí vyučovací hodiny budeme věnovat historii trampingu. Úkolem všech skupin bude zamyslet se nad důvodem jeho vzniku. Dále zjistit a sepsat jména a data založení nejstarších tramských osad na našem území a jména významných osobností spojených s trampinem. Následně si každá skupina vybere jednu osadu, o níž získá podrobné informace (kdy a kým byla založena, co má ve znaku, její historie, zda existuje dodnes) a jednu osobnost, které vytvoří medailonek. Informace napíší na svůj plakát a doplní je obrázkem znaku osady, případně některé chaty.

K plnění výše uvedených úkolů budou moci skupiny využít tuto literaturu (skupiny budou mít k dispozici celé knihy):

HURIKÁN, B., *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0

KRŠKO, Jan a kol. *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6

ŠMERÁK, Václav a kol. *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1 (str. 46-63)

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6 (str. 60-61, 66-81, 86-92, 96-101, 104-111)

ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847 (str. 186-193)

VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6 (str. 69-75)

Čtvrtou vyučovací hodinu zahájíme dalším úkolem – hledáním co nejvíce přezdívek našich řek a říček, které jim dali trampové, opět pomocí dostupných zdrojů. Jednu vodoteč si skupiny vyberou a napíší na svůj plakát. Pokusí se o ní zjistit, proč získala danou přezdívku, zda jsou na jejím toku tramské osady, odkud kam teče. Zbývající čas využijeme pro prezentaci plakátů ostatním skupinám a pro zhodnocení práce. Na prezentaci dostane každá skupina 5 minut (s touto informací budou skupiny seznámeny již před započítáním práce na plakátě). Plakát, který již byl představen, umístíme na tabuli, abychom jej mohli zhodnotit. Výsledek práce skupiny budou hodnotit jednak její členové, ale i ostatní spolužáci a také já. Využijeme toho, že jsou plakáty na tabuli. Učitel

napiše na tabuli názory (1. plakát je vzhledný, 2. písmo je čitelné, 3. obrázky jsou hezké a barevné, 4. informace jsou podle mě dostačující) a každý jednotlivec může napsat pod plakát kterékoliv skupiny, kromě své, čárku, pokud s názorem souhlasí. Díky tomu bude hned viditelné, který plakát je podle názoru třídy nejlepší. Jednotlivé plakáty poté vystavíme v prostorách školy.

2.2.3 Druhý projektový den

Forma realizace	Dvoudenní projekt – den 2.
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámeček	7–8 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Člověk a příroda ● Jazyk a jazyková komunikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>VZ-9-1-05 usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví</p> <p>Z-9-7-02 aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny</p> <p>Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p>
Cíle	Žák sestaví mapu pomocí dostupných informací. Žák vyhledává a zpracovává informace pomocí předložených materiálů a digitálních zdrojů.

Didaktické prostředky	Čtvrtky, podložky, kancelářské potřeby, pastelky, mapa dolního Posázaví, literatura, mobilní telefony (žáci).
-----------------------	---

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:15	Sejdeme se ve škole, každá skupina obdrží potřebné materiály a pomůcky.
8:15 – 8:45	Cesta pěšky z Hradištka do osady Pikovice.
8:45 – 9:30	Každá skupina zpracuje informace o „Posázavském pacifiku“ a stanicích využívaných trampy.
9:30 – 10:05	Cesta pěšky na železniční stanici a vlakem do Kamenného přívozu.
10:05 – 14:00	Cesta Posázavskou stezkou. cca 20 minut – Skupiny zpracovávají informace o Žampachu. cca 30 minut – Skupiny zpracovávají stylizovanou mapu.
14:00 – 14:20	Všechny skupiny představí výstupy projektového dne.
14:20 – 14:35	Proběhne hodnocení skupinami a jednotlivci.

Druhý projektový den probíhá mimo oblast blízkého okolí školy, proto je nutné, aby zákonní zástupci žáků vyplnili přihlášku.

Vzhledem k tomu, že žáci již mají teoretické znalosti o historii trampingu, druhý projektový den si budou moci získané poznatky spojit s reálnými místy.

První vyučovací hodina připadá na cestu do Pikovic. Vzhledem k tomu, že vlak odjíždí z Petrova u Prahy (Pikovice) až v 9:46 hod., dostanou skupiny první úkol ještě před jeho odjezdem v Pikovicích. Vzhledem k tomu, že pojedeme tzv. „Posázavským pacifikem“, pokusí se každá skupina zjistit, proč dostala tato trať právě tuto přezdívku, které zastávky byly trampy nejvíce využívány a zkusí o některé z nich zjistit nějakou zajímavost.

Ke zjištění informací budou mít skupiny k dispozici tuto literaturu (poneseme ji s sebou, skupiny budou mít k dispozici celé knihy):

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-

2893-6 (str. 96-101, 102-103, 112-113)

VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6 (str. 57-63)

Z Pikovic se kolem 10:30 hod. přesuneme na zastávku, odkud pojedeme vlakem do Kamenného Přívozu. Během cesty bude každá skupina zaznamenávat zastávky, kterými projíždíme a vyznačí si, zda podle jejich zjištění patří mezi trampy oblíbené.

Odtud půjdeme ve směru toku řeky Sázavy po Posázavské stezce do Pikovic. Tato cesta nám bude trvat přibližně tři až čtyři hodiny, vzdálenost mezi Kamenným Přívozem a Pikovicemi je téměř 10 kilometrů.

Cesta podél Sázavy vede k vyhlídce na Žampach. Zde mají skupiny za úkol zjistit o něm bližší informace. Získat informace mohou skupiny buď z předložené literatury, kterou budeme mít s sebou (k dispozici dostanou celé knihy, každou minimálně ve dvou výtiscích):

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6 (str. 114-117)

VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6 (str. 57-63)

nebo s pomocí svých mobilních telefonů (internetu). S výstupy z tohoto úkolu se také ještě na vyhlídce seznámíme.

Skupiny dostanou na cestu ještě další úkol: nakreslit si stylizovanou mapu, ve které bude vyznačena Sázava, Posázavská stezka, Žampach, jména železničních zastávek a tramských osad, které cestou uvidíme. Tento úkol mohou začít skupiny plnit již po cestě od Žampachu směrem k Pikovicím. Předpokládám však, že v Pikovicích jim poskytnu čas, aby mohli svou práci dokončit. Následně proběhne prezentace výstupů a hodnocení viz. níže. Projektový den bude ukončen v Pikovicích.

2.2.4 Produkty projektu

Výsledkem tohoto projektu je:

1. Zpracovaná karikatura.
2. Plakát s tramskou osadou a osobností, který žáci vytvořili během prvního projektového dne.
3. Stylizovaná mapa s označenými tramskými osadami, řekou a železničními zastávkami,

zajímavostí o „Posázavském pacifiku“ a Žampachu.

2.2.5 Prezentace výstupů projektu

První výstup, tedy plakát, bude již první den vystaven ve škole, kde bude přístupný všem žákům školy. Druhý výstup, tedy mapa, bude představena ostatním žákům při hodnocení projektu a posléze bude přidána k prvnímu výstupu projektu.

2.2.6 Hodnocení projektu

Tento projekt bych ráda zhodnotila v závěru Posázavské stezky. Zde proběhne nejprve hodnocení pomocí vytvoření hodnotícího listu – každý člen skupiny napíše na list papíru hodnotící výrok (například: naše skupina pracovala velmi dobře) a ostatní členové jej ohodnotí, zda s výrokem souhlasí či nikoliv. Následně vytvoříme komunikační kruh a dojde k představení map všech skupin a seznámení s dalšími výstupy ze splněných úkolů. Navazovat bude hodnocení skupin žáky. K tomuto účelu využiji metodu plus a minus. Následuje slovní hodnocení jednotlivými členy skupin (jak se jim pracovalo, co se jim dařilo, co se nedařilo, jak by pracovali příště, co se naučili nového). Závěrečné hodnocení provede také učitel. Vzhledem k tomu, že druhý den projektu probíhá v přírodě, rozhodla jsem se nevytvářet hodnotící dotazníky, ale zaznamenávat si v průběhu práce skupin, zda pracovali všichni, zda si práci dělili, jak efektivní jejich práce byla. Co se týče hodnocení známkou, mám v plánu ocenit známkou výborná všechny členy skupin, neboť si cením jejich snahy a zapojení, které jsou pro takový projekt nutné.

2.3 Koncentrační tábor Hradištko, cvičiště SS na Hradištku

2.3.1 Anotace

Tento projekt je navržen jako třídní, přičemž první projektový den proběhne v prostorách školy. Druhý, který může, ale nemusí, následovat bezprostředně po prvním, proběhne v terénu, kdy půjdeme s žáky po naučné stezce Vystěhované Hradištko. Ve třetím projektovém dni zorganizují žáci v prostorách školy konferenci pro své spolužáky, pedagogy a zástupce naší obce.

Projekt se zaměřuje na seznámení žáků s historií obce Hradištko v období 2. světové války, kdy zde bylo zřízeno cvičiště SS a výchovný, později koncentrační, tábor. Projekt umožňuje uvědomit si situaci, v níž se nacházeli místní obyvatelé, když museli opustit svá obydlí. Projekt také umožní žákům zamyslet se, proč umístili nacisté cvičiště SS do Středočeského kraje a konkrétně proč i na Hradištko. Díky tomuto projektu by si měli žáci uvědomit, jak významnou roli dodnes zastávají tyto události v životě obyvatel Hradištko.

2.3.2 První projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 1.
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Člověk a svět práce ● Jazyk a jazyková komunikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p> <p>Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů</p> <p>ČJL-9-1-08 využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytváří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu</p> <p>VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti</p>

Cíle	Žák hledá a zpracovává informace pomocí dostupných materiálů a technologií. Žák ví, jaký význam mělo Hradištko v období 2. světové války.
Didaktické prostředky	Počítače nebo tablety s připojením na internet, velkoformátové papíry, kancelářské potřeby, tematická literatura, příběhy pamětníků, papíry, špejle, lepidla, odstřížky látek.

Rozdělení do skupin

Pro tento projekt jsem se rozhodla rozdělit žáky do skupin po přibližně 3 žácích. Vzhledem k různorodosti úkolů, které mají žáci v jeho průběhu plnit a různým způsobům práce, jsem se rozhodla, že nebudu rozdělení skupin určovat, ale nechám rozhodnout náhodu. Pro rozdělení jsem si tedy připravila „losovátka“ (viz. Příloha 5) a žáci se rozdělí podle obrázků na své kartičce.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:10	Rozdělení žáků do skupin.
8:10 – 8:45	Každá skupina zjišťuje rozmístění a druhy koncentračních táborů a zaznamená je do mapy.
8:55 – 9:40	Každá skupina zjišťuje informace o koncentračním táboře na Hradištku a vyrábí „barák“, který stál na Hradištku.
9:40 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:30	Každá skupina zjišťuje a zpracovává informace o žensjní škole a cvičišti SS na Hradištku a jejím veliteli, včetně ilustračního obrázku.
10:30 – 11:15	Každá skupina zpracovává komiks na základě příběhu pamětníka.
11:15 – 11:40	Každá skupina představí ostatním svůj komiks.

První projektový den je zaměřen na seznámení se se situací, v níž se Protektorát Čechy a Morava nacházel v období 2. světové války se zaměřením na Hradištko.

První vyučovací hodinu se uskuteční rozdělení žáků do skupin. Následuje seznámení s koncentračními tábory, které se nacházely na našem území a v sousedních státech. Nejprve si žáci pomocí dostupných informací zjistí, jaký je rozdíl mezi pracovním-výchovným a vyhlazovacím

táborem a co znamená pojem pobočný tábor¹³⁷. Následně si zaznamenají koncentrační tábory do mapy (viz. příloha 6) s tím, že každý typ tábora bude označen jinou barvou. Barvy označující konkrétní typ tábora budou zaznamenány do legendy mapy.

Ke zjištění informací dostanou skupiny k dispozici tuto knihu (z níž doporučuji využít především níže uvedené stránky):

KOS, Petr. *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1 (str. 134–145)

Dále bych jim doporučila využít těchto webových stránek:

<https://www.stoplusjednicka.cz/otroci-treti-rise-co-se-delo-v-pobocnych-koncentracnich-taborech>

<https://www.dejepis.com/koncentracni-tabory/>

Druhá vyučovací hodina bude věnována historii koncentračního tábora Flossenbürg, jehož pobočkou Hradištko bylo. Následně se budou skupiny zabývat pouze táborem na Hradištku. Pokusí se zjistit, kdy vznikl, k čemu sloužil, jací v něm byli vězni a jakou práci vykonávali. Zkusí najít alespoň jedno jméno vězně a několik informací o něm. Vzhledem k tomu, že v předložené literatuře lze nalézt obrázky „baráků“, které v koncentračním táboře stály, vyrobí každá skupina model jednoho z nich pomocí špejlí, papíru, látky a lepidla.

Ke zjištění informací dostanou žáci k dispozici tuto literaturu (každá kniha bude k dispozici minimálně ve dvou výtiscích):

VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí, Mezi řekami*, 2019. (str. 74–79)

ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847 (str. 196–207)

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6 (str. 160–161)

Část třetí vyučovací hodiny bude věnována vzniku ženižní školy a cvičiště SS na Hradištku. Skupiny si o nich vyhledají informace, vytvoří plakát, který bude obsahovat podle nich nejpodstatnější informace a ilustrační obrázek dle vlastního výběru (např. střelnice, cvičný srub,

137 Moderní dějiny. Karolína Honsová [online] Dostupné z URL: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/system-nacistickykh-koncentracnich-taboru-1933-1945/>

přístaviště). Aby nebyly informace jednotlivých skupin shodné, mohou se zaměřit každá na jiný úkol (např. ženijní škola, cvičiště SS, velitel ženijní školy).

Informace mohou skupiny získávat z této literatury (knihy budou k dispozici celé, doporučuji skupinám využít především níže uvedené strany):

KOS, Petr. *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1 (str. 51–60)

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6 (str. 156–163)

ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847 (str. 196–216)

Závěr třetí a začátek čtvrté vyučovací hodiny bude využit pro zpracování příběhu některého z pamětníků (viz. příloha č. 7). Každá skupina obdrží fotografii pamětníka. Prvním úkolem skupiny je promyslet si, na co by se jej rádi zeptali a otázky si sepsat. Poté obdrží rozstříhaný příběh tohoto pamětníka. Úkolem každého žáka je přečíst si svůj úryvek a zpracovat jej do části komiksu. Když mají svá komiksová políčka zpracování všichni tři členové skupiny, slepí celý komiks dohromady (jeho součástí bude i fotografie pamětníka). V závěru aktivity zjistí, zda jim příběh odpověděl na jejich otázky.

Druhou polovinu čtvrté vyučovací hodiny představí postupně všechny skupiny svůj komiks ostatním spolužákům.

2.3.3 Druhý projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 2.
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámec	5 vyučovacích hodin
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none">● Člověk a jeho svět● Člověk a společnost● Člověk a příroda● Člověk a zdraví● Matematika a její aplikace

	<ul style="list-style-type: none"> ● Jazyk a jazyková komunikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p> <p>VZ-9-1-05 usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu</p> <p>ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji</p> <p>M-9-1-09 analyzuje a řeší jednoduché problémy, modeluje konkrétní situace, v nichž využívá matematický aparát v oboru celých a racionálních čísel</p> <p>VO-9-1-02 rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu</p> <p>VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti</p> <p>ČSP-9-1-01 provádí jednoduché práce s technickými materiály a dodržuje technologickou kázeň</p>
Cíle	<p>Žák hledá a zpracovává informace pomocí dostupných materiálů a technologií.</p> <p>Žák ví, jaký význam mělo Hradištko v období 2. světové války.</p>
Didaktické prostředky	<p>Mobilní telefony (žáci), znění vyhlášky o vystěhování v německém jazyce, papíry, kancelářské potřeby, tematická literatura.</p>

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:15	Sejdeme se se žáky ve škole, každá skupina obdrží potřebné materiály a pomůcky.
8:15 – 12:10	Cesta po naučné stezce Vystěhované Hradištko. cca 20 min. – Skupiny překládají vyhlášku z německého jazyka do českého. cca 15 min. – Skupiny počítají ubytované vojáky, hledají dodnes využívanou budovu, jedna skupina nás seznámí se zjištěními ohledně ženižní školy. cca 10 min. – Jedna skupina seznámí ostatní s informacemi o koncentračním táboře Hradištko. cca 20 min. – Skupiny zpracovávají cestou zadané úkoly.
12:10 – 12:35	Společné uzavření projektového dne v kroužku.

Tento projektový den je zaměřen na práci v terénu, kde se žáci seznámí s konkrétními místy, o nichž si v minulém projektovém dni zjišťovali informace.

Časový rozvrh jsem si určila na 5 vyučovacíh hodin. Se žáky půjdeme po naučné stezce, která začíná v centru obce Hradištko. Celá stezka má 10 zastavení (viz. příloha č. 8) a měří více než osm kilometrů. První zastavení se týká vystěhování Hradištka a je zde vyobrazena i vyhláška, která nařizovala obyvatelstvu vystěhování. Dříve než k tomuto zastavení dojdeme, rozdám žákům znění vyhlášky o vystěhování Neveklovska v německém jazyce (viz. příloha č. 9), který je u nás ve škole vyučován jako druhý jazyk. Jejich prvním úkolem bude pokusit se ji přeložit pomocí dostupných zdrojů. U prvního zastavení uvidí stejnou vyhlášku, ovšem týkající se obce Hradištko v českém jazyce (mohou si tak ověřit správnost svého překladu). Zde se také zamyslí nad otázkou: Jak se změnila náves?

Druhé zastavení se zabývá Ženižní školou SS. V textu je popsáno, kolik mužů mělo být ubytováno v určitých částech obce. Celkový počet ubytovaných však v textu chybí, proto dostanou skupiny za úkol spočítat, kolik osob zde mělo být celkem umístěno. Také zjistí, kterou tehdy vybudovanou stavbu dodnes používáme (jedná se o silnici z Hradištka do Pikovic). Jedna ze skupin nás seznámí s výsledky svého zjištění z minulého projektového dne týkající se cvičiště.

Třetí zastavení hovoří o místech, kde probíhal výcvik. Zde si všimneme, jak nacisté využili

okolní přírodu pro své účely (vyhloubená místa u skal na muniční sklady, slepé rameno řeky) a co bylo hlavním úkolem ženijního vojska.

Čtvrté zastavení nalezneme v místě, kde stával koncentrační tábor a nyní je na něm památník v podobě kamene z „appelplatzu“ ve Flossenbürgu, který je symbolicky omotán ostnatým drátem. Zde nás další skupina seznámí s informacemi, které zjistila o koncentračním táboře. Ostatní skupiny budou mít možnost jejich informace doplnit.

Páté zastavení připomíná jména zemřelých na Hradištku (těch, o kterých se ví – po dalších jménech se dodnes pátrá) a příběh Marcely a Thea. Příběh je zde zkrácen, proto jedna ze skupin dostane k dispozici celý příběh (viz. příloha č. 10) a jejím úkolem bude příběh podrobněji prozkoumat a doplnit podrobnosti.

Šesté zastavení připomíná dubnový masakr. Je na místě, kde byl později vztyčen kříž a postaven pamětní kámen. Zde jsou uvedeny úryvky z knihy „Memoires de captivité 1943–1945“. Další skupina dostane za úkol zpracovat popis stejných událostí od jiného pamětníka (viz. příloha č. 11).

Sedmé zastavení připomíná příběh francouzského faráře Gabriela Gaye. Další skupina dostane za úkol zpracovat podrobné informace o jeho životě v koncentračním táboře (viz. příloha č. 12).

Osmé zastavení se zabývá archivem K. H. Franka a jeho odvezením americkými tajnými agenty na jaře roku 1946. I tímto zastavením se budeme zabývat podrobněji. Protože se zde hovoří o osobě K. H. Franka, bude jedna skupina zjišťovat (pomocí internetových zdrojů) informace o jeho osobě a druhá bude hledat dostupné informace o odvezeném archivu a příběhu o „Štěchovickém pokladu“ (použít mohou informace uvedené na informační tabuli).

Deváté zastavení je věnováno konci války, transportu vězňů z koncentračního tábora na Hradištku a jeho osvobození. Úkolem další skupiny bude zjistit informace o dalších podobných transportech: odkud a kam jely, místo, kde byli vězni osvobozeni a kým.

Mezi pátým a devátým zastavením obdrží jednotlivé skupiny různé úkoly (celkem 6). Ty není možné, protože je úkol zadán jen jedné, maximálně dvěma skupinám, plnit hned u jednotlivých zastavení. Proto se zastavíme na prostranství u řeky Vltavy mezi devátým a desátým zastavením, kde budou mít všechny skupiny možnost zpracovat zadaný úkol.

Poslední desáté zastavení připomíná události po skončení 2. světové války, tedy obnovu obce, sčítání škod, ke kterým za doby pobytu německých vojáků na Hradištku došlo, a také hrozbu dalšího vystěhování obyvatel Hradištky, ke kterému naštěstí nedošlo. Předpokládám, že u tohoto posledního zastavení s relativně pozitivním poselstvím, se se žáky posadíme do kruhu a sdělíme si

vzájemné zážitky z uplynulého projektového dne. Co se dozvěděli nového, jak na ně příběhy působily, jak se jim naučná stezka líbila, zda se jim dobře spolupracovalo.

2.3.4 Třetí projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 3.
Doporučený ročník	9. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Umění a kultura ● Jazyk a jazyková komunikace
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>VO-9-1-04 uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích</p> <p>VO-9-1-06 rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti</p> <p>ČJL-9-1-05 odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru</p> <p>ČJL-9-1-06 v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči</p> <p>ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu</p>

	<p>ČSP-9-5-02 připraví jednoduché pokrmy v souladu se zásadami zdravé výživy</p> <p>ČSP-9-5-03 dodržuje základní principy stolování, společenského chování a obsluhy u stolu ve společnosti</p>
Cíle	Žák kultivovaně vystoupí před obecnstvem. Žák předá získané informace. Žák ví, jaký význam mělo Hradištko v období 2. světové války.
Didaktické prostředky	Žáky vytvořené komiksy o pamětnících, zpracované příběhy z minulého projektového dne, suroviny na pohoštění pro hosty konference.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:30	Každá skupina si připraví materiály, které bude prezentovat.
8:30 – 8:50	Příprava auly na konferenci.
8:50 – 9:30	Každá skupina připraví pohoštění pro hosty konference.
9:30 – 10:00	Přestávka, usazení hostů.
10:00– 10:45	Konference – každá skupina představí výstupy z projektu.
10:45 – 11:10	Společný úklid auly.
11:10 – 11:40	Hodnocení výstupů projektu.

Poslední projektový den je časově rozvržen na čtyři vyučovací hodiny a rozdělen na tři části.

Obsahem první části bude příprava materiálů pro prezentaci výstupů jednotlivých skupin (každá skupina bude představovat jen některé výstupy), včetně rozdělení rolí členů skupiny při prezentaci, příprava auly pro konferenci, včetně vystavení vyrobených map a baráků. Dále příprava pohoštění pro pozvané hosty, které bude každá skupina vyrábět z předložených surovin (ovoce, zelenina, sýry, uzeniny, pečivo, nápoje) dle vlastního výběru.

Druhou část zahájíme již na konci přestávky, kdy žáci uvedou a usadí hosty, jimiž budou zástupci obce, ředitel školy, vybraní pedagogové a žáci paralelní deváté třídy. Během třetí vyučovací hodiny proběhne vlastní konference. Po uvítání hostů (mnou), přednese každá skupina hostům informace, které si vybrala (o koncentračním táboře na Hradištku, ženském škole, cvičišti SS, nebo jejím veliteli). Následovat budou informace, které žáci získali a zpracovali na naučné stezce

„Vystěhované Hradištko“. Prezentaci uzavře ukázka komiksů všech skupin (v digitalizované podobě) doplněná slovním popisem obsahu příběhu. Závěrem poděkuji hostům i žákům, kteří konferenci připravili.

Poslední, čtvrtá, vyučovací hodina bude věnována navrácení „konferenční“ místnosti do původního stavu a hodnocení projektu.

2.3.5 Produkty projektu

Výsledky projektu jsou následující:

1. Mapa koncentračních táborů.
2. Informační plakát o koncentračním táboře, ženijní škole, cvičišti SS na Hradištku a jejím veliteli.
3. Komiksový příběh pamětníka.
4. Model baráku, jenž stál v koncentračním táboře na Hradištku.
5. Zpracovaný příběh související se zastavením na naučné stezce „Vystěhované Hradištko“.
6. Pohoštění pro hosty konference.

2.3.6 Prezentace výstupů projektu

Jak jsem již zmiňovala výše, prezentace výstupů tohoto projektu proběhnou formou konference, kterou společně uspořádáme pro žáky dalších tříd a zástupců naší obce.

2.3.7 Hodnocení projektu

V průběhu projektu má učitel možnost sledovat práci jednotlivých skupin a její průběh a výsledky si zaznamenávat do hodnotícího archu, který jsem pro tento účel vytvořila.

Hodnocení učitelem

	1	2	3
Schopnost skupiny pracovat samostatně	Skupina pracovala zcela samostatně	Skupina občas potřebovala pomoc učitele	Skupina často potřebovala pomoc učitele
Spolupráce skupiny (zapojení všech členů, rozdělení úkolů)	Všichni členové skupiny se zapojili do práce, skupina se	Většina členů se zapojila do práce, skupina si rozdělila	Spolupráce skupiny se nedařila, skupina nebyla schopna se

	zamyslela nad rozdělením úkolů a úkoly si rozdělila	úkoly, ale ne vždy zcela vhodným způsobem	domluvit na rozdělení úkolů
Práce s prameny, zjišťování informací	Skupina byla schopna sama pracovat s předloženými materiály a vyhledávat si informace	Skupina občas potřebovala pomoc učitele se zpracováním a vyhledáním informací	Skupina nebyla schopna se orientovat v pramenech a zjišťovat si informace
Poster o pamětníkovi (přesnost zpracování, vzhled, zajímavost)	Poster je zpracován přesně, působí vzhledně, informace jsou zajímavé	Poster má drobné nedostatky, je poměrně vzhledný, informace jsou dostatečné	Poster je zpracován nedbale, s mnoha chybami, není zajímavý
Příběh (přesnost zpracování, zajímavost)	Příběh odpovídá reálnému podkladu, je zpracován zajímavě	Příběh zcela neodpovídá reálnému podkladu, jeho zpracování není zcela zajímavé	Příběh je zpracován nedbale, nezajímavě
Pohoštění pro hosty (originalita, servírování)	Pohoštění je originální, pěkně naservírované	Pohoštění není zcela originální, naservírování není zcela hezké	Pohoštění není originální, servírováno nekvalitně
Prezentace projektu (kvalita slovního projevu, zapojení všech členů skupiny)	Projekt je prezentován kvalitně, slovní projev je kultivovaný, do prezentace se zapojili všichni členové, aniž by si „skákali do řeči“	Projekt je prezentován s drobnými nedostatky ve slovním projevu, všichni členové skupiny se nezapojili	Projekt má značné nedostatky v kvalitě slovního projevu, členové skupiny se nezapojili, prezentace je chaotická

Podobně jako při projektu Sekanka a Ostrovský klášter proběhne sebehodnocení skupiny a žáka pomocí mnou vytvořeného hodnotícího archu viz. kapitola 2.1.7.

Za velmi důležitou také považuji společnou reflexi všech zúčastněných. Již před konferencí tedy

žáci seznámím s hodnocením formou plusů a minusů, které si budou během konference zaznamenávat a v závěrečné reflexi, která proběhne v komunikačním kruhu, mohou žáci svá zjištění přednést a zhodnotit tak práci ostatních skupin.

2.4 Zlato na Jílovsku

2.4.1 Anotace

Projekt se zaměřuje na seznámení žáků s historií dobývání zlata na našem území, a především v oblasti Jílového. Také se zamyslí nad významem zlata pro středověkou společnost. Projekt umožňuje žákům nahlédnout do práce horníků, kteří rudu dobývali, a to díky návštěvě jedné ze štol, která se nachází v okolí Jílového. V rámci projektu navštívíme Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, ve kterém nalezneme expozici věnovanou těžbě zlata. V rámci tohoto projektu si žáci vyzkouší rýžování zlata a ražbu mince.

Tento projekt jsem rozvrhla do dvou projektových dní a oproti předchozím projektům jsem se tentokrát rozhodla první den strávit v terénu a druhý den v prostorách školy. Mezi prvním a druhým projektovým dnem může být týden, ale vhodnější je samozřejmě zařadit oba projektové dny hned po sobě, neboť v druhém projektovém dni budeme dále pracovat s již získanými informacemi.

Výstupem z prvního dne projektu bude duhovka, kterou si každý žák vyrazí v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy. Z druhého projektové dne vzejde prezentace o zlatě a elixír mládí.

2.4.2 První projektový den

Forma realizace	Dvoudenní projekt – den 1.
Doporučený ročník	7. ročník ZŠ
Časový rámeček	6 vyučovacích hodin
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Jazyk a jazyková komunikace ● Člověk a příroda ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova

	<ul style="list-style-type: none"> ● Environmentální výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-2-02 objasní význam zemědělství, dobytkářství a zpracování kovů pro lidskou společnost</p> <p>VZ-9-1-05 usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví</p> <p>CH-9-3-02 orientuje se v periodické soustavě chemických prvků, rozpozná vybrané kovy a nekovy a usuzuje na jejich možné vlastnosti</p> <p>P-9-6-01 rozpozná podle charakteristických vlastností vybrané nerosty a horniny s použitím určovacích pomůcek</p> <p>P-9-6-02 rozlišuje důsledky vnitřních a vnějších geologických dějů, včetně geologického oběhu hornin i oběhu vody</p> <p>ČSP-9-1-01 provádí jednoduché práce s technickými materiály a dodržuje technologickou kázeň</p>
Cíle	Žák si uvědomuje náročnost získávání zlata. Žák vysvětlí význam těžby zlata pro zdejší region. Žák ví, jak se chovat v muzeu.
Didaktické prostředky	Kancelářské potřeby, pracovní listy (obdrží skupiny v muzeu).

Rozdělení do skupin

Žáky bych chtěla rozdělit do skupin až po návštěvě školy, ještě před vstupem do muzea. Pro tento projekt jsem se rozhodla pro skupiny po přibližně 3–4 žácích, počítám tedy se sedmi až osmi skupinami. Protože rozdělení bude probíhat v prostranství před muzeem, využiji jednoduchého rozdělení pomocí matematických příkladů. Každý žák obdrží šifru včetně klíče k luštění (viz. příloha č. 13), kterou musí vyluštit. Žáci, kterým vyjde stejný název platidla, vytvoří jednu skupinu.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
7:30 – 8:00	Cesta vlakem do Jílového u Prahy.
8:00 – 8:30	Cesta pěšky z Jílového u Prahy ke škole.

8:30 – 9:30	Prohlídka štoly sv. Josefa.
9:30 – 10:40	Cesta pěšky na náměstí v Jílovém u Prahy.
10:40 – 10:50	Žáci se rozdělí do skupin.
10:50 – 11:00	Přestávka
11:00 – 12:30	Program „Na jeden den jílovníkem“, všechny skupiny zpracovávají pracovní listy a zaznamenávají klíčová slova.
12:30 – 13:15	Cesta k autobusové zastávce a autobusem k železniční zastávce Jílové u Prahy, poté vlakem do Petrova u Prahy.

První projektový den je rozvržen do 6 vyučovacích hodin, které strávíme mimo školu. Žáci se během něj seznámí se způsoby získávání zlata, a to včetně návštěvy štoly. Pro vstup do štoly je třeba, kromě obvyklé přihlášky na akci mimo školu, také souhlas zákonného zástupce s její návštěvou.

Se žáky se sejdem v 7:30 hod. u zastávky Petrov u Prahy, odkud odjíždí vlak do Jílového u Prahy v 7:46 hod. Ze zastávky Jílové u Prahy půjdeme pěšky do štoly sv. Josefa. Ta je od železniční stanice vzdálena 2 kilometry. Prohlídku štoly s průvodcem je třeba předem objednat, neboť ve všední dny je štola obvykle uzavřená. Cena vstupného činí 60,- Kč za žáka. Za zpřístupnění štoly mimo otevírací dobu se platí 500,- Kč jednorázový poplatek. Jedna skupina nesmí mít víc než 15 osob a délka prohlídky je přibližně 30 minut. Počítám tedy s tím, že zatímco jedna skupina půjde do štoly, druhá se nasvačí a může si vyzkoušet rýžování zlata v potoce, který teče před štolou. Pak se skupiny vystřídají.

Od štoly půjdeme pěšky na náměstí v Jílovém u Prahy, kde se nachází Regionální muzeum. Na prostranství před budovou muzea proběhne rozdělení žáků do skupin, ve kterých budou dále spolupracovat.

Muzeum nabízí programy pro školy, z nabízených jsem si vybrala „Na jeden den „Jílovníkem“. Tento program trvá 90 minut, jeho cena je 100,- Kč za žáka a jeho součástí je nejen komentovaná prohlídka, ale také pracovní listy (na jejich vypracování budou spolupracovat ve skupinách) a výroba keltské duhovky. Žáci si rovněž vyzkouší rýžování zlata.

V průběhu celého programu mají skupiny za úkol zaznamenat si klíčová slova, která v průběhu prohlídky zazní.

Po prohlídce muzea dojedeme autobusem zpět na železniční stanici, odkud se vrátíme vlakem ve

13:03 hod. zpět do Petrova u Prahy, kde první projektový den ukončíme.

2.4.3 Druhý projektový den

Forma realizace	Dvoudenní projekt – den 2.
Doporučený ročník	7. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Jazyk a jazyková komunikace ● Člověk a příroda ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-2-02 objasní význam zemědělství, dobytkářství a zpracování kovů pro lidskou společnost</p> <p>CH-9-1-01 určí společné a rozdílné vlastnosti látek</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p> <p>ČJL-9-1-10 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem, nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů</p> <p>ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném, nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek, nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji</p>
Cíle	Žák vyhledá informace o těžbě zlata na našem území. Žák vytvoří prezentaci o těžbě zlata. Žák vysvětlí význam těžby zlata pro zdejší region.
Didaktické	Počítače nebo tablety s připojením na internet, tematická literatura, kancelářské

prostředky	potřeby, pomůcky na pokusy (soda, potravinářské barvivo, vitamín C, sůl, cukr, kyselina citronová, šnečí ulita, olej, voda, ocet).
------------	--

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:30	Každá skupina seznámí ostatní s klíčovými slovy, která si zaznamenali v muzeu v Jílovém u Prahy, žáci si je zapíší do sešitu.
8:30 – 9:15	Každá skupina vytvoří prezentaci na téma zlato na Jílovsku.
9:15 – 9:40	Každá skupina zpracuje pětilístek na téma zlato.
9:40 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:45	Každá skupina provádí pokusy.
10:45 – 11:20	Každá skupina seznámí ostatní se svou prezentací o zlatě.
11:20 – 11:40	Hodnocení výstupů projektu.

V předchozím projektovém dni získali žáci znalosti k tématu těžby zlata na Jílovsku. V průběhu druhého projektového dne, který proběhne ve škole, si tyto znalosti ještě prohloubí a utříbí, a to pomocí tvorby vlastní prezentace.

První a druhou vyučovací hodinu zahájíme klíčovými slovy, která si z minulého projektového dne skupiny zaznamenaly. Všechny skupiny nás s nimi postupně seznámí, tyto pojmy si vysvětlíme a zapíšeme do sešitů.

Následně budou žáci pracovat na vytvoření prezentace týkající se tématu zlato. K dispozici dostanou počítače, nebo tablety s připojením na internet a literaturu k danému tématu. Prezentace by měla mít alespoň 5 slidů a obsahovat nejen text, ale i obrázky a mapy. Samotné zpracování i konkrétní zaměření nechám zcela na jednotlivých skupinách.

Dalším úkolem skupin bude zpracovat pětilístek na téma zlato.

Třetí vyučovací hodina proběhne ve znamení alchymistických pokusů. Prvním pokusem bude přeměna (rozpuštění) materiálu. Na něj obdrží každá skupina šnečí ulitu, vodu, olej a ocet. Všechny tekutiny však budou v neoznačených nádobách. Úkolem skupin bude zjistit, co se stane, když použijí jednotlivé tekutiny a zjistit, která tekutina způsobila rozpouštění ulity.

Druhým pokusem bude výroba elixíru mládí. Ve spolupráci s učitelkou chemie jsme sestavily

seznam ingrediencí (soda, potravinářské barvivo, vitamín C, sůl, cukr, kyselina citronová), které žákům poskytneme, ovšem jako neznámé látky. Úkolem žáků z nich bude namíchat elixír mládí, což byl jeden z oblíbených pokusů alchymistů, který pak na sobě vyzkouší.

Poslední hodinu projektu využijeme k předvedení prezentací, které skupiny vytvořily.

Předem však seznámím žáky s hodnocením pomocí barev, které pro hodnocení prezentací zkusí jednotlivé skupiny využít. V závěru hodiny dojde ke zhodnocení celého projektu.

2.4.4 Produkty projektu

Výsledkem tohoto projektu jsou:

1. Duhovka, kterou si každý žák vyrazí v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy.
2. Prezentace, kterou skupiny vytvoří v průběhu druhého projektového dne.
3. Elixír mládí.

2.4.5 Prezentace výstupů projektu

Prezentaci budou jednotlivé skupiny představovat ostatním skupinám, během prezentace si ostatní skupiny připraví barevné kartičky, kterými budou výstup ostatních skupin hodnotit (zelená – chválí, černá – hledá nedostatky, modrá – zdůrazňuje přínosy, červená – sděluje, co by nefungovalo) ihned po prezentaci konkrétní skupiny (viz. kapitola 1.3.3.1 Barvy).

2.4.6 Hodnocení projektu

Kromě hodnocení pomocí barev využijí opět pro sebehodnocení žáků a skupin hodnotící dotazník (viz. kapitola 2.1.7). Závěrem proběhne reflexe v komunikačním kruhu, jak ze strany ostatních žáků, tak z mé strany. Otázky pro reflexi: Co důležitého jste se dnes dozvěděli? Proč je to podle vás důležité? Co pro vás bylo obtížné? Co vás bavilo/nebavilo? Jak se vám pracovalo?

2.5 Svatojánské proudy, vorařství

2.5.1 Anotace

Projekt je zaměřen na seznámení žáků se Svatojánskými proudy, jejich historií i zaplavením Slapskou přehradou. Svatojánské proudy byly jedním z nejnebezpečnějších úseků pro voraře. Projekt také žákům umožní se s vorařstvím blíže seznámit a pochopit náročnost tohoto povolání, mimo jiné i díky výrobě modelu voru.

Významnou roli v životě vorařů hrál spolek Vltavan. Žáci se prostřednictvím návštěvy jeho klubovny seznámí s historií a významem této organizace v minulosti i dnes. Součástí projektu je

i Povltavská stezka, která umožní žákům pochopit také význam trampingu v Povltaví.

2.5.2 První projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 1.
Doporučený ročník	8. ročník ZŠ
Časový rámec	4 vyučovací hodiny
Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Jazyk a jazyková komunikace ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>VV-9-1-04 vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření</p> <p>ČJL-9-1-01 odlišuje ve čteném, nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek, nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji</p> <p>ČJL-9-1-08 využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytváří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát</p> <p>ČJL-9-1-10 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem, nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů</p> <p>I-9-1-01 získá z dat informace, interpretuje data, odhaluje chyby v cizích interpretacích dat</p>

	Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů
Cíle	Žák vyhledá a zpracuje informace. Žák dokáže vysvětlí důvody, které vedly k zaplavení Svatojánských proudů.
Didaktické prostředky	Počítače nebo tablety s připojením na internet, tematická literatura, kancelářské potřeby, rozstříhané obrázky, čtvrtky formátu A4 (na mapy), velkoformátové papíry.

Rozdělení do skupin

Pro tento projekt budu žáky dělit opět do skupin přibližně po 4 žácích. Vzhledem k různorodosti úkolů, které budou žáci během projektu plnit, nechám opět rozhodnout náhodu. Tentokrát si ale nepřipravím „losovátka“, ale obrázky související s tématem projektu (viz. příloha č. 14), které rozdělím na 4 části. Každý žák si vybere jeden dílek obrázku a snaží se najít žáky s dalšími dílky stejného obrázku. Pokud by nebyl počet žáků dělitelný 4, skupiny, které by byly neúplné (mají méně žáků než 4), najdou zbývající dílky obrázku položené na lavici ve třídě.

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:05	Žáci se seznámí s projektem.
8:05 – 8:30	Žáci zhlédnou film o stavbě Slapské přehrady.
8:30 – 8:40	Žáci se rozdělí do skupin – skládají obrázek.
8:40 – 9:40	Každá skupina vytváří stylizovanou mapu Svatojánských proudů, Slapské přehrady a obcí, které byly její stavbou dotčeny.
9:40 – 10:00	Přestávka
10:00 – 10:10	Žáci zhlédnou videa o vorařích.
10:10 – 11:00	Každá skupina zpracovává informace o vorařích, zpracovává medailon osoby spojené s vorařstvím.
11:00 – 11:25	Každá skupina představí ostatním výstupy z dnešního dne.

11:25 – 11:40	Hodnocení výstupů projektového dne.
---------------	-------------------------------------

První projektový den bude probíhat v prostorách školy, kde se žáci nejprve seznámí s historií Slapské přehrady a vorařství na řece Vltavě (jejíž významnou součástí Svatojánské proudy byly).

Polovina první vyučovací hodiny bude věnována zhlédnutí filmu *Kronika Slapské přehrady*.¹³⁸ Jeho délka je necelých 22 minut a zabývá se plánováním a stavbou Slapské přehrady. Film je sice natočen černobíle, ale, podle mého názoru, bude i přesto pro žáky zajímavý. Během druhé poloviny vyučovací hodiny se žáci rozdělí do skupin výše uvedeným způsobem.

Druhou vyučovací hodinu zpracují skupiny tyto úkoly:

1. Vytvoření stylizované mapy Svatojánských proudů a Slapské přehrady
2. Zakreslení vesnic, které byly stavbou Slapské přehrady dotčeny
3. Získání a zpracování informací (z dostupných zdrojů) o Svatojánských proudech – kdy zanikly a z jakého důvodu, na jaká povolání mohlo mít jejich zaplavení podstatný vliv
4. Získání a zpracování informací o Slapské přehradě

K získání informací mohou skupiny využít této literatury (knihy budou k dispozici celé, doporučuji skupinám využít především níže uvedené strany):

ŠMERÁK, Václav a kol. *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1 (str. 14–27, 36–39)

ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6 (str. 25–29, 31–33, 136–139)

VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6 (str. 21–28)

VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí*, Mezi řekami, 2019. (str. 42–44)

Jako vhodné webové stránky bych žákům doporučila:

<https://www.svatojanske-proudy.cz/>

<https://mapy.cz>

Třetí a část čtvrté vyučovací hodiny bude věnována historii vorařství. Nejprve žákům pustím

138 https://www.youtube.com/watch?v=JFAimBJyebI&t=348s&ab_channel=Vodaz%C3%A1klad%C5%Beivota

krátké video (5 min. 50 s.) o vorařích.¹³⁹ Následně obdrží skupiny velkoformátový papír. Jejich úkolem bude najít si informace o historii vorařství na Vltavě a alespoň pět, podle nich podstatných, informací zapíše. Poté každá skupina obdrží medailon některé z osob spjatých s Vltavou – texty použijí z knihy J. Čáky *Zmizelá Vltava* (viz. Příloha č. 15). Skupina má za úkol přidělený text přečíst a zpracovat plakát o této osobě vč. její fotografie (mohou vystříhnout z medailonu).

K získání informací mohou žáci využít této literatury (knihy budou k dispozici celé, doporučuji skupinám využít především níže uvedené strany):

ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3 (str. 9–35)

ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847 (str. 168–175)

VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí*, Mezi řekami, 2019. (str. 29–31, 35–37)

VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6 (str. 38–41)

případně webové stránky:

<https://www.vorarstvi.cz/historie-voroplavby/>

<https://www.vltavan.cz/>

Čtvrtou vyučovací hodinu představí jednotlivé skupiny výsledky své dnešní práce (mapy, historie Svatojánských proudů a vorařství, medailon osoby). Každá skupina bude mít na představení cca 5 minut a je třeba, aby se při prezentaci vystřídali všichni členové skupiny. V závěru prezentace proběhne slovní hodnocení práce skupin ostatními skupinami. Každá skupina si připraví 3 věty o všech ostatních skupinách, kterými jejich dnešní práci ohodnotí.

2.5.3 Druhý projektový den

Forma realizace	Třídenní projekt – den 2.
Doporučený ročník	8. ročník ZŠ
Časový rámeček	8 vyučovacích hodin

¹³⁹ https://www.youtube.com/watch?v=RXQ6lj9o-lk&ab_channel=vorarstvi

Vzdělávací oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ● Člověk a jeho svět ● Člověk a společnost ● Člověk a příroda ● Člověk a zdraví ● Člověk a svět práce
Průřezová témata	<ul style="list-style-type: none"> ● Výchova demokratického občana ● Multikulturní výchova ● Osobnostní a sociální výchova
Očekávané výstupy	<p>D-9-7-05 zhodnotí postavení Československa v evropských souvislostech a jeho vnitřní sociální, politické, hospodářské a kulturní prostředí</p> <p>VV-9-1-04 vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření</p> <p>VV-9-1-06 interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků</p> <p>Z-9-1-01 organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů</p> <p>Z-9-7-02 aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny</p> <p>VZ-9-1-05 usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví</p> <p>ČSP-9-1-01 provádí jednoduché práce s technickými materiály a dodržuje technologickou kázeň</p>
Cíle	Žák ví, jak se chovat v kulturním zařízení (klubovna Vltavanu). Žák se zamýšlí nad významem Slapské přehrad. Žák dovede pracovat s přírodními materiály.
Didaktické prostředky	Kancelářské potřeby, nůžky, nože, provázky, velkoformátové papíry, čtvrtky, sebehodnotící dotazníky, okopírované materiály (Přílohy č. 14–17).

Rozvržení projektového dne

Časové rozvržení	Činnost žáků
8:00 – 8:10	Sejdeme se ve škole, každá skupina obdrží potřebné materiály a pomůcky.

8:10 – 8:30	Cesta autobusem do Štěchovic.
8:30 – 9:45	Návštěva Vltavanu Štěchovice. Všechny skupiny doplní text o Vltavanu.
9:45 – 10:15	Cesta autobusem ze Štěchovic do Třebenic.
10:15 – 15:00	Cesta po Povltavské stezce z Třebenic do Štěchovic. cca 20 min. – Skupiny kreslí obrázky sochy sv. Jana Nepomuckého nebo Ferdinandova sloupu. cca 20 min. – Skupiny zpracovávají historii tramské osady nebo informace o osobnosti spojené s trampíngem. cca 30 min. – Skupiny vyrábí model voru. cca 20 min. – Skupiny hodnotí projekt.

Druhý projektový den bude následovat bezprostředně po prvním. Žáci se v terénu seznámí s tím, co během minulého dne zjistili. Vzhledem k tomu, že se vydáme mimo oblast naší obce, bude třeba, aby se žáci na akci přihlásili (viz. příloha č. 16).

Žáci se sejdou ráno ve škole, kde si rozdělí potřebné materiály. Poté pojedeme autobusem v 8:18 h do Štěchovic, kde se uskuteční návštěva klubovny Vltavanu s přednáškou člena Vltavanu. Žáci dostanou za úkol doplnit předložený text o Vltavanu (viz. příloha č. 17). Získat potřebné informace mohou z materiálů nacházejících se v klubovně, z předloženého textu (viz. příloha č. 18), či na internetu. Jedna ze skupin nás s výsledky své práce seznámí.

Z klubovny se přesuneme autobusem v 10:03 h do Třebenic ke Slapské přehradě, odkud půjdeme se žáky pěšky po Povltavské stezce z Třebenic do Štěchovic (celá trasa má přibližně 8 km). Nejprve se půjdeme podívat na Ferdinandův sloup a sochu sv. Jana Nepomuckého. Zde dostanou skupiny za úkol zjistit, co je na sloupu napsáno a nakreslit buď sloup, nebo sochu sv. Jana Nepomuckého. Zároveň se pokusí o jimi vybraném objektu zjistit další informace (materiály viz. příloha č. 19).

Od Slapské přehrady budeme pokračovat Povltavskou stezkou místy, kterými protékaly Svatojánské proudy a kolem tramských osad. Zastavíme se v osadě Ztracenka, kde si každá skupina vybere text o některé tramské osadě, nebo osobnosti spojené s trampíngem na Vltavě (viz. příloha č. 20). Jejich úkolem bude přečíst si text, připravit z něj výtah a seznámit ostatní skupiny s obsahem svého textu.

Další zastávka bude ve znamení stavby voru. Na příhodném místě si žáci najdou materiál, ze kterého by mohli vyrobit model voru. K výrobě obdrží provázek, nůž, nůžky a návod na stavbu

voru (viz. příloha č. 21). Vyrobené vory si představíme a posoudíme, nakolik odpovídají předloženému návodu. Poté zkusíme vory položit na hladinu a zjistíme, zda opravdu plavou.

Poslední zastávka nás čeká před Štěchovicemi, kde zhodnotíme projekt dále popsáním způsobem (čl. 2.5.6). Ve Štěchovicích projekt ukončíme kolem 15. hodiny, odtud budou moci jít žáci sami domů.

2.5.4 Produkty projektu

Výsledkem tohoto projektu jsou:

1. Stylizovaná mapa Svatojánských proudů a osad zaplavených Slapskou přehradou.
2. Zpracovaná historie Svatojánských proudů, Slapské přehrady a vorařství.
3. Plakát o osobnosti spojené s vorařstvím.
4. Obrázky Ferdinandova sloupu nebo sochy sv. Jana Nepomuckého.
5. Zpracovaná historie tramské osady nebo osobnosti spojené s trampíngem.
6. Model voru.

2.5.5 Prezentace výstupů projektu

Představení historie vorařství a medailonků provedeme již na závěr prvního projektového dne ve škole, protože druhý projektový den se uskuteční v terénu. Výstupy z druhého projektového dne si představíme hned po jejich zpracování. Vory pak společně pustíme po Vltavě. Všechny výstupy (kromě modelů vorů), které skupiny vytvořily, budou vystaveny v prostorách školy a pořízena jejich fotodokumentace.

2.5.6 Hodnocení projektu

Pro zhodnocení skupin ostatními skupinami jsem se rozhodla modifikovat metodu Návštěvníci. Každá skupina obdrží velkoformátový arch papíru a na něj napíše název své skupiny, případně připojí obrázek, poté se přesunou k dalšímu archu, kde zapíše své hodnotící výroky k práci konkrétní skupiny, takto postupně obejdou archy všechny skupiny. Každá skupina se pak bude moci seznámit s kompletním hodnocením své skupiny.

Dále provedou žáci sebehodnocení pomocí dotazníku viz. Kapitola 2.1.7

2.5.7 Realizace projektu

Tento projekt byl realizován 21. – 22. 6. 2023 se žáky VIII. B. Bohužel se na počtu žáků projevil blížící se konec školního roku a začínající dovolené, takže z celkového počtu 21 žáků se prvního projektového dne zúčastnilo 18 žáků a druhého pouze 14 žáků.

První projektový den

První projektový den byl zahájen promítnutím černobílého filmu o stavbě Slapské přehrad. Bylo zřejmé, že 20minutový film je pro žáky příliš dlouhý, a proto místy nedávali pozor.

Rozdělení žáků do skupin proběhlo podle plánu pomocí rozstříhaného obrázku na 5 skupin po 3 až 4 žácích. Zajímavé bylo, že ač o rozdělení rozhodla náhoda, jedna skupina byla složena z tahounů třídy a na jejich práci to bylo znát (vše měli rychleji hotovo). Ostatní skupiny byly poměrně různorodé. Díky dobrým vztahům žáků, které mezi sebou mají, nedocházelo k žádným roztržkám.

Plnění úkolů probíhalo dobře. Každá skupina dostala k dispozici počítač a výše uvedené knihy. Bohužel však žáci dávali přednost vyhledávání informací na internetu. Kvalita stylizovaných map mě příjemně překvapila (viz. příloha č. 22). Na žácích bylo vidět, že nejsou zvyklí pracovat ve skupinách. Některým skupinám se dělba práce příliš nedařila, což mělo za následek delší čas na plnění úkolů. Ostatní výsledky jejich práce z prvního projektového dne jsou v příloze č. 23 a 24.

Vystoupení některých bylo zdařilé, ale někteří žáci byli nervózní a jejich mluva nebyla zcela souvislá. Tento nedostatek přičítám tomu, že žáci v naší škole nejsou příliš zvyklí vystupovat před třídou.

Druhý projektový den

Ráno jsme se sešli ve škole, kde jsem každé skupině rozdala pastelky, nůžky, provázek, desky s papíry a čtvrtkami. Protože se nás sešlo jen 14 a jedna skupina zbyla pouze dvoučlenná, domluvila jsem se s oběma členkami této skupiny, že se přidají do jiných skupin, takže nakonec byly jen čtyři skupiny.

Od školy jsme se přesunuli autobusem do Štěchovic a došli ke klubovně Vltavanu. Zde nás přivítal jeden z jeho členů, který nám ukázal klubovnu i repliku voru, která stojí před klubovnou. Také nás seznámil s historií Vltavanu. Následně žáci doplňovali text o historii Vltavanu. Některé informace již zazněly v přednášce člena Vltavanu, jiné si museli žáci dohledat v předloženém textu a případně na webových stránkách Vltavanu. Tento úkol žáci plnili ochotně. Prohlídka klubovny je značně zaujala (nejvíce fotografie členů, na nichž jsme poznali i tři současné žáky naší školy). Ještě před odchodem na autobus jsme si prohlédli venkovní prostory klubovny. Zajímavé bylo vidět, kam až sahala voda o povodních v roce 2002 (viz. příloha č. 25). Tady jsme se také vyfotografovali

a nasvačili.

Autobusem jsme dojeli do Třebenic, kde pod přehradou stojí jak Ferdinandův sloup, tak i socha sv. Jana Nepomuckého. Vzhledem k tomu, že jsem s sebou měla ještě jednu kolegyni, mohli jsme se rozdělit. Dvě skupiny šly kreslit sloup a dvě sochu. Výsledné obrázky včetně fotografie žáků při práci jsou v příloze č. 26.

Od přehrady jsme se vydali po Povltavské stezce, kde jsme cestou minuli několik trampských osad. Oproti původnímu rozvržení činností jsem ještě předala každé skupině vytištěnou mapu celé trasy, do níž si mohla zaznamenávat významná místa, která jsme míjeli (viz. příloha č. 27). Po cestě plnily skupiny úkoly podle plánu. Zpracované informace o osadách a osobnostech jsou v příloze č. 28. Výroba vorů, a především jejich vypouštění se setkala u žáků s nadšením. Mimo jiné také proto, že bylo 34 stupňů Celsia a žáci se rádi zchladili v řece. Vezmu-li v úvahu, že k výrobě měli žáci k dispozici pouze nůž, provázek a materiály, které našli v přírodě, musím hodnotit tento výstup za vydařený. Jedna skupina vyrobila i vesla a do středu voru vyrobila ohniště. Fotografie vorů a jejich vypouštění na vodu jsou v příloze č. 29.

Před Štěchovicemi žáci zpracovali metodou Návštěvníci hodnocení jednotlivých skupin. Nejprve si skupina označila svůj list papíru. Potom se přesunula k listu další skupiny a zapsala do něj své hodnocení její práce. Tímto způsobem skupiny obešly všechny listy až se vrátily ke svému, kde zapsaly své sebehodnocení (tuto variantu jsem zvolila kvůli nedostatku času, takže skupiny nevyplňovaly sebehodnotící dotazník). Na hodnocení skupin (ukázka viz. příloha č. 30) je vidět, že ani toto nejsou žáci zvyklí zpracovávat, neboť jejich odpovědi byly velmi podobné a málo konkrétní. Závěrem každý žák vyplnil sebehodnotící dotazník. My s kolegyní jsme na závěr slovně ohodnotily projekt jednotlivých skupin.

Časově se mi projekt podařilo naplánovat poměrně dobře, neboť do Štěchovic jsme došli v 15:10.

Realizovaný projekt hodnotím celkem kladně, i když jsem si vědoma drobných nedostatků z mé strany, jako například volbu příliš dlouhého videa o stavbě přehrady. Napříště nebudu žákům pouštět video celé, ale jen vybrané části. Dalším nedostatkem bylo, že jsem si předem neověřila, že se nedá dojít až k Ferdinandovu sloupu, takže jej žáci museli kreslit ze vzdálenosti cca 10 metrů. Při příští realizaci projektu budu s tímto problémem počítat. Žáky nechám kreslit obrázek sloupu, ale nebudou zjišťovat, co je na něm napsáno.

Závěr

Cílem mé práce bylo ukázat žákům konkrétní místa našeho regionu, která hrála významnou roli v jeho historii. Žáci mohou tato místa nejen vidět, ale také je prozkoumat a získat o nich určité vědomosti. Pokusila jsem se vzbudit v nich zájem o místní historii, naučit je historickému myšlení a umožnit jim vytvořit si k našemu regionu osobní vztah.

Diplomovou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem se zabývala pojmy projekt a projektové vyučování. Uvědomila jsem si, že definice těchto pojmů není vždy jednoznačná a že jsou tyto pojmy ve školní praxi někdy využívány nesprávně. Za projekt je mnohdy považována jakákoliv skupinová práce žáků.

K úspěšnému plánování projektu přispívá také znalost metod, které lze v projektovém vyučování využít. Proto jsem tyto metody v teoretické části popsala a mnoho z nich při plánování v praktické části využila.

Dále jsem se zabývala osobností žáka, jeho motivací k činnosti, interakcí mezi učitelem a žáky a klimatem třídy. Při realizaci projektu Svatojánské proudu a vorařství se potvrdilo, jak podstatnou roli hraje rozpoložení žáků i učitele při jeho úspěšné realizaci.

V praktické části jsem využila získané informace, které jsem popsala v teoretické části, ke správnému naplánování, realizaci i hodnocení projektu. Plánování projektu vyžaduje dostatek času na naplánování a přípravu projektu. Kromě toho je pro úspěch projektu významná spolupráce s kolegy a vedením školy. Samotná realizace projektu je náročná jak pro pedagogy, tak pro žáky, kteří musí být ochotni a schopni na projektu pracovat. Chápu, že právě časová náročnost přípravy a realizace projektu je jedním z důvodů, proč nejsou projekty ve školní praxi více využívány. Doufám, že se tato situace postupem času změní, neboť jsem při plánování projektových dnů zjistila, že jsou opravdu mezipředmětové. To dokazuje množství výstupů, které každý projekt plní.

Velmi mne obohatila zkušenost z realizovaného projektu, jehož cíle se mi podařilo splnit i přes drobné nedostatky jak z mé strany, tak ze strany žáků. Měla jsem trochu obavy z rozdělení žáků do skupin a konzultovala je s jejich třídní učitelkou. Ta mě ujistila, že mohu žáky rozdělit náhodně. Ukázalo se, že žáci jsou schopni a ochotni velmi dobře pracovat i se žáky, s nimiž běžně nespolupracují. Důkazem toho bylo kvalitní splnění všech zadaných úkolů. Na hodnocení skupin bylo znát, že žáci nejsou zvyklí tímto způsobem pracovat. Je třeba i tuto schopnost u nich rozvíjet, a to lze velmi dobře právě pomocí projektů. Využívání projektů nejen ve výuce dějepisu je tedy důležité nejen pro získání znalostí a dovedností, ale především pro rozvoj sociální oblasti žáka. Nelze také pominout fakt, že k tomu dochází zážitkovou formou.

Prozatím se mi podařilo realizovat pouze jeden projekt, ale ráda bych uskutečnila s žáky naší školy i další naplánované projekty, protože si uvědomuji jejich význam nejen pro rozvoj žáka v oblasti výukové, ale také v oblasti osobnostní a sociální.

Seznam použitých zdrojů

- BERÁNKOVÁ, Zora a kol. *Hradištko pod Medníkem*, Hradištko: MNV Hradištko, 1985
- ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3
- ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika*, Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7
- ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*, Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2742-4
- ČÁP, Jan. MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7
- ČECHOVÁ, Barbara a kol. *Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce*, Praha: Scio, 2006. ISBN 80-86910-53-9
- CHYTKOVÁ, Dagmar, ČERNÝ, Michal. *Efektivní učení*, Praha: Albatros Media, 2016. ISBN 978-80-265-0479-5
- HAVLŮJOVÁ, Hana, NAJBERT, Jaroslav a kol. *Paměť a projektové vyučování v dějepise*, Praha: ÚSTR, 2014.
- HUDECOVÁ, Dagmar. *Jak modernizovat výuku dějepisu*, Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-037-1
- HURIKÁN, B., *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář, 1990. ISBN 80-7077-432-0
- JŮVA, V. a kol. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*, Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8
- KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto a kol. *Školní didaktika*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4
- KOS, Petr. *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1
- KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*, Brno: MUNI, 2016.
- Kritické myšlení*, z. s. [online]. Dostupné z: <https://kritickemysleni.cz/o-programu/> [Cit. 25.6.2023].
- KRŠKO, Jan a kol. *Český trampig v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6
- KUCROVÁ, Veronika. *Posázaví*, Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-354-6
- MAŇÁK, Josef, ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*, Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5
- MAŠLOVÁ, Kristýna. *Dějepis v projektech*. Plzeň, 2021, Diplomová práce, Západočeská

univerzita v Plzni.

Místní akční skupina Posázaví. [online] Dostupné

z URL: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3408> [Cit. 3.7.2023].

Moderní dějiny. *Karolína Honsová* [online] Dostupné z URL: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/system-nacistickykh-koncentracnich-taboru-1933-1945/> [Cit. 4.7.2023].

Moderní dějiny. *Viliam Kratochvíl* [online] Dostupné z URL: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/karikatura-a-fotografie-jako-skolsky-historicky-obrazovy-pramen/> [Cit. 4.7.2023].

Národní pedagogický institut. *Jan Boněk* [online] Dostupné

z URL: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1038/JAK-PRACOVAT-S-HISTORICKOU-KARIKATUROU-VE-VYUCE-DEJEPISU.html> [Cit. 4.7.2023].

OLT, Stanislav. *800 let obce Štěchovice*. Štěchovice: Obecní úřad ve Štěchovicích, 2005. ISBN 80-254-9590-6

PAVELČÍK, Vojtěch. *Sv. Jan Nepomucký, sochy při Vltavě*. Praha: Povodí Vltavy, 2012. ISBN 978-80-904857-1-6

PIAGET, Jean. *Psychologie dítěte*, přeložila Eva Vyskočilová, Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0691-0

PŘÍHODA, Václav. *Racionalizace školství*, Praha: Orbis, 1930.

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy. [online] Dostupné z URL:

<http://www.muzeumjilove.cz/stoly/stola-sv-josefa/> [Cit. 28.6.2023].

Regionální muzeum v Jílovém u Prahy. [online] Dostupné z URL:

<http://www.muzeumjilove.cz/wp-content/uploads/2022/05/Na-jeden-den-j%C3%ADlovn%C3%ADkem.pdf> [Cit. 28.6.2023].

SITNÁ, Dagmar. *Metody aktivního vyučování*, Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0404-6

SKÁLOVÁ, Nela. Skupinová práce Jak a jaké skupiny tvořit – kritéria a metody [online] Dostupné z URL: <https://www.ucitelnice.cz/blog/skupinova-prace> [cit. 11.6.2023].

ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina a kol. *Sborník lekcí Program RWCT*, Dobříš: Kritické myšlení, 2020

ŠMERÁK, Václav a kol. *Almanach – Ohlédnutí 1942-2012*, Mezi řekami, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6

ŠMERÁK, Václav a kol. *Ohlédnutí II*, Mezi řekami, 2022

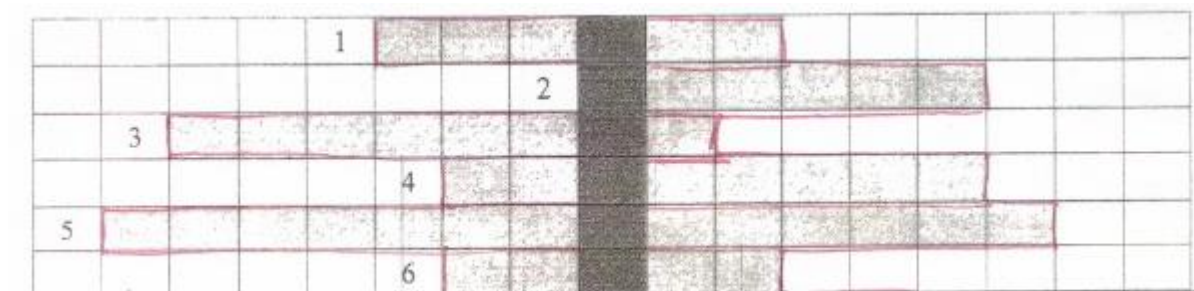
- ŠMERÁK, Václav a kol. *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1
- ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847
- ŠMERÁK, Václav. *Ohlédnutí almanach 1942–2012*, Mezi řekami, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6
- ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6
- TELCOVÁ, Jana. *Úvod do pedagogické psychologie*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s. Brno, 2002. ISBN 80-8656-13-X
- TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka, DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*, Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1
- VÍZNER, Jan a kol. *Hradištko a okolí*, Mezi řekami, 2019.
- VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav. *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy*, Mezi řekami, 2016. (dostupné též online z URL: https://mezirekami.cz/wp-content/uploads/2021/04/Sekanka_2_vydani_WEB.pdf)
- VOREL, Otakar. *Okolo středu Čech*, Regionální muzeum v Jílovém u Prahy, 2011. ISBN 978-80-260-0972-6

Seznam příloh

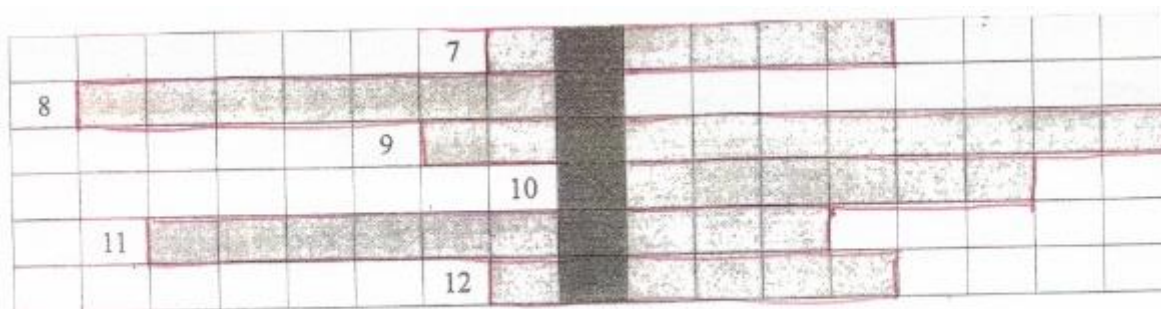
Příloha č. 1 – Křížovka.....	101
Příloha č. 2 – Rozstříhaný text o Sekance.....	102
Příloha č. 3 – Zdi kláštera.....	104
Příloha č. 4 – Karikatury.....	105
Příloha č. 5 – Losovátka.....	107
Příloha č. 6 – Mapa části střední Evropy (k zakreslení koncentračních táborů).....	110
Příloha č. 7 – Příběhy pamětníků.....	111
Příloha č. 8 – Mapa naučné stezky Vystěhované Hradištko.....	114
Příloha č. 9 – Vyhláška o vystěhování v německém a českém jazyce.....	115
Příloha č. 10 – Příběh Marcely a Thea.....	117
Příloha č. 11 – Dubnový masakr.....	118
Příloha č. 12 – Abbé Gabriel Gay.....	119
Příloha č. 13 – Šifry (pro rozdělení do skupin).....	121
Příloha č. 14 – Obrázky k rozdělení do skupin.....	122
Příloha č. 15 – Medailony osob spojených s vorařstvím.....	125
Příloha č. 16 – Příhláška na akci.....	138
Příloha č. 17 – Text o Vltavanu k doplnění.....	139
Příloha č. 18 – Text o Vltavanu.....	140
Příloha č. 19 – Ferdinandův sloup a socha sv. Jana Nepomuckého – texty.....	141
Příloha č. 20 – Texty o tramských osadách a osobnostech spojených s trampíngem.....	144
Příloha č. 21 – Návod na stavbu voru.....	159
Příloha č. 22 – Stylizované mapy – práce žáků.....	160
Příloha č. 23 – Historie Slapské přehrady – práce žáků.....	163
Příloha č. 24 – Historie vorařství + medailon osoby – práce žáků.....	164
Příloha č. 25 – Klubovna Vltavanu.....	167
Příloha č. 26 – Ferdinandův sloup, socha sv. Jana Nepomuckého – práce žáků.....	167
Příloha č. 27 – mapa s vyplněnými významnými místy – práce žáků.....	170
Příloha č. 28 – Informace o tramských osadách a osobnostech spojených s trampíngem – práce žáků.....	171
Příloha č. 29 – fotografie výroby a vypuštění vorů.....	173
Příloha č. 30 – ukázka hodnocení skupiny – práce žáků.....	175

Příloha č. 1 – Křížovka

nevyplněná rozdělená na části, autor: Lucie Hašková



1. Jak se nazývá město, které se proslavilo těžbou zlata?
2. Jaká řeka omývá ostroh zvaný Sekanka ze severní strany?
3. Jaký byl název osady, která se v průběhu staletí rozvinula v obec Hradištko?
4. Co bylo nejčastějším nalezeným předmětem při archeologickém výzkumu na Sekance?
5. Jak se jmenoval král, který pravděpodobně založil městečko Sekanku?
6. Jaká byla častá profese obyvatel Sekanky?



7. Podle jakého světce je pojmenován kostel v Davli ležící naproti klášteru?
8. Jaký výrobek prodávali mniši z ostrovského kláštera?
9. Jak se nazývali členové řádu, který založil ostrovský klášter?
10. Jak dnes nazýváme zaniklé středověké městečko na ostrohu nad soutokem Vltavy a Sázavy?
11. Jaký světec dal jméno ostrovskému klášteru?
12. Na jaké místo bychom se museli vydat, pokud bychom chtěli navštívit zaniklý klášter?
Na...

Tajenka: Nejstarší česká píseň byla zapsána v Codexu ... (tajenka)

Křížovka – vylustěná

				1	J	K	L	O	V	E'									
								2	S	A'	Z	A	V	A					
	3	H	R	A	D	I	S	T	E'										
								4	K	E	R	A	M	I	K	A			
	5	P	Ř	E	M	Y	S	E	O	T	A	K	A	R	H.				
								6	K	O	V	Á	R'						
								7	K	I	L	I	Á	N'					
	8	D	L	A	Ž	D	I	C	E'										
								9	B	E	N	E	D	I	K	T	Y	N	I
								10	S	E	K	A	N	K	A				
	11	J	A	N	K	Ř	T	I	T	E	L'								
								12	O	S	T	R	O	V'					

Příloha č. 2 – Rozstříhaný text o Sekance

Prvním klášteřem v českých zemích byl ženský klášter založený pravděpodobně v r. 973 v areálu Pražského hradu. V roce 993 založil druhý pražský biskup Vojtěch klášter první mužský klášter benediktinů v Břevnově. Třetím klášteřem na území dnešních Čech byl klášter sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle (zvaný Ostrovský klášter) založený roku 999, za vlády knížete Boleslava II. Ten však ve stejném roce umírá a realizaci uskutečnil jeho syn Boleslav III. Mniši do tohoto kláštera přišli z Bavorska (z Niederaltaichu), jejich představeným byl opat Lambert. Prvními mnichy byli Němci, později zde němečtí mniši žili společně s českými.

Heslem benediktinů je „Ora et labora“ (modli se a pracuj). Zdejší mniši se zaměřovali na výrobu takzvaných ostrovských dlaždic.

Byly zdobeny ornamenty lvů, bájných zvířat gryfů, rostlinnými i jinými motivy. Tyto dlaždice můžeme vidět v bazilice sv. Vavřince na Vyšehradě, v rotundě sv. Václava na Malostranském náměstí, ale i v bazilice sv. Petra a Pavla ve Starém Plzenci.

Roku 1278 zemřel na Moravském poli král Přemysl Otakar II. Na jeho místo nastoupil Ota Braniborský. Tehdy došlo k drancování Ostrovského kláštera braniborskými vojsky, které prý trvalo šest týdnů. Kromě toho vyloupila braniborská vojska dalších 24 vsí v majetku kláštera. Klášter byl během dalších let ještě několikrát vydrancován. V roce 1403 zničil majetek kláštera

požár, který se rozšířil z kovárny. Poslední ránu zasadili klášteru husité, kteří jej roku 1410 vydrancovali a pobořili. Mniši pak odtud odešli do Svatého Jana pod Skalou (klášter cca 10 km od Berouna).

Nyní se zaměříme Sekanku – město, které stálo na ostrohu mezi Vltavou a Sázavou, na dohled Ostrovského kláštera. Nejednalo se však o město zemědělské. Toto město se zabývalo řemeslem a obchodem. Jedním z místních řemesel bylo kovářství, což dokazují nálezy nástrojů, zbraní, zámků, klíčů, ale i váhy na drahý kov. Jedním ze zajímavých archeologických nálezů byl zvláštní kovový rošt, který mohl být lustrem, do kterého se zasouvaly dřevěné louče. Nejdůležitějším řemeslem však bylo podle nalezené keramiky hrnčířství. A kdy město vzniklo? Bylo to kolem roku 1250 a jeho zakladatelem byl pravděpodobně sám král Přemysl Otakar II. Dříve se předpokládalo, že zakladateli města byli mniši z Ostrovského kláštera, tomuto předpokladu ale neodpovídají žádné nálezy.

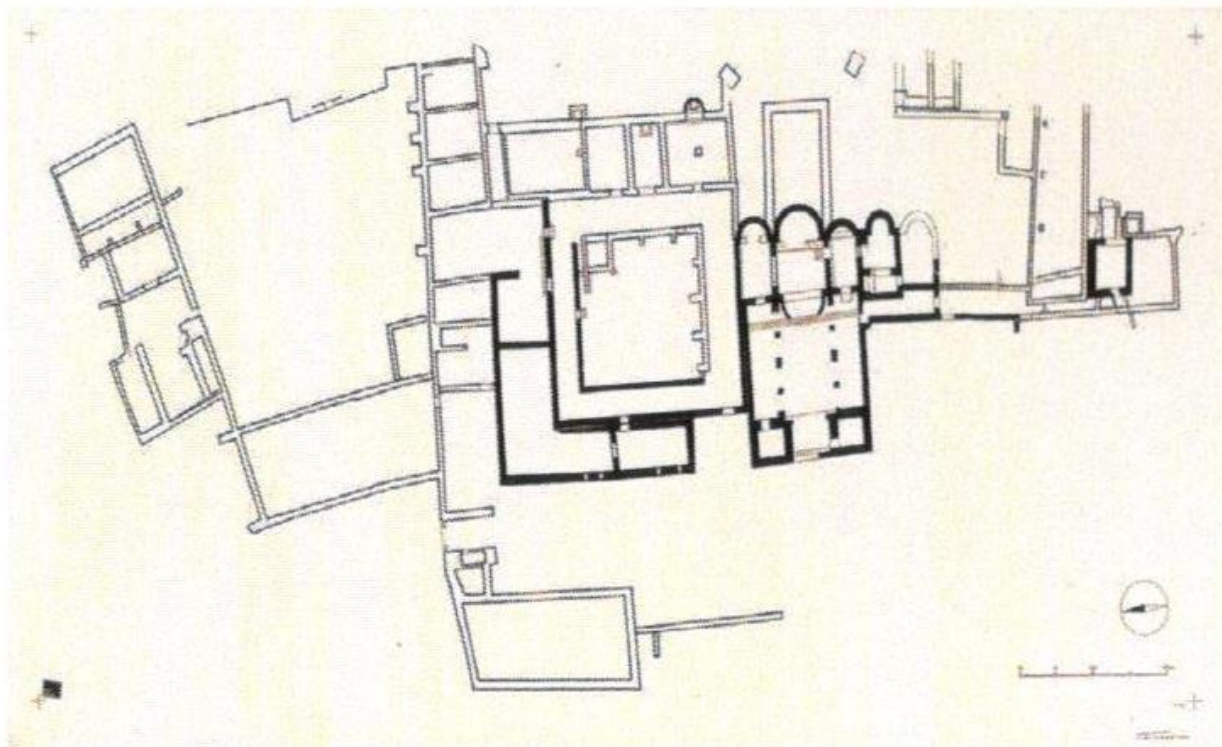
Problematiku přesného data založení města také komplikuje fakt, že dnešní název Sekanka není názvem původním. Ten se bohužel nedochoval.

Město existovalo poměrně krátkou dobu. Ví se, že zaniklo roku 1278. Jak k tomu došlo? Jak již víme, zemřel v tomto roce král Přemysl Otakar II. a správy nad zemí se ujal Ota Braniborský, který byl poručníkem jeho nezletilého syna Václava II. Ota Braniborský se rozhodl využít svého postavení a vydrancoval mnoho vesnic (kronikáři se zmiňují o 22 vsích náležejících Ostrovskému klášteru) a také město Sekanku.

První záchranný výzkum proběhl mezi lety 1953–1956 (J. Kudrnáč). V 70. letech vedl výzkum M. Richter, který prokázal, že šlo o město řemeslné a obchodní. Od roku 1965 je sídliště na Sekance kulturní památkou.

Příloha č. 3 – Zdi kláštera

Zdroj obrázku: VÍZNER, Jan, ŠMERÁK, Václav. *Sekanka Pompeje nad soutokem Vltavy a Sázavy, Mezi řekami*, 2016. str. 43



Příloha č. 4 – Karikatury

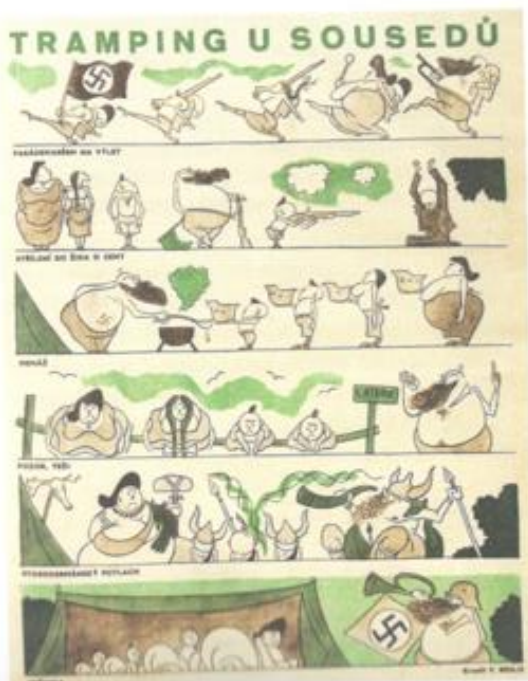
Zdroj: KRŠKO, Jan a kol. *Český trampingu v časech formování a rozmachu*, Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 978-80-200-2897-6, str. 18, 19, 127, 73, 128



Karikatura mastňáků. Ilustrace Adolfa Hoffmeistera ke knize S. K. Neumanna *Zlatý oblak*, vydané v roce 1932.



Karikatura *Takhle to vypadá v neděli za Prahou* výtvarníka Františka Bidla, otištěná v roce 1933 v časopise *Ahoj na neděli*.



Protinacistická karikatura Františka Bidla v časopise *Ahoj na neděli* z roku 1933.

Kresba otištěná ve sbírce *Trampský smích* z roku 1937 humorně reagovala na odmítání trampingu některými vlastníky lesů.



Trampingu slyšící



Napětí mezi trampy a státní mocí se stalo předmětem řady karikatur, jako této v časopise *Ohněň* z roku 1932.

Zdroj obrázku: Časopis *Tramp* 1929/13, str. 7



Příloha č. 5 – Losovátka

2 Přemysl Otakar II.	4 Baroko
3 Čína	5 Mojžírovci

2 Přemysl Otakar II.	4 Baroko
3 Čína	5 Mojžírovci

2 Karel IV.	4 Baroko
3 Čína	5 Mojžírovci

2 Karel IV.	4 Baroko
3 Indie	5 Mojžírovci

2 Rudolf II.	4 Rokoko
3 Indie	5 Mojžírovci

2 Rudolf II.	4 Rokoko
3 Indie	5 Jagellonci

2 Jan Lucemburský	4 Rokoko
3 Řecko	5 Jagellonci

2 Jan Lucemburský	4 Rokoko
3 Řecko	5 Jagellonci

2 František Josef I.	4 Renesance
----------------------	-------------

3 Řecko	5 Jagellonci
---------	--------------

2 František Josef I.	4 Renesance
3 Řím	5 Jagellonci

2 Václav II.	4 Renesance
3 Řím	5 Habsburkové

2 Václav II.	4 Renesance
3 Řím	5 Habsburkové

2 Ludvík Jagellonský	4 Gotika
3 Mezopotámie	5 Habsburkové

2 Ludvík Jagellonský	4 Gotika
3 Mezopotámie	5 Habsburkové

2 Jiří z Poděbrad	4 Gotika
3 Mezopotámie	5 Habsburkové

2 Jiří z Poděbrad	4 Gotika
3 Egypt	5 Lucemburkové

2 Ferdinand III.	4 Románský
3 Egypt	5 Lucemburkové

2 Ferdinand III.	4 Románský
3 Egypt	5 Lucemburkové

2 Marie Terezie	4 Románský
3 Persie	5 Lucemburkové

2 Marie Terezie	4 Románský
3 Persie	5 Lucemburkové

2 Josef II.	4 Secese
3 Persie	5 Přemyslovci

2 Josef II.	4 Secese
3 Fénicie	5 Přemyslovci

2 Svatopluk	4 Secese
3 Fénicie	5 Přemyslovci

2 Svatopluk	4 Secese
3 Fénicie	5 Přemyslovci

2	4
3	5 Přemyslovci

Příloha č. 6 – Mapa části střední Evropy (k zakreslení koncentračních táborů)

Zdroj: <https://mapaevropy.eu/mapa-stredni-evropy/>



Příloha č. 7 – Příběhy pamětníků

Zdroj textů: ŠMERÁK, Václav a kol. *Almanach – Ohlédnutí 1942-2012, Mezi řekami*, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6, str. 102–107

PŘÍBĚH ČETNÍKA Z HRADIŠTKA



~~JAROSLAV MELICHÁREK se narodil 13. srpna 1930 a na Hradištku žije od roku 1937. Jeho tatínek Josef zde pracoval jako vrchní strážmistr. Bydleli naproti rybníku v budově bývalého pivovaru, kde se nacházela restaurace U Flášků, kovárna, četnická stanice a byt pro vrchního strážmistra. Dnes už tato budova neexistuje, byla zbourána v 80. letech a místo ní byly postaveny bytovky.~~

V roce 1939 si rodiče nechali postavit dům naproti dnešní tělocvičně. V březnu se se stavbou začalo a už koncem srpna jsme se stěhovali. Ale domu jsme si neužili dlouho. V roce 1942 jsme se museli vystěhovat a náš dům si zabral vrchní velitel Oberleitnant Giese, který mému otci řekl: „Nebojte se, za pár let budete zpátky. Já tady budu bydlet s rodinou a o všechno se vám budu starat. Hitler dlouho u moci nebude.“

I když jsme byli vystěhováni a můj otec pracoval na četnické stanici na Petrově, měl Hradištko pořád v revíru a jako četník sem musel pravidelně chodit. Na konci války byl velitelem partyzánů a sedmého nebo

osmého května měli na Petrově schůzi, kde plánovali zaminovat benešovskou silnici, kudy měla projíždět německá kolona. Ale Němci se o té schůzi dověděli, přepadli je a uvěznilli na Hradištku na zámku. Chtěli je popravit a v místě, kde je dnes hasičská zbrojnice, byl vykopán veliký hrob. Velitel ale popravu zakázal a do rána všichni Němci z Hradištká odjeli. Mého tatínka a s ním ještě jedenáct partyzánů osvobodili až Rusové.

Hned po osvobození se táta šel podívat domů. Bylo tam všechno jako dřív, všechnen nábytek na svém místě, na plotně stála kovnice s uvařenou meltou. Na stole ležel dopis od Oberleitnanta Giese, v němž psal, zda by mu otec mohl poslat do Německa dva kufry, které zůstaly na půdě. Když však otec přišel domů za další čtyři dny, s hrůzou zjistil, že dům je celý vyrabovaný. Kufry zmizely, nábytek byl rozbitý, podlaha vytrhaná. Dvěře jsme našli přitlučené mezi stromy až u myslivny. Rusové je dávali mezi koně, aby se nekopali. Rusové byli negramotní, všechno zničili. A co nezničili, to zase ukradli Češi.

Až po válce nám tatínek prozradil, že nosil jídlo dvěma partyzánům, kteří se schovávali v chatkách na Medníku a na konci války údajně vyhodili do povětří muniční sklad v Haberně. Když můj otec v roce 1963 zemřel, našli jsme s maminkou mezi jeho věcmi dopisy, které mu po válce pár let chodily od těchto partyzánů z Ruska.

PRACOVAL JSEM S VĚZNI Z KONCENTRAČNÍHO TÁBORA



~~BOJTECH KOUŘÍMSKÝ se narodil v roce 1923 a vyrostl v osadě Smrčiči u Hostěradic. Za války byl rotálně nasazený na Hradištku, kde pracoval na stavbách spolu s vězni z koncentračního tábora. V revolučních dnech se přidávkou k odbojovému hnutí, které se formovalo v Požárech. Po válce vystudoval průmyslovou školu stavební a pracoval jako projektant. Od roku 1950 žije v Praze.~~

Když se objevil příkaz k vystěhování, dostali moji rodiče umístění do nevyhovujícího místa ve Staré Pace, kterou odmítli. Naše samota ve Smrčiči našťastě budování vojenského cvičiště nijak nevadila, proto jsme zde mohli zůstat po celou dobu vystěhování. Rodiče nastoupili jako odborná pracovní síla do útvaru SS-Hofu v Hostěradicích. U domu nám bylo ponechána kousek záhumníky se skořem, brávnem a slépicemi. Jako částeční samozásobitelé jsme měli poloviční potravinové listky a ještě jsme museli plnit nařizené dodávky másla, vajec a sádla s kruponem z jediné roční zabijačky vepře.

Před válkou jsem pracoval ve stavební firmě architekta Wágnera. Když jsem dostal příkaz jít kopat zákopy do Rakouska, tak mi zařídil, abych mohl pracovat na Hradištku. Protože to síř bylo území Říše, mohl jsem být rotálně nasazený i tady. Pracoval jsem na stavbách, které tady Němci budovali. Pracovních čet civilů s vězni bylo asi dvandět. Naše pracovní skupina čítala asi patnáct vězňů, mezi kterými byl Ital, Rus, Polák, Belgičan a nejmíc Francouzů. Na pracovišti jsme mohli jednat jen s kápelem a pracovními požadavci. Rozmluva s vězni byla možná pouze tehdy, když kápelem nebyli poblíž. Pracovali jsme na stavbách silnic, úpravách terénu pro kotvení lodí u Vltavy, těžení štůl ve svazích skal i na přestavbách domů.

Jednou jsme rekonstruovali stodolu v Pikovicích, kde jsme dělali podkrovní byty. Vytáhl jsem si k svačině namazaný chleba a dva francouzští vězni to viděli. Úplně jim klesly ruce, ale neloudili. Tak jsem jim kus chleba položil za cihly. Asi dvakrát se mi povedlo plinit vězňům z jídelny pro civily, kam jsem chodil na obědy, zbylou polévku – eintopf. Musel jsem jí předat kápovi, ten si vyžádal souhlas velitele SS strážného a pak teprve podělit vězně. Francouzi taky jedli sedmikrásky a pampelišky, aby se zasytili. Jediná odkvetlá tady nezůstala.

V dubnu 1945 nám vzali vězně ze stávek a vodili je do Třebšína, kde ručně kopali protitankový zákop, který měl spojit kaňon Vltavy s kaňonem Sázkavy. Já jsem tamtudy jezdil na Hradištko na kole do práce. Do toho výkopu jsem jim asi dvakrát schoval něco k jídlu, buď vojička vařená natvrdo, povidla nebo chleba. Vězně jsem potkával před Závistí, jak pochodují do práce, a ti, co mě znali, na mě jen mrkli očima plnými strachu.

Pak jsme přestali na stavbách pracovat i my, Češi, a museli jsme kopat zákopy v prudké stráni v kaňonu Dušno, který ústí pod Štěchovickou přehradou. A jeden z nás vyslovil: „Kluci, vždyť my si tady kopeme hrob. Oni nás tady všechny postřílí.“ Rozhodli jsme se, že druhý den už do práce nepůjdeme, a místo toho jsme se vydali do Požárů, kde se koncem dubna organizovala odbojová skupina, která sídlila v budově hotelu u železniční trati v Požárech. Dostali jsme zbraně, instrukce a krátké zaškolení od tamější naší policie, partyzánů a důstojníků z první republiky. Směřovali jsme zatoulané Němce do Kamenného Přívozu, malé kolony s koňskými potahy, které vezly převážně raněné a ženy, jsme posílali zase směrem na Štěchovice, Slapy a Strakonice.

Několik let po válce sem začali jezdit francouzští vězni, aby u pomníku, který byl postaven při cestě na Závist, uctili památku těch, kteří tady zahynuli. Některé vězně jsem poznával, tak jsem žádal naši překladačnicku, jestli bych s nimi mohl promluvit. V té době však nebyl jakýkoli styk se západní civilizací žádoucí, proto mi nebylo vyhověno. To mě mrzí dodnes.

dištku jsme jednou viděli králikárnu a u ní tvrdý chleba pro králiky. Měli jsme

nasazený dalších jedenáct měsíců.

NEBYL NĚMEC JAKO NĚMEC

~~FRANTIŠEK HOLEŠTA se narodil v roce 1935 na Brunšově, kde bydlel se svými rodiči, sestrou a babičkou. Za války byla jeho rodina vystěhovaná na Račicích nad Davlí, jeho otec pracoval jako zedník a po dostavbě štěchovické přemýtky byl totálně nasazený v Račicích u Hrnčí Králové a domů jezdil jednou za měsíc. Ke konci války utekl a až do osvobození se ukrýval doma.~~

V době vystěhování jsme bydleli u zámožné pražské rodiny Wédrových, paní domu jsme oslovovali milostpaní. Dům si postavili před válkou jako rekreační sídlo, ale neměli ho ještě zkolaudovaný, nebyla tam zatím ani elektřina, takže jsme celou vátku svítili petrolejkou.

Do první třídy jsem chodil ještě na Hradištko, ale po zabrání území jsem chodil tři roky do Davle. Učili jsme se po hospodách, protože školu v Davli i ve Štěchovicích měli Němci zabranou.

Tunely v Davli byly obsazené, ale na nádraží jsem chodil často. Němečtí vojáci si tam jezdili pro proviant a já jsem tam chodil krást brikety, uhlí nebo zeleninu. Někteří Němci mě už znali a sami mi dávali. Jednou tam stáli dva vojáci, jeden zrzavý a druhý blondatý. Ten zrzavý vzal do ruky okurku a lákal mě: „Komm, komm!“ Tak jsem k němu šel, on mi okurku podal a vtom vzal bič a druhým koncem mě praštil přes hlavu. Upadl jsem na zem a řval jsem bolestí. Ten druhý Němec se s ním začal hádat



a málem se kvůli mně poprali. Nakonec mi ten blondák dal plný vozík věci – brikety, kvěťák, okurky, celer, mrkev.

Když se Němci stahovali na západ, jeden z nich, který jel na kole, si stoupl za naši branku a prosil maminku o vodu. Maminka mu ji přinesla v půllitru, a protože bylo teplo, žádal o další. Ale to už přijížděli další vojáci, tak jim vodu nabízel, ale oni odmítli. Nakonec jeden z vojáků do půllitru vztekle praštil, až nás všechny polil. Když kolona odjela, voják na kole pořád stál za naší brankou. Najednou si kleknul na kolena, sepnul ruce a prosil maminku: „Paní, řekněte mi pravdu, jsou v Plzni Američané nebo

Rusové? Jsem katolický kněz z Kolína nad Rýnem, v životě jsem nikoho nezabil a teď mám zemřít?“ Maminka mu tedy řekla, že dojde k Američanům. Můžeme si na tohoto vojáka později vzpomenout.

Jednou za války jsme se byli doma podívat, dostali jsme Ausweis - propustku. V našem domě bydleli němečtí důstojníci. Po válce se tam zase nastěhoval ruský major, se kterým jsme komunikovali. Sliboval, že tam zůstane všechno tak, jak to je, ještě mamince ukázal, kde nechat klíč. Když jsme se po válce vrátili domů, klíč byl na smluveném místě, ale dům byl vyrabovaný. Některé naše věci jsme pak viděli o pár domů dál. To bylo velmi sklíčující.

DOMOV ZŮSTAL ZA ŘEKOU



~~ANTONÍN ŠIROKÝ se narodil 17. května 1931. Vyučil se holičem, ale celý život pracoval jako šofér. Žije s manželkou na Zbraslavi, na Brunšově je však stále vrací. Rád se vzpomíná na dobu svého dětství a je také pokračovatelem rodinné tradice Vltavanů.~~

Můj otec pocházel ze Štěchovic z domku vysoko ve stráni nad restaurací U Čísářů, kde se říká Na Pankraci. Dodnes je dobře vidět ze štěchovického mostu.

Pracoval jako dělník a plavec, jezdil na varech, na šifech i jako kormidelník na parníku Goldenkron. Matka Josefa byla lesní dělnice a na pronajatém pozemku na Brunšově pěstovala jahody. Rodiče bydleli po svatbě nejprve v pronajatém bytě na Brunšově, brzy si postavili vlastní domek, a to na konci Brunšova nad skálou, kam jsme se nastěhovali v roce 1937. Spokojený život nám však narušila německá okupace a my jsme byli nuceni svůj domov opustit.

Byl nám přidělen byt ve vile v Měchericích, ten jsme ale odmítli a nastěhovali se k prarodičům na Pankraci. Domeček ve stráni měl pouze dvě světničky, v jedné žil děda s babičkou, ve druhé já s rodiči. V roce 1944 se narodila ještě moje sestra. V jediné místnosti se vařilo, pralo i spalo, a to na jedné manželské posteli, míminka v košíku na židli. Nebyla tu zavedena elektřina, svítilo se petrolejkou. Pro vodu se muselo do obecní studny až

k mostu a odšed s plnou putnou do příkré stráni. Pohled z okna byl pro nás bolestný, často jsme hleděli přes řeku na protější strání, kde stál náš zbraný domek, ve kterém teď bydlel německý důstojník s rodinou.

Do školy jsem chodil nejprve na Hradištko, po vystěhování ve Štěchovicích. I tam však školu Němci brzy zabrali, takže jsme se učili po hospodách. Jeden z mých spolužáků byl i syn nadlesního Štuna, který bydlel ve vile vedle koncentračního tábora na Hradištku. Když jsem ho někdy po škole navštívil, nechal mě pan Štuna navečer odvézt domů kočárem, protože by mě jinak německá hlídka ve Štěchovicích nepustila přes most.

Hned jak skončila válka, vrátili jsme se do našeho domku na Brunšově. Oproti jiným stavením byl v dobrém stavu. Po německém důstojníkovi jsme objevili šavli a velké rádio, které později národní výbor využíval jako rozhlas. Vrátili jsme i zvon z brunšovské zvonice, který jsme našli ukrytý ve skříní.

S místními kluky jsme po návratu objevili zábavu, ze které by dnešní maminky jistě brzy zešly. V dřevěných ubikacích postavených na Ovičičkách a v zákopech na polích jsme nacházeli zbraně německých vojáků a nosili si je domů. Jednou padl na Brunšově výstřel a kulka vletla naproti ve Štěchovicích do okénka elektrárenského domku. Četníci vyšetřovali všechny kluky z Brunšova, ale žádný se nepříznal.

Můj otec jednou našel na zemi podivnou tužku. Snažil se ji rozšroubovat, ale začalo v ní syčet. Honem ji odhodil a křikl na mě, abych utekl. Třaskavina vybuchla a mě zranily dvě střeptiny. Jedna se mi zasekla do lopatky a druhá do žily na zápěstí. Z ruky mi stříkala krev, táta ránu rychle zažkrtil a běželi jsme k lékaři na ošetření. Jaký div, že se mně ani nikomu jinému při klukovských hrách nestalo nic vážnějšího.

VYSTĚHOVAT SE JSME BRALI JAKO POVINNOST

~~VACLAV VRBŇÁK se narodil 5. října 1926 a byl vnukem hradištského sedláka Jana Hrdy. Celý život pracoval v zemědělství. Jeho vášní byl sport a byl zakladatelem několika tělovýchovné jednoty i fotbalového oddílu v Hradištku. Někteří z jeho bohatých vzpomínek na dobu vystěhování se nám podařilo zachytit ještě než zemřel 16. října 2011.~~

~~Těsně před vystěhováním si moje rodina postavila na Hradištku domek. V březnu jsme se do něj nastěhovali a v červnu jsme ho museli opustit. Stěhovali jsme se až v září, protože děda měl pole, tak jsme mu ještě~~

~~pomáhali sklídit úrodu. Někteří sousedé se ale vystěhovali už v červnu, tak nám řekli, ať u nich otrháme na zahradě blumy. Šel jsem je tedy se sestrou otrhat, mně bylo v té době šestnáct a jí devět, a viděl nás přitom jeden německý důstojník. Začal na nás křičet „ty pse český“ a hned vyndal pistol. Sestře vytrhl košík s blumami z ruky a vysypal je na zem. Naštěstí jel kolem generál Klein na koni a viděl to. Toho důstojníka seřval a donutil ho, aby nám ty blumy nechal. Měli jsme ke všem Němcům averzi, ale tenkrát jsem si pomyslel, že aspoň jeden z nich je rozumný.~~

Hradištko byla vesnice, která na vystěhování trochu vydělala. Do té doby to byla osada starých chalup a stálo tu jen několik nově postavených domů. Němci tady budovali, jako by tu byli navěky. A navíc se tu nebojvala, protože tu bydlel Klein a celý štáb. Z Brunšova do Hradištko byla rozestavěná nová silnice, po které se už jezdilo. Nová silnice byla i do Písevic, kam do té doby vedla jen polní cesta. A byl tu i vodovod, který tu nikdy nebyval. Po Hradištku byla spousta dřevěných „teskobaráků“, kam se po válce nastěhovala Svoboda armáda. Tyto baráky se po jejím odchodu kolem roku 1948 všechny zbouraly.

Já jsem byl jeden z malá občanů, který měl být zastřelený. 4. května 1945 jsme s partou osmi kluků obsadili ve Štěchovicích most. Já jsem tomu skoro velel, takže esesáci si vybrali mě a ještě jednoho mého kamaráda a dali nám pistole k hlavě. Jeden Němec byl naštěstí rozumný, takže nám dal jen facku, nakopl nás a nechal nás jít. Také jsme zatýkali německé

vojáky a zavírali je ve Štěchovicích do restauraci U Císaře, U Neužalů a do Parolodi. V těchto třech budovách jsme měli rozdělena kolem tří set vojáků. Pouštěli jsme je pak po skupinkách dvaceti vojáků do slapských lesů a oni šli pěšky směrem na Milín, aby se dostali k Američanům.

Po návratu z vystěhování se lidé rozdělili na dvě skupiny. Na ty, co byli vystěhováni, a na ty, co tu zůstali. Dělal jsem mezi nimi rozdíly. Považovali jsme za naši povinnost, že se všichni vystěhujeme. Nikdo tady s Němci nechtěl žít. Dnes už jsme na to spíš zapoměli, ale tenkrát jsme to prožívali jinak.



TĚŽŠÍ NEŽ OPUSTIT DOMOV JE VYHNAT Z DOMOVA DRUHÉ

~~JANA RICHTEROVÁ se narodila 25. června 1921, její rodina měla na Závisti velké hospodářství. Provдалa se za Antonína Richtera, truhláře z Hvozdnin. Během vystěhování bydlela s manželem v Měchenicích, kde se jim narodil syn Miroslav a dcera Jana. Po válce stála před rozhodnutím, zda zůstat v Měchenicích, odejít do pohraničí nebo se vrátit na Závist. Zvítězil její rodiště, a tak začala znovu hospodařit na polích svých předků. Po poválečné práci pracovala v JZD Krňany. Její rodina žije stále na Závisti č. p. 33.~~

~~Když přišel příkaz k vystěhování, bylo mi 21 let a byla jsem čerstvě vdáná. Němci se nás ptali, jestli tu nechceme zůstat a pracovat pro ně. Ale to jsme zamítli. Začali jsme shánět náhradní ubytování. Mí rodiče měli hospodářství, ale tatínek krátce před vystěhováním zemřel, tak jsme dobytek rozprodali. Dostali jsme na výběr tři byty ve vilách v Měchenicích. Přála jsem si vilu ve svahu, nikoli u řeky, a to kvůli vlhkosti, protože moje maminka měla astma. Němci zařídili, aby nás jeden sedlák z Měchenic odstěhoval, musel sem jet třikrát s povozem. Byla doba žní a stěhoval nás zadarmo. Žádnou radost z toho neměl.~~

~~15. září jsme byli v domě naposledy. Museli jsme všechno uklidit a vyčistit podlahu. Jak nám tehdy bylo, to se nedá ani povědět.~~

~~Hned první noc v Měchenicích maminka dostala astmatický záchvat, tak jsme ji odvezli do nemocnice a ona za čtyři dny zemřela. Velkou měrou k tomu přispělo i psychické vypětí z toho, že jsme museli opustit náš domov.~~

~~Za války jsem se byla několikrát doma na Závisti podívat. Měla jsem legitimaci a pustili mě jenom ve dnech, kdy nebylo vojenské cvičení, a to jenom za doprovodu německého vojáka. Jednou šel se mnou jeden voják, byl takový slušný, pomohl mi do kopce s kočárkem. Když jsme došli na náš dvůr, tak jsem se tu rozbrečela. A on se rozbrečel taky, protože byl stejně nešťastný jako já.~~

~~Na Závisti jsme se s manželem a dvěma malými dětmi vrátili 10. května 1945. Dům byl zbouraný, zbyla jen kamenná stěna bez střechy, kde jsme se provizorně ubytovali. Na mlátě ještě byla pěticentimetrová vrstva zaschlé krve, kterou musel manžel seškrábnout. Na tom místě totiž leželi postřílení vězni z Hradištko, kteří se stali obětmi dubnového masakru.~~

Měli jsme našetřené peníze – 132 000 Kč od Němců za vyvlastněný dům a 100 000 Kč za dobytek, který jsme prodali, než jsme se stěhovali. Rozhodovali jsme se, jestli si za ty peníze koupíme byt v Měchenicích nebo začerne stavět na Závisti. Můj manžel byl truhlář, proto jsme se rozhodli, že si na Závisti postavíme dům a truhlárnu. Než jsme stihli vyřídít stavební povolení, postavili jsme načerno ležárnu a chlév, což nás stálo 50 000 Kč. Přes léto jsme bydleli v takové dřevěné boudě, kde jsme spali na palandě, kterou manžel přivezl z koncentráku.

Když jsme čekali na povolení ke stavbě, přišel můj bývalý spolužák z Třebšína a začal nás přemlouvat, abychom odešli do pohraničí. On sám si zabral statek v Ludvíkovicích a lákal nás, abychom si tam zabrali místní truhlárnu. Ta představa mě zlákala a ihned jsem se tam s ním vydala. V truhlárně ještě pracoval původní německý majitel s manželkou a dvěma svobodnými dcerami tam vyráběl rakve. Dům i dílna se mi líbily, tak jsem zašla na národní výbor a hned jsem dostala potvzení, že to bude moje. Pak jsem odjela do Teplic za jednou známou, a když jsem se další den vrátila zpět do Ludvíkovic, německá rodina už byla vystěhovaná. Všichni museli být na zahradě místní hospody, kde čekali na odsun. Ten Němec mě poprosil, jestli bych jim ještě z jejich domu nedala peřiny a nějaké oblečení, protože leželi na holé zemi. Tak jsem jim vyhověla a oni mě pak ještě požádali, zda by se mohli rozloučit. Pustila jsem je do domu. Vešli do obývacího pokojíku, kde byl velký obraz Panny Marie. Všichni před ní poklekli, modlili se a brečeli. Uvědomila jsem si, jak bylo mně, když jsem musela opustit domov. To bych si nedokázala vzít na svědomí a bez váhání jsem odešla na národní výbor vrátit jí dekret. Dodnes toho nelituju, že jsem v tom domě nezůstala.

1. listopadu 1945 byla měnová reforma. Všechny peníze nám vzali a zbylo nám padesát korun. Několik dní nato jsme obdrželi stavební povolení. Už nám však nebylo k ničemu.



VÁLEČNÉ ŠKODY NAPRAVOVALI ČEŠTÍ KOLABORANTI

Eliška Bringlerová se narodila 15. července 1921 v chalupě u Petřovic na Brunšově do plázeňské rodiny. Její otec Emanuel Tošnar pracoval jako vorař a šifář na Vltavě.

Když přišlo vystěhování, bylo to těžké období pro všechny. Nás odsud stěhovali a jiným zase zabírali byty, abychom měli kde bydlet. Přesídlovací kancelář nám navrhla tři místa k bydlení. Ve vile na Hvozdech ve sklepě, okna tam byla až u země. Na dalším místě bychom zase bydleli jen v takovém kumbálku. Nakonec jsme se ubytovali ve Štěchovicích u Kocoby

v údolí, kudy vede silnice na Slapy, říká se tam v Žadních koncích. Bydleli jsme v chalupě u Novotných, kde byly dvě velké sednice. Jednu měli pro sebe a tu druhou nám nechali. Maminka byla ráda, že nám dovolili vzít si s sebou i kazu a psa. Jejich pes seděl u boudy před barákem a ten nás zase v barákem. Vycházeli jsme s nimi dobře.

Bydlela jsem tam společně s rodiči, o tři roky mladší sestrou a manželem. Sestra pak byla deset měsíců totálně nasazená v Německu. Kdo pracoval v Čechách v továrně, ten do Německa nemusel, ale moje sestra byla

vyučená modistka, tak ji poslali do továrny v Baden-Badenu. A když se vrátila, tak zase musela do továrny ve Vysočanech. Můj manžel pracoval dva a půl roku v Essenu v továrně jako řidič. S prací byl docela spokojený a mohl jezdit domů na dovolené. Ale ke konci války, když Spojenci bombardovali německá města, tak jsme měli velký strach, že se odtamtud nevrátí živý.

Když jsme se po válce vrátili domů, aum byl celkem v pořádku, jen ploty zmizely a okna byla vysazená. Našli jsme je složená v jiné

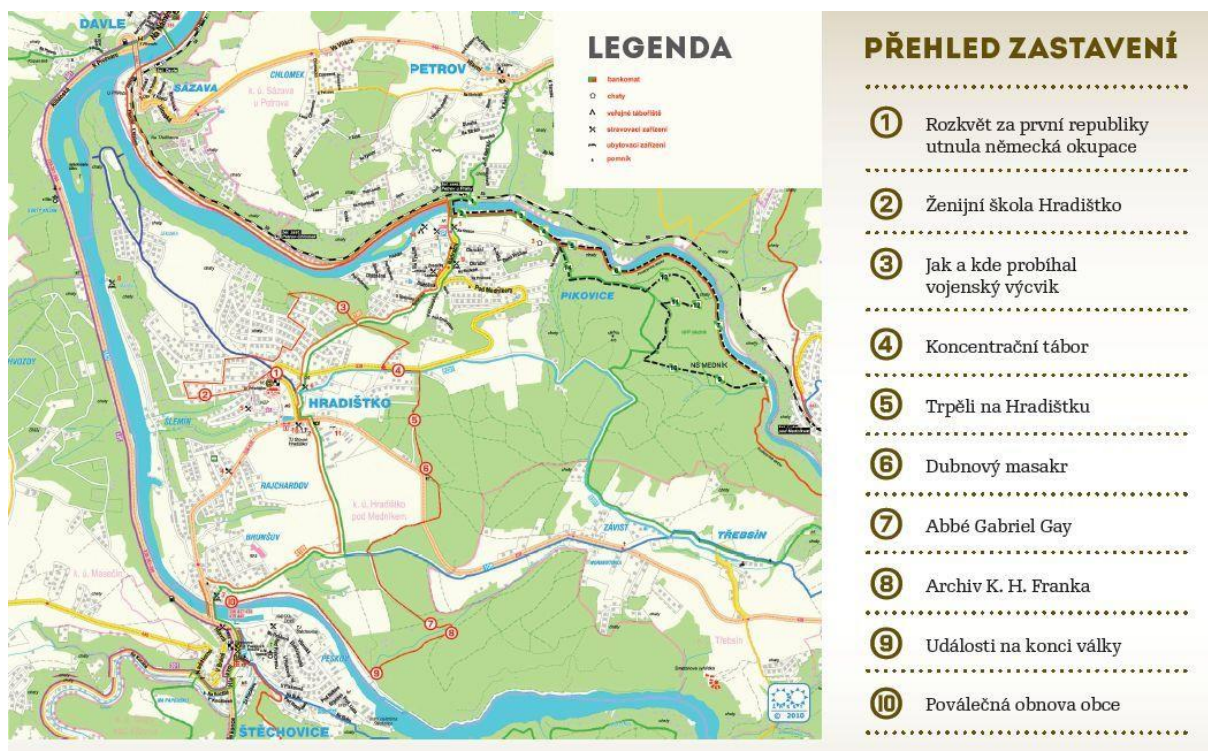


chalupě mezi spoustou dalších oken. Protože byla naše chalupa stará, nebydleli tam žádní důstojníci, ale jen řadoví vojáci. Zbyly po nich rozbité palandy a v protějších dveřích vysekané díry, asi se do nich v dlouhé chvíli něčím střefovali.

Nad chalupou jsme měli velký kus pole a po válce jsme ho našli rozdělené hlubokým příkopem. Chodili nám ho zahazovat dva z českých kolaborantů, které drželi na Hradištku. Ale za práci u nás byli vděční, protože dostali aspoň najíst.

Příloha č. 8 – Mapa naučné stezky Vystěhované Hradištko

Zdroj obrázku: <http://hradistko.cz/storage/2017/03/Nau%20C4%8Dn%C3%A11-stezka-Vyst%20C4%9Bhovan%C3%A9-Hradi%C5%A1tko-1let%C3%A1k.pdf>



Příloha č. 9 – Vyhláška o vystěhování v německém a českém jazyce

Zdroj obrázku: KOS, Petr. *Cvičiště Benešov vstup zakázán!*, Postupice: Posázaví, 2011. ISBN 978-80-904655-4-1, str. 22–23

Bezirksbehörde in Beneschau.

G. Z. 325/42-Präs. Beneschau, den 14. März 1942.

Kundmachung.

Nach Art. 3 des Gesetzes vom 14. Juli 1927 Z. 125 Slg. ordne ich folgendes an:

Infolge der Errichtung des Truppenübungsplatzes Beneschau sind die Bewohner der Gemeinden KRINIAN, TELETIN, HOCH-AUJEZD mit dem Ortsteil WIETROW, TUCHIN mit dem Ortsteil LHOTA, MASKOWITZ, BLASCHENITZ mit dem Ortsteil MIERSCHIN, DALESCHITZ, JABLONNA mit dem Ortsteil NEBSCHICH, RABIN mit den Ortsteilen LOUTI und NEDWIES sowie des Ortsteils WENSOW (aus der Gemeinde Breschan) verpflichtet, bis

zum 15. September 1942

aus ihrem bisherigen Wohnorte auszusiedeln und vor der Aussiedlung über das örtliche Gendarmeriekommando der Aussiedlungskanzlei des Ministeriums des Innern in Beneschau, welche gleichzeitig errichtet wird, die genaue Anschrift des neuen Wohnortes zu melden. Jede weitere Wohnungsänderung ist ebenso unmittelbar an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau zu melden. Die Bewohner der zu räumenden Gemeinden haben sich in allen mit der Aussiedlung zusammenhängenden Angelegenheiten ausschliesslich entweder an die örtlichen Gendarmerieposten oder an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau zu wenden.

In folgende Gemeinden ist den T.U.P.-Aussiedlern Beneschau der vorübergehende oder dauernde Zuzug untersagt:

- I. In alle Gemeinden des Gerichtbezirkes Neweklau mit Ausnahme der Ortschaften: Teinitz a. d. S., Trebsin.
- II. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Beneschau
Gemeinden: Konopischt, Watzlawitz, Bukowan, Aurotschnitz, Pribischitz, Tisem, Tworschowitz, Neswatschil, Jirowitz.
- III. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Wotitz
Gemeinden: Bosckowitz, Rudoltitz, Janowitz-Markt, Drachkau, Minartitz. Ortsteil: Slawkau (Zur Gem. Kscheschitz).
- IV. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Seltshan
Gemeinden: Raditsch, Kscheidenitz, Suchdol, Nalschowitz, Wosetschan, Knowitz, Prossenitzer Lhota, Sestraun, Stietkowitz, Dublowitz, Pritschau, Chramost, Hrachow, Lichau, Swirotitz, Podhaj b. Nalschowitz.

Vergehen gegen diese Bestimmungen werden mit Geldstrafe bis zu 5.000,- K oder Gefängnis bis zu 14 Tagen bestraft.

**Der Bezirkshauptmann
Rat der polit. Verwaltung:
Procházka e. h.**

Okresní úřad v Benešově.

Čj. 325/42-pres.

V Benešově dne 14. března 1942.

Vyhláška.

Podle ustanovení čl. 3 zákona ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. nařizují:

V důsledku zřízení vojenského cvičiště u Benešova jsou obyvatelé obcí KRŇANY, TELETÍN, VYSOKÝ ÚJEZD s osadou VĚTROV, TUCHYNĚ s osadou LHOTA a MASKOVICE, BLAŽENICE s osadou MĚŘÍN, DALEŠICE, JABLONNÁ s osadou NEBŘICH, RABIŇ s osadou LOUČÍ a NEDVĚZÍ a osady VENSOV (z obce Břežany) povinni

do 15. září 1942

vystěhovati se ze svého dosavadního bydliště a před vystěhováním hlásiti Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra v Benešově, která se současně zřizuje, prostřednictvím stálých četnických hlídek přesnou adresu nového bydliště. Každá další změna bydliště musí býti rovněž hlášena Přesídlovací kanceláři v Benešově přímo. Obyvatelé obcí, které mají býti vyklizeny, nechť se obracejí se všemi záležitostmi, týkajícími se vystěhování, výlučně buď na místní stálé četnické hlídky nebo na Přesídlovací kancelář v Benešově. Těmto přestěhovalcům jest zakázáno ať přechodné či trvalé nastěhování se do některých obcí. Jsou to tyto obce:

I. Všechny obce soudního okresu neveklovského
s výjimkou obcí Týnec n. S. a Třebšín.

II. Ze soudního okresu benešovského

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Konopiště, Václavice, Bukovany, Úročnice, Příbyšice, Tisem, Tvoršovice, Nesvačily a Jírovice.

III. Ze soudního okresu votického

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Božkovice, Rudoltice, Vrchotovy Janovice, Drachkov a Minartice. Osada: Slavkov (z obce Křešice).

IV. Ze soudního okresu sedlčanského

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Radíč, Křepenice, Suchdol, Nalžovice, Osečany, Kňovice, Prosenická Lhota, Sestrouň, Štětkovice, Dublovice, Příčovy, Chramosty, Hrachov, Lichovy, Zvírotice, Nalžovické Podhájí.

Nedodržení tohoto ustanovení se trestá pokutou do 5.000,- K nebo vězením do 14 dnů.

Okresní hejtmán
rada politické správy:

Procházka v. r.

Příloha č. 10 – Příběh Marcely a Thea

Zdroj textu: ŠMERÁK, Václav a kol. *Almanach – Ohlédnutí 1942-2012, Mezi řekami*, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6, str. 105–106

VĚZEŇ THÉO MI NAPSAL MILOSTNÝ DOPIS

MARCELA HURTOVÁ se narodila v roce 1930, vystudovala divadelní vědu a dramaturgii na DAMU a angličtinu, italštinu a kunsthistorii na FF UK. Pracovala jako kulturní referentka v Krkonoších, v lázeňském sanatoriu A. Zápotockého, od roku 1960 jako vedoucí lázeňského oddělení ve Františkových Lázních a poté jako revizorka kultury a školství. V letech 1944 až 1945 pracovala na tratěové správě v Měchenicích, kde se dostala do kontaktu s francouzskými vězni z koncentračního tábora Hradištko.



*Cette photo a été prise
en juillet 1945, 3 mois après
mon retour.*

*Toto fotografie byla
udělaná v srpnu 1945.
3 měsíce po mém návratu.*

prodávalo pivo a limonády. Vězni se tam každé poledne scházeli, napili se tam a trachu najedli, pokud měli nějakou svačinu. Celé Měchenice sbíraly tabačky, na které se jednou za měsíc fasoval tabák a cigarety. A protože já jsem do té kantýny každý den chodila a mluvila jsem dobře německy, tak mě pověřili, abych těmi cigaretami uplácela kápy. A za to jsme těm vězňům mohli dávat nějaké jídlo.

Vězni byli různé národnosti – Belgičani, Rusové, Němci a nejmí Francouzi. A mezi nimi byl jeden Francouz, takový tmavý, hubený a okatý. Jmenoval se Théo, ale všichni jsme mu říkali Lucky. V lednu roku 1945 slavil osmnáctiny, tak jsme mu udělali dort a připravili dárečky a oslavu. Měl takovou radost, až se dojetím rozplakal. Ten den nad námi létali Američani a já mu říkala, že tím letadlem píšu na nebi „Lucky – 18“.

Vězni byli hrozně vděční za to, že jim tam nosím jídlo a že s nimi vůbec někdo komunikuje. A když jsem měla v únoru patnáctiny, udělali zase oni oslavu mně. Dostala jsem od nich bačkůrky ze zaječí kůže a v láhvi miniaturu Davle. Jako se vyráběl třeba z modelíny model lodí, tak oni udělali z rozžvýkaného chleba a třísek model Davle. To jim muselo dát strašnou práci. A ještě mi nakreslili obrázek, kde byla Sněhurka a sedm trpaslíků. Šmudla měl tvář Luckyho a Sněhurka měla moji tvář. Byla to nádherná oslava.

V březnu jsem od Théa dostala milostný dopis. Plánoval, že až bude po válce, tak si pro mě přijede a že si mě vezme. Měla jsem z toho oči plné slz. Ale zároveň jsem měla strach, že u mě dopis najdou a že by pak zabil jeho i mě, tak jsem ho radši spálila. To mě dodnes mrzí.

Na konci dubna byl transport. Na nádraží dovedli všechny vězně z Hradištko a nacpali je do nákladních vagonů. A oni v nich stáli dva dny, a to do slova, protože ani neměli místo na sezení. A celé Měchenice viděly ty stovky podvyživených lidí, a tak zase upláceli Němce cigaretami, aby nám dovolili

Když jsem v roce 1944 dokončila školu v Davli, bylo mi čtrnáct let a nastoupila jsem do práce v Měchenicích na nádraží. Pracovala jsem na tratěové správě, vozila jsem dělníkům výčetky, nářadí a dělala další práce. Na nádraží se vykládalo veškeré zboží, které bylo určeno pro vojáky na Hradištko, protože trať do Píkovic byla přerušena. V davelských tunelech byla továrna na součástky pro zbraně V-1 a V-2.

Každý den přivážel nákladník skupinu tak dvaceti vězňů z koncentračního tábora z Hradištko, kteří z vagonů vykládali materiál a zase nakládali to, co se vyrobilo v tunelech. Na nádraží stál dřevěný kiosek, kde se

dát jim najíst. Místní fezník naválil padesátilitrový kotel polévky a udělal jí hodně mastnou, aby je zasytila. Jenže ti chudáci z toho měli akorát střevní problémy. Hrozně jsme si vyčítali, že jsme jim víc ublížili než pomohli. Dodnes vidím jejich ruce vystrčené ze zamřížovaných okýnek vagonů, jak prosí o chleba – „léba, léba, léba“. To poznamená člověka na celý život.

Jeden z vězňů ve vlaku zemřel, tak jeho tělo vyndali ven a jiní vězni ho pochovali nad nádražím. A když bylo po revoluci, němečtí zajatci byli donuceni jeho tělo vykopat, dát do rakve a znovu pohřbit. Ještě dnes je na tom místě křížek.

Když byla revoluce, ozdobili jsme na nádraží obrazy Beneše, Stalina i Churchilla a na stožár jsme vyvěsili československou vlajku. Jenže jsme se radovali předčasně, protože zrovna v tu chvíli jeřá z Benešova kolona Němců, a když dojeli na nádraží a viděli vlajku a fotky, hrozně je to rozzuřilo. Jednoho nádražáka donutili vylézt na stožár a vlajku sundat. Ale když slézal dolů, stříleli ho do břicha a on spadl z té výšky na zem. A nás ostatní začali hnát z nádraží pryč a ještě po nás stříleli. Utíkali jsme a nad hlavami nám létaly kulky, to bylo něco příšerného. Nevěděla jsem, jestli přežiju nebo ne. Jedna kulka mi prolétla tak těsně u hlavy, až mi spálila vlasy.

Měchenice byly za války úplně přeplněné, protože tu byli nastěhovaní lidé z Hradištko. Bohužel se sem ze Třebsína přestěhovala i rodina Přeučilova. Jejich syn Gusta spolupracoval s gestapem a v březnu 1945 udal mého otce. Zatkli ho ještě s několika místními muži a převzeli do Teřezína. Všichni se po válce vrátili domů, ale on jediný šest neděl před koncem války zemřel.

Byla jsem přítom, když Přeučila přijeli zatknout Angličani, a byla jsem i při soudním procesu s ním v roce 1946. Soud trval dva dny a obhájoval ho advokát Melan z Prahy, který po vyslechnutí svědků prohlásil, že mu jeho čest nedovoluje, aby obhájoval takovou zrůdu. A když soudce vynesl rozsudek smrti pověšením, Přeučil se vrhnul na zem, vydával hrozné skřeky a nehty ryl do dřevěné podlahy. Byl to příšerný zážitek.

S Théem jsme se znovu setkali až v roce 1966, to už jsem byla rozvedená a měla jsem čtyřletého syna. Vrátila jsem se z práce a moje maminka mi povídá, že mě doma sháněl nějaký Francouz a přinesl mi kyticí růží a že přijde později. A on to byl Lucky. Padli jsme si do náruče a nemožili jsme se pustit. Oba jsme měli oči plné slz. Dověděla jsem se, že je ženatý, má dvě děti a vlastní feznictví a uzenářství. Další se mu dobře a byl to pořád milý a hezký muž.

Dodnes jsme spolu v kontaktu. Píšeme si k Vánocům nebo k narozeninám. Jsme jako staří dobří známí, kteří na sebe pořád myslí.

Příloha č. 11 – Dubnový masakr

Zdroj textu: https://mezirekami.cz/wp-content/uploads/2022/04/Panely-vystava_compressed.pdf



V důsledku tušení blížící se porážky Němců byly na Hradištku koncem února roku 1945 ukončeny všechny probíhající práce a vězni byli nasazeni na kopání zákopů na Třebsíně a v zalesněné roklí svažující se ke štěchovické přehradě.

Strážní službu v táboře převzali příslušníci ženijních praporů divízi „Germania“ a „Das Reich“, jejichž velitelem byl SS-Sturmbannführer Erwin Lange.

Tento fanatik zosnoval plán na likvidaci vězňů.

Jako záminku pro vraždění zinscenoval odhalení plánovaného povstání trestanceů. Při cestě do práce se vězni stali snadnými terči ozbrojených junckerů...

„V dubnu se odehrálo hromadné střílení vězňů, když šli vězni směrem k Závisti. A pak je dali k nám do stodoly, která bývala až k silnici. To byla stodola bez střechy, ale protože byla z kamene, tak ji nerozbiti. Položili je na mlat a na takovém kameni je nechali umírat. Až když vezli vězňům oběd, tak je naložili na korbou a vezli je zpátky na Hradištko.

Říkalo se, že ty mrtvolky odvezli do cihelny, kde je dnes myslivecká chata, a tam je spálili.

My když jsme se 10. května vrátili, tak byla ještě na tom kameni pěticentimetrová vrstva zaschlé krve a vlasy.

Manžel to pak musel seškrábnout.“

Z vyprávění Anny Richterové ze Závisti



„Na rozkaz se zformoval průvod stovky ostře hlídaných vězňů a vydal se na cestu směrem ke stavbě protitankového příkopu. Poté, co jsme absolvovali dobrý kus cesty, vypukla první střelba. Všichni padli k zemi. Ti, kteří nezůstali naprosto nehybní, byli zastřeleni. Na rozkaz jsme zase vstali a pokračovali v cestě, zanechávajíc za sebou mrtvé a zraněné. Střílení proběhlo cestou do práce dvakrát. I podruhé přinutili Němci celý zástup lehnout k zemi. Tam zůstalo ležet devět mrtvých.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye „Au temps de Crématoires“

Příloha č. 12 – Abbé Gabriel Gay

Zdroj textu: ŠMERÁK, Václav a kol. *Almanach – Ohlédnutí 1942-2012, Mezi řekami, 2012. ISBN 978-80-260-2783-6, str. 110–112*

Abbé Gabriel Gay

Mezi stovkami vězňů byl i farář Gabriel Gay, který trpělivě snášel týrání krutých vězňů a nabízel útěchu a víru svým spoluvězňům. Stal se velkou oporou ostatním ve zlých časech a v hodině své smrti prokázal velké hrdinství a obětavost. Na podzim roku 1944 se mu podařilo tajně navázat korespondenční styk se štěchovickým farářem Aloisem Bětíkem. Latinsky psané dopisy se tak staly autentickým svědectvím o životě v táboře.

Oblíbený kněz z Nantua

Gabriel Gay se narodil v roce 1911 jako nejmladší ze čtyř dětí. Jeho strýc – farář Ginod z Marboz u něj brzy objevil nadání pro kněžské povolání. 21. prosince 1935 byl



Gabriel Gay vysvěcen na kněze. Od roku 1937 působil jako vikář v Nantua, kde byl mezi svými farníky velmi oblíbený, a to nejen pro svůj vztah k Bohu, ale především jako vlastenec. Odsuzoval jakékoli válčení a fašistickou okupaci. Když 14. prosince 1943 dojde v Nantua k hromadnému

zatýkání za odbojovou činnost, vydá se dobrovolně do rukou nepřátel, aby poskytl útěchu svým farníkům.

Transport do koncentračních táborů

Po roce pobytu ve sběrném táboře v Compiegne je transportován do Buchenwaldu. Ihned po příjezdu musí odevzdat své oblečení a osobní věci, je terčem posměchu za to, že je kněz. Káповé mu před jeho očima roztrhají breviář a zničí růženec se slovy: „Sem bůh nemá právo vstoupit.“ Jakékoli projevy víry jsou zakázány, to však faráři nezabrání scházet se tajně se svými přáteli při společných modlitbách. O měsíc později je převezen do Flossenbürgu.

Když musí uvést své jméno a povolání, radí mu ostatní, aby uvedl, že je zahradník. Gabriel Gay však trvá na svém: „Nebojím se být kaplanem.“ 2. března roku 1944 je spolu s dalšími 350 vězni transportován na Hradištko. Následuje ho sedm

jeho přátel z Nantua, z nichž se konce války dočká pouze jeden.

Korespondenční přátelství

Na podzim roku 1944 se abbé Gabrielovi podaří navázat korespondenční styk se

štěchovickým farářem Aloisem Bětíkem. Farář Bětík se v dopisech snaží vyjádřit podporu a víru v brzký konec války a po mladém knězi Welnerovi, který byl totálně nasazen v daveckých tunelech, posílá kromě dopisů i hostie a předměty



denní potřeby, o které abbé Gabriel a jeho přítel-spoluvězeň E. Helmer žádali. Pro abbého Gabriela byly dopisy a balíčky ze štěchovické fary velkou útěchou a mezi oběma bohoslovci vzniklo silné přátelské pouto.

Hrdinství v okamžiku vlastní smrti

Poslední dopis dorazil do Štěchovic před Velikonocemi. Začátkem dubna se odehrálo hromadné střílení vězňů, které otřásl veškerými nadějemi na přežití. „Pokud můj ubohý život zastaví tyto masakry, nabízím ho dobrovolně,“ vyslovil abbé v těchto dnech. Při třetím pochodu smrti, kdy mezi vězni vypukla při ranním nástupu panika, neboť každý chtěl zaujmout místo v popředí kolony, stoupl si mezi své krajan z Nantua na konec řady. Cestou na Třebsín byl postřelen do paže. Přestože mu jeho spoluvězni nabízeli oporu, dobrovolně se připojil ke skupince zraněných, které SS-mani odvedli do blízkého lesa, odkud se vzápětí ozvalo několik výstřelů. Abbé Gabriel zemřel 11. dubna 1945 daleko od svého domova. Jeho obětavost a hrdinství se stalo příkladem pro všechny vězně, kteří se dočkali osvobození.

Úryvek z dopisu ze dne 18. prosince 1944:

*Nejdražší přáteli v Kristu, Bohu díky!
Nebe narostlo zemi - tábor ubohých. Nechte, jak Vám máme postěkovat.
Po dlouhé době jsme přijali dnes ráno Tělo Páně. Mladému knězi z Písevic, který nám Eucharistii přinesl, děkujeme též za jeho odvahu a námahu. Co se nás týče, pane administrátore, doufáme, že použijete opět příležitosti, abyste nám Eucharistii zase někdy poslali. Je pro nás nadějí, silou a mírem. Děkujeme. U příležitosti svátků vánočních se budeme zvláště za Vás a za poskytnutí Vaší firmosti modlit. Tak budeme všichni pospolu duchovně v tajemství občanů svatých.
Pozdrav a pokoj Kristův buď s Vámi
G. Gay*

Úryvek odpovědi štěchovického faráře:

*Draží spolubratři v Kristu!
K nastávajícím svátkům vánočním Vám přeji mnoho duchovních radostí od Jezulátka, pokoj a klid duševní, jež svěle děti nemůže. Každý jsou to poslední svátky, které slavíme za třeskotu bomb a granátů. Každý přišli již slavíme v míru ve svobodné vlasti.
V duchu všem ruku tiskne a s Vámi cítí
Alois Bětko, administrátor*

Úryvek z dopisu psaného v táboře dne 4. ledna 1945:

*Nejdůležitější Otče v Kristu!
S velkou radostí jsme přijali Vaš dopis. Děkujeme za přání, svetr, chléb atd. (...) My zde v táboře jsme měli krásné Vánoce, protože jsme měli ve svém středu Ježíše Krista, který mohl vstoupit do našich srdcí. Také několik trestanců přistoupilo o Vánocích k sv. přijímání.
Důležitosti, snad budu moci někdy přijít k Vám na farmu ještě s druhým trestancem a dozorcem (jedním vojáčkem SS). Samu sebou to uskutečnim, až budeme mít dobrého vojáka jako dozorce.
Přijměte naše nejsrdčnější pozdravy a přání, Pán a jeho pokoj buď s Vámi.
G. Gay*

Úryvek z dopisu poslaného ze Štěchovic v únoru 1945:

*Moji draží přátelé!
Jak mne dojmá Vaše věčnost, kterou projevujete za každou maličkost. Každý bych Vám mohl pomoci více. Každý dobrý Bůh slyší naše prosby, abyste opět byli svobodni. Každý již brzy mohl bych Vám stisknout ruku. Civilní oděv na cestu do Francie Vám opatřím. (...) Děkuji Vám, draží spolubratři, za tento skvělý příklad žití víry. Jaký to krásný důkaz podáváte svým životem, že v nejtěžších dobách života, největší oporou proti zoufalství a záchranou proti němu je svatá víra Kristova.
Buďte hodně zdraví. V mocnou ochranu Boží Vás odporučí.
Alois Bětko, administrátor*

Poslední dopis abbého z období Velikonoc roku 1945:

*Důstojný spolubratře v Kristu!
Chléb jsme obdrželi dnes ráno Zelený čtvrtek. Děkujeme. Můžete nám poslati dva nože, jehly a nitě?
Dnes je Zelený čtvrtek, svátek nových svatých olejí. My již žádný svatý olej nemáme. Prosim, pošlete.
Kdybychom mohli obdržet Eucharistii pro naše velikonoční svátek přijímání... Alleluja, požehnané Velikonoce, alleluja! Naše Velikonoce budou smutné, ale naše srdce jsou v klidu a míru.
G. Gay*

Příloha č. 13 – Šifry (pro rozdělení do skupin)

KLÍČ K LUŠTĚNÍ ŠIFRY

	A	E	I	O	U
A	A	B	C	D	E
E	F	G	H	I	J
I	K	L	M	N	O
O	P	Q	R	S	T
U	U	V	X	Y	Z

AO-UA-EI-IU-UE-IA-AA

(DUHOVKA)

OA-OI-AA-UU-OO-IA-UO EE-OI-IU-OO

(PRAŽSKÝ GROŠ)

EA-IE-IU-OI-AU-IO

(FLORÉN)

EE-OI-AU-OO-IE-AU

(GREŠLE)

UU-IE-AA-OU-UO

(ZLATÝ)

IA-IU-OI-UA-IO-AA

(KORUNA)

AO-AE-IO-AA-OI

(DENÁR)

OU-IU-IE-AA-OI

(TOLAR)

Příloha č. 14 – Obrázky k rozdělení do skupin

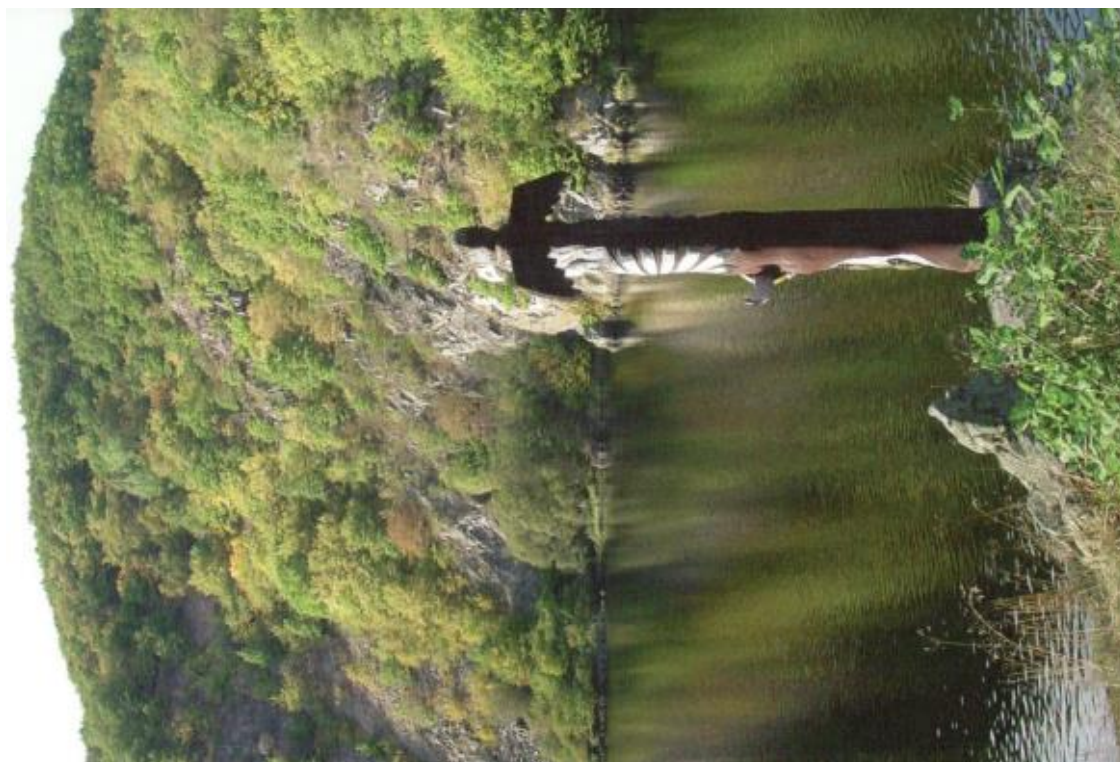
Zdroj obrázku: ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011, Mezi řekami*, 2011. ISBN 98–80-260-03847, str. 173



Zdroj obrázku: ŠMERÁK, Václav a kol. *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1, str. 28



Zdroj obrázku: ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013.
ISBN 978-80-204-2893-6, str. 60



Zdroj obrázku: ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013.
ISBN 978-80-204-2893-6, str. 38



Zdroj obrázku: PAVELČÍK, Vojtěch. *Sv. Jan Nepomucký, sochy při Vltavě*. Praha: Povodí Vltavy, 2012. ISBN 978-80-904857-1-6.



Příloha č. 15 – Medailony osob spojených s vorařstvím

Zdroj textů: ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3

LIDÉ OD VLTAVY, MEDAILÓN DRUHÝ



Vojtěch Husa
z Hladné,
plavec - vrátný

Přibližně pět kilometrů pod soutokem Vltavy s Lužnicí leží u řeky obec Hladná. Dnes vlastně jen její zbytek, protože jádro vsi zmizelo pod hladinou zúzké Otřické přehrady. Tam u staré řeky žily proslulé plavecké rodiny: Dědičové, Musilové, Myslíkové, Holíkanové, Hrdličkové, Randákové a jedni z nejznámějších - Husové. Z těch se stal posledním velkou plaveckou osobností Vojtěch Husa: člověk v jádru prosavý, ale s vysokým stupněm přirozené inteligence, možná fíci - noblesní pán. Tak na mne zapůsobil při setkání v roce 1987 v jeho Hladné. Nežli už zde narváno, jenom vždy na léto se z Bechyně, kde bydlel u syna, vrátil do domečku na straně, aby byl znovu u své řeky. Aby tu vzpomínal na svůj život, který byl tak těsně spjatý s Vltavou. Občas tady bral do ruky nůž a pilku a zhotovoval modely vorů i s postavičkami plavců u rudlat. Pro svou rodinu, ale i pro muzea. A setkávali se se zajímavě, rád vysvětloval všechny podrobnosti stavby a vybavení pramene. Nám pak pověděl i něco o svém životě.

Rod Husů přišel do Hladné v roce 1860. Tenkrát tu můj dědeček Jan koupil chaluupu číslo 22 - taky už je pod vodou. Stal se plavcem, brzo i vrátným a nakonec transportním-faktorem. Faktor byl v plaveckém něco jako správce, první zastupce šéfa firmy, musel znát obchodní praktiky a účtnictví. Měl vždycky u sebe pentze, někdy i vysoké částky. A právě tohle přineslo memu dědovi neštěstí. Bylo to v roce 1871, když pozdě večer připlouli s pramenem do Chuchle. Tam se svými tovary zaparli v plavecké hospodě. Při krátkém posezení v šenk s nimi domluvil, aby vyplouli ve tři hodiny ráno a on sám že vyrazí pěšky do přístavu na Čiastprké louce. Tak tam bude dřív - z Chuchle to šlo totiž dolů po vodě velmi pomalu - a v přístavu obsarata věčně převezetí dřeva. Mluvílo se také o rozdělování peněz za tento ráz. Tohle zaslechli nějaký darebák, co tam v šenku seděl, a když děda vyrazil před svítáním ku Praze, vyčkal si ho, zabil a oloupil. Naslí ho v krvi zrovna pod zličovským kostelíčkem, a na tom hřbitovku, co je u něj, ho potom i pohřbili.

Po dědečkově Janovi zůstalo při děti, dcera a čtyři synové. Když se to nešťastí stalo, byla nejstaršímu z nich, Františkovi, teprve devět let. A to byl můj táta. Jak se ten dostal na vodu? Jeho nebožtík otec vzal kdysi na pramen nějakého Hronka a udělal z něj výborného plavce a vrátného. No a ten Hronek pak na revnání vzal zase k sobě Františka Husu. Tak šla plavecká tradice dál.

Tatinek plavul jako vrátný pro různé firmy až do roku 1930. Také my čtyři jeho synové jsme zůstali věrní řece. Nejstarší bratr František si, chudák, už moc řeky neuzlí. Přišel o život v první světové válce. Bratr Josef dělal vrátné u železničské železničky v roce 1921 a později ještě další, které ho opravňovaly k plavbě až do Hřenska. V pořadí po Josefovi jsem přišel já, žkoušky na vrátného jsem udělal ve svých dvanácti letech.

A Vojtěch Husa měl, jak tyro zkoušky skládané v Praze nebyly žádnou formalitou. Trvaly celé dva dny. Jeden z nich padl na praktické prověřování plaveckých znalostí ve smíthovském přístavu, druhý den byly ústní zkoušky u čtyř komisárů. U každého z nich pobyl nejméně hodinu.

I nejmladší ze sourozenců Husových, Václav, se posleze stal držitelem "plaveckého patentu", jak se mezi lidmi od vody po staru říkalo, i když za první republiky už mělo toto osvědčení jiný úřední název - prakaz plavecké způsobilosti. Tedy František Husa vychovával všechny své syny k svému obratu. Vsaak také na svého otce vzpomínal Vojtěch Husa s úctou a nesl v paměti v obdivuhodných podrobnostech vše, co od něj slyšchal vyprávět. Například o tom, jak se v 19. století dopravovali po vorech kapři z Treboňska a od Hlaboké až do Hamburku.

Řyby se do Německa plavily vždycky v záři. Cesta do Hamburku trvala tři, ale někdy i čtyři týdny. Plavci specializovaní na tuto dopravu byli podstatně lépe placeni než ostatní. Vedle mého tatínka to zde v Hladné byli ještě vrátní Milota, Vondráčka a Vionáček. Podnikatelem plavby ryb byl velkoobchodník z Hamburku Kondr a pan Vitoušek mu dělal tlumočnicka, když k nám přijel.

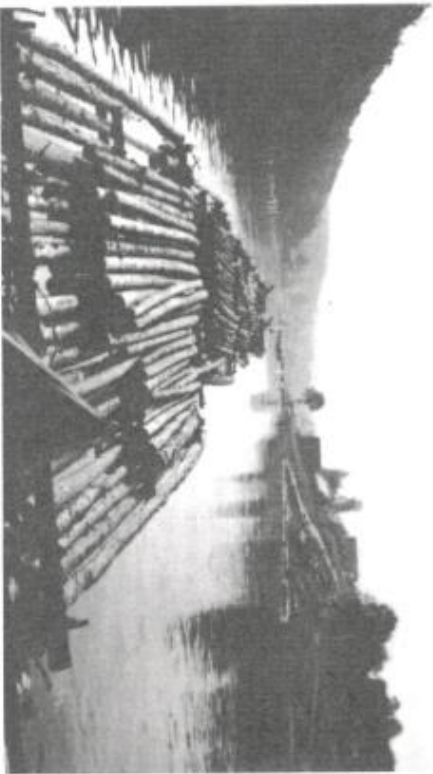
Pro dopravu ryb se vztály menší prameny o třech vorech. Na voru, zhruba patnácti metrů dlouhém, byl "halysp". To byla mohutná, z fošen sestavená nádrž 14 metrů dlouhá a necelé čtyři metry široká. Ta byla dále rozdělena na osm dílů. Do každého dílu - jednorázivé nádrže - se vešla 25 metrůká ryba, tedy celý halysp obsahl 200 metrůká a pramen šesti set. Prameny s nakladem ryb se vypravovaly nejmeně tři, ale tatínek zažil, jak jich některé roky ploulo pohromadě i dvanačí.

Jak už jsem se zmiňoval, byli vrátní i plavci ryb dobře placení, ale zaměstnavatelé byli tenkrát velice pšínou. Z Treboňska se ryby svazily povozy většinou do Koloděj na Lažstici, odkud prameny vyplavovali. Syn kolodějského vrátného Janečka byl při svozu ryb zaměstnan jako dozorce. Ten se ale občas rád napil. A jednou tak přijel s mnoha povozníky najatými k přepravě kaprů do Koloděj - jen tak tak, že se držel na nohou. Plavci mu říkali: někam zmiš, přijel šéf Kondert, sedí v hospodě u Sveců, ať tě takhle nevidí. Ale jak to bývá, oni si ti nacamrání většinou nedají říct. Tak ho z okna hospody viděl Kondert a hned se ptal: kdo je ten ožralý mezi těma formanama? Někdo mu řekl, že mladý Janeček - Cože, Janeček? - Hamburský šéf vyšel ven, zavolał Janečka, zaplatil mu, co mu byl povinen, a nato ho okamžitě propustil z práce. Starý vrátný Janeček šel prosti za syna, ale Kondert tvrdě řekl: svěřil jsem mu majetek a on tohle provedl, neprosím za něj, nebo vás taky hned propustim. Tak to tenkrát chodilo. Ale ani u nás ostraních plavců by neobstál někdo, kdo by pro pití nezastal na vodě své. Byla tu práce odpovědnost.

Ano, všichni plavci se rádi napili, pobesedovali a zapívali si ve svých oblibených šenecích, ale vždy znali pravou míru. Tak od pramenů s nákladem kaprů přešla řeč na plavbu a plavecké hospody, důležité záchytné body a mnohdy přímo druhé domovy plavců. Všude tam po téra nacházeli známé vilhné tváře, s každým šenkýřem byli kamarádi. I když mu mnohdy nedali valně uřídit, i když ho vzbudili před plínoctí a opusili za svítání.

A která z plaveckých hospod byla podle vás - pítam se - ta nejlepší? Já tvrdím, že u Lojzů ve Zlatkovcích, řekne bez váhání Vojtěch Husa. Zpřesněme toto sdělení: jde o hostinec U zvonu v Orlických Zlatkovcích, nedaleko od mláti, kde dnes stojí Orlická přehrada. Šenkýřem tam byl Alois Mezera a po něm ještě syn stejného jména. V čem spočívala obliba této hospody?

Wary opouštějí Albrechticow Hladow



Tři muži u předních vesel Janu plavci Hlaeně z Hladou



Byla to souhra více příznivých okolností, vysvětluje Vojtěch Husa. Především se tam dobře chytalo (rozumí se v plavecké řeci, to znamená přistávalo s pramenem). Na strokov Hladinu se tam vešlo třeba i dvacet pramenů. A tolik se jich tam občas sešlo i doopravdy. Například plavci z Nečárky - říkali jsme jim bukovští (podle nejdřívešho majitele lesů v této části jižních Čech, knížecího rodu Buquoyů) - tam chytali skoro vždycky, a ti splavovali většinou šest pramenů najednou. A Lojza, jak starý tak i mladý, měli vždy vyňkat pivo a taky se u nich dobře vařilo. To v jiných hospodách nebylo, tam jsme museli vést za vůdk jen burty. Oba Lojzové také dobře rozuměli plavecké, dolo se s nimi dobře porozprávět. A konečně tu byla Anka, manželka mladšího Lojzů, vtipná veselá ženská, která si s plavci i radla zapívala. Takže hospoda po všech stránkách příznivá.

Starší Lojza byl svědečný, ale i jinak svěřaný chlap. Jednou v noci mě zastihl, jak se jdu v černoé tmě podívat k prameni. Zdálo se mi totiž, jako bych odamtud slyšel nějaké haramkání. Vešli jsme většinou i naklad polen a sídvalo se, že tu a tam nám v noci někde nějaké sebrat. Zamítli jsem se o tom Lojzovi. Cože? - zabřčel - u mne se nekrade. A aby dodal slovům důraz, skočil do sednice, vyběhl odamtud s pačkou a vystřelil směrem, odkud jsem slyšel podezřelý zvuk. Povídam: nebidztn, co když tam někoho zabiješ? - Ahoj! U mne se krádi nebude! - zahrmonoval znovu Lojza. Několiko nepostřehl, ale to vře, jeho gesto se nám plavcům líbilo.

Husové z Hlaeně - tak je znali na celé řece. Před sto lety otec se čtyřmi syny a pak ti synové opět se svými syny. V rodinném obsazení pluli i svůj poslední ráz do Prahy v květnu 1951 a pak, do konce roku 1959, plavby komičti na plících u břehů střední Vltavy. V závěru besedy přinesl Vojtěch Husa současně rozpracovaný model pramene. A tenthle celý popíšu, vysvětloval, každý díl, jak jsem mu říkali, aby se na naši starou dobrou plaveckou nezapomnělo.



Josef Štofl
ze Zvíkovského
Podhradí,
vzpomínající
na otce Matěje,
který mu předal
plavecký um

Ted máme slovo muži, jenž vedl poslední pramen na střední Vltavě. Jmenuje se Josef Štofl a žije jako duchodce ve svém rodiném Zvíkovském Podhradí. Už jeho otec i dědeček byli plavci, ale on sám zpočátku na pokračování rodinné tradice nepomyslel. Toužil po nějakém "řádném" řemesle, a tak se v Písku vyučil zámečnickem. Ale plavecká krev u nakonec přece jen vyhrála. Vždyť měl před očima svého otce Matěje, prosulného vrátného. Viděl, jak táta každé předjítí netrpitelně chodí vyhlížet řeku, kdy už se konečně ledy pohnou, aby zas mohl vyrazit se svou partou. A jak v něm každá žilka hrála, když konečně odrazil pramen svého prvního řazu. Tohle vzrušení uchvátilo nakonec i jeho syna. Zámečnický vyučení list skončil v šupletí a Josef Štofl odešel s otcem na řeku, aby jí už získal věrný po celý život.

"Musíš něco vydržet, ale zato budeš na vodě svým pátem," říkával otec synovi. Dlouze a s respektem vypráví Josef Štofl o svém otci Matějovi. Byl to hrdý plavec, snad až příliš konzervativní v uchovávaní starých zvyklostí. Například nikdy se nesmířil s tím, že vory se místo tradičního svazování houževmi počaly koncem třicátých let vazat drátem. "To už nejsou žádné plavci, drátemci to jsou," vrčel.

Znalosti starého plavce v Matěje Štofla postoužily výborně v letech 1951 až 1953, kdy v okolí Zvíkova vznikl známý film režiséra Václava Wassermana Plavecký mariáš. Matěj Štofl se při jeho natáčení stal hlavním odborným poradcem. Ve filmu si zahrál i jeho syn Josef. Maskéři z něj udělali dvojnásob populárního herce Jaroslava Marvana, představitele střední role - rázovitého plavce Vávra. Ve vyvrcholení filmu nestojí tedy u "rudla" pramene Marvan, ale náš plavec ze Zvíkovského Podhradí.

Josef Štofl ukazuje snímky z natáčení filmu a pak další fotografie, viditelně starší a s olámanými rohy, jak už mnohokrát leckde kolovaly. Vznikly v doběch jeho mládí na řece. Syn převzal záhy od otce všechny fortaly a i on za čas získal osvědčení, oprávnující ho k plavení dřeva na úseku Týn nad Vltavou - Kralupy.

Tenhle obrázek je z varšavě na Cervené, ukazuje Josef Štofl záběr lidí na vznikačím prameni. A tohle je zas od Letošice, a tedy varšavě pod Žitkovem, od tamní jsem taky často plouli.

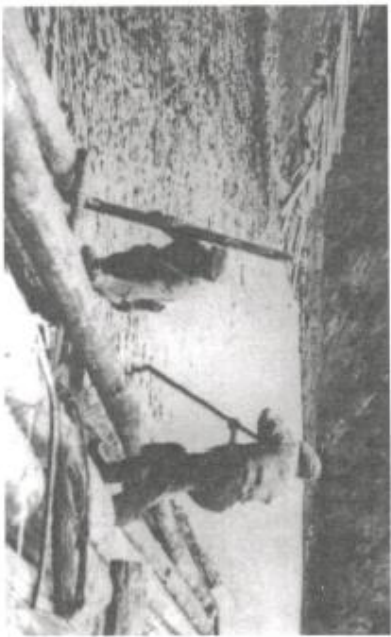
Ale Cervená, Žitkov, to je přece dost daleko od Zvíkovského Podhradí - poznamendávám - jak jste se tam dostávali?

Naši tátové a dědové chodili všude pěšky, i já jsem jako kluk našlapal bezkrych pár kilometrů. Až za první republiky jsem si pořídil kolo a po válece motorku. Ale na tuhle jízku se pouštíte - to je můj kamarád Jeník Korháček. Bože, jak ten se uměl rozpálit a tahat harmoniky a zazpívat z plavých plůč! Já vím, že start vždycky hudební na mládě, že rád říkám, že nedokážou to, co my v jejich věku. No ale řekněte - doveďte si vůbec ti dnešní mládci pořádně zazpívat?

A tedy, to už jsme v Praze, následuje komentář k dalšímu obrázku, to je vorový přístav na Smíchovské - Smíchovské hrázen - jak říkával můj táta. Tady se většinou končilo, ale občas jsem plouli až do Kralup.

Plavec Matěj Štofl s jodanem ze svých vrůtků





Prácheň začíná. Josef Štofl při práci vory

Jak dlouhou dobu jste potřebovali na tuto cestu?

Zatěželo na stavu vody. Prácheň se ploulo od Zvíkova do Kralup tři dny. A jestli vás zajímá má nejvyšší plavba do Prahy, tak ta začala jednou v půl čtvrté ráno z vozíště u Smrti na Otavské straně Zvíkova. Jestli ten samý den jsme vyjžděli k domovu půlnocním vlakem ze Smčchova. Jeli jsme jako většinou, do zastávky Dobruš Ostrovec, odkud to bylo k nám na Podhradí něco přes dvě hodiny pochodu.

A Josef Štofl doplňuje, že tento rekord udlšíali, když byla voda plavci nazývaná březni, pro plavbu vždy nevhodnější. Tento stav vody měli plavci zvlášť rádi při proplovování Prahou, kdy jejich vory hladce klouzaly propustmi tamiích jezů. Za nižšího stavu byly propusti uzavřené a tehdy bylo nutno použít plavebních komor. Pro dovození pramene do komory byl však třeba parník, a ten nebyl vždy hned k dispozici, a muselo se tedy čekat. Podobně se včetně parník objednával po dobudování vodního stupně ve Vraném nad Vltavou a stejně se musela zdotat stojatá voda, kterou v čase druhé světové války zadržela Stěchovická přehrada.

Tato přehrada zatopila slavné Svatojánské proudy. I na ně si Josef Štofl stále dobře pamatuje. Jak tu bylo třeba "vědti, ale i smět zabrat". A dobře má ve vzpomínce zapsán i den, kdy největšími vltavskými peřejemi propnul se svým pramenem naposled. Byl to 15. srpen 1943, konečný termín, jímž pořízení správa povolila propnutí staveništěm Stěchovické přehady. Nás plavec tehdy neustil, že obdobně "naposled" projde ještě jednou, a že to bude právě jeho parta, s níž se uzavře přelouhá historie plavení vort na střední Vltavě.

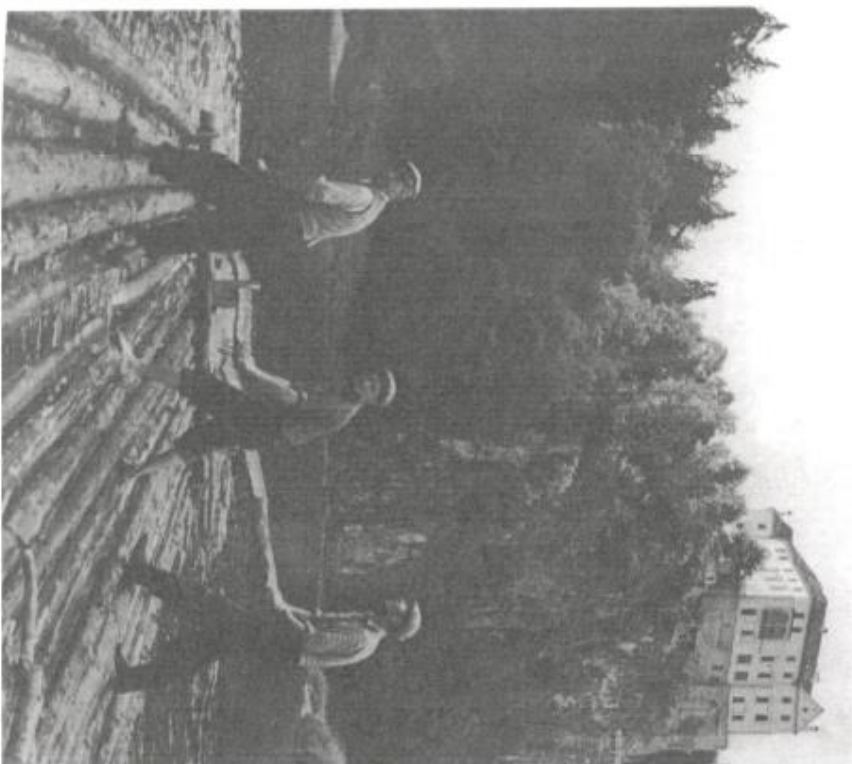
Slapská přehrada budovaná v padesátých letech bohužel už se zřizemím plavební komory nepočítala a v roce 1952 odřizlo její staveniště vortm i lodím další cestu. Prameny, rok od roku fidnouci, končily pak většinou svou plavbu na plátech ve Zdákově pod Orlikem a v Kamýku, některé zajížděly až k vesnickému mostu, odkud se dřevo odváželo ke zpracování do Sedlčan.

V roce 1954 se u Zlákovie začal budovat nejvyšší stupeň vltavské kaskady, přehrada zvaná Orlická. V létě 1960 spěla tato gigantická hra k svému dookonečení a tehdy také proplovovaly jejím staveništěm poslední vory. Ty pak většinou končily

svou plavbu na jile vodního díla Orlik, jež stála na pravém břehu pod budovanou hrázi. Pro plavbu byla ještě v přehradě ponechána sedm metrů široká průvra. Stěsnaný tok se tu dal divokým proudem, po zdotání ožehavého místa byli vždy plavci mokři až po pás, jak o tom Josef Štofl podává svědectví.

Konečně byla plavecům odřiznuta i tato poslední cesta a průtoků řeky musela stačit jen rozměrná roua, nad níž rychlým tempem pokračovala betonáž. Nad po-mechaným výtokem již visela 25 tun těžká železobetonová deska a čekala na den, kdy hraza uzavře definitivně. I v této fázi připlouvaly ještě vory k Orlické pře-

At tu mají místo i tři doboři kamarádi Josefa Štofla: od levo: Václav Lebeda ze Zbonína, Josef Zák a František Manžla; ona ze Zvíkovského Podhradí. Pile se rok 1938, na skále kde trní Dřítik, začínají zastřívacet práce



hradě, ale jejich cesta končila před staveništem. Kdy sem vlny Vltavy donesly už úplně poslední vor? Kdy se v těchto místech uzavřela tisíciletá tradice vltavské voroplavy?

48. ročník časopisu Český lid uvádí, že to bylo dne 12. září 1960, a toto tvrzení se pak opakuje i v jiných publikacích. Měly to být dva prameny - jeden vedený Josefem Stoflem ze Zvíkovského Podhradí a druhý Josefem Řihou z Oslova. Jenomže Josef Stofl při čtení tohoto údaje vrtí hlavou, a že tohle jeho poslední plavba nebyla. Plouli pry ještě asi dva týdny nato, a teprve tehdy to bylo už určitě naposled. Opět to měly být dva prameny - na jednom parua Josefa Stofla, na druhém parua jeho kamaráda, také obyvatele Zvíkovského Podhradí, Františka Marušky...

Takže se nám oten historický den jaksi zamízuje, ale snad se jednou někde objeví objasňující doklad. Jedno datum však známe přesně: 29. září 1960, kdy na přílohk ponechaný v Orlické přehradě byla spuštěna zmíněná železobetonová deska. Od tohoto okamžiku řeka pod Zlákovickými přestala téci, zmatené ryby rejdit v tůňkách a loužích a na druhé straně přehradního kolosu začala stoupat voda.

O posledních chvílích svého plavectví vyprávěl Josef Stofl v hospodě U Váňá ve Zvíkovském Podhradí, tam kde tenkrát s misinými lidmi v pohodě poseděli herci a filmáři: Plaveckého manáše. Když domluvil, zahledel se nevyzpytatelným pohledem do nepřítomna. A tehdy se ke mně naklonil starousedlík, který dosud jen mlčky poslouchal, a řekl: "Víte, ono to tenkrát Josefovi, když naposled doplou, ně-jak došlo, a rozbrečel se jak malý kluk..."

LIDÉ OD VLTAVY, MEDAILLON DEVÁTÝ



Karel Kasa z Hřimězdic, kameník a znalec řeky, jemuž připadlo stát se posledním kormidelníkem nákladní lodi, která proplula Svatofáňskými proudy

V místech, kde se střední Vltava na pár kilometrů vymaní ze sevření strmých svahů, leží na náhorní rovině levého břehu obec Hřimězdice. Nejvýraznějším rysem tohoto vltavského koutu bylo v minulosti kamenictví. U řeky i nad ní se do strání zahrýzla řada lomů. Kde se lámala a opracovávala kvalitní žula. Kamenické výrobky pak směřovaly po vodě do hlavního města. Část kdysi proslulých lomů zastoply vody přehrad, ale většinou už dnes ztichly i ty, které jsou od řeky dále.

Mezi poslední pamětníky starých časů chlapeckého kamenického řemesla patřil vedle připomenutého Stanislava Veleblita ze Zupanovic i jeho vrstevník Karel Kasa z Hřimězdic. A nebylo asi náhodou, že stejně jako kameník Veleblil i kameník Kasa byl nakonec doma nejen v lomech, ale i na vltavských vlnách.

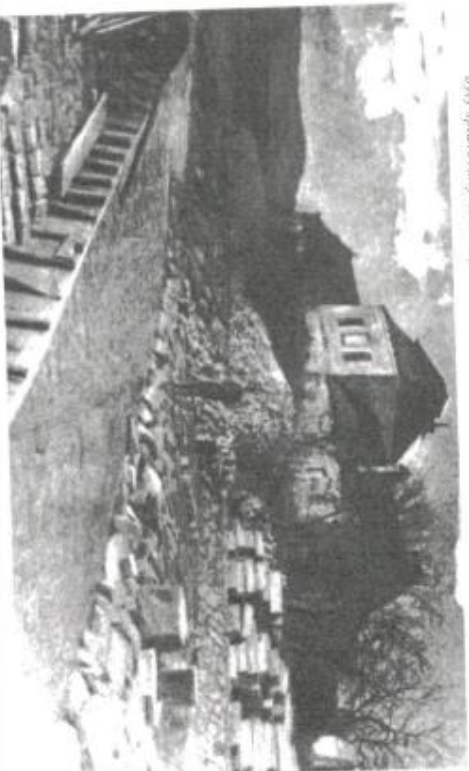
Nedřívě bylo ovšem kamenické řemeslo, které Karel Kasa podědil po svém otci, dědovi i pradědovi. Jak cenné jsou vzpomínky, jež nás kameník, nyní už dopočívající na hřimězdickém hřbitovku, zachoval pro tuto knihu. Jeho mladá léta, to byla doba, kdy neexistovaly stroje, a obrovské bloky kamene lámaly a dále opracovávaly jen a jen lidské ruce. Když Karlovi bylo 22 let, rozhodl se jeho otec, zaměstnaný v Saldově lomu u Líčkov, že zkouší štěstí a založí spolu se svými dvěma syny vlastní lom. Najali si pozemek u Hojšína nad Rovíšem a dali se do díla. Počátky byly krušné, ale koncem republiky se zmohli natolik, že si z únské loděnice bratři Štilených zakoupili vlastní menší nákladní loď - šenák. Teo jim řídil vrtný Alois Práše ze Zvírotic, s nímž se zpočátku plavil lodník Jan Šedivý z Vestce. Ale také Karla Kasu lákala plavba, a tak u zkušeného vrátného Práši začal záhy nabývat lodářský torzel a učil se znát řeku. Mladý adept lodnictví se posléze vyučil k dokonale spokojenosti všech. Řeku od Peroutkova mlýna pod Hřimězdicemi včetně nástrah ve Svatofáňských prouděch zvládal u kotrče rodinného plavidla tak suverénně, že vrátný Práše nemohl říci jediné slovo kritiky. Asi tu měla svou zásluhu i vojenská služba, kterou Karel Kasa absolvoval jako ženista.

Stejně dobře si vedl na vodě i Karlův mladší bratr Stanislav. A náhoda dopřála tomu, že právě tito dva kameníci z Hřimědce splavili poslední nákladní loď Svatojanskými proudy před jejich zatopením Štěchovickou přehradou. Ani si neuvědomili, o jak historický okamžik tu jde. Neustáli, jak předlohou řadu plavidel, jejich posádkám po staletí Svatojanské proudy nahánely srach, jejich šenkův uzavřít. Nechme o této poslední plavbě Karla Kasu podrobněji vyprávět.

Tankrát, v roce 1943, byl porážen úředem ohlášen den, kdy je možné napsat poslední pomemčeným otvorem v rozestavěné Štěchovické přehradě - byl to 15. srpen. My jsme však měli náročněji zakázku, a tak jsme tento termín nestihli. Ale co teď? Šenkův byl natocen a připraven k plavbě. Měli jsme kámen vyložit a sádky nakladat autu, která by ho dopravila do Prahy? Spočetli jsme si, že tohle by byl nemalý zbytek, a také zboží už bylo nakašle odvezdat. Tedy jsme se s bratrem smlouvali, že i pár dní po úředním termínu ještě plavbu riskujeme. Tankrát za okupace ořízenci úřada přilíz lidem svědomi nezaujímal. Rozhodli jsme se - což byl ještě jeden přečin navíc - že poplujeme sami, bez vrátného Praš. Nechtěli jsme ho tahat do mužného mlátra.

Toho dne jsme vypluli hodně brzo, ještě za šera. Když jsme měli kas cesty za sebou, křičeli na nás ze břehu: kam se to hrobete, vždyť už je přehrada zavřená! Ale my nic, nevyššeli jsme. Cestou jsme zvládli dobře, i hlavní část Svatojanských proudů. Já byl u kormidla, bratřička se sochorou na přídi. Pod Kletenským jsme šenkův zaručili, necháli jsme, aby nás ze starověké přehrady viděli, já se pak vydal na výzvědy. Dělníci mi řekli, že propust v přehradě zůstává pořád tak, jak byla před zokazem plavby. To byla nejdůležitější informace. Navíc jsem se dozvěděl, že až zohouká poledne, nechají všichni na přehradě práce a natrhnou se do kanýny na oběd - tehdy byla všude hodinnová polednat přestávkou.

Kamenické výrobky shrnuté před nákladní sádkou v Kovárně pod Hřimědlicemi, odkud byly splavovány do Prahy



Vedl jsem se k bratrovi, vyčkali jsme ještě, a loď odrzeli v pravé polédkě, když k nám dolehl zvuk sireny. Když se po chvíli před námi objevila přehrada, byla oprava všude, jak se říká, nic po pěšně. Ta pomchaná propust zrovna moc dobře nebyla, řeka sřemala do pěti metrů širokého průtoku se hnala jako čert a ještě se tu musel zvládnout skok přes betonový práh. Pro jistotu jsme se svlékli do trenýrek, kdybychom snad plně naloženou loď utopili, aby se nám alespoň dobře plavalo. Ale propustli jsme, i když trochu zatit. Teď už se k takle partyzantské moha přiznat, ostatně náš vletčný hřích už je dávno promlčený. Krátce potom byla propust uzavřena, dokončena betonáž, voda začala stoupat a do listopadu tříadvacátého byl Svatojanským proudům konec.

Po osvobození lámal Kasové ještě pár let žulu ve svém lomu u Hojšína a také v lomu Blaničci pod Kamýskem, který si pronajali. Tehdy už plavem kamene po Vltavě definitivně skončilo, všechnu dopravu obstarávala nákladní auta. V padesátých letech převzalo většímu lomů tohoto kraje družstvo Kámen. Karel Kasův působil pak postupně jako vedoucí pracovník na různých místech a rád si zavzpomínal i na tři léta žvota, kdy svou mistrovskou znalostí opravování kamene užil při náročném restaurování renesanční Milčovny na Pražském hradě. Konečně zakotvil v lomu v Nečtině, který vedl deset let až do svého odchodu do důchodu v roce 1970. Prožil v těchto letech také leccos, ale přece jen v závěru svého života ze všeho nejraději vzpomínal na tu starou, i když hromský těžkou kameničtím, na náhernou partu chlupů, kteří si v lomu u Hojšína dovedli tak od srdce zazpívat, že to bylo slyšet široko daleko.



Stanislav Velebil
ze Županovic,
kameník a plavec
na vorech i na šífech

Bělovlasý pan (ročník 1906) žil v domečku na horním okraji Županovic, tedy v té části obce, která nebyla dotčena zřítelí Šlapské přehrady. Když jsme ho navštívili, měl právě za sebou kulaté jubileum - osmdesátku. Ale jako většina tvrdých chlapů "od vody" i on si zachoval titou mysl a dobrou paměť. Dětsví v ni nebylo zaznamenané právě zářivými barvami. Otec mu padl v první světové válce, a tak ho hned po škole čekala jen práce a práce, aby matka a malí sourozenci mohli být živi. Tvrdá práce v lese nebo v lomu, ostatně jediné pracovní příležitosti, jaké mu domovský kraj mohl nabídnout. A práce toužil "být něčím". Ale teprve ve svých dvaceti letech - dříve to nešlo - se začal učit řádnému řemeslu, řemeslu kameničkému. A vyučil, vždyť kámen měl rád a kámen ho také poslouchal: pod úderý jeho sekáče a dlati vznikaly tvary, jaké mu určil a jakých bylo zapotřebí.

Pak přišly éasy, kdy práce najednou nebyla a kdy se houfně ocditai bez prostředka i živielé počenných rodin. I Stanislav Velebil se musel na čas od svého řemesla vzdát. Měl však štěstí, že si jako mnoho jeho vrstevníků nemusel sbalit ruceček a odejít z rodné vsi. Protože už od mladých let se uměl dobře ohánět i sekrou a pilou, přijala ho k sobě plavecká parta "prameňáků". Vory se brzo naučil vázat k spokojenosti všech a právě tak dobře se je naučil i plavit.

Po letech na vodě se znovu dostal do lomu a pověst chlapa šikovného také ve vltavských proudech šla s ním. O jeho schopnostech věděli i majitelé nákladních lodí,

kterí z lomu v okolí Županovic dopravovali opracovaný kámen do Prahy. Tak Stanislav Velebil přijal k svým dosavadním ještě další profesi - vedle plavce na vorech se stal i plavcem na lodí, čili šífařem. Prvně v roce 1932 u Antonína Soukupy, vráněného a majitele nákladní lodě ve Střechovicích.

Já jsem byl jen obyčejný plavec, omlouval se skromný Stanislav Velebil. Všechno vědecky zaleželo na pantatinkovi Vile, tak jsme my plavci říkali hlavnímu člověku na lodí, co se zrovna jako na pramenech jmenoval vrátiny. To se ví, že i vrátiny na šifu musel mít plavecý patent a slyšel jsem, že škaubky před komisí byly ještě přitvrdjší než u vrátiných prameňáků. Ono se taky na šifu muselo řekla suframentský znati. Když jsme plouli s pramenem, stacilo nám 40 centimetrů vody, ale šif s nákladem kamene měl i dvojnásobný ponor. Musela se zdat každá měřítina, skála, kámen pod vodou. Zvlášť když se ploulo za nižšího stavu vody. To se samozřejmě nesměl šif moc přetřítit.

A zažil jste nějaký maler na šifu?

Já žádnýj věšší ne. Ale když mně bylo sedmáct, přišel Josef Trontček úplně nový šif ze Střechovic na Moravě. Tam byl v řece pěkněj sypekj písek a tak ho tam celý dva dny tuhala jeho parta pískářů. Tenkrát se všechno dělalo ručně, písek se vybíral ze dna řeky naběrkem s násadou, někdy až šesti metrů dlouhou. Když naplněný šif Trontček sázel do proudu, narazil do skály, prorazil sraňně dno a tu kráskou, úplně novou loď potopil. Písek se vrypal a šif se pak musel pracně opravovat. Což tohle byl jen písek, ale někdy v době, když jsem sám začal se šifářinou, ve Svatojanských proudech prorazili chlapi - nevím už odkud - loď plnou ohní. Taký se potopila, ohní rozmočila a většinu ho odnesla voda. Taková škoda!

Vyzvali jsme, jak to na takovém šifu či senku chodilo.

Jak už jsem řekl, všechno záleželo na pantatinkovi. Dneska už asi žádnýho vrátinýho - šífaře nenačtete, všichni už jsou na pravdě boží. František Štefan a Alois Píša ze Zviratic, Vraha a Danheřka od Kamyška. Žak z Oboza i bratři Soukupové ze Střechovic...

Pantatinek stal na lávce a komníla a my plavci na příli bud se sochorom, háčkem nebo šrekem v ruce poslouchali jeho rozkazy. Co řekl, to bylo svaty, zvlášť když řfo do tuhýho. Já plaval vědecky jen na šífech, co vozily do Prahy kámen. Různý kusy na stavby nebo na pomníky, taky obrtníky k chodníkům a hlavně dlažební kositky. Těch se vešlo kolem pětácti do čtverecního metru. Totíž v dlažbě se naklád šifu počítal vyhraňné na čtverecní metry a těch jsme vozili až 150.

Vyplouvalo se vědecky bud hned časně ráno, nebo až odpolodne. Když jsme vyrázili ráno, stacili jsme častu z Bučiči nebo Zviratic udělat do deseti večer. Když jsme vyplouli až odpolodne, nocovali jsme v plavecké hospodě na Morani u Vodrážky. To bovatla doba hospoda, vědecky vonela chlebem, i pivo měli dobré, a tak na Morani bylo hezky šífařim i prameňákim. Vle jsme ale dělali jen ty denní cesy. To se ploulo v jedny šince bez zastávky, i když třeba z nebe padaly trakaře. Za újůků, ale někdy i proto, že loď byla rozzechlá, se nám na podlaze objevovala voda. Když už jí bylo moc, marxely nastoupí vyletvatky. Dejte a zmy nřkdo z nás rád neměl, ale zato jak bylo fajnovy zalezi se ohánit do bonady z rozchycovanému šporáčků! To ale jen tam, kde to ploula pomalu. Tam v bonadě jsme si taky varili. Pětie se co? Hou kafe, polřsku, brambory a tak, aby to zas nezabralo moc času. Voda jsme brali vědecky jenom z řeky - tak to dělali všichni šífaři a prameňáci - a nikdy se nestalo, že by z toho byl někdo marod. Když byla řeka kalná, přifili jsme do našeho voření trošku trumu.

A když jste v Praze vyložili náklad, jak jste se dostávali domů?

Obvykle byla třeba rychle vrátit loď zpátky, a tak si majitel hned zařídil její odtažení. Za myho mládí se takaly šify kořena celou cestu, tedy už ze Smíchova. Později, když se dostavěla vranská hráz, majitel se purník, ten šifí odtahl do Štěchovic a od konce třicátých roku až k Záhroří. Teprve tam se k lánu zapřáhl koně. V tom případě jsem se dostal domů zase po vodě. Někdy to ale takhle na obrátku nebylo. To jsem pak sednul na dobříšskou lokálku, dovezl se do stanice Malá Hradecká a odháněl tři hodiny šlapal domů do Zápánovic. Naši dělové ale chodovali pěšky celou cestu z Prahy, měli už na vyštápaný svůj cestíčky a zkratky.

Pěších vandru povlavsskou krajinou si ve svém životě užil Stanislav Veleblí až až. Nastoupil konečně trvale zaměstnání u firmy Lanna, kde na různých úsecích střední Vltavy staveb navigační hráze. Na tato pracoviště rázoval leta po svých, až později si koupil kolo. I tak trávil na cestách do práce dlouhé hodiny. Například delší údohi Šlapal denně do Štěchovic, což ze Zápánovic znamená tam i zpátky 40 kilometrů. Nebyl ostatně sám. A přece když na sklonku svého bytí přehlížel život prožitý u řeky a na řece, byl jeho pohled nazpět beze střnu. Vltava v něm nepřestala zplvat píseň svých vln a oči stareho muže viděly stále mlouvanou řeku jako tenkrát, když stál se sochorem na špičce štípu.

Zalová krajina okolo Zápánovic. I první borovina však dokázala prorazit Vltavu za velký zformovat do obýšl nára. Dnes už všechny řty mohutně oblékaly narážky zmizely v mhosoch balna, které rok od roku přibýval na dnach přehradních zářtí...



LIDÉ OD VLTAVY. MEDAILÓN PÁTÝ



František Liška
z Radíče,
šifářský kočí

Zde je vyprávění muže, který sice sám "neploul", ale přece znal Vltavu mezi Zda-kovem a Prahou jako mládka. Znal ji ze břehu. František Liška prožil totiž většinu života *kontřkovaním* - dopravováním prázdných nákladních loží proti proudu řeky, zpět do jejich domovských kotviš. Vzhledem k tomu, že byl majitelem koní a vlastně podnikatelem, měl by být správně jmenován jako povozník. Ale protože jeho končici nechal povozy nýřt lože, zůstáme u termínu šifářský kočí, jak se ostatně na Vltavě i říkálo.

Již otec Františka Lišky provozoval tuto osobitou živnost a od něho syn záhy po-chytil všechny potřebné znalosti. Tak se přihodilo, že už jako desetletý vedl zcela sám pár koní z domovských Knovic na Sedčanskú do Štěchovic a jako třináctletý jel opět sám na brýce do Prahy, do přístavu u Člarské louky. Na tu svou první pražskou cestu vzpomíná dodnes. Do Štěchovic to pry' nic nebylo, ale do velké neznámé Prahy se tenkrát přece jen trochu bál. Ale otec řekl rázně: "Máš psu, všude se dopotáš!"

Dopál se. A dnes říká: *Kdepak, tenkrát se s námi rodiče nemazili*. Pak František Liška přidává další vzpomínku z dětství. Jeden den byl jako obvykle ve škole v Sedč-čanech, kam jezdil z Knovic na kole. A druhý den, kdy nebylo vynčování, už krátce odpodlehe po vltavském břehu u Cholina, s oprávkami dvou párů koní v ruce. Byl par-ný červen, na břehu se povalovali vyletenci v pláskách a se zájmem pozorovali lod a namanající se koně. Najednou jeden z přihlízejících vyskočil a zvolal s překvapením: "Liško, jsi to ty?" Byl to Františkov učitel, který si nemohl srovnat v hlavě, že večera chlapec sedí v lavici jeho třídy a teď ho vidí, jak vleče loď z Prahy.

No, ja tenkrát koně docela sám nevedl, poznamenaná František Liška, sřídali jome se s otcem, a ten zrovna na šifu odpovářoval. Pan učitel se nestačil divit, když jsem mu

řekl, že večer, hned jak jsem byl doma ze školy, jsem zapřáhl brýčku, odjel do Stěchovic, kde mě už táta čekal, a my pak během noci a tohohle dne došlihli šif až sem k Chotínu.

Poznamenal jsem, že tu šlo jistě o mimořádný výkon. Odpověď zněla, že vůbec ne, že tyhle "výkony" byly zcela běžné, jak bychom dnes řekli "v normě". I když pak František Liška začal končitovat samostatně, zůstal zcela a zvyklosti svého otce, které vsakmu vyžadovaly tvrdého chlapa. Chcihli jsme se o těch zvyklostech dozvědět víc, a tak se náš pamětník poslal do podrobného vyprávění.

Štáfský vrátný poslal zprávu, který den musí být kočí s koňmi v Praze. Pro přesnější určení času byly dva termíny: "ráno", což znamenalo mezi druhou a třetí po půlnoci, anebo v poledne, tedy o dvanácté. Castější byl termín ráno a tehdy musel František Liška vyrázt z Křovic již den před tím, hned po obědě. Ujížděl s párem potřeštěných kočí (j. kůň o váze 6 - 7 metrů), který byl v první fázi cesty zapřažený do brýčky. Protože dnes už je brýčka bezmála muzejním exponátem, poznamenejme, že tu šlo o lehký, otevřený čtyřkolový vozík. Na něm se vezly také dva pytle ovsu a šest otepi semna svázaných pověšily.

Křovice leží přibližně sedm kilometrů východně od Chotína, prastarého a dříve často užívaného vltavského přivozu. Ten byl prvním cílem. Odtud se cesta stočila na sever přes vsi Celinu, Mokrosko, Proseřední Lhotu, Chotínsko, Korkyňi a Křčov. Křčovem se zkratkou nadjelo na silnici do Stěchovic a pak se zaměřilo na Prahu tak, jak se jezadí i dnes, silnici po levém břehu Vltavy. Náš vypravěč však prozrazuje, že v době jeho mládí to zdaleka nebyla silnice dnešní úrovně. Uzáká kamenná cesta pod střímnými svahy vedla tak nízko nad řekou, že při každé větší vodě se celé její úseky zaplavovaly.

Vyléčenou trasu zdělavali kočí z Křovic do Davle celých sedm hodin. Pak pokračovali nakrmit a odpočinout si. Na to v Davli padly tři hodiny, dále se vyjíždělo až o desáté. To už byla tma, kterou jen chabě rozprylovaly lucerny, které vozkové při noční jízdě zavěšovali pod vozy. Do smíchovského přístavu přijížděl náš štáfský kočí zpravidla až okolo druhé po půlnoci, tedy k termínu "ráno".

Ted bychom od Františka Lišky očekali vyprávění, jak se po tom zdělavém harcování půjde s chutí svahů nekam na kavalce, ale kdepak! Následovalo další, asi hodinové krmení kočí. Zatím šifři chystali plavido na cestu proti proudu. Napřed byla brýčka, na které náš muž přijel, naložena do přední části lodí. Pak bylo z navijáku uvolněno lano vedené přes vrchol stožaru na břeh, a tam se k jeho konci zapřáhl kočí. V posledním údobí vltavské "štáfský" to už bylo lano ocelové, jinak se po stáletí užívala lana konopná. S těmi byly však použity, protože často namáčené lano po jistém čase zpouchlo a trhlo se.

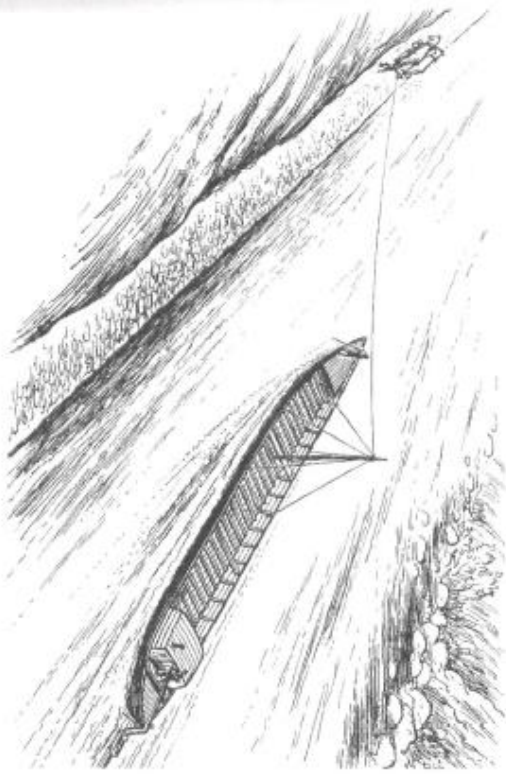
Před usvitem, v lete okolo třetí hodiny, uchopil František Liška opratě, řekl "byjě", kočí zabrali a loď se dala do pohybu. Plavec na přídi ji odrazil sochorou a směr plavby říčním korytem dával pak kormidelník. Těmto lodník odpovídal v bouři, kde se během plavby vysřídali i ostatní plavci. Pokud byli kočí dva, jeden si šel také občas odpočinout na loď, ne však k plavcům. Bylo zvykem, že bouha na zádi byla jen jejich kralovství. Otec a syn Liškové se chovali namáhavou na semo složené v jejich brýčce. Ale velmi často vedl celou cestu kočí jen jediný kočí a v tom případě musel počítat jen s minimem odpočinku. To bylo během krmení kočí či při obkřevení a krátkém noechu v plavecké hospodě. Jinak v pořádně podražencích holínkách musel spolu s kočími zdolat celou potahovou stezku až do cíle lodí.

Všecni plavidla z Prahy do Stěchovic trvalo průměrně sedm hodin, šlo se po smíchovském břehu. Před Zbraslaví byla v cestě překážka v podobě příloku Berounky. Kočí tu se svými koňmi musel Berounku přebrodit. Brod byl sice udržován, ale při zvýšeném stavu vody byla třeba opatrnost. Okolo desáté hodiny dorazili do Stěchovic, kde byla zastávka pro lidi i pro kočí. Tu se většinou protáhla až do poledne.

V teno čas se dostavil do Stěchovic další člen Liškovy rodiny, zpravidla bratr našeho vypravěče. Ten za úsvitu vyrázil z Křovic známou cestou a přivedl k loďi další pár kočí. Totž jen na úseku Praha - Stěchovice se vysřídalo s jedním párem. Následovaly dravé Svatojánské proudy a i výše na řece bylo mnoho míst, kde byly dva páry kočí nezbytnosti. Mnohdy i tyto čtyři zdama siláci měli co dělat, aby loď utáhli.

Ve Stěchovicích přecházela šiferna čili potahová stezka na protější, pravý břeh. Tam bylo nutno přepravit po loďi oba páry kočí. Kočí byli do loďe dovezení po dvou fosnových můstcích, které patřily k výstroji šifry. Někdy se stalo, že nový nezkuseny kůň se bal na můstek vstoupit. Jednou měla taková příhoda tragický konec. Bylo to v roce 1932 u staveniště přehrady ve Vranem. At to kočí s lodníky zkoušeli jak chcihli, kůň odmlil do loďi vstoupit. Nakonec ho tedy zkusili vtlačit na můstek náštilim. Vzprápněl se kůň však vyhodil zadkem a kopl vrátěného Josefa Fialu z Davle tak nešťastně, že lodník kralice nato zemřel.

Doplňkem nakladní lodí byla pramice, která plula v závěsu pár metrů za kormidlem. Tou se na protější břeh odvěkl konec tažného lana a tady se přivázali k železnému kruhu, jaké byly na takových místech zapuštěny do břehu. Po té lodníci uvolnili šifrem zakotvenou loď. Proud ji dopravil na protější břeh jednak pomocí kormidla a pak hlavě káči. Tato fosna se zasouvala z boku přide do řeky a měla vlasně funkci dalšího kormidla. Po dosažení břehu byli opět kočí vyvedeni z loďi pomocí můstku a znovu zapřázeni do tažného lana.



Muž, který do Stěchovic drnhy pár koní přivedl, již někdy na lodi zůstal. Jak už bylo jednou řečeno, znamenalo to značné ulehčení, protože si jeden kočí mohl v průběhu další cesty na šifu odpočinout. Ted ovšem následovaly Svatojanské proudy a v těch se měli všichni co činit. Hlavně tu ovšem záleželo na lodnicích, na práci koridla i na délce tažného lana. Které se podle potřeby regulovalo klikou navijáku. Za větší vody bylo lano kratší, za menší se rozvinulo do plné délky.

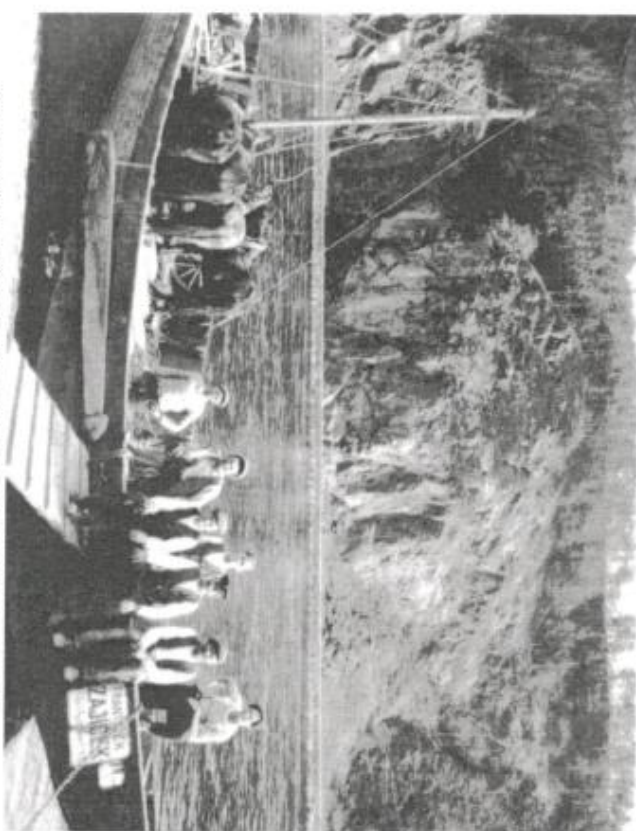
Perný den končili zpravidla v plavecké hospodě na Moráni. Ta byla na levém břehu řeky, takže následovalo opět převážení. K tomu došlo již necelý kilometr pod moránskou hospodou u samoty Povallilka. Stará moránská hospoda, při které byl pivovár, také následovalo opět převážení, kam na noc odvedli koně.

Jak plavci na pramenech, tak i lodníci spolu se šifáskými kočimi se uměli při večerním posezení v šenku dobře pobavit. Nikdo z nich však dlouho nevyzpával. Pravidelně již za rozbesku - a to bylo v létě mezi druhou a třetí hodinou - se nanovo zapřáhlo, aby lod mohla pokračovat dál. I na dalších úsecích potahová stezka několikrát změnila břeh, což znamenalo zadržení s převážením koní. Po Moráni to byl Ohov, kde se opět přešlo na pravý břeh. Ten stezka opustila po necelých devíti kilometrech v Zupanovicích, kde v plavecké hospodě také často šifáři nocovali. V úseku Zupanovice - Vydry (to je místo 1 km pod Kamýkem) vedli šifáři kočí své koně po levém břehu. U Vydry museli přeplavovat jen kvůli jedinému kilometru cesty. V Kamýku nad Vitavou pod musem se šifána opět vrátila na levý břeh.

Jestliže Kamýk byl místem největšího zastavení u hospodě u Kratů, také většinou i na noc. Totiž sotva pět kilometrů nad tímto městečkem byl nutno znova řeku překročit. Stalo se tak u Proudkových, ale zato potom setrvala potahová stezka na stejné straně, tedy pravém břehu, až na Zvíkov. U zvikovského přivozu přeplavili šifáři kočí své koně pod hrád, aby další úsek - náročné Červené proudy - zdolali z levého břehu. Další přechod řeky přišel pak nad jezem u Sanktu a nanovo u vaziště vort Pec. Což je něco přes kilometr od ústí Chřeštorického potoka a kostelíka Sv. Jana. Odtud se táhly lodě po levém břehu až k přivozu, na jehož opačné straně byla plavecká hospoda Zelena.

Když ve vřidné hospodě Zelené muži od koní i lodníci spláchni pot, čekal je jen malý kousek cesty po pravém břehu a u Rejskova opětý návrat na levou stranu řeky. Po té se šlo do Hladné a odtud po pravé pod Týn k Zevlím. Mezi tím však koně ještě jednou museli do lodi, aby zdolali Lužnici, jejíž přítok jim přehrazoval cestu. Po přechodu u Zevlů se tedy vstoupilo do Týna nad Vitavou po levém břehu. (A je moc dobře, že už jsme tu, ono to sřídání pravého a levého břehu bylo trochu unavné nejen pro šifáské kočí, ale i na těchto řádlech.)

A jaké byly cílové stanice lodí, které dopravoval František Liška? Tam "nahoru" na Týnsko přecházel jen řídce, nejčastěji vracel lodě do Žalových lomů na březích Vitavy u Technice a Korca a pak na pily v Kamýku a na Zdkovce. Také pracoval pro obchodníka Ullmanna v Kamýku, majitele velké nakladní lodi, na níž dopravoval do Prahy obilí a brambory vykoupené od rolníků z okolí. Konkurentem mu byl obchodník Fisker z Nalžovic, jehož senák měl stanoviště na Cholíně. Nakonec František Liška jmenitě majitele lomů v okolí Zvírovice, kteří dopravovali své kamenné výrobky do Prahy po lodích. Ti všichni zaměstnávali své lodníky, kteří však, když se nepulo, pracovali v lomech jako kameníci. Obdobné práce, zaměstnanci pil, byli zručními pliaři. Zakrdaكا lidé od řeky mivali těch protestů vždycky víc.



Stránek z dvoacetých let ukazující scénu z vlečení lodi proti proudu, a to z místa, kde potahová stezka přechází z jednoho břehu na druhý. Po mžárku už byli na loď dovezeni šifáři koní. Loď je připravena k odražení, jen ještě musí zadržet pannon fotografem, aby měl stěchovický šifář Zouček pomůcku. Na boku u přídě lodi si pozpímorene sázizemí zruvenou keda, fošny, která se spojí až do řeky, aby doplavovali jankci kormidla.

Pokud byl dlouhý letní den, dokázal v něm František Liška dovleci loď z Moráni na všechna vyjmenovaná místa. Jinak se nocovalo v Kamýku v již připomenuté Krátově hospodě nebo ve Zlákovcích.

Nejvýše položené šace - domovské přístavy nakladních lodí - byly již v té části Vitavy, kde byly vysoké jezy s propustmi. Tuto místa byla pro vlek lodí proti proudu nejožhavější. Konkrétně tu šlo o propustní jezů v Podskali a na Zdkovce. Zde bylo nutno znásobit sílu tahu pomocí kladky, která byla umístěna v přední části lodi. Tažné lano se jediním koncem uvázalo ke kmeni silného stromu, prostrčilo se kladkou a za jeho druhý konec se zapřela čtveřice koní. Od těch musel kočí vyžádat nejvyšší vypětí síly. Velkou výhodou bylo, táhlo-li se proti proudu několik lodí současně. Tehdy kočí zapřáhli do jednoho plavidla všechny koně. Aby se bok lodí - bort - neřekl o fošny v propusti, vkládali sem šifáři válečky, jež smyk odlehčily. A musel to být pro diváka jisté vzrušující pohled, když se senák či mohutný, někdy i padesát metrů dlouhý šif pomaloučku sunul do kopce dravé zpěněné vody, až stupň překonal.

Protážením lodě vysokou propustí byla vždy náročná operace, při níž hrozilo nebezpečí. Tady můžeme vyprávět Františka Lišky doplnit jiným svědectvím, a to šifár-

ského kočího, který žil o století dříve. Shodou okolností se také jmenoval Liška - Mareš. Liška a byl rodákem z Masečína u Stěchovic (nar. 1835), kde také sepsal obsahlou kroniku. K níž nakonec připojil i vlastní životopis. Zde používá lži, jak se v mládí živil komickovaním lidí:

Ze jízdá s konmi koí vody - tahant šířu - nemí nic zábuveřho a lehkého, líti se posoudit, neb kočí, jenž se tím zabývá, kolem desáté hodiny večer něhá a ve dvě hodiny s pálnoci již je vzhůru a při každém počasi, horku, dešti, bouři a zimě musí pod šířím nebem být, na kameni podle řeky i kolkvode spát, Mladý a žitní trpěti a mnohád nebezpečí přestati. Mne samotného poškalo ve Svatojanských proudech, že se mnou šltera hodila na skálu a hlavu mi rozlala, takže jsem si s tím několké nedelí poležel, Mnohdy kočí přišel i k zabiti nebo ušperit. Při jízdě do Budeřovic, táhující lodě do výsokých jezd, takže se do lodě zapřáhne devět koní a ry tak táhnoucí musí, až v nich kosti chrastí. Kocóně při nich v levé ruce drží opatí, v pravé bít a v ástech otevřený náž, a kdyby jen jeden káň povolí, neb šíř se víc seprít, není jiné pomoci, než lana, které je až čtyři palce v tloušti, že samého konopí dlaní, hned za konmi uřiznouti, jinak jsou všechny koně ztraceni...

Áno, bylo to tak, stivzuje vyprávění svého dávného předchůdce František Liška. Pak lži, jak i on na řece nescetnekrát promokl na kůži, jak se mu ve vedrech lepla zpoceaná košile na tělo, jak šifarské kočí zlobily studené podzimní větry, které dokázaly i pekně zbrzdít lod. Stále se mu vybavuje ohraz namáhajících se koní a stále v duchu slyší, jak ostře okovaná kopyta zvoní o kamenný navigace a víří, jak syč železa s ka-

Antonín Levý, komickování; xilografie (zvětšeno)



menem rodi chomáče jisker. Kolikrát svou řeku prošel, už ani neví, ale na jednu cestu nezapomene. Bylo to v roce 1935, kdy táhl lod ze Stěchovic do Kamýka, a to zcela sám. Tam v Kamýku pry na ten senák velice pospěchal a František Liška chcel vyhovět. Úšel tedy s konmi, se všemi svizelami jejich převážení z jednoho břehu na druhý, celý tento 52 kilometrů dlouhý úsek během jediného dne - od noci k noci.

A koničci museli jí ještě dalších třinácti kilometrů do Křovic, já už se vezl na byčce, dodává náš Vítava.

Par let nato se František Liška stal Vítavem a místem svého bydliště - přesídil totiž do Zupanovic. Ale to už se nad "šifarou" sklánel definitivní soumrak. Jako v minulém století lodní dopravu výrazně omezily železnice, teď to způsoboval rozvoj nákladní automobilové dopravy. Náklad neseny řekám proudem byl v podstatě levnou záležitostí, ale tento způsob dopravy přestával už být pro potřeby doby pružný. Tak na sklonku druhé světové války ustala doprava nákladními loděmi po sířední Vítavě nadobro.

Ale po osvobození přece ještě jednou zapřáhl František Liška koně do tažního lana šířu. Když se v roce 1954 naplnila Šlapská přehrada, přivlekl parník do Kamýka nákladní lod, jinou než byly klasické šířu sávené v Týně či ve Stěchovicích. Tahle už byla zcela z ocele. Lod měla sloužit geologickému průzkumu vltavského dna pro přípravované vodní dílo Orlik, a tedy bylo třeba dopravit jí proti proudu do Zláčovic. A to byl už opravdu poslední šíř, do kterého náš znalec vltavských břehů zapřáhl své koně.

František Liška vzpomíná na život prožitý u řeky rád, ale bez sentimentality: *Vře, on tenkrát ten sedlácký učitel, co mě jako kláka viděl tahat na Cholině, mě chcel davat spolutáknut za příklad. Jo, Liška - povídal - ten vám může vyprávět o krásách naší Vltavy. Ale já mu na to řekl - pane učitel, když já na ry řece na nějakou krašiu nemám ani čas.*

V tom smyslu vyznává i filozofický závěr posledního šifarského kočího na Vltavě: *Dělalo se to tenkrát, jak se to muselo dít. Dnes je zas všechno jinak - taky dobře.*

Když nám František Liška dovyprávěl příběh "svě řeky", bylo mu třásedmdesát let. V zálnem připutě však nevyhýžel a nejednál jako člověk, který už má všechno za sebou. Za chvíli jsme ho viděli, jak spokojeně a čile rozmašl pivo v radličském hostinci, kde nakonec zakotvil.



Anna Květová,
šenkýřka z plavecké hospody
Zavadilka

Na samém konci zlatonosného Lišnického potoka, který přitéká do Vltavy z Příbramska, stály dvě usedlosti. Na pravém břehu potoka to byl mlýn a naproti němu plavecká hospoda. Ta se jmenovala Zavadilka a byla hospodou skutečně prastarou.

Slyšela jsem, vypráví poslední šenkýřka ze Zavadilky, že na přáčeklině šlité stavění bývali napsi na prkne psaní starobylým písmem. Říkalo se v něm, že takhle hospoda tu stojí od roku 1650. Šesti prkno přišlo prýc při jedné z oprav domu.

Zavadilkou se stále nazývá první stavění na levém břehu Vltavy pod Orlickou přehradou, ale v podobě, v jaké by nikdo pamatnou hospodu nehledal. Když se dokončovala komunikace vedoucí od přehrady do dnešních nových Solenic, výrazně se zvyšoval terén levého břehu řeky. Zavadilka sice nové cestě nevadila, ale po jejím dokončení by se ocela nepřekně utopená v dílku. Projektanti tedy navrhli hospodu zlikvidovat a majitelé postavit jako jiným podobně postiženým novým doměk. Ovšem už stranou od Vltavy. Hospodský František Květ se s odchodem od mlíčovare řeky nemohl smířit a prosil, aby ho na jeho místě ponechali. Vyhověli mu a zvolili kompromis: starou stavbu - měla kolem metru tlusté kamenné zdi - rozbořili na úrovní dolní části oken. Zde, ve výšce nového terénu položili izolaci a nad ní postavili dům nový.

Prohlížíme si starou fotografii Zavadilky. Chalupa má střechu krytou došky a z menší části šindelem, před stěnou obrácenou k řece je zvýšené zápraží. Dvěte zleva vedou do šenkovny, která je na straně domu obrácené k Lišnickému potoku. Uprostřed stavění je obydlí hospodského a za ním chlév. Malé hospodářství bývalo běžnou součástí každé povltavské hospody. V pozadí snímku, na druhém břehu Lišnického potoka, je skupinka dalších stavění.

To byl náš soused Vopíčka, říká šenkýřka Anna Květová, takle byl jeho mlýn vedle v té nízké chalupě měl byt a do tohohle domečku ve strání se utíkávali schovávat, když přišla velká voda. Ta mu sednici močkůdi vytopila.

Ovšem - velká voda, pátý stupeň vody v plavecké terminologii, čas, kdy se řeka

sívá nepřetelem. V solenické obecní Kronice založené u dlouhá léta pečlivě vedené Vincencem Bořinským, čteme mezi jiným i o nezvykle prudké povodni, která přišla po prázni mračen dne 24. srpna 1925. Sebrala všechno dřevěno připravené na vazitě pod Zavadilkou a hladina řeky dosáhla až k samému prahu hospody.

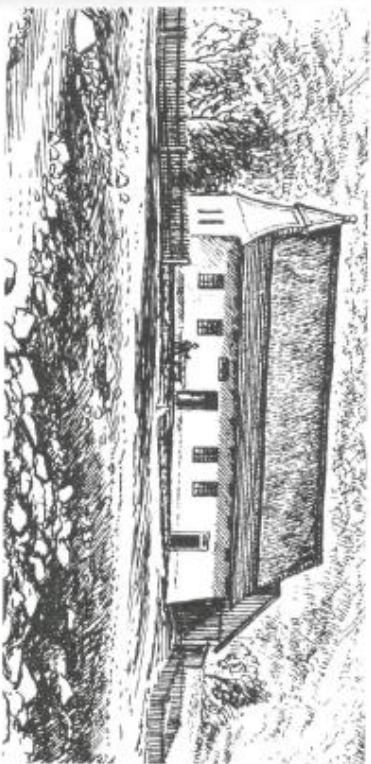
Copak jen k prádku, usměje se stará paní hospodská, občas jsme ji měli i uvítnit chalupy. Jednou, když jsme takhle plavali, přišli chlapi z lesa, a povodeň nepovodeň, měli žezla. Tenkrát jsme ještě před tou vodou vyvalili ze sklepa soudek ležku, a ten si chlapi vytrhli na pládu a pili tam.

Tedy opět jedno stvrzení, že Vltavané byli s obtasnou velkou vodou docela smířeni. I s tím, že jim někdy něco vzala. Měli k tomu i jedno úsloví: řeka vezme, ale zase dá. Někomu dřevěno uplavalo a k jinému zas připlulo.

Jednou před první světovou válkou, vzpomíná Anna Květová, neměla velká voda konce. Plavci, co tu u nás zarazili na noc, tedy nakonec uvíznli na celých šesti neděl. Byli to šikovni Sumaváci, a tak tu celý ten čas vyráběli žebřiny k vozům a podobné věci ze dřeva pro Solenici, Lišnici i Větrov. Víte, tyhle tři vsi patříly k sobě, obecní úřed a škola dvouřídka byly ve Větrově. Ale chalupy na druhém břehu už patřily k Předtínmu Chlumu a děti chodily do školy do Orlických Zlčkovíc, tedy také na té straně. To kvůli řece. Ono když by se to setčerto, byly to pěkných pár dní do roka, kdy se přes Vltavu nikdo nedostal. Když šla po zímě dřevnice, nakupily se někdy u nás ledy do takové výšky, že jsme druhý břeh ani nevidli. No, a jak dřevnice odešla, už zase bylo veselo.

S volnějším proudem a jarním sluníčkem opět teka ožila pramenáky a šňafci. Ožila také plavecká hospoda Zavadilka. Zase se objevili známí vrátní se svými purtami - Anna Květová tu zvlášť vzpomíná na plavecký rod Dědičů z Purkarcce a Hladné - zase šenkovnu zaplnil srdečný hovor, smích a zpěv. A když pak večer pokročili, rozložili hospodští Květovi na podlahu šenkovny otep žitné slámy, přinesli pár příkrývek a plavci ulehli ke krátkému spánku. Už za prvního rozbořsku svůj pramen zase pokládli.

Hospice Zavadilka v původní podobě, s barokním štítem a doškovou a šindelemou krytinou



Byli to hodní lidé, říká Anna Květová, ale ta jejich práce byla těžká. Jak ti mívají zrovnané ruce! Taký se jim na řece ledacos přikodilo. Tady u nás se jednou stalo, že když zarželi pramen a spustili šnek, vyleržela ta kida prudce zpátky a tomu chlapci, co u ní byl, vyrazila všechny přední zuby. Chudák, ani se pak nemohl najíst. Chlapi zasedli k burňám a piva, a on nic, jen si smutně držel tu rozbitou pusku.

Hovor se stočil na zásobování hospody. Pivo sem dováželi pivovarská z Vysokého Chlumce na zvlášť důkladných vozech, aby vydržely kodrcání na tehdejších špatných kamenných cestách. Všechno ostamí, co bylo k živnosti třeba, přinašeli většinou hospodiri na zádech. Nebyl zvykem nijak bohatý sortiment - kuřivo, uzeniny, syrečky a kořálka. Vždy jednou za pár dní - v léte častěji, v zimě jen občas - se šenkýřka vypravila na Brodce. To je místo na silnici u Dolních Hbit, kam se od Zavadilky šlapalo více než hodinu. Tady vyčkala na nakládati auto autodopravce Maška ze Zduchovic, který konal každodenní jízdy do Přibrami. V přibramské abaldě - tak se říkalo velkoobchodu s tabákem - nakoupila kuřivo, a řezníka takzvané suché burty, co dlouho vydržely, případně ještě další věci. Vše složila do pytle s popruhy, autodopravce jí s nakladem svezl zase na Brodce, kde si Anna Květová nahodila pytel na záda a šlapala pěšinou domů k řece. Přinesené zboží sloužilo především plavcům. Soleničti chodili na Zavadilku jen na pivo, aby se někdo z misinich šel do hospody najíst, nebylo zvykem. Všichni měli svá drobná hospodářství a v potravínách byli takřka soběstační. Do obchodu, který byl nahoře na kopci ve Větrově, se chodilo většinou jen pro cukr, sůl a koření. V chalupách u teky se žilo velmi, velmi skromně.

Rozumí se, že rozvoj vodní turistiky během první republiky prospěl i všem plaveckým hospodám. Nejrušnější epochu prožila však Zavadilka až na samém konci její hospodské éry, kdy vltavské údolí u Solenic ožilo stavbařským ruchem rodící se přehrady. Když se ovšem práce rozjela na plně obrátky, kdepak by její malíčká senkova mohla stačit. Na saveništi vznikly tři velké závodní kuchyně s kamýnami a několik set let trvajících existence plavecké hospody Zavadilky se v roce 1954 definitivně uzavřela.

Ona uplynula stáletí zlejšňoval na Zavadilce mohutný dubový stůl, o němž se tradovalo, že je starý jako hospoda sama. Však se také dostal i do několika knížek o Vltavě. Zdeřnaly věkem, s hrnanými leskle ohlazenými nesešnými doteky lokti a s jednou zvláštností. Při okraji stolní desky, která byla na pět tlustá, byla s vyhloubenou misa velikosti bochníku chleba s prodlabaným otvorem na dně. Pod dírou byla umístěna dřevěná schránka. Když se na Zavadilce konala tancovačka, vřazovali mládenci, co svým děvcárdám dali zahrát sólo, do prohlubně ve stole muzikantům mlíse.

Samozřejmě, že mě zajímalo, kam se historický stůl poděl. Získalo její některé okoli vlastnívédné muzeum, nebo je snad v národopisné sbírce Národního muzea? Vyzvídám na paní Květové a předem už se těším, jak se za památkou ohmatanou generacemi plavců vypravím a nakreslím si ji.

Ale odpověď je studenou sprechou: *Víte, ten stůl vyřadil na manželovi jeden zubat z Pradky, co tu na stavbě přehrady ordinoval. Ale že by si ho zrovna věžil, to ne. Byl to kuit a tak si z něj udělal ponk.*

Tedy sbohem, plavecká hospodo, sbohem Zavadilko!

Příloha č. 16 – Přihláška na akci

Projektový den Svatojánské proudy

Datum: čtvrtek 22. 6. 2023

Sraz: ve škole

Návrat: cca 15:00 hod., autobusové nádraží Štěchovice

Cena: Žáci budou platit pouze jízdné z Hradištka do Třebenic.

S sebou: batůžek, svačina na celý den, pití, pláštěnka, kapesné dle uvážení rodičů, sportovní obuv a oblečení

Bližší informace: Linkovým autobusem pojedeme do Štěchovic, kde si prohlédneme klubovnu Vltavanu. Poté pojedeme linkovým autobusem do Třebenic, odkud půjdeme pěšky Povltavskou stezkou do Štěchovic, kde bude projektový den ukončen.

Kontaktní telefon – ŠD: 739 21 25 26

Závazná přihláška – Projektový den Svatojánské proudy

Přihlašuji své dítě (jméno) třída VIII. B

na výše uvedený projektový den. Byl/a jsem seznámen/a s podmínkami výletu.

Své dítě si (nehodící se škrtněte):

VYZVEDNU U AUTOBUSOVÉ ZASTÁVKY ŠTĚCHOVICE cca v 15:00 hod.

BUDE ODCHÁZET SAMO, po odchodu od autobusu za něj přebírám plnou zodpovědnost

V Hradištku dne: podpis rodiče:

Přihlášku odevzdejte do 19. 6. 2023 třídní učitelce.

Příloha č. 17 – Text o Vltavanu k doplnění

Spolek Vltavan vznikl v roce v Praze v

Spolek Vltavan Štěchovice

Byl založen roku v hospodě jako spolek plavců, rybářů, pobřežných a lodníků. Členové se hlásili zejména z, Rajchardova a

Hlavním účelem spolku bylo z příspěvků členů a výtěžku akcí, které spolek pořádal, podporovat, poskytovat příspěvek na pohřeb zesnulého člena,.....pozůstalým po členech.

Kromě toho pořádal spolek a, dále se věnoval vzdělávání, a to formou.....

Pro slavnostní příležitosti měli členové Tvořila jej.....

Je používán dodnes a to i ve variantě.....

Od roku má Vltavan Štěchovice vlastní klubovnu, která byla při povodních v rocezaplavena a díky zapojení členů ještě týž rok opravena.

Při stoletém výročí založení spolku v roce byla slavnostně znovuvysvěcena socha a pokřtěn nový prapor.

I když Vltavan ztratil svůj původní význam, jeho tradice se udržela dodnes.

Příloha č. 18 – Text o Vltavanu

Zdroj textu: OLT, Stanislav. *800 let obce Štěchovice*. Štěchovice: Obecní úřad ve Štěchovicích, 2005. ISBN 80-254-9590-6, str. 52-54

VLTAVAN ŠTĚCHOVICE

V roce 1871 vznikl v Praze v Podskalí z činnosti lidí zaměstnaných v náplavkách, vozových přístavech, skladech dřeva, na lodích svépomocný podpůrný spolek Vltavan. Cílem spolku bylo z příspěvků členů a výtěžku obcí, které spolek požádal, podporovat nemocné, poskytovat příspěvek na pohřeb zesnulého člena, přispívat vdovám a sirotkům. Přestože dnes ztratil Vltavan svůj původní význam, tradice spolku se udržela.

Lidé, kteří žili kolem Vltavy ve Štěchovicích a jejichž život byl s touto řekou úzce spjat, založili v roce 1898 rovněž tento spolek plavců, rybářů, pobřežních a lodníků. Kromě občanů ze Štěchovic se do činnosti spolku zapojili také zájemci z Brunšova, Rajchardova a zejména Hradištká. Kromě podpůrné činnosti si členové kladli za cíl také vzdělávání formou přednášek, naučných výletů a vycházek. Ke spolkové činnosti rovněž patřily zábavy a plesy.

Členem Vltavanu se mohl stát každý stoupenec Vltavy ve věku od 20 - 60 let, kromě těch, kteří by nepřiměřeně mohli zatížit spolkovou pokladnu častou žádostí o podporu. Mezi stoupence Vltavy se počítali obyvatelé nejen ze Štěchovic, ale



105. výročí Vltavana - 2003

52

z celých Čech, museli však přijmout povinnosti členů Vltavanu, přihlásit se u pokladníka spolku a zaplatit 1 zlatý zápisného. V čele Vltavanu stál protektor.

Členové spolku si pořídili stejnokroj, který si oblékali při slavnostních příležitostech, na plesech a výročních schůzích. Stejnokroj tvořila bílá čepice, červeno-bílá košile, bílé kalhoty nebo sukně a tmavě-modré sako s kotvou.

Dalším znakem Vltavanů byla pečeť "Náčinní plavecké" a okolo něho název "Spolek Vltavan pro Štěchovice na Vltavě a okolí". Ta se však nedochovala. Spolek měl dále právo užívat svůj praporek a svoji hudbu.

Prvním předsedou byl zvolen František David, členem výboru byl Josef David a jednatelem Stanislav Hřebík. K zakládajícím členům patřil i Josef Venca, Vilém Veselý, Josef Jelínek, Antonín Dolejší a pan Voítl.

Nyní již k nedávné historii. V roce 1998 oslavil spolek Vltavan 100 let svého trvání. K tomuto jubileu si Vltavané splnili dávný sen, postavili si vlastní klubovnu. V tomto roce



105. výročí Vltavana - 2003

53

byla zhotovena a vysvěcena kopie historického praporu a při oslavách 100 letého trvání spolku byla v sobotu 23. května otočena a vysvěcena socha sv. Jana Nepumuckého v Třebenicích.

V roce 2000 vltavanské spolky v Davli, Praze, Purkarcí a Štěchovicích založily Vltavan Čechy a pod tímto názvem byl spolek přijat do Mezinárodní vorařské unie, jejíž členy jsou země západní Evropy a z východní Evropy dále Litva, Rumunsko a Slovinsko. Členy této unie hostil v roce 2001 také Vltavan Štěchovice v Čechách.

V srpnu 2002 postihla Štěchovice katastrofická povodeň nebyvalých rozměrů. Voda v klubovně vystoupila až na půdu, ztrátou pamětihodností spolek utrpěl nenahraditelné škody... S pomocí hasičů, neznámých dobrovolníků i členů bratrských spolků se klubovna podařilo uvést do takového stavu, že zde již probíhaly oslavy Silvestra roku 2002.

V roce 2002 odstoupil ze zdravotních důvodů z funkce předsedy bratr Jan Špilka a dvanáctým předsedou v historii spolku byl zvolen bratr Petr Zikán. Spolek v současné době má 235 členů, pořádají se pravidelné akce a výbor spolku se schází každý měsíc.

Štěchovický Vltavan má letos 107 let svého trvání. Předcházející řádky měly všem občanům Štěchovic a okolí, zejména pak mladé generaci, připomenout existenci tohoto spolku, vyzdvihnout jeho činnost, jeho cíl, úkoly a jeho tradici, ukázat všem význam Vltavy nejen jako krásné řeky, ale také řeky, která po staletí dávala lidem obživu a bez níž by se lidem v tomto kraji žilo jen velmi těžko. Neměli bychom nikdy zapomenout na všechny, jejichž jména jsou už dnes legendou, na ty, kteří s řekou spojili celé své životy. Ať už jsou to přivozníci Tošnar a Chroust, kormidelníci Branný a Samek nebo bagrmistr pan Červenka. Ti všichni, ale i mnoho jiných, zde neuvedených, tvořili historii řeky, historii plaveb šifů a parníků, historii Vltavanu.

Příloha č. 19 – Ferdinandův sloup a socha sv. Jana Nepomuckého – texty

Zdroj textu: ŠMERÁK, Václav. *Toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2893-6, str. 8–11

V povltaevském regionu se zřejmě nejde říkat, kdo by nevěděl, co byly a kde se nacházely takzvané Svatojanské proudy. Přestože zranily již roku 1924, poté co byla napuštěna přehradba Štěchovice a kdy jejich nesporný symbol a dominantu, skalsko Sedlo o nekdější přehradě Horní slap, pobíhly vody přehradny Slapy v roce 1954, stále je jejich existence mistriinu obyvrativstvu dobe známá. Svatojanské proudy dodnes budí nostalgické vzpomínky pamětníků i zájem mladších generací. Přestože minulé je o proudtech všeobecně známo, pokusím se zde přiblížit otudý dvou skulptur, které ke Svatojanským proudům neodmyslitelně patří. Řeč bude o památku zvaném Ferdinandův sloup a o soce sv. Jana Nepomuckého, po které dosazly proudy také své poslední jantna. Pro mnohé to bude asi překvapivé, ale osudy těchto dvou objektů rozhodně neskončily jejich přemístěním ze zátopové oblasti přehradny Slapy na současně místo.

Ferdinandův sloup

Památník nazývaný Ferdinandův sloup (někdy také zvaný „solny“ či „spilavňovaci“) je bezpochyby nejznámějším symbolem nekdější oblíbené turistické atrakce střední Vltavy, tzv. Svatojanských proudů, a je zachycen na dřívě většině vyobrazení či fotografií z této lokality. Stál na levém břehu Vltavy na skalisku Sedlo, na počátku proudů a nad přehradou zvanou Horní Slap. Nejedná se o žádný maršanský sloup ani o boží muka. Jak je v některých pramenech mylně uváděno, jde skutečně o památník, který upomíná na rozsáhlé spilavňovaci práce prováděné v tomto nebezpečném úseku Vltavy na konci 1. poloviny 17. století.

Tyto práce inicioval a osobně vedl strahovský opat Kryšpín Fúk (1658–1694), který v roce 1698 zakoupil panství Hradisko, na jehož katastru se nacházel i nebezpečný úsek Vltavy zvaný Štěchovické proudy. Fúk nabídl císaři Ferdinandu III. své slábný úpřáci se splavňující majetkům přilehlých panství, aby nekladl při této práci překážky a vše možné vycházel Fúkově vstříc. Císař nabídku přijal a roku 1698 žádný přímnt udělil.

Spilavňovací práce měly být prováděny na celém toku střední Vltavy od Prahy až do Týna nad Vltavou. Ještě před uštělním panství však Kryšpín Fúk na podzim 1698 osobně tento úsek Vltavy neoklikrát propnul na loď a dle vlastního návrhu nechal nakreslit malbě Davida Altmanna mapu řeky – tak vzniklo tzv. Altmannovo panorama. Jedná se o plán toku Vltavy zachycený na pásu papíru od Karlova mostu až k počátku proudů. Toto panorama bylo naleštěné odesláno císaři Ferdinandu III. do Řezna.

Samotné práce na úpravě toku pak proběhaly v letech 1694–1694. O zámeči postavil památník sloup, upomínající na tyto práce, se v korespondenci zmiňoval Kryšpín Fúk už na jaře roku 1694. Jde tehdy vyzval známého pražského kameníka Campiona, aby památník navrhl a zhotovil.

Celý památník se skládá ze čtyřhranného podstavce, na kterém stojí samotný sloup. Vrchol je ozásem otodobnou hlavicí ve tvaru rozsochyaných skal (někdy uváděno též vířavských vířů). Z hlavičky vystupuje železný bodce. Na něm byla umístěna železná, dvouhlávká rakouská orlice s korunnou. Ta byla však po převratu v roce 1918 sejmuta a údajně vložena do Vltavy. Na podstavci jsou vytesány dva latinské nápisy, jejichž překladu zneli takto:

- Bohu Nejvyššimu a Neuvěštnu. Na paměť nejmocnějšího císaře Ferdinanda III., sje-hož ochranou a nakladem učiněna jest Vltava splavnou. Dokončeno roku 1694.
- Působením br. Kryšpína z Hradiska, opata strahovského, žiřivského, mlávešského a v-sitátora řádu.

Za zhotovení sloupu bylo pak Campionovi vyplaceno 86 zlatých. Záležou orlice zhotovil pražský zámečník Hanuš Kugler za 18 zlatých. Samotný sloup byl naložen

na loď u pražských Sovových mlýnů dne 22. srpna 1694 a majetným dělníky přepraven do Proudů. Do konce srpna byl pak postaven na skále Sedlo u tzv. Horního slapu.

Na Sedle připomínal památník tyto bezpochyby složité práce na splavňování toku Vltavy až do vystavby vodního díla Slapy. Jelikož se skalsko Sedlo ocitlo v zátopové zálosti přehradny, bylo rozhodnuto o přemístění Ferdinandova sloupu. Sloup byl se slábný sejmout zřejmě někdy na počátku 50. let 20. století. Po vystavbě vodního díla byl opětovně umístěn na nové místo pod přehradu. Postaven byl na skalsko připomínající původní Sedlo, které vzniklo při stavbě vodního díla vyhlášením proutru pro záměti vedoucí z Trebenic k elektrárně. Na tomto místě je možno sloup najít dodnes. Ferdinandův sloup byl roku 1958 vyhlášen památkou.

Socha sv. Jana Nepomuckého

Zřejmě nejznámější sochou sv. Jana Nepomuckého, stojící ve volné krajině na břehu Vltavy, je ta, která se nacházela na počátku nekdějších Svatojanských proudů.

O původu, autorovi a okolnostech umístění této sochy dnes bohužel žádné poznatosti neexistují. Většinou data týkající se vzniku sochy, která jsou v novodobé literatuře uváděna, pocházejí z pramenů, které nanejvýš přímo na podstavci a soce samotné.

Jak dokazuje nápis na přední straně podstavce, socha zde byla umístěna v roce 1722 zřejmě jako reakce na bláhové chování Jana z Nepomuku (bláhováním byl poprvé zhozenem XIII. 31. května 1722). Umístění sochy právě na počátku tohoto pro plavezníky nebezpečného úseku Vltavy bylo logické a více než symbolické. Pro petleje, do té doby zvané „Štěchovické proudy“ anebo jen „Proud“, se v novovělosti se sochou postupně vztli název „Svatojanské proudy“.

Socha se nacházela na levém břehu Vltavy, asi 30 m západně od skály Sedlo. Toto skalsko zasahovalo hluboko do koryta Vltavy a tvořilo tzv. Hrdlo, v kterém řeka vytvářela peřej nazývanou Horní slap. Šlo o zřejmě nejnebezpečnější místo na Vltavě a právě Horním slapem začínaly proudy samotné.

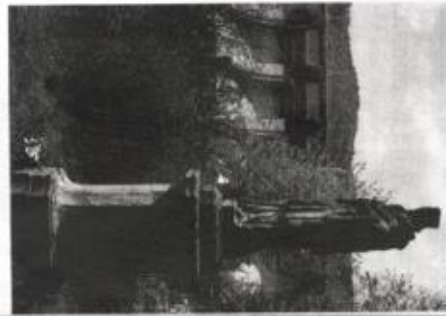
Z důvodu celkové špatného stavu bylo v roce 1860 přistoupeno k opravě sochy. Přesto musela být již roku 1908 nahrazena sochou novou, kterou daroval strahovský opat a rodák z neblánského Newklova Metod Závoral (1860–1942). Ten ji také přijel osobně vyvěst. Slavnost se konala 4. října 1908 na velké účasti lidí z okolí. Nejedná se o kopii původní sochy, třebaže jsou si obě sochy velmi podobné. Autorem této nové sochy z roku 1908 je sochař Čestmír Vosaník (1860–1944). Původní socha byla bohužel zničena a trádje se, že její zbytky byly zakopány někde v blízkém okolí, na břehu Vltavy.

Na tomto místě zůstala socha stát až do vystavby vodního díla Slapy. V souvislosti s splavňovacími vodními díla a vzhledem ke skutečnosti, že lokalita měla být teoly po dobudování díla zatopena, byla socha přemístěna. Nové místo pro ni bylo vybráno pod přehradou u silnice vedoucí z Trebenic k elektrárně. Blíží podrobnosti ani datum přemístění sochy nejsou známy, došlo k němu však někdy na počátku 50. let zřejmě společně s pracemi na přemístění Ferdinandova sloupu. Na novém místě nemohla být socha postavena hned, ale byla zde umístěna zřejmě až v souvislosti s dokončováním pracemi v okolí přehrady. Podle svědectví jednoho z pracovníků budujících přehradu byla pro socha během stavby uskladněna v dřevěné bedně v jednom ze skladištních nártů apřič se v proutru dřevních Nových Trebenic. Jak již bylo řečeno, po dobudování vodního díla byla socha nově instalována pod přehradní hráz, k silnici vedoucí k elektrárně a nedávale schůzi vedoucích od přistaviště vyteních lodí do Trebenic. Stejně jako Ferdinandův sloup, tak i socha sv. Jana Nepomuckého byla roku 1998 vyhlášená samostatnou kulturní památkou.

Oproti původnímu stavu (před přemístěním) však byla socha i s podstavcem po přemístění otočena o 180°, tedy čelem k silnici a zády k řece. Původně stála socha u Vitavy vždy čelem k řece, na řeku tak dohlížela a pomyslně ji chránila... Těprve v roce 1998 byla z iniciativy místních charitářů a při příležitosti odliav 100 let trvání spolku Vitavou pro Sčechovice a okolí opět otočena správně čelem k Vitavě (salo se tak 23. 5. 1998), tak jak původně stávala. Jelikož však byla obnovená pouze postava svěřce (podstavec již otočen nebyl), letopisec 1772 se dnes nachází na zadní straně pomníku, zatímco původně tomu bylo naopak.



Ferdinandův sloup i sochu sv. Jana Nepomuckého je možné od roku 1964 najít na novém místě pod Slapem přehradou



Sloup i socha pod vodou...

Ač byly sloup i socha před zatopením přemístěny, i v současnosti je lze najít na jejich původních místech, kde na počátku Svatojanských prouů, původně stály. Může se to zdát zvláštní, vždyť lokalita je dnes skryta hluboko pod hladinou jezera – byly obě skulptury přemístěny pod přehradu? Věste ale, že na Slapy nejezdí tady jen rekreační, charitář a rybaři... V posledních letech jsou to i potápěči, kteří objevují pod hladinou Vitavy mlata dnes již téměř zapomenutá a běžným návštěvníkům navždy skrytá. Obzvláště v posledních 10–15 letech se zvedl zájem o historii obecně, a tudíž i o historii regionu kolem Vitavy. Postupně se začaly objevovat zapomenuté pohlednice a foto-grafie původního úbočí Vitavy i se starými a jinými zajímavostmi, které se zde nacházejí. Je vlastně logické, že tento zájem se nevyhnul ani potápěčům, vždyť právě oni mají možnost se na tato skrytá mlata podívat, opět navštívit zaniklé samoty, hostince, mlýny a dokonce i ony Svatojanské proudy. Pevně samotáře na dně jezera samozřejmě již nejsou, ale omen počátek proudu, dlouhá léta vyznačený v krajinně skaliskem Sedlo se dodnes na dně slajpěkého jezera nachází.

Jednou z potápěčských skupin, které na Slapy pravidelně zajíždí, je parta nadšenců tkajících si Willyream. Právě potápěčům z Willyreamu se za pomoci regionálních badatelů podařilo v lednu 2007 skalisko Sedlo na dně jezera znovu objevit

a zaměřit. Laskoví se to může zdát snádně, ale určo domně si, že od roku 1964, kdy byla lokalita zatopena, se mnohé změnilo, a kde přesně by se mělo Sedlo hledat, nřido nevědí. Přibližná poloha byla jasná, ale na dně jezera je i za slunečného dne tma jako jen pár metrů od objektu a prosvětlo nevidí... Sedlo bylo ale nakonec objeveno a mlata, kde na něm spočíval Ferdinandův sloup, bylo poříd velice dobře patrné. No a nebyl by to potápěč z Willyreamu, aby je nenašel, že když už mají tu šanci, tak by to zkusilo i ten sloup, aby se k němu mohli potápět. Myslenka vcelku silná, ovšem pro partu nadšenců rozhodně realizovatelná.

Slovo dalo slovo a během zimy 2007/08 byla na zahrade jedného z potápěčů (Lilitho Urbanec) vyrobená kopie Ferdinandova sloupu. Největší se o přesnou kopii, sloup je o polovinu zmenšen, je vyroben z betonu a jeho vzhled odpovídá podrobnějším, za-jedni vznikl. Přesto základní parametry i vzhled původního sloupu dodržuje. Po do-hodě s podnikem Povodí Vitavy a plavební správou byl pak sloup za zájmu široké veřejnosti na dně jezera spuštěn a postaven na původní mlata na skalisku Sedlo. Stalo se tak 10. 5. 2008. Protože je sloup o polovinu menší a potápěči ze skupiny Willyream jej považují za své dítě, pokřtili ho před spuštěním do jezera jménem Ferda.

Již při spuštění sloupu padla na mlata spíše jen v legraci myšlenka, že přístře je na dně socha sv. Jana. Myšlenka však převáživně nezapadla... Vyrobit však sochu již není tak jednoduché, buvšně-li se tedy o soše, která by dostojně odkazovala na hřstori těchto míst. Dlouho se nedářilo najít sochaře, který by se pro myšlenku našel, jak na to. V létě 2011 se však podařilo kontaktovat akademického sochaře Petra Váňu, kterého myšlenka oslovila a uvolnil se sochu zhotovit. Nakonec bylo domluveno, že se nebudou jednat o kopii původně zle stojící sochy, ale o naprosto odlišnou sochu sv. Jana Nepomuckého, určenou přímo pro toto mlata. Vznikla tak zcela nová, plískovcová socha zachycující Jana v okamžiku, kdy již utnulý klesá ke dnu. Socha byla vysekána v průběhu jara 2012. Dne 9. 5. 2012 bylo v aquaparku v Čestlicích nacrčeno její potápění. Veřejnosti byla socha poprvé předvedena a slavnostně vysvěcena 15. 5. 2012 na pražských slavnostech Navala u Karlova mostu. Poté byla převezena na Slapy a za velkého zájmu veřejnosti a za účasti všech, kteří se na akci podíleli, byla dne 19. 5. 2012 slavnostně spuštěna na dně jezera. Na své mlata na dně jezera socha dovedla přesně ve 12:37.

Povítaví tak získalo další zajímavost, která je sice přístupná pouze potápěčům, snou realizaci však přitahuje k regionu pozornost široké veřejnosti a nřevědní formou odkazuje na zajímavou historii. Povítaví a nejen jeho...

Použitá literatura:

- Čka, I.: Zrnědu Vitavo, Baroko & Fox 1997.
- Rechardtová, H. a B.: Svatojanské proudy, vlastním nákladem, rok vydání neuveden.
- Straka, C.: Svatojanské proudy a zjevení horní Vitavy, Nakladatelství České Akademie věd a umění 1924.
- Pavelčík, V.: Sv. Jan Nepomucký, sochy při Vitavě, pro PVL s. p. vydal Vojtěch Pavlíček 2012.
- Nováček, D.: Vitava – pro dnešní stře, vydal Ing. Jiř Novák 2009.
- Váňa, P. a Willyream: Socha pod vodou, vydavatel neuveden 2012.
- webové stránky potápěčské skupiny Willyream – www.willyream.cz
- webové stránky akce Socha pod vodou – www.sochapodvodou.cz
- webové stránky STARÁ VITAVA – www.stara-vitava.cz

Legenda, život a kult Jana z Nepomuku

Legenda o sv. Janu Nepomuckém je všeobecně známá a vychází ze svatojánské legendy sepsané roku 1680 jezuitou Bohuslavem Balbinem. Vypráví se, že...

...již při Janově narození se objevila kolem jeho rodného domu v Nepomuku nadpozemská záře. Jan získal vzdělání v klášteře na Zelené Hoře (u Nepomuku) a v Žatci. Posléze se prý stal kazatelem v Týně, přičemž vynikal mimořádnou výřečností. Nakonec byl jmenován kanovníkem v chrámu sv. Víta v Praze. Těšil se přízni krále Václava IV. a byl zpodobněn samotné královnou Zofie. Žárlivý král ovšem požadoval po Janovi vyznění obsahu královniny zpovědi, Jan odmítl a krále si tak nadobro nepřátelil. Byl uvřezán do vězení, kde byl za přítomnosti samotného panovníka mučen. Nakonec byl svážen a na králov rozkaz svržen z kamenného mostu do Vltavy, kde utonul. Jeho tělo bylo z Vltavy vyloveno o několik dní později a nad vodní hladinou se v místech, kde bezvládné tělo leželo, objevilo pět zářících hvězd...

Od skutečných osudů Jana z Nepomuku se však legenda v mnohém odlišuje. Ve skutečnosti mají oba příběhy pouze jeden společný bod, a tím je akt mučení za přítomnosti panovníka. Legenda je však přímo spjata s vývojem kultu sv. Jana Nepomuckého a nebyť této legendy, nikdy by se popularita tohoto svätce tolik nerozšířila mezi lidem v Čechách i mimo ně.

O místě narození Jana není sporu, je jím ves Nepomuk (dříve Pomuk) na Plzeňsku. Kdy přesně se Jan narodil, není možné zjistit. Badatelé odhadují jeho narození někdy před rokem 1350. Jeho otcem byl jistý Velfin, který v letech 1355–1367 působil jako nepomucký rychtář. O matce není známo nic. Kde získal Jan své vzdělání a jaké byly jeho osudy v prvních desetiletích jeho života, zůstává také tajemstvím. První prokazatelná zmínka o Janu z Nepomuku je až z roku 1369, kdy již zastával úřad veřejného notáře na pražské arcibiskupské konzistoři. Svě uplatnění nalezl v úřadě generálního vikáře: pečlivě zapisoval průběhy jednání a jeho světem byl pergamen, brk a inkoust. Jeho příjmy nebyly na tehdejší poměry zanedbatelné; v roce 1376 si dokonce dal v Praze postavit menší dům. V roce 1380 byl Jan novým pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna povýšen do funkce oltářníka v kapli Svatovítské katedrály. V důsledku morové epidemie, která tehdy řádila v Čechách, se stal farářem také u sv. Havla... Tyto funkce však od Jana vyžadovaly mít vyšší vzdělání. Proto se roku 1383 vydal do italské Padovy na studia církevního práva, kde setrval až do roku 1387. Do Prahy se vrátil s ti-



Bronzová socha sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostě v Praze. Foto autor, březen 2012.

tulem doktora církevního práva. Další funkce na sebe nenechaly dlouho čekat a na sklonku 80. let 14. století byl Jan z Nepomuku již váženým mužem a vyhledávaným právníkem v kanovníckých záležitostech. Právě v této době se mu také začalo říkat „doktor Johánek“. V letech 1389–1393 zastával Jan z Nepomuku hned tři významné církevní funkce zároveň, z nichž nejvýznamnější byla jistě funkce generálního vikáře neboli faktického zástupce arcibiskupa Jana z Jenštejna.

Právě tato funkce se však měla posléze stát Janovi z Nepomuku osudnou. Po smrti císaře Karla IV. nastoupil v roce 1378 na trůn jeho nezkušený syn Václav. Jeho vztahy s arcibiskupem byly zpočátku přátelské, ovšem jejich cesty se začaly záhy rozcházet, až se nakonec přetavily do série roztržek, které vesměs končily porážkou arcibiskupa. Vše vyvrcholilo na počátku roku 1393 během sporu o zřízení nového biskupství v západních Čechách. Situace byla již neudržitelná, přesto obě strany nakonec projevily vůli ke smíru. Král povolal arcibiskupa i jeho nejbližší spolupracovníky (mezi nimiž byl i Jan z Nepomuku) do Prahy, kde se měla daná situace řešit. Naneštěstí jednání skončilo prudkou roztržkou mezi arcibiskupem a (údajně opilý) králem. Král dal



Kopie původní mřížky, která na Karlově mostě označuje místo, kde byl Jan Nepomucký údajně svržen do Vltavy. Foto autor, březen 2012.

ve stavu nepřičetnosti Jenštejnovu delegaci zatknout, samotnému Jenštejnovi se však podařilo na poslední chvíli uniknout. Zajatci byli odvedeni na královský hrad, kde probíhal pod vedením samotného panovníka výslech. Po něm byli převezeni na radnici na Starém Městě a tři z nich, včetně Jana, nakonec skončili ve vězení na tzv. Staré rychtě. I zde pokračoval výslech za přítomnosti krále, jenž stále doufal, že se podaří zatknout i uprchlého Jenštejna. K tomu nakonec nedošlo a netrpělivý král, navíc posilněný alkoholem, nařídil mučení vězňů, kterého se údajně také sám aktivně účastnil. Vězni byli nataženi na skřípec a Janovi byly navíc nasazeny palečnice. Král si posléze uvědomil, že událost již překročila únosnou míru, a nařídil ukončení mučení a vězně propustil. Ti však nejprve museli před veřejným notářem přísahat, že nikomu neprozradí, co zde za-

žili. Václav Knobloch i Mikuláš Puchník vše odprísáhli, Jan z Nepomuku byl v důsledku mučení již však zřejmě v bezvědomí a po sejmutí z mučidel zemřel. Katovi pomocníci Jana svázali do kozelce a potměnými ulicemi Prahy ho odvezli na kamenný most, kde kolem deváté hodiny večerní jeho tělo svrhli do Vltavy. Vše se událo 20. března 1393. Janova mrtvola byla nalezena asi až po měsíci a pohřbena byla na dnes již neznámém místě. Teprve později byla přenesena do hrobu v katedrále sv. Víta.

Počátky vzniku kultu sv. Jana Nepomuckého lze vysledovat již krátce po jeho smrti. I přesto že se král Václav IV. snažil dění předcházející skonu Jana z Nepomuku utajit, netrvalo dlouho a zprávy o událostech toho večera se brzy dostaly na veřejnost. Již tehdejší kronikáři si povšimli podivuhodných událostí, které by podle nich mohly souviset s Janovou smrtí (např. obzvláště suché léto 1393, kdy téměř vyschla celá Vltava). Legenda a kult sv. Jana z Nepomuku se začínaly pomalu rodit. Zásadní význam pro vznik kultu mělo přenesení jeho hrobu do Svatovítské katedrály. Kdy k tomu přesně došlo, není známo, ale zřejmě to bylo mezi roky 1396 a 1416. Záhy se v okruhu Svatovítské katedrály začaly rodit různé historky týkající se dění kolem Janova hrobu. Již v polovině 15. století se stal hrob poměrně navštěvovanou zajímavostí a kapitulou ho musela dát oběhnat železnou mříží. Převážně ve spisech zahraničních kronikářů lze pak v této době postupně vysledovat černobílé vnímání postav Václava IV. a Jana Nepomuckého: král zde byl líčen doslova jako zloduch a Jan byl jeho přesným opakem.

Neustálým opisováním příběhu Jana z Nepomuku a rozdílnou interpretací různých autorů a pramenů se příběh tohoto mučedníka stále více vzdaloval historické skutečnosti. S tím souvisela i změna důvodu Janovy smrti uváděné ve spisech. Již v roce 1422 se poprvé objevuje první zásadní odklon od pravé příčiny jeho smrti. Jako důvod králova hněvu na Jana je zde uváděna skutečnost, že Jan si dovolil králi vytknout jeho špatné vládnutí. V roce 1450 se pak již přímo objevuje verze, v níž se jako důvod smrti uvádí Janovo mlčení ve věci zpovědního tajemství královniny. Překrucování pravdy o Janu z Nepomuka zřejmě vyvrcholilo v polovině 16. století, kdy se v souvislosti se zmatky a rozdílnými interpretacemi skutečných událostí objevují na scéně hned dva mučedníci téhož jména, jež nechal utopit král Václav IV. Část dějepisců se držela verze, která se blížila více skutečnosti (tj. Janova smrt v roce 1393), zatímco druhá část se přikláněla spíše k verzi o zpovědníku Janovi (smrt utonutím v roce 1383). Toto Janovo rozdělení se nakonec dostalo i do nejpůvodnějšího díla té doby, Kroniky české, dokončené roku 1541 Václavem Hájkem z Libočan.

Příloha č. 20 – Texty o trampských osadách a osobnostech spojených s trampingu

Bob Hurikán (převzato z: <https://cesky.radio.cz/bob-hurikan-cesky-jack-london-8554432>)

Bob Hurikán, tehdy ještě Josef Peterka, se narodil ve stejném roce jako spisovatel Jaroslav Foglar, tedy v roce 1907, a jeho život by vydal na román. Svoji přezdívku Hurikán získal už ve dvacátých letech podle stejnojmenné sázavské osady. Postupně se stal jakýmsi trampským králem. Začaly vycházet i trampské časopisy, jako třeba Naše Osady, Tramp, Ahoj. Do nich přispívaly známé trampské postavy, zejména novinář, ilustrátor a spisovatel Géza Včelička i písničkář Bob Hurikán. Trampy ovšem můžeme najít i mezi dalšími známými osobnostmi, jako byli například malíř Zdeněk Burian, režisér Jiří Frejka, scénárista Jarka Mottl nebo komik Jarda Štrecl. Bob Hurikán v Dějinách trampingu vzpomíná, jak horko těžko vyjednávali s obecním úřadem pronájem tábořiště. Aby uklidnili starostu, museli se představit jako "Filmová společnost" nebo dokonce "Sdružení katolíků při obci pražské" a platit měsíčně korunu za metr čtvereční.

V roce 1932 založil Josef Peterka smíšené pěvecké duo s Aničkou Hůlovou. A po šesti letech spolu dopluli do přístavu manželského. Svatba byla na tu dobu velmi originální. Ženil se totiž v lese blízko osady. Byly tu lampióny, střelba z koltů. Oba manželé vystupovali nejen na osadách, ale nahrávali také do rádia a na gramodesky. Peterka otextoval a složil asi dvacet písniček, hrál samozřejmě i ty cizí.

V letech 1930 až 1931 podnikl dobrodružnou pouť do Orientu, později vykonal i cestu za polární kruh až do Laponska. O svých cestách pak vydal knihu Trampem po Orientu: „*To takhle jednou mířím na stanici Posázavského pacifiku,*“ vzpomínal Peterka. „*Raneček přes rameno, kytaru jen tak v ruce - a chci na osadu. Anička už tam je..., jenže na nádraží, koho tu nevidím. Stojí tady kamarád, a ten má namířeno někam docela jinam. A kam? Už to i vím a slovo dalo slovo, za pár týdnů ode mne Anka dostala pohlednici až z Bagdádu.*“

V roce 1931 policejní prezident Kubát vydal výnos, který zakazoval společné táboření děvčat a chlapců v jednom stanu a policie na trampy začala pořádat honičky. O zrušení Kubátova výnosu se nakonec zasloužil jediný tramp z libřického údolí, který policejní šikanu proti své osobě hnal až k Nejvyššímu správnímu soudu.

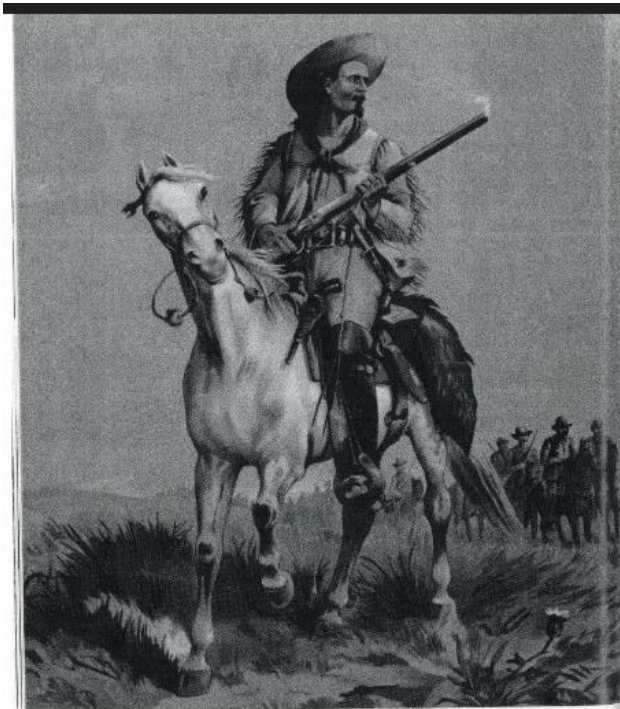
Bob Hurikán pak před druhou světovou válkou pracoval jako novinář v Poledním listu, který založil český fašista Jiří Stříbrný. List zaujímal kontroverzní postoje vůči Židům a Romům. Už před válkou začíná Hurikán i psát. Některé knížky zůstaly v rukopise, většina jich ale vyšla. Vydal na třicet knih. Mezi nimi i ženské romány jako Snítka rudého vřesu, Děvče v mezihorí nebo Princezna ze mlejna. Pod dalším pseudonymem Bob Peters vydal knížku z mexické revoluce. Pod stejným jménem už předtím vydal i dva možná vůbec nejznámější svazky edice nazvané Pobožný střelec (1937) a Návrat Pobožného střelce (1939). A také další sešitové romány. Jmenují se Toronto, Průkopníci Arizony, Děs Wyomingu, Ztracená stopa, Kouzlo hašiše, Modrý běs pouště či Texasští střelci. Literární historik Pavel Janáček, který je mj. autorem studie Bob Hurikán a Karel Hynek Mácha, připomněl ve své knize Svět rodokapsu, že v letech 1935-44 u nás vyšlo 407 tzv. Románů do kapsy. A právě Josef Peterka je autorem osmi významných. Roku 1939 dokonce získal v románové

soutěži této knihovny první cenu, a to za knížku Plamen vzpoury známé dnes také jako Mexiko v plamenech. Velkého úspěchu dosáhl i v soutěži Melantrichu o nejlepší dobrodružnou knížku. Zvítězil detektivkou "Třetí záloha", kdy za sebou zanechal 192 autorů.

Po Bobu Hurikánovi zůstala oceňovaná faktografická kniha Dějiny trampingu. Tu dopsal v roce 1940. Její příprava a sběr podkladů mu zabraly jedenáct let. V knížce jsou rejstříky osad, jedinců, sportovních výkonů a sportovců. Poukazuje i na zásluhy trampingu od roku 1920. Za války Bob Hurikán zorganizoval odbojovou skupinu - Trampskou zimní brigádu. Mimochodem trampové bojovali ve všech válkách, od španělské občanské až po 2.světovou, kdy se účastnili domácího i zahraničního odboje, roznášeli letáky, pašovali potraviny, pomáhali lidem hledat úkryty. Boba Hurikána udali koncem zimy 1945. Údajně ukrýval ruského vojáka u Sázavy ve zřícenině hradu Stará Dubá. Byl odsouzen k trestu smrti a poprava se měla konat 9. května. Od smrti ho zachránil příchod sovětských vojáků do Pankrácké věznice.

Skončila válka, Josef Peterka pracoval na železnici, jezdil i s partami studnařů, podílel se na elektrifikaci českých železnic, od počátku 50. let stavěl Slapskou přehradu. A dál se věnoval trampování. Lubomír Štrougal se prý však nechal slyšet, že Bob Hurikán nám „naši mládež kazit už nebude“. Stb trampské osady i sledovala. Bob Hurikán zemřel předčasně, v osmapadesáti letech v červnu 1965. Do Strašnického krematoria se s ním přišlo rozloučit na tisíc lidí, převážně trampové, i když oficiální zpráva o Hurikánově smrti se v novinách objevila až dva týdny po pohřbu. Dějiny trampingu pak směly znovu vyjít až v roce 1990. Dodnes nikdo neví, kde se vlastně u nás trampování vzalo. Ani Bobovi Hurikánovi se v jeho knížce nepodařilo odhalit, proč se právě v Čechách usídlil divoký západ.

Autor: [Zdeňka Kuchyňová](#)



Ilustrace Zdeněk Burian, foto ČTK

VLTAVSKÁ STOPA MALÍŘE SNŮ ZDEŇKA BURIANA

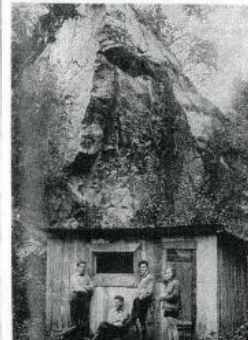
Jiří Škuba, www.burianzdenek.cz, foto Blanka Reichardtová, archiv ČTK

Píše se rok 1919 a v poválečné Praze se zabydluje čtrnáctiletý mladík ze Štramberka, který chce být slavným malířem. Protože ale doma nebyly peníze, měl být hajným (uvádí se sice lesníkem, ale na to by musel také studovat). Jedinou výbavou je zatím víra pana učitele Bartoně v jeho nadání, ohromení z Muchových obrazů, jejichž výstava se ve městě konala, láska ke kreslení a živá obrazotvornost, podporovaná jistě také inspirací z dětských her ve světoznámé jeskyni Šipka, která dýchala právě-
kem. Nakonec matka, zvyklá prosadit vždy svou, nějak dala dohromady potřebné tři stovky a zajeli do Prahy ke známým, kteří pomohli mladému Burianovi k setkání se Švabinským. Ten si prohlédl jeho obrázky a doporučil mu, aby se přihlásil ke zkouškám na akademii. Na členy komise udělal dějem, jeden z nich dokonce vyjádřil mínění, že jde o talent, který se nemá na akademii dohromady co naučit.

Mladý Zdeněk, vlastně ještě napůl dítě, z domova nemohl s ničím počítat, a tak se tvrdě protloukal sám; podle jeho vzpomínek byly dokonce chvíle, kdy byl na prahu smrti hladem a vyčerpáním. Měl však svůj cíl, vůli a houževnatost Londonových hrdinů. Bral každou práci, která se naskytla, aby si přivydělal na jídlo. Odhodlal být nejlepší mu nejspíš pomohlo přežít, několik jeho přátel s podobným osudem zemřelo na souchotě z hladu a vyčerpání.

Kreslil a nabízel své práce, ale nikdo o ně neprojevil zájem. Až kteréhosi dne pozdního léta 1921 vešel šestnáctiletý mladík do knihkupectví v Hybernské ulici a předložil své kresby s nesmělou otázkou, zda by se pro něho nenašlo uplatnění. Šlo o prodejnu tehdejšího Dělnického nakladatelství v Lidovém domě. Za čtyři roky zde uveřejnil na sto ilustrací. Stále se však protloukal životem v Praze, jak jen to šlo. Vystavoval také na několik měsíců na pozvání přítele mezi kočovné cikány na jižní Slovensko, kde se seznámil se zcela svobodnými cikány a našel tam i svou múzu, půvabnou přítelovnu sestru. Krásná tvář mladé cikánečky v záři táborového ohně pak přežívala v leckterých ilustracích z příběhů dalekých zemí. Pořád však žil všelijak a i to byl jeden z důvodů, proč měl blízko k začínajícímu trampskému hnutí.

Jednoho dne roku 1927 dostal Burian korespondenční lístek od nakladatele Viléma, jestli by nechtěl udělat obálku pro Kiplingovu knihu *Náhrdelník maharadžů*.



ZTRACENKA – MRAVENČÍ SKÁLA

Tramping se od první světové války stal skutečnou módou. Koncem 20. let trampoval kde kdo, včetně lidí ze středních a vyšších vrstev. Trampovali mnozí umělci. Skatním trampem byl např. malíř Zdeněk Burian (od r. 1919) – vzpomíná, jak „v pátek dal šerifovi 5 korun, a on v sobotu donesl věneček buřty a hlavně vepřové sádlo a čaj. Chleba bylo poskrovnu. Vařil se silný čaj a do něj si každý dával 12 lžičky sádla, k tomu snědl buřtu a ždíbec chleba. Bylo to nejen chutné, ale i výživné.“

Tramping, 6c. *Libuše Pokorná*



Osada Ztracenka



Totem osady Ztracenka

Vážený nakladatel prý pak řekl: „Takovou obálku jsme ještě neměli.“ Na mnoho let se poté Vilimkovy výkladní skříně staly svéráznou galerií Burianovy malířské i grafické suverenity.

V hojně čteném Malém čtenáři, který byl součástí vydavatelství, se také setkal se svým dlouholetým spolupracovníkem, tehdy docentem University Karlovy, paleontologem Josefem Augustou. Vzájemně se inspirovali a vytvořili dílo, které provázelo generace dětí na nástěnných malbách ze školních tříd. Rada uměleckých rekonstrukcí od karbonového močálu po lovce mamutů tvoří zlatý fond světové paleontologie. (V poslední době se objevila drobná výtka směřující však spíše k paleontologům. Když byla vzata v potaz obratnost eskymáků při zhotovování oděvů a to, že byli vybaveni stejně jako pravěcí lovci kostěnými jehlami a zvířecími šlachami, ukázalo se jako pravděpodobné, že namísto malebně potrháných kožíšinových oděvů Burianových postav chodili lovci mamutů, podobně jako eskymáci, spíše v podstatě slušivých kožíšinových kamizolách a kalhotkách.)

Následovala spolupráce Zdeňka Buriana s nakladateli Toužimským a Moravcem, která trvala téměř 20 let a jejímž plodem byly nezapomenutelné Mayovky a další podobrodružené romány.

Ke skvostům patří také jeho ilustrace k románům Julesa Verne. A ilustrace knih Jaroslava Foglara, které formovaly celé generace mladých čtenářů, než přišel Václav Klaus a mamonářský kačer Skrbílek jako vzor nového chování.

Tramp životním stylem i přesvědčením na Ztracence

Zdeňk Burian byl jedním ze zakladatelů trampingu – i svou ženu Františku poznal na vandru. Z původních trampů, původně amerických trhanů, se u nás působením lidí jako on stávalo rytířské, romantické hnutí.

Pro Buriana však neexistovala jen Ztracenka. Svými toulkami objevoval dobrodružství, věčně živé, jehož zdroj byl v něm samém. A na rozdíl od mnoha jiných zůstal tomuto světu věrný po celý život. Byl čestným členem Jack London Clubu, Společnosti přátel Jaroslava Foglara, čestným šerifem naší osady, čestným členem

O trampingu a přírodě se jednou vyjádřil: „Příroda má nesporně na člověka zvláštní vliv a romantika nemůže člověka se vztahem k přírodě zkazit.“

Čtrnáctiletý kluk ze Štramberka, šlapající na počátku našeho vyprávění pražskou dlažbu, nejen dosáhl svého, ale byl si také vědom, čeho dosáhl.

I při své příslušné skromnosti si Zdeňk Burian světový význam a ohlas svého díla, byť od světa oddělen železnou oponou, vcelku jasně uvědomoval. Svědčí o tom také dopis z října 1976, který vlastnoručně napsal své jediné dceři v dobách periodických vyhnání maminky z rodného domu:

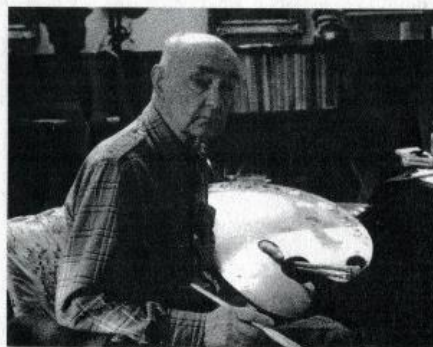
Evo,

Výsledek mé účasti v Bologni byl, že Američané žádají hned dvě moje výstavy. Ale žádnou tam dělat nebudu. Mám totiž stálou výstavu v Los Angeles, ale také doktad o tom, že jsem jim prodal originály jen k výstavním účelům, ale tam se s tím kšeftuje, půjčuje se to časopisům a nepošlou ani cent. Mně stačí, že ve dvou amerických encyklopediích mám svůj životopis a soupis mého díla (Who's who in the world), má to už třetí vydání – a ve dvou anglických encyklopediích (třetí dotazník jsem vyplnil před několika měsíci). V Brně se staví nový pavilón speciálně pro stálou výstavu mých obrazů, aby se tam vůbec vešly. A tak budu mít památník, jaký z malířů nemá nikdo, snad kromě Švabinského v Kroměříži.

Moje obrazy jsou v muzeích po Československu – i v Národním – a to mně úplně stačí. Čs. Akademie věd má také řadu obrazů.

Výstavy v USA musí zařizovat Artcentrum, to znamená dodat seznamy názvů, datumy, rozměry, techniky, dále týden bulení pro lodní dopravu, pak 4–6 neděl přepravy do USA, pak trvání výstavy – prý putovní – a zase přeprava zpět.

Právě dnes jsem odeslal přes Artcentrum 72 originálů (prodal) – ale naposledy, Z. B.



Zdeňk Burian, malíř prověku v ateliéru, ČTK/Jan Tachezy 1981

Eduard Ingriš (převzato z: <https://plus.rozhlas.cz/eduard-ingris-muz-ktery-si-splnil-sny-6512682>)

Jeho hudba k filmu byla nominována na Oscara, ve stopách Thora Heyerdahla přeplul na balzovém voru oceán, Hemingwayovi radil při natáčení filmu Stařec a moře. Takový a nejen takový byl hudební skladatel a cestovatel Eduard Ingriš.

Z kláštera do Arény

Narodil se 11. února 1905 ve Zlonicích na Slánsku, v dětství jej postupně vychovávaly babičky v Lobendavě ve Šluknovském výběžku a v Lenešicích na Lounsku.

Po nich převzal péči o nadaného mladíka benediktinský klášter u Svaté Markěty v pražském Břevnově, kde Eduard žil v letech 1916 až 1918. Tam se naplno rozvinulo jeho hudební nadání, které zdědil po otci, výtečném houslistovi a původně vojenském kapelníkovi. V roce 1926 absolvoval Eduard Ingriš učitelský ústav a zapsal se na přírodovědeckou fakultu. Tu bez vědomí rodičů opustil a přestoupil na konzervatoř. Studoval tam u profesorů Bohuslava Foerster, Vítězslava Nováka a Jaroslava Kříčky a zakončil klavírním absolutoriem v roce 1928. Krátce také učil na obecné škole v Dolních Počernicích a už roku 1927 byl angažován Janem Snížkem na místo tenora a později kapelníka v divadle Aréna na Slupi. Později v rozhovorech žertoval, že u něj v Aréně rozpoznali velkou výhodu: Dokázal nejen zpívat, ale dodával divadlu i vlastní operety!

Zlatá třicátá

Od třinácti let fotografoval a od roku 1924 točil amatérské filmy. Ve Svatojánských proudech na Vltavě (dnes pod hladinou Slapské přehrady) měl trampský srub.

Možná právě tam se zrodila jeho nejslavnější píseň Niagara, složená na počátku 30. let původně pro operetu Trampské milování. Poprvé ji zpívala 18letá Ljuba Hermanová a hned při premiéře musela píseň opakovat.

Jeho další velký hit, píseň Když odejde děvče (1933), mu vydělal 100.000 korun.

Ingriš je také autorem aranžmá slavné polky Jaroslava Vejvody Škoda lásky, která pod názvem Beer Barell Polka za 2. světové války obletěla celý svět. V letech 1928 až 1947 prošel Ingriš většinou pražských scén, a to jako autor i jako dirigent: Od Velké operety přes Varieté, Osvobozené divadlo, Divadlo Járy Kohouta, Alhambru až po Městské divadlo na Královských Vinohradech, Tylovo divadlo, Stavovské divadlo a další, dirigoval i Pražský symfonický orchestr.

Patří k nejplodnějším meziválečným autorům.

Jeho tvorbu nahrávaly významné gramofonové firmy a i on sám zpíval svoje písně, přátelil se s významnými kulturními osobnostmi umělecké avantgardy (Karlem Hašlerem, Ferencem Futuristou, Járrou Kohoutem, Vlastou Burianem), rozhlas vysílal pravidelné půlhodinky jeho skladeb, které vycházely i tiskem.

Autor pokleslé hudby

V letech 2. světové války byl Ingriš krátce vězněn gestapem a jeho kino v Praze zdemolovala bomba během náletu. Ingriš byl v té době milionářem – a jeho majetek by možná ještě rostl, nebýt změn, k nimž došlo ve druhé polovině 40. let.

Jako skladatel operetního žánru byl v poválečných letech označen (v duchu nastupujících agitátorů komunistické strany) za autora „pokleslé buržoazní kultury, nevhodné pro pracujícího a pokrokově smýšlejícího občana“.

Ingriš zareagoval po svém: Před Vánocemi 1947 se sbalil a vydal zcela legálně na cestu do Buenos Aires, kde měl přislíbeno místo šéfa opery.

Do Argentiny ale nedorazil: Během mezipřistání v Brazílii jej údajně zastihla zpráva o komunistickém převratu v Československu a rozhodnutí brazilské vlády nepouštět na své území občany komunistických zemí. V Brazílii proto z lodi vystoupil a úřady jej přikázaly do severobrazilského Belému. Tam získal falešné doklady a nasedl na loď, plavící se proti proudu Amazonky. Po devíti měsících cesty, během které se živil jako pomocník v kuchyni nebo klavírista, se dostal do peruánské Limy. Usadil se tam, vyučoval děti tamní kolonie Baťovců, založil české divadlo, stal se dirigentem Národního symfonického orchestru.

Na první pokus se to nepovedlo

Nepřestával poznávat život indiánů v povodí Amazonky (byl jimi dokonce zajat a o vlasek unikl smrti). Podnikl plavbu po řece Huallaze, navštívil Cusco a Machu Picchu či se přes jezero Titicaca plavil do Bolívie.

V Peru v roce 1949 Ingriše potkali i cestovatelé Hanzelka se Zikmundem. Právě Ingriš natočil jediné záběry z jejich pouti po Jižní Americe, kde jsou zachyceni oba cestovatelé současně.

Fotografoval peruánskou krajinu a architekturu, věnoval se sociálnímu dokumentu, reklamní tvorbě i fotografování známých osobností (oficiálně portrétoval peruánského prezidenta Manuela Pradu) včetně hollywoodských celebrit.

Jeho snímky vyhrávaly mezinárodní soutěže a objevily se i v časopisech Time a Life. Právě díky fotografiím se Ingriš seznámil s americkým vicekonzulem Lorenem McIntarem, který Ingriše později doporučil cestovali Thoru Heyerdahlovi.

Na podporu jeho teorie o možnosti překonat na jednoduchém plavidlu oceán se Ingriš rozhodl v prosinci 1954 pro plavbu z Peru do Polynésie na balzovém voru Kantuta, která ale skončila nezdarem. O pět let později cestu na Kantutě zopakoval – a zdařila se.

Jak dostat syna do vlasti

„Doma“ v Peru pracoval Ingriš jako kameraman pro brazilské, argentinské i americké společnosti při natáčení řady filmů. V letech 1956 a 1957 jej tato práce přivedla k setkání s Ernestem Hemingwayem při natáčení snímku Stařec a moře.

V roce 1964 byla Ingrišova hudba k filmovému dramatu The Gallant One nominována na Oscara.

To už pobýval ve Spojených, kde se v srpnu 1962 v Los Angeles poprvé setkal s Ninou Karpuškinovou, o 26 let mladší dcerou ruského kozáka, rodačkou z Brna. Svatba se konala v červnu 1965.

Eduard ještě několik let pracoval jako filmař a fotograf, ale od roku 1968 začal s manželkou cestovat po USA s přednáškami a ukázkami ze svých filmů.

Pohnula ho k tomu zkušenost z roku 1967: jeho film Kantuta in the wake of the Kon-Tiki, sestavený

z filmových materiálů z obou plaveb oceánem, zvítězil v soutěži cestopisných filmů v kalifornském Laguna Beach.

Přednáškové turné skončilo až v roce 1979, to už měl stárnoucí Eduard (bylo mu 74 let) zdravotní problémy. Rodina se usadila v Lake Tahoe v Kalifornii, kde si manželé pořídili obchod se zdravou výživou.

Není bez zajímavosti, že maminka Inгриšovy manželky Niny využila uvolnění poměrů v roce 1968 a společně se svým vnukem Eduardem (synem Niny a Eduarda) odjela na návštěvu své sestry do Československa.

Napsal i Reagan

V 80. letech se Inгриš pokoušel sepsat paměti.

Vyzval ho k tomu Josef Škvorecký, který s jejich vydáním počítal. Jenže Inгриš nebyl schopen donutit se k soustavnému psaní – a kromě několika začátků první kapitoly nic víc z jeho paměti nebylo.

80letému Inгриšovi poslal v roce 1985 blahopřání k narozeninám i prezident Ronald Reagan. Inгриš se měl v USA sejít také v Waldemarem Matuškou.

Autor téměř 1000 písní, 60 operet a hudby k 11 filmům zemřel 12. ledna 1991 v Renu ve státě Nevada v USA.

Jeho popel byl převezen do Zlonic a v červenci 1991 uložen v místě jeho rodiště.

Složitému a pestrému životnímu příběhu Eduarda Inгриše věnuje Český rozhlas Plus další díl cyklu Portréty. Můžete si ho kdykoli poslechnout nahoře v článku nebo v [iRadiu](#). Hostem bude historik, publicista a hudebník Radek Žitný.

autor: [David Hertl](#)

Jaroslav Štercl (převzato z: <https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/1925-jaroslav-stercl>)

Český herec, kabaretní komik, muzikálový a operetní zpěvák, trampský muzikant.

Narodil se 18. listopadu 1919 v Blovicích, zemřel 4. dubna 1996 v Praze

Pocházel z Blovic u Plzně, otec byl architekt a stavitel. V šesti letech se s rodiči a bratrem přestěhoval do Prahy. Navštěvoval Státní české gymnasium v **Londýnské** 34, kvůli špatné disciplíně přestoupil na gymnázium v ulici Kodaňská ve Vršovicích, ani tady však nebyl úspěšný. Až napotřetí se mu podařilo úspěšně dostudovat na otcovo přání Vyšší průmyslovou školu stavitelskou v Betlémské ulici (1940). Už od dětství vedle četby dobrodružných příběhů Karla Maye, Jacka Londona a Jamese F. Coopera pravidelně navštěvoval biografy, kde zbožňoval americké grotesky a kovbojky. Tím si vypěstoval celoživotní vztah k trampingu a přírodě vůbec. Hrdě se hlásil k trampské osadě Ztracenka, odkud pocházela i skupina Settleři, se kterou hrál, písničkář a scénárista Jarka Mottl a mnozí další významní trampští muzikanti a umělci. Na každém potlachu se Štercl uplatnil se svým humorem a vymyšlením skečů, což mělo vždy úspěšnou odezvu. Rozhodl se proto věnovat kabaretním výstupům; první byl za velkého potlesku na malé scéně v Nuselském pivovaru. Za války byl totálně nasazen ve firmě Junker, ale večery patřily divadlu, hrál např. v holešovické Uránii, malostranské Umělecké besedě, na Živém jevišti v Rokoku nebo ve svém Divadélku na dlani ve **Štěpánské** 35, kde kromě hraní také režíroval a tvořil jevištní úpravy. Písničky, které na této scéně zazněly, později částečně převzal do svého repertoáru Ondřej Havelka. Po roce 1945 dělal autorský Haló kabaret U Šenfloků na Václavském náměstí, působil v Rokoku či Alhambře. Jeho kabaretní vystoupení byla kvůli pokvětnové realitě protikomunisticky zaměřena. V roce 1947 začaly v Haló kabaretu organizované provokace dělníků z Vysočan, což vedlo k ukončení Šterclova působení, stejné to bylo v následném angažmá v Alhambře. Po únoru 1948 politické satiry zanechal. V Alhambře byla velmi úspěšná hra *Mušketýři po 303 letech*, která měla 650 repríz, diváci na ni chodili opakovaně i 20 krát. Během představení byla však stále možná improvizace, čehož komik využíval, a tak do divadel přicházela nařízení, že se ruší veškeré komedie a hry, pokud v nich Štercl bude hrát, neboť z řad „pokrokové veřejnosti“ jsou na něj neustálé stížnosti. Kvůli nelibosti úřadů dostal v roce 1957 v Alhambře výpověď. O to více se pak uchyloval na trampskou osadu Ztracenka, kde byl mezi svými. Následné období se

vyznačovalo štacemi po estrádách v rámci republiky, ale také možností vystupovat v různých komponovaných pořadech v televizi. V roce 1967 odjel do kanadského Montrealu na Expo 67, kde si splnil svůj sen. Vydal se s batohem jako správný tramp přes celou Kanadu na Aljašku, na Klondyke. O rok později se dostal do Mexika s Laternou Magikou, se kterou měl pokračovat do Brazílie. Ve stejné době mu však Hudební divadlo Karlín nabídlo roli hajného Štětivce, v níž kdysi exceloval Ferenc Futurista, a to nemohl odmítnout. Odehrál zde přes 600 představení. Hrál poté v Hudebním divadle v Nuslích až do jeho uzavření roku 1975. Odešel na volnou nohu, věnoval se estrádním vystoupením, jezdil na šňůry po republice s různými estrádními pořady.

Objevil se také ve filmu, a to už záhy po válce, šlo ale bez výjimky o drobné role, které nicméně jako profesionální bavič hrál s nenapodobitelným šarmem. Nejdříve se ukázal ve veselohrách *Právě začínáme* (1946), *Parohy* (1947) a *Červená ještěrka* (1948), ale cizí mu nebyly ani dramatické látky, a tak se objevil ve filmech *Jan Roháč z Dubé* (1947) nebo ve válečném dramatu *Past* (1950, K. Frič). V dobově oblíbené komedii *Hudba z Marsu* (1950) si zahrál pumpaře a ve veselohře *Florenc 13,30* (1957) řidiče aerovky. K jeho typickým a nejvíce zapamatovatelným rolím patří opilý poštovník v parodii *Limonádový Joe aneb Koňská opera* (1964, O. Lipský) či sluha Shorty v parodii z amerického Západu *Magnetické vlny léčí* (1965, V. Jasný), kde si zahrál po boku Jana Wericha a Jiřího Sováka.

Když ho dramaturgie Československé televize objevila pro svou vědomostní soutěž, vyšlo najevo, že známý komik je vzdělaný napříč mnoha obory a má obrovské encyklopedické vědomosti; stal se jedním z prvních odborných poradců a současně hlavní hvězdou v soutěžích *Souboj s pamětí* a *Osm vteřin a dost*. Jeho domácí knihovna údajně čítala několik tisíc svazků.

Až do své smrti nezapomněl na své diváky a trpělivě objížděl i malé obce jako jeden z mnoha účinkujících v estrádním pořadu *Abeceda humoru*, kde vystupoval po boku Standy Procházky, Richarda Adama, Jaroslava Čejky či Jiřího Helekala. Rád navštěvoval Nuselskou kavárnu v Otakarově ulici č. 6, kde v letech 1955 až 1968 podle svědectví pamětníků bavil zdarma celé osazenstvo.

Na jeho počest se na Vinohradech v Riegrových sadech koná tradiční Silvestrovský běh Jardy Štercla, který dříve Štercl u sokolovny startoval. Později tuto roli převzala jeho manželka Růžena Šterclová.

Jaroslav Štercl bydlel naproti **Maceškově paláci** v secesním domě ve Vinohradské 1246/55, je pochován na Vinohradském hřbitově.

Osada Svatojanské proudy (převzato z:

<http://www.osadasvatojanskeproudy.cz/view.php?navezclanku=osada-svatojanske-proudy&cislocclanku=2016010015>)

Osada leží na levém břehu „Velké řeky“ – Vltavy, pod vískou Třebenice. Vznik osady byl velmi podobný vzniku mnohých jiných osad. Do míst, kde se osada nachází, jezdili, ale i chodili trampové, jak se traduje, už od roku 1910. Nejdříve do různých přístřešků z roští a podobných, nesoucích různé romantické názvy, jako HOTEL... a. p. Postupem času se začaly stavět přístřešky s charakterem trvalejších příbytků-chat. Byly i „přístřešky“, pro které byly použity bedny od dovážených amerických vozů, která vydala na celou chajdu. Stavební povolení bylo za 50 Kč od starosty Štěchovic s ústním dodatkem: „...a nestavte to blízko sebe“. Malinko k architektuře. - Nebyla nijak předpisová, ale časem začala převládat srubová z neloupaných klád, jako v Kanadě, jen tloušťka klád byla o poznání slabší. Do dnešních časů, ještě pár takových skvostů lze vidět. Sice ne již v absolutní podobě, ale citlivě upravené. Měly by být chráněny, ale neexistence trampských památkářů je cítit. Původní majitel odejde k do loviště k Manitouovi a nový majitel boří a tvoří cizorodé architektonické paskvily. Co přístřešek, později chata, to Osada, takže osad byla řada. Na příklad-Nová Vatra, Midas, Klondyke, Sigal, Yucatan, Ohio, Waikiki, Bardi, Slavia, U dvou šutrů a další a další. Posledně jmenovaná Osada u dvou šutrů, byla v našem teritoriu dominantní jak počtem osadníků, tak i svojí aktivitou. Nejdříve tento název neslo tábořiště a později i chata. Její název vznikl zcela prozaicky. V místech, kde se nacházela, byla v řece dvě skaliska, tedy, dva šutry. Skály – šutry, zmizely se stavbou přehrad. První se stavbou Štěchovické, byla zatopena vzedmutou hladinou a druhá zmizela pod navážkou- „kypou“, při stavbě Slapské přehrad. Toto pomyslné místo, bylo vybráno, jako osadní tábořiště Osady Svatojanské proudy. Osada se nachází v léčivém malebném koutku Povltaví. To je obrovský klad. Ze záporů, když ještě nestála Štěchovická přehrada, byly odchody jarních ledů, jedna a snad jediná hrozba, která mohla znepříjemnit existenci chat-Osad. To bývala jen jedna velká hrozba, proti pozdějším ještě větším hrozbám ze strany bolševické hydry. Když se stavěla Slapská přehrada, dostala řada chatařů vyklízecí dekrety bez náhrady a jejich chaty měly sloužit jako „ ubytovny pro pracující“. Trochu logického myšlení a bylo jasné, že vše bylo jinak. V pozdější době, zase hrozilo umístění hausboatů. Vše naštěstí zmizelo v propadlišti dějin. Osada s názvem Svatojanské proudy, vznikla z jednotlivých Osad a uvedla se na svět v roce 1980. Byl to hold trampům, kteří do Svatojanských proudů jezdili v dobách pionýrských a kterých díky neúprosnému času začalo ubývat. Osada převzala za svoje, tradice a historii Osady U dvou šutrů.

Osada SKOT (převzato z: <https://www.osadaskot.cz/zalozeni-osady-skot-1-1-1937/>)

Osada SKOT byla úředně evidována, měla své **stanovy** a vlajku, viz obrázek.

Prvním šerifem se stává Eman Kalivoda.

Zakladatelé SKOTu:

Hlavní náplní osady byl sport – volejbal, hokej, stolní tenis, lyžování, kuželky. Pořádaly se výlety, zábavy s kytarou u Taterů. Osadní život byl tehdy rušný a plný.

SKOT byl však úředně zrušen příchodem fašistů dne 15.3.1939. Úředním zrušením ale nikdo nezabránil tomu, aby se do osady jezdilo i nadále, i když za ztížených podmínek. Vlaky končily v Měchenicích, dál se muselo pěšky. Přesto se každou sobotu večer ve srubech rozsvěcovaly petrolejky a kytary zněly až do rána i v oblíbené hospůdce „U Taterů“. A tak to pokračovalo i po válce, i když komunistická diktatura trampům také nepřála. Osadu do té doby navštěvovaly významné osobnosti jako Eduard Ingriš, známý tramp, písničkář a cestovatel.



Osada vzniká

19. 9. 1975

znovu zakladatelé osady

Pavel a Petr Taterovi (Gubby a Šumák)

Martin Zdeněk (Kobylí hlava)

Venca Čermák (Attila)

Venca Tater (Košťál)

Jirka Kauble (Bída)

Béda a Karel Čabanovi (Paťoun a Ježek)

Nová vlajka – hlavním motivem současné podoby vlajky, jsou červenobílé pruhy. Tyto dvě barvy připodobňují dva ze tří hlavních znovu zakládajících členů osady, bratry Taterovi – Gubbyho a Šumáka. Třetím byl Venca Čermák (Attila) – proto tři červené pruhy na vlajce. Přes všechny pruhy je v horní části modrý nápis SKOT. Autorem grafického propojení písmen „S“ a „T“ je Kamil Kauble. Vlajka v levé části obsahuje pět bílých hvězd v modrém poli znázorňujících pět osad, ze kterých SKOT vznikl. Původní vlajka barevné pruhy ani hvězdičky neobsahovala, hvězdičky byly dodány vlivem „amerikanismu“.

Osada žije převážně sportem a tak vzniká i první nohejbalový turnaj osady SKOT. Hraje se i volejbal, hokej, pořádají se společné výlety a oslavy v hospodě „U Taterů“, což byla a dodnes je osadní klubovna. Hudbu zajišťuje Berlička a Jackie, někdy i Mirek Burian, Panda a Johny. Nový SKOT tvrdou rukou řídí od začátku šerif Gubby, zástupcem je Šumák. V roce 1984 je SKOT spoluzakladatelem trampské ligy.

Sportovní charakter SKOTu se projevil na nové vlajce. Vycházela z vlajky původní z roku 1937, na níž přibyly dva červené svislé pruhy a v modrém klínu je pět bílých hvězd, symbolicky znázorňujících spojené kluby. Středem vlajky je svislý nápis „nohejbal“. **Při této příležitosti byl uspořádán I. nohejbalový turnaj SKOTu, hraje se na novém hřišti. Ohlas na turnaj byl obrovský, všichni se těší na další ročník.**

Ztracená naděje

Na křestním listě této osady, později zkráceně nazývané Ztracenka, je zapsán rok 1918. Ve skutečnosti je však osada o dobré čtyři roky starší. Tehdy se od skautského hnutí, které vzniklo v roce 1910, odtrhla část mladých, a ti začali jezdit do přírody tak říkajíc nadivoko, odtud Divocí skauti nebo Divočáci.

Jedna taková skupinka skautů se asi v roce 1914, než jí stačil císař pán povolát na fronty první světové války, vydala na starém hausbótu Santa Anna proti proudu



Ztracenka 1925.



Chata březen ledy 1922.

Staré feky. Přistáli u Svatojánských proudů v ohybu feky, v místě zvaném Na Kletecku. Tam objevili útulný kousek břehu a travnaté písčiny, uzavřené mohutným lesem. Místo kouzelné a jinak nepřístupné, bez cest a od okolního světa uzavřené. Divočina, k táboření jako stvořená, dostala název Vydří tábořiště, a to se stalo základem později vzniklé osady.

Jméno si vybrali podle tehdy slavného filmu Červené eso, v němž se malá osada drsných mužů jmenovala Ztracená naděje. Romantický název byl všemi přijat a do dneška mu osadníci zůstali věrni.

V roce 1929 při jarním tání zničily plovoucí ledové kry téměř polovinu osady. Byla to nepředstavitelná spoušť. Osadníci však přiložili ruce k dílu a osada se brzy zaskvěla v novém.

V roce 1940 kouzelnou krásu Svatojánských proudů a starou Ztracenku i s její památnou poradní skálou znovu zatopila voda, tentokrát z napouštěné Stěchovické přehrady. Ztracenkáři se nevzdali a nad starou osadou vystavěli nové chaty nad přehradním jezerem, takže Ztracená naděje žije dodnes.

Red River

V povodí Čimského potoka, pod samotou v Marši, svírají okolní kopce jedno z nejhezčích údolí v oblasti bývalých Svatojánských proudů. Objevila je malá parta trampů. Vystavěli zde na pravém břehu Vltavy v roce 1925 první chatu a nazvali ji poeticky „Samota“. Sportem číslo jedna byl na osadě volejbal, mnozí se vyžívali v cyklistice.

Zdroj textu: ŠMERÁK, Václav. *Mezi Vltavou a Sázavou 1061–2011*, Mezi řekami, 2011. ISBN 98–80-260-03847, str. 186

ŠMERÁK, Václav a kol. *Nové toulky mezi Vltavou a Sázavou*, Praha: Mladá fronta, 2014. ISBN 978-80-204-3284-1, str. 51-52

Red River

V povodí Čimského potoka, pod samotou v Marši, svírají okolní kopce jedno z nejhezčích údolí v oblasti bývalých Svatojánských proudů. Objevila je malá parta trampů. Vystavěli zde na pravém břehu Vltavy v roce 1925 první chatu a nazvali ji poeticky „Samota“. Sportem číslo jedna byl na osadě volejbal, mnozí se vyžívali v cyklistice.



Trampem mohli být i pes.

Za druhé světové války byla doprava na osadu ztížena zastavením provozu „Sázavského pacifiku“, život osady se však nezastavil. Zcela ustal teprve po násilném vystěhování prostoru Neveklovska německou armádou. Vykližení osady bylo stanoveno okamžitě k datu 15. 9. 1942.

Život se tam vrátil až po válce, v roce 1945, ale až když území opustila Rudá armáda. Byla to ovšem smutná podívaná: hromady trosek chat nebo jen podezdívky. Co nezničili Němci, dorazila Malinovského armáda. Ale síla kamarádského života překonala vše, chaty rostly jako z vody a volejbalová sláva se šířila dál na turnajích v širokém okolí.

Vzpomínky na válku 1938–1945. Osada Red River

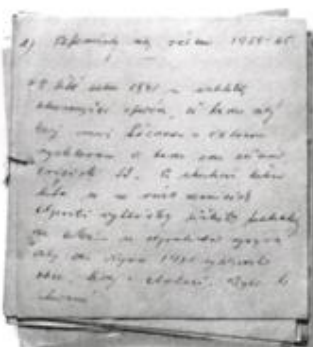
Několik zažloutlých listů založených v nedokončené kranice osady Red River je historickým dokumentem a autentickou vzpomínkou osadníků z jara 1945.

V létě roku 1941 se rozletěla ohromující zpráva, že bude celý kraj mezi Sázavou a Vltavou vystěhován a bude zde zřízeno cvičiště SS. A skutečně během léta se ve všech vesnicích objevily vyhlášky říšského protektora, ve kterém se obyvatelstvo vyzývá, aby do října 1941 vyklidilo obce, tedy i chaty. Bylo to hrůzné. Stavění i chaty měly být opuštěny v mobilním stavu a klíče odevzdány na četnické stanici. Podle pozdějších zpráv bylo to 60 vesnic v trojúhelníku mezi Vltavou a Sázavou až k Benešovu a Sedlčanům, směrem ke Kamýku nad Vltavou.

Nezbývalo než se podrobit násilí. Chaty byly vykoupeny, za horní na skále jsem dostal 9 800 a za novou dolní 9 600, včetně zařízení. Ve všech se postupovalo stejným způsobem. Byly to smutné časy, ale všichni jsme věřili, že se zase vrátíme.

Tak skončila první éra osady. Rozloučili jsme se mohutným táborovým ohněm, který trval až do bílého dne.

Jakmile skončila válka, nedalo nám, abychom se nevypravili do staré osady a přesvědčili se, co z ní zbylo. Byl to vzrušující zážitek. Vypravilo se nás pět. Bratři Štíbcové – Slávek a Jarad, Karel Turek, Mirek Krof a já. Byl jsem nejstarší, čili jsem měl velení. Všichni jsme byli ještě v uniformách, každý měl jinou. Jarad Štíbec, který se vrátil z koncentračního tábora z pochodu smrti, byl na kost vyhublý a byl oblečen v americké uniformě, já měl uniformu R. g. a ostatní poráznou, ale všichni ozbrojeni, jak bylo v těch celkem ještě neklidných dobách zvykem.



Citace ze zápisků osadníků Red River po návštěvě osady nešťouho po odchodu německých a později ruských vojsk



Osada Red River na vylétě. Pohled na Vltavu

Do Stěchovic jsme jeli parníkem, to byla jediná možnost, protože tunely posázavského Pacifiku byly ve válce přeměněny v tovární a tužň vlak ještě nejezdil.

Na Zbraslavi byl obrovský tábor zajatců, za dráty pod širým nebem, v jakýchsi přístřešcích z dřev, tísnilo se asi 20 000 Němců. Na pravém břehu na Jarově velký tábor Sovětů a před Stěchovicemi tábor tankistů. Byla to armáda marš. Malinovského.

Ve Stěchovicích nás hlídka ale nechtěla pustit přes most, že prý je cesta dosud nejistá.

výbor a snad zapůsobila uniforma R. g., a když jsem vysvětlil, že znám dobře krajinu a že chceme zjistit možnost návratu, dosáhl jsem toho, že mi vystavil propustku.

Bylo to vzrušující. Za mostem jsme se dali přes Brunšov vpravo do kopce po nových schodech (postavili je trestanci z koncent. tábora v Hradištku), potom lesem na Závist.

V lese nad Brunšovem jsme narazili na opuštěný tábor Sovětů, ve kterém bylo nepředstavitelné množství válečného materiálu, součástí vyzbroje, nábytku, munice. Celé zařízené pokoje, pravděpodobně dřívě kryté plachtovinou.

Nejvíce nás ztulovaly zemljanky, důmyslně zakopané v zemi, kryté chvojem, všechny krásně vyrovnané, cestičky vystypané pískem, osazené blížkami a zdobené ornamenty a hvězdami z roztlučených cihel. Nyní bylo již vše opuštěné a celý tábor hlídalo jenom několik „Svobodovců“.

Vpravo od tohoto tábora je rokle (ve které bývala osada „Utah“), směřující k nynější Stěchovické přehradě, která byla dostavena koncem války. Tato rokle se proslavila známým Stěchovickým pokladem. Byl to archiv německého ministra, který Němci v těchto místech zakopali koncem války a který Američani podle informací některých německých důstojníků tajně odnesli. Práce na tajně skryši vykonávali trestanci z koncentráku na Hradištku, převážně Italové a Francouzi, a které Němci potom zastřelili na silnici mezi myslivnou a Závistí. Stojí tam velký dřevěný kříž.

Příloha č. 21 – Návod na stavbu voru

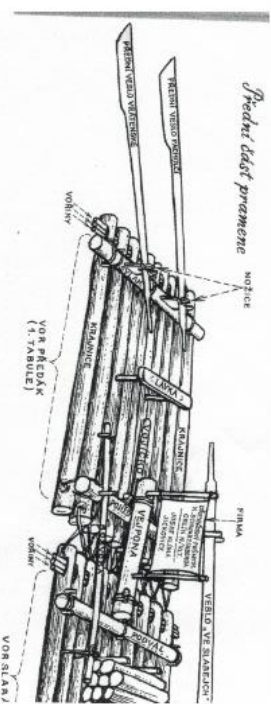
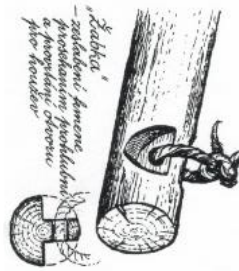
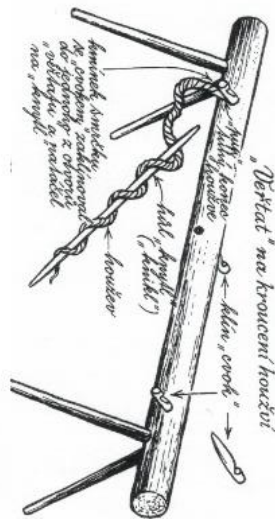
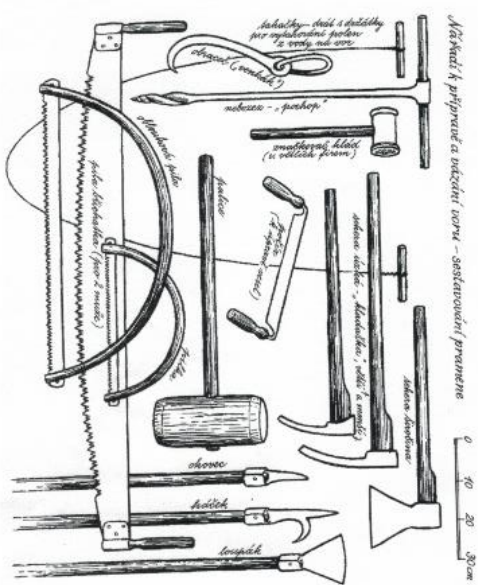
Zdroj textu: ČÁKA, Jan. *Zmizelá Vltava*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-491-3, str. 22–27

PLAVALI PLAVCI...

Pojdme se teď podívat, jak takový pramen - v kompromisu můžeme říci vorový pramen - vzniká. Začalo se připravování pracemi v lese. Porážené dřevo určené k spalení přirazili plavci na jedinou délku. Pak je museli zbavit kůry - *vokřezat - loupatkem* (či *loupačkem*) a odstranit i všechny sudy a ostré nerovnosti. V místosti totiž často chodili plavci po pramenu bosí, a tedy tu neměli být nic, co by mohlo poranit nohu. Takto připravené kmeny čekalo vyvážení. Tento výraz znamenal prosekání otvorů na koncích klad pro budoucí vazání voru. Na to se používala speciální úzká sekera zvaná *kladářka*, někde také *děrovážka* či *oušňáčka*. U slabších kmenů se užíval systém na *žabku*, což bylo obousměrné zesílení kmeny prosekáním trojhranné prohlubně a následně vytváření otvoru nehozením - *počhopením*. K sestavování voru na vodě sloužili *okovec* - železný bodec s tupým hrotem, a *háček* na přitahování klad. Obě okované tyče se pak používaly i při plavbě. Prameny vypravované ze střední Vltavy vysádkly však už místo okovce jen s obyčejným hrotem. Vedle kmenů jako základního materiálu pro vor a pramen se připravovala ještě *výstroj*, *plavecký průřez*.

Do připravovaných prací, vznikajících v lese, patřila i výroba houzev, kterými se kmeny svazovaly. Houzve se zhotovovaly z čerstvě uťatých mladých smreků, přibližně od jednoho a půl do čtyř metrů výšky.

Upravené dřevo a všechny další potřeby se konečně odvezly na vozíček, v řetě nejstarších plavců na *hočplac*. Tak se označovalo místo na břehu řeky, kde se sestavovaly, čili vázaly prameny. Vazičké bývala stála a přiležlostná.



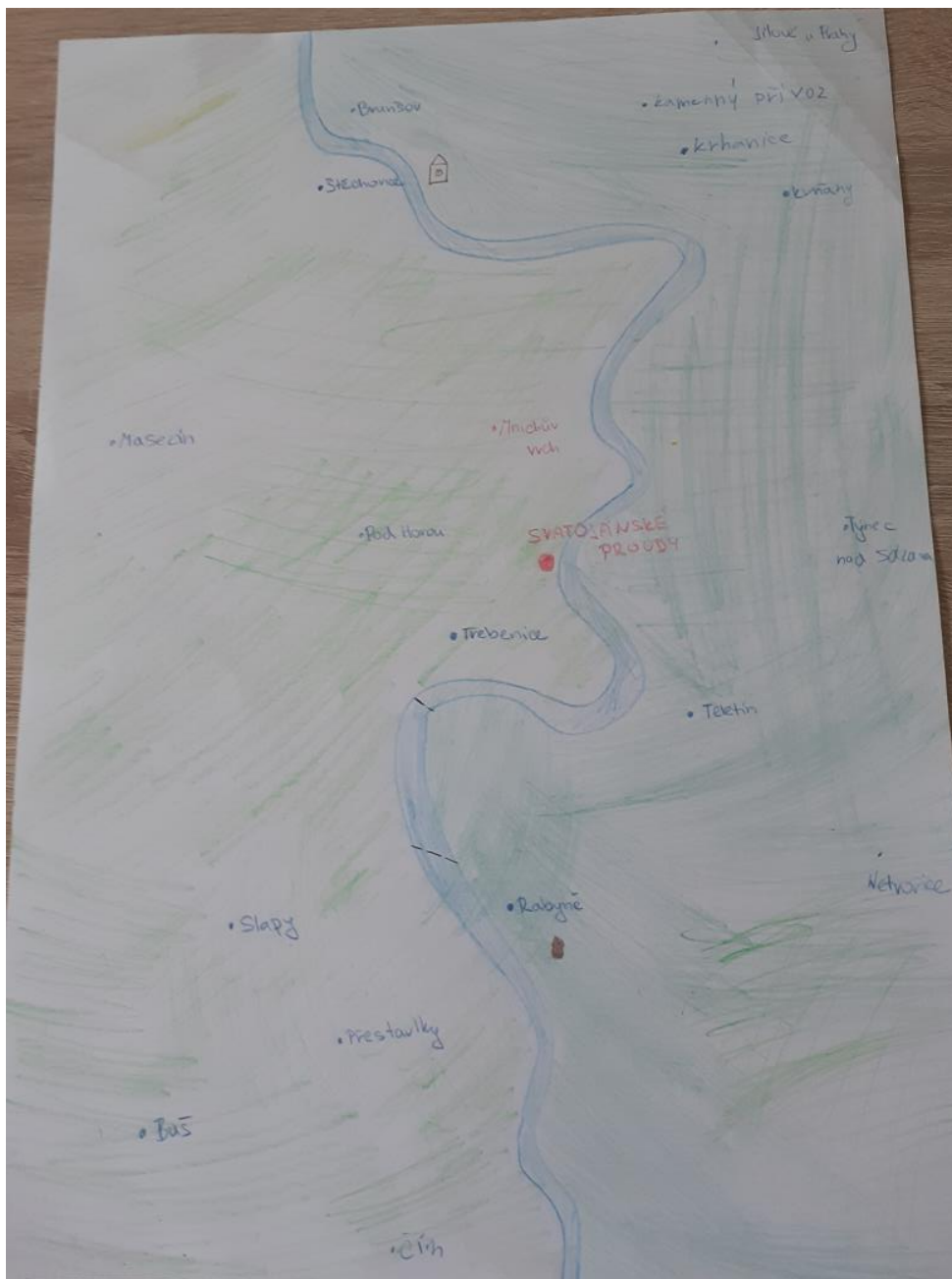
Příloha č. 22 – Stylizované mapy – práce žáků



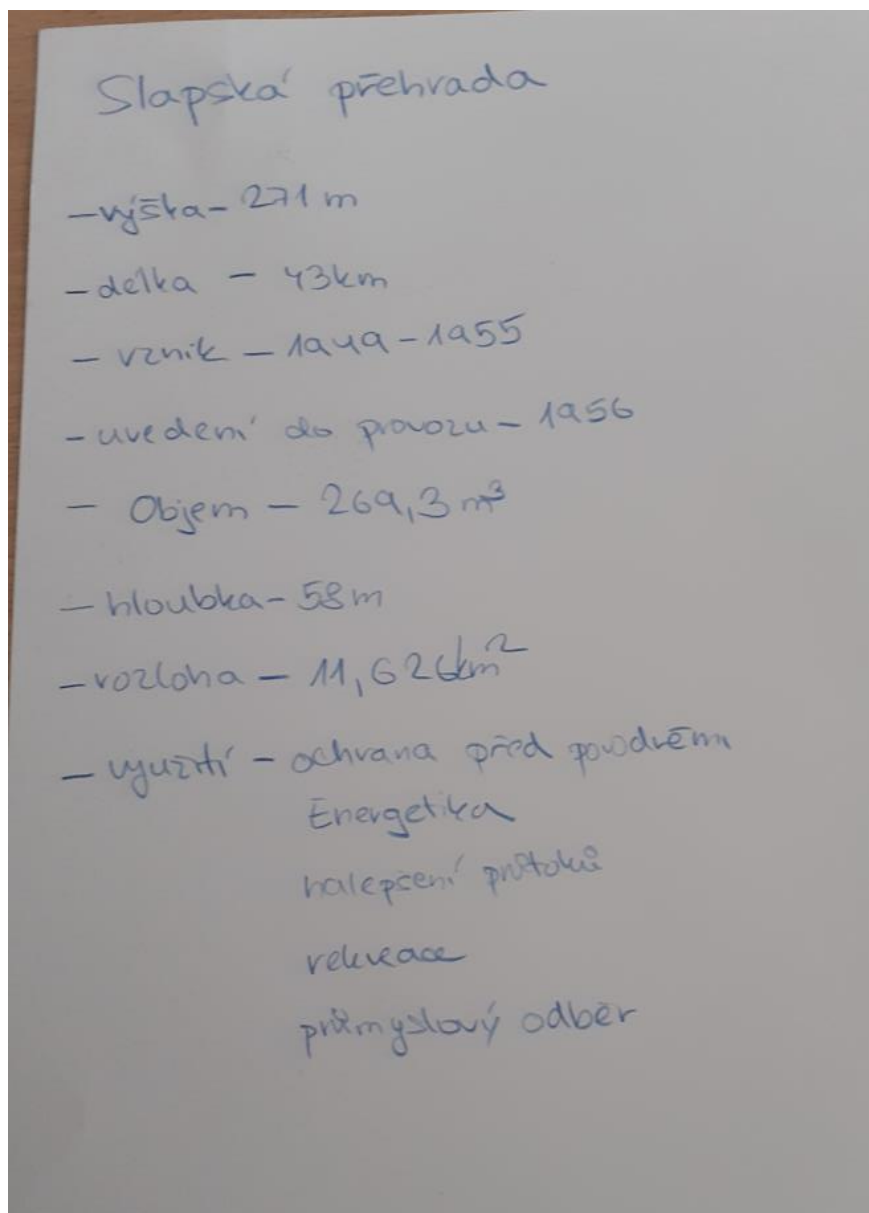
19. storočie

- (---) = poľtnoská
- (—) = Vltava
- (O) = prechádza





Příloha č. 23 – Historie Slapské přehrady – práce žáků



Anna Květová – šenkýřka z plavecké hospody Zavadilka



Hospoda Zavadilka – vznik 1650
- nachází se pod Orlickou přehradou
24. srpna 1925 – prudká povodeň
Hospoda sloužila pro srazy vorařů

↑
stará paní hospodská

#Zavadilka

V hospodě byl magický, mohutný a starý dubový stůl - který byl odcižen

Lorencová, Nagyová, Anterská

Zavadilka



Voraři

- První zmínky o vorořbě na Vltavě jsou datovány do 11. st.
- Pluli na všech tehdy splavných řekách
- Vltava, Malse, Lužnice, Otava, Sázava, Berouška
- Poslední lot proplaval Orlickou přehradou 12. září 1960
- Vorořbu postupně nahradil rovnos železnic
- Až kvůli přehradám



Vorařství

František Liška z Radčice - Neplul na řece, ale spouštěl bode po proudu - koničkování



- majitel koní a podnikatel
- povozník
- sifářský koci
- pracoval na Vltavě

- dce Františka už také pracoval
tuhle práci

- do školy chodil v Sedkanech
a jezdil tam na kůře z křovic



- vyvedení koní z vora
pomocí lana

- voraři se tady

vyskytovali od 12.

do 19. století

- koničkování

- vorařství je způsob dopravy dřeva pomocí lodí

- voraři byli plavci a plavili dřev po řece na nějaké místo

- vorařství postupně nahrazoval
rozvoj železnic





Karel Kasa

- Byl z Hřiměždic
- kameník a znalec řeky

· když Karlovi bylo 22 let, jeho otec se rozhodl že spolu se svými 2 dětmi založí vlastní lom.

· lod' Šenák

· 1943 byl úřadem ohlášen den kdy je možné naposled proplout ponechaným otvorem.

Kovárna pod Hřiměždicemi:



odtud byli splavováni do Prahy



Varoplavba

Varoplavba je způsob dopravování dřeva plavením po vodě. V Česku byla varoplavba tradicí.

První uznána varoplavba byla roku 1376 a nevědí, rozsah měla až v 19. st.

V polovině 20. st. byla era definitivně ukončena.

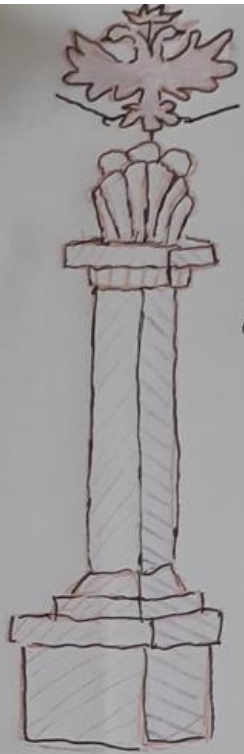
Původně byli označováni jako plavci. Je to náročná povolání které se často předávalo z otce na syna.

Příloha č. 25 – Klubovna Vltavanu, autor fotografie: Pavla Švábová



Příloha č. 26 – Ferdinandův sloup, socha sv. Jana Nepomuckého – práce žáků





Prací F. Kryšpína z
Hradistě opata zstrahovského
želinského a Milevského
a Visťátora řádu

- NA PAMĚŤ mocného císaře
Ferdinanda III. S Jeho^u ochranou a nákladem
Jest Vltava splavněna. Dokončeno Roku 1643
- Také se nazývá solný.
- Je to památník
- Je z první poloviny 19. st.

Legenda sepsána 1680.

Socha byla umístěna 1722

blahoslavena 30.5. 1721

Nacházela se asi 20 m.

od učili Sedlo na levém

břehu.

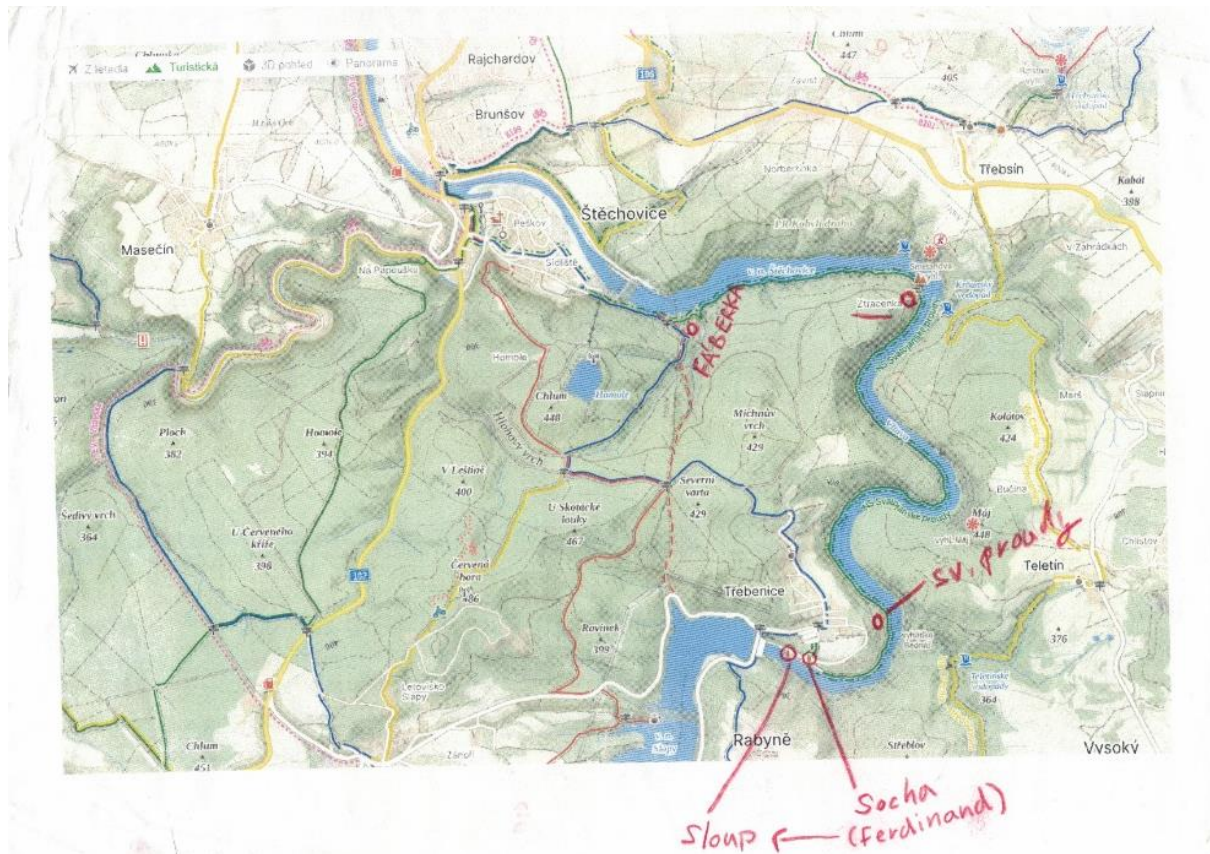
Její styl je ^{ne}vybežběčnický
místí Vltavi.

1890 opravena.



Příloha č. 27 – mapa s vyplněnými významnými místy – práce žáků

Zdroj mapy: <https://mapy.cz/turisticka?x=14.4295187&y=49.8373517&z=15>



Příloha č. 28 – Informace o tramských osadách a osobnostech spojených s trampingem – práce žáků

Zdeněk Burian

- malíř (pravěku v ateliéru)
- byl jedním ze skladatelů trampingu
i svou ženou Františkou
Poznal na Vandru
- 1976 napsal své dceři dopis v
dobách periodických vyhnaří
maminky z hodného domu

Red river

Kemp byl vystavěn trampy roku 1929

První chata se jmenovala „Samota“

Sport v kempu volejbal.

Osadu zajali němci a úplně vstěhovali 15.9. 1942.

Vrátili se až po válce roku 1945.

Tento kemp je v údolí ~~na~~ bývalých sv. proudu.

V létě roku 1941 otkřikli, že tu bude cvičiště SS.

Bob Hurika'n

- narodil se v roce 1907
- přezdívkou získal ve 12 letech podle sazašské osady
- Trampský knal + trampské časopisy
- Trampy nalezeš mezi známými osobnostmi - Jiří Trnka.
- 1913 polojimní prezident Kubat vydal výnos kterým zakázal Společení tabáček

OSADA Skot

- vznik 1.1. 1937
- hlavní účel osady byl sport, volejbal, hokej, stolní tenis, lyžování, kuželky
- výlety, zábavy, - s kytarou
- kušný, plný
- zrušen příchodem fašistů 15.3.
- Ale i přesto se nezabránilo 1939 jezdit tam dále

Příloha č. 29 – fotografie výroby a vypuštění vorů, autor fotografií: Pavla Švábová





Dobrá práce, spolu pracovali

Honza šéfoval dobře

Ostatní také

pracovali dobře

Johny - leader

Šofr nic nedělal
a Honza nespolu pracovali
Johanna

Hezky vycházeli.

H. Super vřibění vorů.

Pracovali jsme dobře a bavilo nás to
dnes jsme spolu pracovali

- docela spolupracovali

- Josífek to ledoval

- **dobře spolupracovali**

- **odváděli dobrou práci**

- Podveš a Zaubenbachovi pracovali dobře

- Černík dobře provedl

- mega dobře spolu práce, všichni pracovali

- má dherne dny